RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932. Andra kammaren. Nr 22.

Tisdagen den 8 mars.

Kl. 4.30 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 2 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 448 av herr *Persson* i Grytterud *m. fl.;*
nr 449 av herr *Nordkvist;*
nr 450 av herr *Nygren;* samt
nr 451 av herrar *Sjöström* och *Wijkander;*

till bankoutskottet motionerna:

nr 452 och 453 av herr *Andersson* i Stockholm; samt

till statsutskottet motionen nr 454 av herr *Molander m. fl.*

§ 3.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 6 och andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 4.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 105, med förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen; nämligen:

nr 455 av herr *Forssell;*
nr 456 och 457 av herr *Nylander m. fl.;*
nr 458 av herr *Hage;* och
nr 459 av herr *Kilbom m. fl.*

Vidare avgåvos motioner av

herr *Thomson*, nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 152, angående vissa i samband med gymnastiska centralinstitutets omorganisation stående frågor;

herr *Olsson* i Kullenbergstorp, nr 461, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 134, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.;

herr *Ericson* i Boxholm *m. fl.*:

nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 149, angående hjälpåtgärder åt vissa egnahemslåntagare; och

nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 150, angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa lägenheter, som upplåtits från kronojord;

herr *Lövgren m. fl.*, nr 464, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 120, angående hjälpåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark i de sex nordligaste länen;

herr *Carlström m. fl.*, nr 465, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, med förslag till förordning angående kontroll å tillverkningen av samt handeln med margarin, margarinost, fettemulsion och konstister, m. m.;

herrar *Magnusson* i Skövde och *Nordkvist*, nr 466, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114; samt

herr *Christenson*, nr 467, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, med förslag till lag om uppläggande av nya fastighetsböcker för landet m. m.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 5.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 172, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker; och

nr 173, med förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Herr *Persson* i Falla avlämnade en av honom och herr *Anderson* i Storegården undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 105, med förslag till ändrad lydelse av vissa paragrafer i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Ifrågavarande motion, som erhöll ordningsnumret 468, bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 68, i anledning av väckta motioner om avskaffande av krigsdomstolarna och strafflagen för krigsmakten;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av återbetalningsskyldighet för felaktigt uppburen arrendeavkomst av stadskomministerns löningsjord i Linköping; samt

nr 74, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om förberedande undersökning och tvångsmedel i brottmål.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets

utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner om allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefatta förberedelse till högförräderibrott m. m.; och

memorial, nr 21, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam växellag med mera och antagande av förslag till ny växellag, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam checklag med mera och antagande av förslag till ny checklag med mera.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Andersson* i Ovanmyra	under	5	dagar	fr. o. m.	denna dag,
» *Olsson* i Golvvasta	»	6	»	»	den 9 mars och
» *Borg*	»	3	»	»	» 10 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.41 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 172, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker; och

till statsutskottet propositionen, nr 173, med förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

§ 2.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna:
nr 455 av herr *Forssell;*
nr 456 och 457 av herr *Nylander m. fl.;*
nr 458 av herr *Hage;*
nr 459 av herr *Kilbom m. fl.;*

till statsutskottet motionerna:
nr 460 av herr *Thomson;* och
nr 461 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp;

till jordbruksutskottet motionerna:
nr 462 och 463 av herr *Ericson* i Boxholm *m. fl.;*
nr 464 av herr *Lövgren m. fl.;*
nr 465 av herr *Carlström m. fl.;* och
nr 466 av herrar *Magnusson* i Skövde och *Nordkvist;*

till behandling av lagutskott motionen nr 467 av herr *Christenson;* samt

till konstitutionsutskottet motionen nr 468 av herrar *Persson* i Falla och *Anderson* i Storegården.

§ 3.

Första lagutskottets härpå föredragna utlåtande nr 19 bordlades åter.

§ 4.

Vidare föredrogs första lagutskottets memorial, nr 21, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam växellag med mera och antagande av förslag till ny växellag, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konventioner om gemensam checklag med

mera och antagande av förslag till ny checklag med mera; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 6.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande.

Till avgörande företogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner angående ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 218 i första kammaren av herrar *O. Fredrik Ström* och *Branting* och nr 323 i andra kammaren av herr *Månsson* i Furuvik hade föreslagits, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t att, efter närmare utformande av ett förslag enligt i motionerna angivna grunder till samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för skärpning av de i förbundsakten stadgade ekonomiska sanktionernas effektivitet, frambära detta förslag för Nationernas förbunds råd eller eventuellt inför nedrustningskonferensen i Genève.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Vennerström* och *Engberg*, som ansett att utskottets hemställan, vilken de biträdde, bort grundas på annan i reservationen angiven motivering;

av herr *O. Fredrik Ström;* och

av herr *Fast.*

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Månsson** i Furuvik: Herr talman, mina herrar! Riksdagen innan världskriget utbröt väckte jag en motion om att man skulle se till att det till Haagdomstolens förfogande — Nationernas förbund fanns då ännu icke — skulle ställas en exekutivmakt, bestående av en organisation bland sjömännen, transportarbetarna, järnvägsmännen, postmännen, telegrafmännen o. s. v. Emellertid blev riksdagen upplöst, och sedan kom ju, som ni vet, världskriget. Fyra år senare kom bildandet av Nationernas förbund. Såsom en del av Nationernas förbunds organisation tillskapades ju även internationella arbetsbyrån i Genève.

I början trodde jag, att i och med Nationernas förbunds tillkomst skulle man icke behöva vidtaga några åtgärder utan blott se, om detta förbund, där den överväldigande mängden av jordens stater äro organiserade, skulle kunna åstadkomma någon säkerhet mot krigsfaran. Allt eftersom tiden har gått, har det emellertid blivit allt mera tydligt, att man icke kan bygga alltför mycket stora förhoppningar på Nationernas förbund för närvarande. Jag tror, att man icke skall räkna för mycket på Nationernas förbund. Jag tror, att det kommer att i en framtid få större betydelse än nu, men som det för närvarande är, är det icke mycket att bygga på. Amerika vill, som jag nämnde i remissdebatten,

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

högst ogärna lägga sig i förhållandena, i varje fall icke i förhållandena i Europa. England för samma politik, det söker avsöndra sig, eller det härskar i varje fall i England en mycket stark stämning för att avsöndra sig från Europa i stort sett och stärka imperiet och om möjligt ingå regionalavtal med några andra stater i Europa. Men mot att inblandas i Europas affärer ställer den nuvarande engelska opinionen sig alldeles avvisande.

Krisen i Ostasien har blottat Nationernas förbunds svaghet. Nationernas förbund saknar helt och hållet en exekutivmakt. Jag tillåter mig, herr talman, att här göra en liten kyrkohistorisk parallell, enär en sådan är av den största betydelse för att belysa, vari Nationernas förbunds svaghet består.

I den gamla kyrkan var det ju så, att visserligen påven dominerade, men när kyrkomötet sammanträdde, då hette det, att där jordens biskopar och abboter närvara, där äro de den kristna församlingens allsvåldiga styrelse, som råder om kyrkan efter eget bästa. Ty Kristus har icke efterlämnat någon grundlag, utan de kunna själva ordna om kyrkans styrelse som de vilja. Till kyrkans förfogande stod bäraren av kyrkans verkliga svärd, kejsaren. Enligt kyrkans dogmer har Kristus till Petrus överlämnat de två svärden, och det verkliga svärdet ha påvarna givit kejsaren i förläning att föra på kyrkans befallning, men icke längre än kyrkan befaller och icke annorlunda. Men i det ögonblick då kyrkomötet kom i konflikt med påven och konflikten blev olöslig, så att Kristi domstol grundades, i samma ögonblick har påven icke mera kommando över kejsarmaktens härar, utan det övergick till ordföranden vid kyrkomötet, till ordföranden i Kristi domstol. Om vi vilja se i kyrkans historia, skola vi finna, att Kristi domstol med hjälp av Kristi svärd valt nya påvar o. s. v., med ett ord rensat upp i kyrkan. Detta förhållande avskaffades faktiskt i och med reformationen. När det tridentinska mötet kom, var det icke ett kyrkomöte i vanlig mening, utan det var, herr talman, snarare att jämföra med en socialdemokratisk partikongress, där ordföranden och kansliet o. s. v. tillsatts i förväg. Det gäller för övrigt icke bara partikongresser, utan alla s. k. demokratiska möten, där de breda lagren icke ha något att säga till om. Så var det vid det tridentinska mötet. Så blev det även vid vatikankonciliet 1869—1870, som ajournerades och ännu icke fortsatt. Hur låg det till? Jo, det låg till på precis samma sätt som vid Nationernas förbund, att kyrkomötet saknade en exekutivmakt. Påven lade fram en proposition, innebärande att i kraft av Kristi ord till Petrus: »Jag har bett för dig, att din tro icke skall varda om intet» skulle påven förklaras för ofelbar. Denna proposition var ett brott mot kyrkan, var ett brott mot Johannes evangelium, där det omtalas, att Kristus blåst på alla lärjungarna och givit åt dem alla samma makt; det var ett brott mot den apostoliska traditionen, där det säges, att Petrus icke var erkänd apostolisk furste utan de övriga apostlarna voro oavhängiga av Petrus. Varför? Jo, den gamla kyrkans biskopar ha i alla tider i kraft av att de förklarat sig vara apostlarnas efterträdare varit oavhängiga av påven. Sveriges historia kan utgöra ett exempel på vart det barkar hän. Denna proposition från påven var uppenbarligen kättersk. Det heter i kyrkorätten, i avdelningen om kyrkans funktioner, att påven *kan* icke vara kättersk. I samma ögonblick som han uttalar en kättersk mening, är han icke längre påve. Hans kätterskhet har avklätt honom hans påvliga värdighet. Vad låg närmare till hands 1869—1870 än att vid kyrkomötet förklara propositionen kättersk mot Johannes evangelium, mot kyrkans tradition, och att påven således automatiskt upphört att fungera? Jo, herr talman, hindret därför låg däri, att kyrkomötet saknade en exekutivmakt. Däremot hade påven Pius IX ett stöd i Napoleon III:s här i Rom. I kraft av detta uppkom det upp- och nedvända förhållandet, att kyrkomötet icke kunde göra sin mening gällande, utan Kristi domstol måste nöja sig med sabotage mot dess styrelse o. s. v. Jag skall icke här gå vidare in på att skildra det kyrkomöte, som ännu icke är avslutat,

men jag vill bara säga, att det föreligger en slående parallell mellan det vatikanska kyrkomötet och Nationernas förbund. Jag ber om ursäkt, att jag icke kunnat undgå att draga fram denna parallell och visa, hur det ligger till.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

I Nationernas förbund ligger det till som vid vatikankonciliet, eller att den beslutande församlingen har icke möjlighet att sätta sina beslut i verket. Nu är det visserligen så, att man har talat om, att man skulle tillskapa en exekutivmakt. Det sägs, att det från Amerika framkommit förslag, som skulle sluka fjärdedelen av jordens grödor med sina ofantliga internationella förläggningsorter. Det skulle vara framlagt, men jag har icke sett en tillstymmelse till det. Det är ju så, att i Sverige äro vi icke matade med förhållandena utifrån. Våra tidningar innehålla icke utrikespolitik, och matningen till kammarens medlemmar från församlingen i Genève är den sämsta tänkbara och borde göras bättre.

Nu är frågan den: kan man genomföra sanktioner med militärmakt, om det lyckas dem att tillskapa en sådan, frånsett dess dyrbarhet? Jag måste ställa mig högst tvivlande till det. När vi se, hur hjälplösa de äro bara rörande kinaaffären, kunna vi vara säkra om att de skulle vara det, även om de hade militärmakt till förfogande. Därtill kommer, att de våga näppeligen bygga på infanteri- eller artillerimakt. Det blir för dyrbart, det blir för svårhanterligt, när det gäller transporter genom icke berörda stater. Så är det flygvapnet. Användandet av flygvapnet i sanktionssyfte är ett så dödfött förslag, som ett förslag kan vara. Tror ni verkligen, att Nationernas förbund gasar ned Berlin, Wien, Rom eller Paris? Ingen människa är så enfaldig, att han tror på det. Det skulle bli en sådan opinionsstorm även i de länder, där man anser sanktionernas tillgripande vara berättigat, att det är helt enkelt fullkomligt otänkbart.

En annan sak är det med mitt förslag, som framlades för 14 år sedan och som nu kommit åter igen. Jag har tagit upp det igen, sedan det icke har varit någon i världen, som har tagit upp idén. Hamnarbetarna, sjömännen, civilflygarna, automobilförarna, postmännen, telegrafmännen m. fl. inkopplas under Nationernas förbunds arbetsbyrå i Genève och därigenom under Nationernas förbund, som ger order om att använda dem såsom sanktionsmedel gent emot en stat, som icke håller ingångna överenskommelser. Jag vill erinra om förhållandena bara nu. Hur skulle det vara nu, om vi hade en sådan organisation? Det bleve naturligtvis så, att man efter viss varning stängde av, och om det behövdes, kunde man stänga av en stat från all tillförsel under tjugo år, och därefter kunde vi resonera med dem vidare. Det är ingen av er, som icke inser den väldiga skillnaden mellan den exekutivmakt, som ligger däri, att man stoppar all tillförsel till en stat i form av brev, gnist etc., och den barnslighet, som ett hot med flygvapnet utgör, då man vet, att Nationernas förbund vågar aldrig använda flygvapnet såsom sanktionsvapen. Härtill kommer, att det är ännu mycket lättare att organisera detta genom denna institution, därför att i motsats till när jag för 14 år sedan väckte motionen, är det nu ett direkt samband knutet mellan arbetarrörelsen och Nationernas förbund.

Jag skall icke här giva mig in på att gå i detaljer in på mitt förslag. Jag tror, att vad jag sagt räcker att motivera min ståndpunkt, och annars får jag återkomma. Om man ser på utskottets utlåtande, finner man, att det utmärkande är, att man ingenting vill göra. Man talar om att i fråga om en utvidgning av sanktionerna har man intagit en vacklande hållning. Först var man för det i början, då man var optimistisk för utvecklingen av sanktionssystemet. Sedan har man blivit tvivlande. Man har framhållit, att man sökt känna sig för med regionala avtal, och man har hänvisat till de franska avtalen med Rumänien och Polen. Man säger vidare, att från svensk sida föreligger ingen anledning att taga ett initiativ, som skulle leda till en fak-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

tisk skärpning av förbundsaktens sanktionssystem. Man erkänner enligt utlåtandets ordalydelse effektiviteten i vad jag föreslagit, om förslaget kunde realiseras, men man anser, att därmed följa risker för vårt lands indragande i krigiska konflikter. Man kan då fråga: Är det större risk för att vi bli indragna i krigiska konflikter, om vi vägra att telegrafera eller telefonera till ett land eller lasta och lossa fartyg, som gå till det landet eller komma därifrån, än om vi deltaga t. ex. med flygmaskiner i en internationell militärmakt för tvångsåtgärder? Man kan rubricera detta såsom något, som av ålder kallas för de obotfärdigas förhinder, och ingenting annat.

I anledning av detta, säger utskottet, saknar det anledning att gå in på en närmare prövning av frågan. Men utskottet framhåller, att samverkan mellan enskilda organisationer inom staterna å ena sidan och Nationernas förbund å den andra sidan innebär »ett tillsidosättande av vederbörande länders ansvariga regeringar, vilka i dessa frågor måste förutsättas handla i samförstånd med samma länders folkrepresentationer, och därmed också ett upprivande av de grundvalar, på vilka statsmakten inom de moderna staterna är organiserad och verksam». Jag må då fråga: Är det ej ett upprivande av de samhälleliga grunderna, att större delen av världens stater i samlad organisation stå svarslösa, när Kinas ombud dramatiskt utslungar frågan: När fientligheterna börja klockan 12 i natt, vad vilja ni då göra? Ja, det må han fråga: Vad vilja ni göra? Vi skola besinna det, att för att vara medlem av Nationernas förbund, för att vara medlem av en regering är det det enda, man egentligen behöver ha, en bra ändkota att sitta på. Man skall väl annars ha ett huvud med innehåll och handlingskraft. Jag frågar: Vad är det för risker? Om världens stater strypa ett land, är det då så stora krigsrisker från det strypta landets sida? Är det större krigsrisker, om vi strypa ett land genom blockad av dess förbindelser, än om det får röra sig fritt och taga hem ammunition och ordna sig för krigiska åtgärder? Jag bara framför dessa frågor, och då förstår man det hela. Men detta är ingenting annat än den totala hopplöshet, som är utmärkande för hela det moderna regeringssystemet, där man fått för sig, att detta att sitta, bara sitta, är hela konsten att regera.

Vidare har sagts här — jag skall bemöta det samtidigt med reservationen — att det här är en så stor, så viktig fråga, att den ej skall framföras av en enskild man. Den skola internationalerna föra fram. Det där känna vi till. Vad äro internationalerna för något? Ingenting annat än paralleller till regeringarna och till församlingen i Nationernas förbund, som är en efterapning av regeringarna, och där den förnämsta egenskapen är att sitta rätt upp och ned, sitta hjälplösa. Internationalen kan ej urskulda sig. Den har haft 14 år på sig, sedan jag sist väckte motionen. De, som varit ledande här i kammaren och varit med i internationalens sektion här i Sverige, ha däri ej någon ursäkt, ty för det första är det lång tid sedan motionen framfördes, och för det andra har det visat sig vara i hög grad behövligt att åstadkomma en kraftigare exekutivmakt för Nationernas förbund.

Frågan faller, men jag skall verkligen pröva på en votering, för att se, hur många som äro för tanken och emot den. Jag är säker på, att när denna fråga fallit, kommer den att ha fallit framåt och kommer att gå igenom en dag och med pukor och trumpeter framföras av dem, som nu avslå förslaget. De komma en dag att fara till Oslo och hämta Nobelpriset för att de fört fram förslaget. Så står det till med den saken.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

Herr **Flyg:** Herr talman! När vi för några dagar sedan diskuterade en fråga, som hade mycket nära sammanhang med den, som nu står på dagord-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

ningen, nämligen frågan om den svenska delegationens ställningstagande i Genève, förfäktades med mycket stor tydlighet och bestämdhet av det socialdemokratiska partiets ordförande från kammarens talarstol den uppfattningen, att han för sitt vidkommande var mycket glad åt, att det äntligen från Sveriges sida sagts ett ord eller några ord, som gåvo anslutning åt tanken och idén om en internationell ordningsmakt, d. v. s. militärmakt i Nationernas förbunds råds händer eller under dess kontroll för upprätthållande av den internationella ordningen. I dag ha vi framför oss till behandling en motion väckt av 3 motionärer från samma parti, som herr Hansson är ordförande i, och där finner jag på första sidan en sats, där det heter: »Det blir enligt vår mening i praktiken icke möjligt att genom en internationell polisvakt eller armé trygga freden.» Jag ber att här i dag inledningsvis få fästa uppmärksamheten vid denna motsättning mellan å ena sidan vad motionärerna sagt i motionen och å andra sidan det uttalande, som här från kammarens talarstol gjorts av det socialdemokratiska partiets ordförande. Jag konstaterar, att det i denna fråga liksom i de flesta frågor måste efterlysas, vad som är det socialdemokratiska partiets linje, och vilken ståndpunkt det socialdemokratiska partiet går in för.

Det är en viktig sak som det här gäller. Jag tror, att det, som är det väsentligaste i den motion vi behandla, är påpekandet från motionärernas sida, att om denna institution, Nationernas förbund, överhuvud taget skall kunna göra något såsom fredsorganisation, som den har kallats och som den för närvarande också naturligtvis vill kallas, trots vad som sker i Östern, och som den förmodligen kommer att kallas av sina många vänner i fortsättningen, om denna organisation skall kunna bli en fredsorganisation mer än på papperet och till namnet, måste en intimare och fastare kontakt knytas med arbetarrörelsen såsom en internationell företeelse. Jag tror, att här ha vi det enda riktiga och det enda starka inom motionen och i motionärernas tankegång. Men samtidigt som jag säger det, vill jag bestämt vända mig mot tron på, att en allians mellan Nationernas förbund och arbetarrörelsen skulle betyda någon styrka i striden eller skulle betyda, att arbetarklassens slagkraft skulle kunna utnyttjas mot krigsexploatörerna och krigsorganisatörerna.

Herr Månsson sade nyss från talarstolen, att arbetarorganisationerna skulle inrangeras under den internationella arbetsbyrån. Jag förmodar, att han därmed också syftade på Nationernas förbunds råd, och att i det ögonblick en konflikt uppstår det skulle finnas kraft och styrka bakom rådet och dess direktiv. Teoretiskt skulle jag vilja säga, att herr Månssons tankegång ej är så oriktig. Men är det någon i kammaren, som tror, att om det varit så, som motionärerna här förutsatt, att de internationella arbetsorganisationerna stått inrangerade såsom ett medel till Nationernas förbunds förfogande, att rådet i den situation som nu föreligger hade utnyttjat denna sin maktmöjlighet, utnyttjat dessa sina medel för att förhindra den konflikt som pågår? Nej, om man går in för den tankegången, gör man sig skyldig till att ännu mer underblåsa eller, rättare sagt, ge ännu mer styrka åt tron på Nationernas förbund såsom fredsorganisation, vilket för var och en, som ser det hotande kriget såsom en realitet, måste vara detsamma som att åstadkomma en dimbildning bland de breda folklager, som man måste räkna med som den enda reella kraften, då det gäller att förhindra ett nytt krig. Jag ber att få fästa de närvarande herrarnas uppmärksamhet vid ett par uttalanden, som jag under denna konflikt funnit i olika tidningar. Jag skulle kunna återge flera, som ge uttryck åt den verkliga andan i de olika länder, som äro representerade i Nationernas förbund, vilken ej kommer fram i de vackra orden vid förhandlingsbordet, men som är den kraft, som gör, att man ingenting kan åstadkomma, ingenting vill åstadkomma, och som gör, att orden, som där talas, de resolutioner, som där antagas, äro vackra ord och ingenting annat. I en tidning i vårt grannland Norge, »Morgenbladet»,

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

finner jag följande mycket betecknande uttalande: »Skall det komma till ett krig i Östern?» frågar tidningen, och det var vid början av konflikten mellan Kina och Japan. Och fortsätter: »Det klingar kanske brutalt, men ur konjunktursynpunkt vore ett krig mycket önskvärt. Världen är i dag ej annorlunda än förr. Ett krig skulle förstora behovet av skeppstonnage, risken av varutransporterna skulle stiga, priserna likaså, och därmed skulle spekulationen tilltaga. Hela världen följer därför med största spänning utvecklingen i Mandsjuriet. Såväl varumarknaden som börserna registrera allt som försiggår. Om det blir allvar, så betyder detta en väldig stimulation för hela världens ekonomiska liv. Men om det icke blir krig, så måste världen ännu länge vänta på en naturlig bättring, ty denna är än mycket avlägsen.» Det är en röst ur det borgerliga och tongivande lägret i vårt grannland Norge, som säger mycket klart, att det ej skulle vara så dumt ur dess synpunkt, om det bleve krig. Det skulle betyda tillfrisknande för världens svåra ekonomiska läge, och man säger till sist med en suck av besvikelse, att om det ej blir krig, dröjer det länge, innan en naturlig bättring inträder. Jag tycker, att detta visar vad detta lilla land, som ansetts vara så fredsälskande, i realiteten representerar i Nationernas förbund, när det skall taga ställning till konflikten mellan Japan och Kina. Dess representanter måste tala för fred, men innerst inne sitta de med Morgenbladets tankegång, att om det blir krig, skulle det betyda stimulation och ökad spekulation.

En tysk industritidning, »Deutsche Bergwerkszeitung» säger: »Världsbörserna möta tilldragelserna i fjärran Östern med en icke blott förvånansvärd ro utan t. o. m. i vissa fall med ett slags förhoppningsfullhet, som med de tilltagande komplikationerna om Shanghai blott synes växa. Vi se med varje utvidgning av denna ostasiatiska konflikt nya aktier och råvarugrupper i verksamhet.» Samma tankegång, samma innersta önskan kommer fram här. Och jag skulle kunna, som jag förut sade, återge en rad av liknande uttalanden från tidningar, som representera de verkliga maktinnehavarna i de olika länderna. Och låt oss komma ihåg, att de delegationer, som utgöra Nationernas förbunds församling, dess råd eller dess nedrustningskonferens, representera just dessa verkliga intressen.

När herr Månsson i dag ställde frågan: Vari består Nationernas förbunds svaghet? skulle jag vilja säga, att hans svar att ge en historik på det kyrkohistoriska området kan ha sitt värde såsom ett exempel på, hur det en gång varit. Men det reella svaret är, att denna institution, denna internationella sammanslutning, Nationernas förbund i dess olika former, dess olika kommittéer, representerar ingenting mer eller mindre, ingenting annat än de olika nationeras speciella intressen. Framför allt representera vederbörande, som komma från stormakterna, dessa stormakters imperialistiska intressen, och dessa intressen, mina herrar, peka icke på fred utan de peka med all kraft på nya militära sammandrabbningar. Det är detta, som är Nationernas förbunds svaghet i dag, det är detta, som varit Nationernas förbunds svaghet, och det är vad som kommer att bli Nationernas förbunds svaghet, så länge denna organisation representerar den kapitalistiska ordning, som består i detta land och i andra till Nationernas förbund anslutna länder.

Jag ber, herr talman, att i detta sammanhang få rikta de närvarandes uppmärksamhet på ännu en intressant företeelse. Vid nedrustningskonferensens början höll en mycket uppmärksammad man inom den socialistiska arbetarinternationalen, d. v. s. socialdemokraternas international, ett mycket uppmärksammat anförande, där tankegången var den, att man måste på denna nedrustningskonferens komma till ett resultat, man måste komma in på en väg, som verkligen gagnade freden, ty om så icke blir fallet, förklarade han — det var Vandervelde — så måste vi räkna med att det kommande kriget blir ett socia-

listiskt revolutionärt krig. Märk väl, det är här icke någon kommunist, som talar, utan det är en man, som jag är övertygad om står mycket klart på den revisionistiska flygeln av socialdemokratien och som i detta moment nödgas dra den slutsatsen, att ett nytt krig betyder ett revolutionärt krig, där arbetarna, sade han, skola taga vapnen men vända dem icke mot varandra utan mot dem, som driva fram och organisera det nya kriget.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

Det är möjligt, att detta uttalande är uttryck för en ärlig uppfattning hos vederbörande talesman, men det är säkerligen också uttryck för viljan att skrämma för konsekvenserna på denna nedrustningskonferens, och det är säkerligen för det tredje också uttryck för ett medvetande hos honom, att om man icke här förmår komma till ett resultat, så att åtgärder bli vidtagna, som betyda i fortsättningen garanti mot kriget, så är följden, att ett nytt krigsutbrott icke kan bli något annat än revolt inom de olika länderna och inom de olika ländernas härar från soldaterna mot de kommenderande officerarna och mot regeringen. Det är säkerligen den tankegång, som ligger bakom Vanderveldes resonemang.

Varför berör jag nu detta här? Jo, jag menar, att det förefaller mig vara synnerligen naivt, att han trots den erfarenhet, som han borde ha, och trots den inblick, som han borde ha och har i spelet bakom kulisserna, likväl kan draga den slutsatsen, liksom herr Per Albin Hansson gjort och liksom en del andra av kammarens socialdemokrater göra, att man med Nationernas förbund såsom instrument skall kunna medverka till freden. Här säger man, att vi skola söka åstadkomma åtminstone så mycket som 25 procents minskning av rustningarna i de olika länderna. Ja, låt mig gå med på den hypotesen. Jag tror dock icke på den. Jag vet vad nedrustningskonferenser åstadkomma för något. Jag vet, att det i realiteten betyder modernisering och större effektivitet åt militärväsendet i de olika länderna. Låt oss emellertid tänka oss, att man på denna konferens inför tvånget av en allvarlig situation, inför vad Vandervelde pekade på, går med på 25 procents minskning. Vad betyder det, mina herrar? Jo, det betyder, att de olika makterna bliva 25 procent mindre rustade, men det betyder icke, att krigsviljan och krigsintresset hos vederbörande är likviderat, ty förutsättningen härför är, att man förmår vrida makten ur händerna på de människor, som ha intresse av krig, och det förutsätter i sin tur arbetarklassens reella seger i de olika länderna. Det är i själva verket den enda maktfaktorn.

När herr Fabian Månsson i sin motion pekat på — jag är övertygad om att han gjort det i ärligt uppsåt — att arbetarrörelsen måste samorganiseras med Nationernas förbund, därför att det är den enda kraft, som man har att räkna med, då det gäller att bevara och garantera freden, så är hans tankegång riktig så länge den rör sig kring arbetarrörelsen, men den är oriktig i det moment, då han förutsätter, att arbetarrörelsen skall samorganiseras med Nationernas förbund. I samma ögonblick sätta vi nämligen arbetarrörelsens kraft under en ledning, som icke i realiteten vill vare sig nedrustning eller fred, utan en ledning, som är dirigerad från de stora finansiella koncernerna, från de olika centraler, där man har intresse av kriget. På detta sätt binda vi endast arbetarrörelsens kraft.

Med anledning därav, herr talman och utan att vare sig gå in på utskottsutlåtandet eller den underliga reservation, som här anförts i frågan av herrar Vennerström och Engberg, och med anledning av vad jag förut har sagt ber jag för mitt vidkommande att få yrka bifall till utskottets kläm men avslag å dess motivering. Jag gör det, som jag redan har sagt, därför att jag icke vill ägna en enda tanke åt Nationernas förbund såsom en fredsorganisation utan anser arbetarklassen såsom den enda effektiva kraften gentemot kriget och i kampen för freden. Först i det ögonblick, då vi förmå organisera massorna i de olika länderna dithän, att vi få dem att göra upp räkningen med den kapi-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

talistiska ordning, som i dag består, först i det ögonblicket lägga vi också grunden till fred mellan folken, ty i samma ögonblick äro motsättningarna röjda ur världen.

Herr **Lundstedt:** Herr talman! Det känns för mig bittert att vid detta tillfälle nödgas taga avstånd, fullständigt och radikalt avstånd, ifrån de synpunkter, som hävdats av herr Fabian Månsson — en kämpagestalt, för vilken jag sedan decennier haft och alltjämt har den allra djupaste beundran. Men också de största andar kunna taga miste. Jag tror, att ju större de äro och ju mera utomordentliga ting de uträtta, desto oftare — ja, jag menar icke alldeles det, utan oftare än andra människor — taga de också miste. Här föreligger förvisso ett sådant fall, vari herr Fabian Månsson har missat.

Den motion, som här föreligger, vilar på förbiseende av vissa väsentliga förhållanden. Det är gott och väl nu, att utskottet har hemställt om avslag å motionen. Men det hade enligt min mening varit av vikt, att utskottet hade framhävt, vari grundfelet till motionens tankegångar ligger. Detta hade varit av vikt, enär det är en angelägen sak, att riksdagen slutligen i dessa frågor avancerar till en på *sakskäl* grundad ståndpunkt, som därigenom kan bli vägledande för våra delegater i Genève och komma dem att utföra ett gagnande arbete för fredlig samverkan mellan folken i stället för instämmandet i kören av orkeslösa yrkanden om hävdandet av rätten och rättvisan.

Enligt meddelanden angående den pågående folkförbundsförsamlingen i Genève hade i lördags samtliga talare givit uttryck åt sina farhågor för, att Nationernas förbund nu befunne sig i ett så kritiskt läge, att det gällde dess existens. I själva verket torde det vara en liknande pessimism, som ligger i bakgrunden för motionen — man synes kunna utläsa det mellan raderna — vilken uppenbarligen har det vackra och erkännansvärda *syftet* att tillföra Nationernas förbund ny styrka.

Emellertid ha nu synbarligen varken politikerna i Genève eller motionärerna gjort klart för sig, vad det är, som alstrar folkförbundets särskilda svaghet, och vilka förhoppningar som verkligen kunna ställas på detsamma. Folkförbundet vilade vid sin tillkomst, och det vilar alltjämt, på två idéer, som äro varandra motsägande. Vad man vill med den ena, motverkar man med den andra. Den ena idén är en *fredlig samverkan* mellan folken, åstadkommen genom överenskommelse mellan staterna och tvisters hänskjutande till en i viss ordning fungerande förhandlingscentral. Den andra idén är, att denna organisationen av fredlig samverkan vore att betrakta som en *rättsorganisation* efter inomstatligt mönster, så att staterna tros ha vissa grundrättigheter och skyldigheter emot varandra och genom traktater kunna ikläda sig nya sådana, allt av den karaktär att rättigheterna äro förbundna med *tvång* för sitt genomförande mot den stat, som åsidosätter sina skyldigheter. Detta tvång kan i yttersta hand icke bestå i annat än krig. Jag beder enträget, att man ville observera, att därmed råkar rättsidén i strid med fredsidén. *Rättsidén dödar folkförbundets fredsidé.* Det är denna dualism, som verkar söndrande för folkförbundstanken.

Man har visserligen i Nationernas förbund trott sig kunna förhindra sådana tvångsrealiseringar genom att under särskilda förhållanden »förbjuda angreppskriget» och effektuera detta »förbud» genom ett system av sanktioner, varigenom angriparen skulle isoleras och få den övriga världen emot sig. Genom sådana konsekvenser för angriparen kunde det synas, som om angreppskriget bleve nära nog omöjligt. Därest likväl ett angreppskrig skulle börjas, kunde det kvävas i sin linda. Emellertid äro de *faktiska politiska förhållandena* sådana, att — trots energiska försök i motsatt riktning — sanktionerna *också på papperet* måste göras beroende av sådana förutsättningar, att staterna i

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

mängder av situationer ha möjligheter att bortförklara sina s. k. sanktionsplikter. Jag ber herrarna lägga märke till, att detta dock icke är det mest anmärkningsvärda. Det viktigaste att beakta, det är att, *även om alla* sådana luckor kunde tilltäppas, så skulle likväl sanktionssystemet icke kunna fungera gentemot ett *krig mellan stormakter.*

Att detta nu icke beaktats beror därpå, att man icke förstått rättsföreställningarnas karaktär, och att det endast är skenbart, som staternas s. k. rättigheter och skyldigheter kunna jämföras med de enskilda människornas. *Individens* »rättigheter» underordnas fullständigt under det allmännas, under statens intressen. Ett karakteristiskt uttryck härför finner man i den allmänna uppfattningen, att självtäkten, rättighetshavarens eget våldsamma forcerande av rättigheten, strider mot själva rättssamhällets idé. »Rättigheterna» äro helt enkelt intet annat än vissa konsekvenser för den enskilde av det *för den allmänna välfärdens skull* uppehållna samhällsmaskineriet. All motsvarighet härtill beträffande *statens* »rättigheter» saknas och *måste* saknas, därför att det icke finns någon så att säga överstat, därför att det sålunda *ur rättighetssynpunkt* — jag ber, att man ville ha godheten giva akt på detta — *icke finns något allmänt väl,* som står över den enskilda staten. Herr talman, jag tror verkligen, att dessa synpunkter, som jag nu tillåtit mig besvära kammaren med, ha saklig betydelse. Det kan emellertid icke vara lämpligt, att en talare på ett område som detta — vilket på de flesta håll plägar framhävas såsom varande av den allra största betydelse — från en viss del av kammaren städse skall vara nödgad tolerera ett störande sorl. Jag fäster mig givetvis icke vid att det stör mig personligen, utan det är den ärade kammaren själv, som blir lidande. Ty en talares förmåga att framföra de synpunkter han önskar framföra, minskas genom oskicket ifråga, och därigenom komma kammarens mera plikttrogna ledamöter att få lyssna till ett anförande, som icke blir av samma kvalitet, som det skulle ha blivit, därest man fått tala ostörd av detta sorl.

Herr talman, vad jag sist betonade var förbiseendet därav, att i förhållandet mellan staterna saknas så att säga en överstat, och att det genom frånvaron härav i förhållandet mellan staterna ur rättssynpunkt vore logiskt omöjligt att tala om allmänt väl och mänsklighetens välfärd. De personer, som trots detta orda om dylikt såsom liggande i bakgrunden för Nationernas förbunds rättstankar, slå därför endast ett slag i luften. Staternas s. k. rättigheter äro tvärtom endast ett utflöde just av statens egna krassa intressen, sammanfattade under dess »suveränitet». Därav följer, att tron på en stats rättigheter också måste innefatta tron, att staten i sista hand har att själv hävda dessa rättigheter. D. v. s. *självtäkten ingår här i rättighetens egen idé,* under det att självtäkten i inomstatliga förhållanden står i rak strid mot rättssamhällets idé. Det är visserligen sant, att rätten till självtäkt kan genom traktater upphävas, men detta kan aldrig ske mera än till en viss gräns. Ty traktatens egen s. k. förbindande verkan har sin *grund* just i statens *suveränitet.* Och denna innefattar under alla omständigheter statens rätt att leva och bevaka sina livsintressen.

Denna staternas rätt att leva — som är grunden för hela folkrätten och även för förbundsakten — denna rätt, herr talman, skär igenom och sönder alla sanktionsplikter, så vitt dessa skola utföras av stormakter mot stormakter. Ty sådana sanktioners genomförande betyder i våra dagar, att en världskatastrof står för dörren, och detta åter innebär, att samtliga stormakternas livsintressen komma med i spelet. Därmed blir en stats rätt att *leva* aktuell. I jämförelse med den rätten betyder den s. k. sanktionsplikten ingenting. Å andra sidan *kunna* just dessa sanktionsplikter tagas till intäkt av en stat för att bevaka, vad staten betraktar såsom sina livsintressen. Och så ha vi då — vad jag utvecklade förra året — resultatet av sanktionssystemet: i stället för krigets isolering

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

i görligaste mån, frammanas en uppdelning av hela världen i två stora krigspartier; i stället för kriget mellan Kina och Japan t. ex. skulle sanktionssystemet kunna frammana en världsbrand. Antag, att förbundsaktens bestämmelser verkligen tillämpats på kriget Japan—Kina. Och antag att Ryssland börjat röra på sig på samma sida som Japan. Vågar man ens fullfölja tanken på de fasansfulla händelser, som skulle ha inträffat, om sanktionssystemet här satts i gång? Herr Fabian Månsson framställde den frågan, om det finns någon i kammaren så dåraktig, att han tror, att Nationernas förbund skulle vara med om att gasa ned städer och landsändar. Ungefär så föllo hans ord. Men Fabian Månsson glömde, att innan den frågan verkligen blivit aktuell, så finns intet Nationernas förbund. Det ligger där just söndertrasat av sanktionssystemet. Herr Fabian Månsson frågade vidare ungefärligen så: Är det någonting för mänskligheten farligt att strypa till ett enskilt land, t. ex. Japan? Nej, det vore i vissa situationer nyttigt, *om* det kunde lyckas. Men om herr Månsson beaktade, vad jag anförde, skulle han nödgas medge, att det näppeligen *kunde* lyckas. Det bleve icke fråga om att strypa till en stormakt, utan det bleve fråga om att halva världen sökte slita sönder den andra halva världen.

Det är verkligen beklämmande — jag riktar mig nu icke mot herr Fabian Månsson — att, under dessa omständigheter, framskjutna politiker i vårt land kunna ha låtit sitt hjärta och sina känslor till den grad löpa i väg med sitt goda förstånd, att de yrkat på att Sverige i denna konflikt skulle göra sin stämma hörd till förmån för en energisk aktion emot Japan. Detta hade dock varit att leka med elden — en eld, som kunde befaras sätta ett par världsdelar i brand. Om denna farhåga verkar överdriven, så, mina herrar — märken Eder väl! — beror detta endast därpå, att den ekonomiska depressionen är så betydande, att den på flera håll för ögonblicket måste verka som en verklig dämpare på krigslidelserna. Den rådande situationen visar oss tydligt, att sanktionssystemet innebär en extraordinär fara för världsfreden, som man endast kan bemästra genom att sätta hela systemet *ur funktion*. Det förstärkande av sanktionssystemet, vartill motionen uttryckligen syftar, kan aldrig innefatta ett förstärkande, därför att motionen alltjämt bygger på den grundval, som gör, att hela sanktionssystemet blir till ett korthus, fallande samman vid första påfrestning. Tiden är icke mogen för en sådan lagstiftning, som motionärerna tänkt sig. En sådan lagstiftning är nämligen fullkomligt meningslös med de *rådande internationella rättsföreställningarna*. Under oöverskådliga tider framåt — och ovillkorligen så länge ledande politiker och s. k. folkrättsjurister behärskas av den rättsliga vidskepligheten — kunna de internationella rättsföreställningarna, så snart det verkligen gäller det egna landets vitala intressen, icke bliva till något annat än ett uppeggande av nationalismen. Man måste äntligen söka förstå, att det icke går i en handvändning att fullständigt omlägga av nationellt krassa intressen bestämda rättsföreställningar på ett sådant sätt, att de i stället underordna sig hänsynen till mänsklighetens välfärd, på ett sådant sätt att de uppbäras av en världssocial anda. Sekler eller årtusenden skola draga hän, innan någon förändring sätter märkbara spår i de djupa leden. Hos de politiska ledarna borde det kunna gå snabbare. Men att dessa begripa situationen och förstå något så när, vad som är sant och vad som är falskt i detta talet om rättens betydelse för krig och fred, är ett oeftergivligt villkor för att man skall med hopp om någon framgång våga inrikta sig på något slags sanktionssystem.

Det är nu antydda synpunkter, herr talman, som saknas i konstitutionsutskottets motionering. Jag säger med avsikt »antydda». Det hade icke varit lämpligt att vid detta tillfälle framlägga en mera fullständig motivering. Jag har gjort det delvis vid ett tillfälle under föregående riksdag och ber att få hänvisa därtill. Däremot förtjäna herrar Engberg och Vennerström en sär-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

skild eloge, därför att de, — obundna av förutfattade meningar — i sin reservation givit uttryck åt ett mycket starkt tvivelsmål på hela sanktionssystemets duglighet under rådande förhållanden. Emellertid skulle jag helst vilja se, att kammaren fattade ett beslut, som något avveke ifrån reservationen. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i fråga med följande ändringar: I andra stycket bör i stället för orden »det första önskemålet» insättas »de båda första önskemålen», och vidare skulle det tredje stycket strykas. Emellertid framställer jag detta yrkande av praktiska skäl endast hypotetiskt, nämligen under förutsättning att herr Engberg skulle vilja instämma i detsamma och icke yrka bifall till sin reservation. Gör han åter detta, kommer jag att återtaga mitt särskilda yrkande.

Herr **Engberg:** Herr talman! Den omständigheten att jag fick ordet omedelbart efter den siste ärade talaren skulle efter den formulering han gav sina slutord kunna tyda på någon uppgörelse oss emellan efter formeln: »frågor och svar.» Emellertid, herr talman, är den framställda frågan av den beskaffenhet, att jag i varje fall icke för närvarande vill ge mig in på att besvara den, därför att jag helt naturligt, när jag nu först hörde den, icke hunnit undersöka, huruvida och i vad mån den av herr Vennerström och mig framburna reservationen vid sådant förhållande skulle i övrigt påkalla vissa modifikationer.

Redan vid remissdebatten utvecklade den ärade motionären sina synpunkter i denna fråga. Det sades med all rätt den gången från regeringsbänken, att vad han framlagt förtjänade det allra största beaktande. Det är otvivelaktigt, att motionären har snuddat vid och även i vissa stycken gått långt in i ett betydelsefullt problem, ett problem som i dessa dagar blivit dubbelt betydelsefullt.

Motionen kretsar kring tre önskemål, tre synpunkter: 1:o) att ge en konkret gestalt åt den lagstiftning, som för Sveriges vidkommande skulle behövas, i händelse av att de i 16. artikeln i förbundspakten inrymda ekonomiska sanktionsbestämmelserna skulle tillämpas; 2:o) att åvägabringa någon slags samverkan mellan å ena sidan regeringen och å andra sidan befolkningen, när det gäller att ge eftertryck åt och hävda såväl administrativa förordningar som i vanlig ordning av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftade lagar, och 3:o) att genom den internationella arbetsbyrån få till stånd en samverkan — eller rättare sagt en förhandling, som motionären närmast pekat på — mellan å ena sidan Nationernas förbund och å andra sidan den fackliga och socialistiska internationalen.

Jag skall, herr talman, först be att med några ord få antyda den uppfattning i dessa frågor, som varit och är den internationella arbetarrörelsens. Gå vi igenom andra internationalens, den socialistiska internationalens protokoll ända från 1860-talet och tills nu, så finna vi, hurusom ingen enda av dess kongresser varit församlad utan att ingående överläggningar och meningsbrytningar förekommit beträffande spörsmålet, hur arbetarvärlden skall kunna göra sin insats till förhindrande av krig. Under tiden före världskriget hade resolutionerna i regel en rent negativ utformning, i det att det anbefalldes, att man mot kriget skulle tillgripa exempelvis generalstrejk eller dylika medel. Efter världskriget och efter tillkomsten av Nationernas förbund har man märkt ett annat och ett positivare inslag i dessa resolutioner.

Jag erinrar emellertid om, hurusom den fackliga internationalen så sent som våren 1922 vid sin kongress i Rom fattade resolution, som sedan varit bestämmande för de landsorganisationer, som äro anslutna till denna international, en resolution, som förordade generalstrejkens tillgripande i händelse av krigsutbrott. Det säger sig självt, att en dylik anvisning utan vidare är en rent negativ anvisning. Man har nämligen rätt att fråga: Mot vem? Mot den fredsbrytande regeringen i det egna landet eller mot regeringarna i exempelvis över-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

fallna och angripna stater? Minsta eftertanke säger, att problemet i och med detsamma kompliceras.

Vid den kongress, som ägde rum mellan de båda internationalerna i Haag senhösten 1922, tillät jag mig emellertid att i den kommission, där jag var verksam, framhäva nödvändigheten av en sådan omändring i Romresolutionen, att den sammanknötes med det ekonomiska sanktionssystemet i Nationernas förbund. Min förnämsta motståndare i bataljen var Karl Radek, som på den tiden figurerade som tredje internationalens emissarie. Resultatet blev emellertid även den gången, att man stannade vid den negativa formuleringen.

År 1925 tog emellertid andra internationalen på sin kongress i Marseille upp problemet mera på allvar, och det var närmast fransmannen Pierre Renaudel, som utformade det uttalande, som internationalen den gången gjorde till sitt. Det var kanske ingen tillfällighet, att uttalandet fick den formulering, som det fick, därför att mannen, som höll pennan, var en lärjunge till Jaurès, den mördade ledaren för den franska socialdemokratien. Redan år 1907 hade nämligen Jaurès i ett offentligt tal i Paris utvecklat sina synpunkter på detta problem. Han hade gått in på spörsmålet, vem som är angripare, och han hade svarat: Ni behöva icke gå till arkivens dammiga gömmor, ni behöva icke anställa några längre efterforskningar, utan ni behöva bara ställa följande fråga: Vem vägrar och vem vägrar icke att hänskjuta sin sak till rättsligt avgörande? Vem vägrar och vem vägrar icke att, sedan det rättsliga avgörandet fallit, foga sig därefter? Och han betonade, att den, som vägrar underkasta sig skiljedom eller, sedan skiljedomen fallit, griper till svärd, den gör sig själv icke blott till angripare mot andra stater utan även till fiende mot den egna nationen och dess medborgare. Därav drog han den praktiska slutsatsen, att om en angripande regering, en fredsbrytande regering är både mänsklighetens fiende och en fiende till sina egna medborgare, så skall den av dessa senare såsom sådan behandlas. Han förordade därför tillgripande av storstrejk, av sabotage, av uppror, av revolutionär resning, allt vad ni vill, för att slå ned en dylik regering. I Marseilleresolutionen av år 1925 knäsattes denna tankegång, och det sades klart ut, att en fredsbrytande regering gör sig till fiende jämväl mot den egna nationen.

Inom parentes vill jag fästa min ärade väns, motionärens uppmärksamhet därpå, att han i sin motion uttryckligen undantager den fredsbrytande regeringens egen befolkning från den princip, som såväl Jaurès i sitt tal år 1907 som internationalen i sin resolution av 1925 ansett vara självklar, i det att den ärade motionären håller före, att plikten till handling åvilar i första rummet övriga staters arbetarklass. Där bryter sig motionärens uppfattning emot den uppfattning, som varit och är internationalens, en uppfattning, som enligt min mening är den enda möjliga. Det är nämligen orimligt, herr talman, att ställa arbetarklassen i den fredsbrytande regeringens eget land utanför plikten att handla emot en dylik regering. Skall en handling därvidlag ha verklig effekt, så måste den komma just från massorna i denna regerings eget land.

År 1928 fullföljdes tankegången från Marseilleresolutionen i Brysselresolutionen. Med något varierande formulering hävdas precis samma grundsats. Och den fullföljdes sedan i Wien år 1931. Såvitt jag förstår, kan det i detta ögonblick betraktas som den internationella socialdemokratiska arbetarrörelsens gemensamma uppfattning, att mot en fredsbrytande regering har arbetarklassen i dess eget land en plikt att slå ned med alla till buds stående medel och förvägra den sin solidaritet.

Jag var i tillfälle i fjol, herr talman, att i denna kammare erinra därom, att vår tankegång vunnit anslutning även på annat håll. Jag hade suttit i Blasieholmskyrkan och åhört kraftmätningen mellan Nathan Söderblom och hans motståndare bland de övriga biskoparna, när Söderblom stred för grundsatsen att en fredsbrytande regering skall ställas utanför lagen och förvägras solidaritet

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

från det egna landets invånare och av dessa slås ned. Han hävdade, att jämväl kyrkosamfunden här ha samma plikt som arbetarrörelsen. Det är därför, herr talman, som jag med synnerligen stor förvåning konstaterat, att de biskopar, som bekämpade Söderbloms uppfattning men lyckligtvis ledo nederlag, nu ha fått lärjungar i konstitutionsutskottet. I det betänkande, som här föreligger, har nämligen statens suveränitet så fastslagits, så järnhårt utmejslats, att det är orimligt, åtminstone för mig, att ett ögonblick kunna vara med om en sådan ståndpunkt. I själva verket har min vän motionären genom den passus i sin motion, där han undantager den fredsbrytande regeringens egen befolkning från plikten att resa sig emot densamma, lagt liksom till rätta för den formulering, som triumferat i konstitutionsutskottets majoritets betänkande.

Emellertid, herr talman, vill jag fästa uppmärksamheten därå, att denna tankegång att göra arbetarrörelsens insats till ett led i sanktionssystemet ventilerats även på annan ort, och under kritik från en stor del av den svenska pressen, som brukar ha vad fransmännen kalla för trappkvickhet, d. v. s. den kvickhet, som kommer för sent. I samförstånd med den dåvarande utrikesministern, min vän Östen Undén, framförde jag i tredje kommissionen i Genève år 1925 den uppfattningen, att det vore på tiden, att den internationella fackföreningsrörelsen positivt medverkade i det ekonomiska sanktionssystemet genom att göra storstrejkstanken till ett led i de ekonomiska påtryckningarna. Detta utlades sedan med berömvärd spiritualitet i stora delar av svenska högerpressen såsom att jag hade förordat storstrejk emot krig, medan jag uttryckligen varnade för denna negativa uppfattning och framhöll, att storstrejken, i den mån den kunde vara ett vapen emot kriget, måste vara ett led i det ekonomiska sanktionssystemet. Detta sagt inom parentes, herr talman, för att avliva en anka, som flaxat i svensk högerpress så länge, att den nu torde kunna läggas på stupstocken i andra kammaren.

Men jag fortsätter. Den tankegång, varåt vi den gången gåvo uttryck, torde bli den enda möjliga och enda rimliga, om man överhuvud taget skall fortsätta längre på de ekonomiska sanktionernas väg. Jag skall emellertid be att få säga ett par ord om det ekonomiska sanktionssystemet. Det är märkligt, och det har i dagarna uppvisats av Östen Undén i en liten skrift, hurusom från början tanken på militära sanktioner knappast föresvävade den man, som i Amerika gjorde utkastet till förbundsakten, nämligen överste House. Undén påvisar, att det var först i Wilsons omarbetning av detta utkast, som tanken att knyta militära sanktioner till de ekonomiska framkom. När 1918 här hemma i Sverige på offentligt uppdrag en kommitté verkställde en utredning i fråga om sanktionssystemet, en kommitté, som i sig inneslöt den framstående juristen Marks von Würtemberg, kom den till det resultatet, att den överhuvud taget icke ville för det dåvarande anbefalla några som helst sanktioner, vare sig ekonomiska eller andra, enär den fruktade de konsekvenser, som ett sanktionsmaskineris igångsättande skulle kunna få. Den instruktion, som 1919 gavs åt de delegerade, som hade att föra Sveriges talan vid fredskonferensen i Paris, upptog emellertid sanktionstanken och antydde, att den nog vore något konstitutivt och nödvändigt i det system, som förbundsakten representerade. Emellertid har sedan frågan om de ekonomiska sanktionerna liksom frågan om de militära sanktionerna kommit under ny debatt i ljuset av brasan i yttersta östern. Man har ju litet till mans ställt sig frågan, huruvida det sanktionssystem, som Nationernas förbund för närvarande har och som väsentligen återfinnes i förbundsaktens sextonde kapitel, är sådant, att det utan vidare kan tillgripas. Alla torde i detta ögonblick vara på det klara med, att om sanktionsmaskineriet igångsättes mot en militär stormakt, betyder det i själva verket ett nytt världskrig. Sanktionsmaskineriets igångsättande mot en stormakt av Japans storleksklass har därför tett sig som något äventyrligt, tett sig som — för att

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

använda en bild — en helvetesmaskin, på vars knapp man endast med ångest och bävan sätter fingret, enär man vet, att det kan medföra en ny världsbrand, en ny världskatastrof. Jag tror därför, att så länge vi ha rustade stater, så länge är det en utopi att tänka sig, att man gentemot en militär stormakt tillgriper de militära sanktionerna. Det betyder att med öppna ögon gå in i ett världskrig. Är det en liten stackare, herr talman, som man icke anser sig behöva vara rädd för, då kan jag tänka, att man tillgriper även ett militärt sanktionssystem. Man räknar då med en lokal begränsning av konflikten. Det ekonomiska sanktionssystemet är ett sådant, som icke direkt behöver leda till militära åtgärder, det är sant, men å andra sidan har man sett, hur vanskligt det även i det stycket ter sig. Tillgripandet av ekonomiska sanktioner mot en stormakt är ett perspektiv, som kommer munnen att slutas på dem, som sitta i förbundsrådet.

Jag måste för min del, herr talman, inom parentes säga, att man kanske icke får vara så hård i omdömet, som man ofta är, mot de makter, som sitta i förbundsrådet. I grund och botten finnar jag det både begripligt och naturligt, att de vägra att trycka på knappen. De måste fråga sig: säger man a, måste man icke då även säga b? Börjar man med att utpeka en makt som angripare, så är det nästa steget att sätta sanktionsmaskineriet i gång. Var stannar man då i själva verket? Inför det perspektivet har munnen slutits på förbundsrådets makter. Det är förklarligt, herr talman, att så är fallet. Det ligger i hela systemet, i dess natur.

Emellertid, den fråga, som de ärade motionärerna hava uppkastat, där de tänka sig samverkan mellan arbetarinternationalerna och Nationernas förbund via internationella arbetsbyrån, den hör enligt min tanke så intimt samman med den förutsättning, som först måste vara fylld, att jag nödgas med några ord beröra densamma. Det är nog att begära för mycket att i ett system av topprustade stater eller någorlunda rustade stater påkalla arbetarinternationalernas medverkan till sanktionsväsendets förstärkning. Risken föreligger, att sanktionssystemet självt kan spränga hela folkförbundet i luften. Det är därför nog riktigt och klokt, att man avvaktar dessa arbetarinternationalers eget ställningstagande, deras eget initiativ. Det är nämligen rimligt enligt min tanke, att initiativet i första rummet utgår från den fackliga internationalen, som ju skulle ha att svara för de ekonomiska åtgärder, som här kunna ifrågakomma, och i andra hand från den politiska internationalen. Min vän Fabian Månsson sade med något av bitterhet i tonen, att man kan väl även som enskild man få framföra en sådan synpunkt utan att avvakta initiativ från dessa organisationer. Naturligtvis, herr talman, men jag tror, att min vän Fabian Månsson ger mig rätt, om jag säger, att nog är det den fruktbaraste vägen, att dessa arbetarorganisationer själva dels klara ut sina egna ståndpunkter, dels giva en viss form åt de initiativ, som till äventyrs från deras sida kunna tagas. Det är därför, som jag i den korta reservation, som jag avgivit tillsammans med herr Vennerström, givit uttryck åt den uppfattningen, att man lämpligen bör avvakta initiativ från dessa arbetarorganisationer själva i dylika frågor.

Vad beträffar samverkan från befolkningens sida med regeringen för att skapa eftertryck åt administrativa förfoganden eller av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag, nödgas jag säga, att ju mer jag tänkt på saken, dess konturlösare har önskemålet tett sig för mig. Hur skall man i praktiken kunna genomföra denna samverkan? Jag kan livligt föreställa mig, att transportarbetarförbundet kan åstadkomma åtskilligt genom att ingripa i import- och exportförhållandena, genom att behjärtat inskrida, så snart det märker något, som strider mot administrativa förfoganden eller av Kungl. Maj:t och riksdagen stiftad lag. Men om jag nu sträcker mig utanför transportarbetarförbundets hank och stör, så börjar det bli allt oklarare och oklarare, huru, så

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

länge det är fråga om sanktionsåtgärder och icke kontroll, det skall kunna ordnas, och jag nödgas därför vidhålla, att på den punkten är motionärernas framställning synnerligen oklar. Den ger icke, som vi sagt i vår reservation, några hållpunkter för omdömet om hur det skall praktiskt utgestaltas.

Vad vidare beträffar denna samverkan med internationella arbetsbyrån som förmedlare, så är det också klart, att internationella arbetsbyrån icke intar den ställning, som föresvävat motionärerna. Den är ju tillkommen, som vi veta, i kraft av Versaillestraktatens trettonde kapitel. Den är en byrå, avsedd för samverkan mellan arbetsgivarna, regeringarna och arbetarna i fråga om den internationella sociala lagstiftningen, men som politisk förhandlingspunkt, som en politisk mellanhand, för att använda en term från kommersen, lämpar den sig knappast.

Vad då slutligen spörsmålet om den svenska lagstiftningen och konkretiserandet av det vi här hemma skulle göra för att omsätta de ekonomiska sanktionerna i svenska administrativa eller lagstiftningsförfoganden, vill jag tillägga, att den svenska regeringens svar på sin tid till Nationernas förbund, att man vill vänta och se, var enligt min mening ganska befogat. Det finns ingen anledning, allra minst nu, att gå vidare på den vägen. Nu stå vi, herr talman, i ett läge, där frågan om Nationernas förbunds vara eller icke vara är lagd i vågskålen. Det vore enligt min tanke orimligt att stärka hela sanktionssystemet och utsätta Nationernas förbund för en större påfrestning, än det redan är utsatt för. Det vore enligt min tanke att spela hasard med Nationernas förbund, om man skulle stärka det sanktionssystem, som redan övergår förbundets förmåga. För egen del är jag pessimist beträffande Nationernas förbunds framtid. Jag tror, att i sin nuvarande gestalt måste det gå under. Jag tror icke, det finns möjlighet att, så länge stormaktspolitiken behärskar förbundet, komma någonstädes.

Då inställer sig den frågan, vilken motionären rörde vid i sitt anförande: Hur erövra Nationernas förbund och göra det till ett verktyg för folken? Jag skulle tro, herr talman, att här springer man icke den ekonomiska utvecklingen i förväg. Jag erinrar därom, att vad som gav feodaliteten dess underlag var godshushållet, det som gav åt länsöverhögheten dess underlag, det var det territoriella hushållet, och den dag, då nationalhushållet sprängde det territoriella hushållets gränser, skapades i Europa de nationalstater, vilkas konturer blevo särskilt skarpa vid den nyare tidens början. Fullfölj, mina herrar, utvecklingen, idén, tankegången, och ni skola hamna i samma slutsats, där jag hamnat, nämligen att underlaget för den internationella staten måste vara ett världshushåll, liksom underlaget för nationalstatens tillblivelse var nationalhushållets tillblivelse. Man föregriper icke ekonomiska realiteter. Tyvärr är det för övrigt så, att utvecklingen momentant är på marsch från världshushållet tillbaka till nationalhushållet. Den oerhörda avspärrningspolitik, vi bevittna men som vi naturligtvis hoppas tillhör ett övergångsskede, har kastat den utveckling, om vilken den världsekonomiska konferensen i Genève år 1927 drömde, så långt tillbaka, att man med oro frågar, när vi komma fram till det utgångsläge, vi hade 1927. Det dröjer därför, herr talman, länge, länge än, innan vi fått världshushållets ekonomiska realiteter så tillrättalagda, att över dem, på deras basis, kan välva sig en statlig ideologi, statliga inrättningar, statliga organisationsformer. Vägen till en internationell stat måste i första rummet gå fram över det internationella världshushållets förverkligande. Huvudförutsättningen i sin tur för att påskynda världshushållets tillblivelse är rustningarnas avskaffande, deras utrotande, höll jag på att säga, de strategiska gränsernas avlägsnande, spärrarnas fall och en ekonomisk och kulturell samverkan. Vi ha icke hunnit dit ännu, herr talman. Det nuvarande Nationernas förbund vilar därför, i den mån det söker att vara ett surrogat för

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

en internationell stat, på en bedräglig fiktion, på chimärer. Det blir valvbågar av luft och skum. Det är ännu icke den fasta grund, som vi kunna bygga på med tillförsikt.

Vid sådant förhållande finner jag för min del varje åtgärd, som i det nuvarande syftar till att stärka sanktionssystemet, innan dessa förutsättningar uppfyllts, vara en åtgärd, som är så långt ifrån ägnad att befordra ett räddande av Nationernas förbund, att den tvärtom kan komma att ytterligare påskynda dess undergång.

Det är med angivande av dessa synpunkter, herr talman, som jag hemställer om bifall till den reservation, som jag fogat till utskottsutlåtandet.

Herr **Sävström:** Herr talman! Efter det långa anförande, som herr Engberg nyss hållit, kan det icke vara nödvändigt, att jag upprepar några av de skäl, som för oss varit bestämmande, då vi icke kunnat yrka bifall till Fabian Månssons motion.

Nu har jag emellertid den uppfattningen, att när ett utskott efter en mycket lång överläggning enhälligt kommit till det resultatet, att en motion icke kan bifallas, så vore det önskvärt, att utskottet i sådant fall, och särskilt när det gäller ett omtvistat ärende, icke skrev någon längre motivering. Ty det förstår var och en, att det finns olika åsikter i ett utskott, och att kunna ena alla dessa i en lång och utförlig motivering, är ganska svårt. Ehuru jag icke reserverat mig, vill jag för min del säga, att det finns ett stycke i utlåtandet, och det är det sista stycket, om vilket man kan ha mycket delade meningar. Emellertid, ser jag på den reservation, som avgivits av herrar Vennerström och Engberg, så kan jag för min del icke instämma i den reservationen. Om jag nu, herr talman, pliktskyldigast kommer att yrka bifall till utskottets hemställan så vill jag säga, att jag ändå icke skulle ha något emot, om kammaren stannade vid ett sådant beslut, att den godkände klämmen med strykande av motiveringen. Ett sådant förslag har ju framställts av herr Flyg. Jag kan icke instämma i hans motivering, men om någon annan framställde ett sådant yrkande med en antagbar motivering, skulle det kanske vara det lyckligaste.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skall genast lugna kammaren med att förklara, att jag icke skall hålla något storpolitiskt anförande, som herr Engberg gjorde. Även om jag ville, kan jag icke. Jag har i huvudsak begärt ordet för att säga något litet om utskottets motivering, därtill närmast uppkallad av herr Lundstedt.

Herr Lundstedt har rätt i mycket, men han rör sig på ett abstrakt filosofiskt plan, där det icke alltid är lätt för oss andra att följa honom. Herr Lundstedt säger, att vi i motiveringen icke givit oss in på en mera realpolitisk prövning. Jag måste säga, att herr Lundstedts hela anförande var ett utomordentligt starkt stöd för den uppfattning, som finnes i utskottsbetänkandet. Det som är huvudmomentet i utskottsbetänkandet är detta, att om man överhuvud taget skulle kunna slå in på den linje, på vilken motionärerna äro inne, då skulle det faktiskt innebära ett brytande av statssuveräniteten. Och ingen kan vältaligare än herr Lundstedt framhålla, hur nödvändig statssuveräniteten är för upprätthållande av den inre ordningen, under det att han fullkomligt riktigt framhöll, att folkförbundets svaghet är, att man där icke har någon överstatlig organisation, som har samma auktoritet och samma maktmedel för att upprätthålla ordning i förhållandet mellan länderna.

När jag således säger, att herr Lundstedt har rätt i mycket av sin kritik, måste jag dock tillägga, att jag tycker, att han är alltför pessimistisk. Jag tycker dock, att det skett någonting. Jag var pessimistisk i början av folkförbundets tillvaro, men den pessimismen har jag nu övervunnit. Det har dock

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

inträffat, att makter, som kommit i konflikt, kallats inför rätta och svarat, vilket icke skett förut. Det har inträffat, att man sammanträtt och internationellt diskuterat rustningarna, vilken fråga förut varit en strängt nationell fråga. Det är kanske icke stora framsteg, men det är dock en utveckling. Man bör efter min mening icke ställa alltför stora anspråk på denna fredsorganisation i dess första utveckling.

Huvudskälet för utskottet har alltså varit, att man skulle genom att slå in på den väg, motionärerna förordat, bryta sönder statssuveräniteten, undergräva den auktoritativa samhällsmakten. Det skulle uppenbarligen bli resultatet. Det framgick också ganska tydligt av herr Engbergs mycket vältaliga anförande. Jag förvånar mig över att herr Lundstedt med sin uppfattning om statssuveräniteten kunde ansluta sig till sista punkten i herr Engbergs reservation. Den lyder nämligen så här: »Vidkommande slutligen det tredje önskemålet håller utskottet före, att initiativet till dess förverkligande lämpligen bör utgå från de internationella arbetarorganisationerna själva.»

Jag kan icke förstå annat än att herr Lundstedt därmed ger ett finger åt en uppfattning om statssuveräniteten, som står fullständigt i strid mot den uppfattning, som han här utvecklat.

Herr Engberg förklarade bestämt, att han icke kan vara med på utskottets motivering, därför att man där hävdade statssuveräniteten järnhårt utmejslad. Jag vill tillägga, att den icke på långt när är så järnhårt utmejslad i utskottsutlåtandet som den utmejslats i herr Lundstedts anförande.

Herr Engberg sade också, att uppfattningen om statssuveräniteten triumferade i utskottets utlåtande. Ja, herr Engberg, den uppfattningen om statssuveräniteten triumferade nyss i Finland. Jag tror icke, att herr Engberg har någon erinran att göra däremot. Jag hoppas livligt, att förhållandena icke skola utveckla sig här i landet så, att herr Engbergs meningsfränder skola liksom de finska genom att bli angripna av en rörelse mot statssuveräniteten övertygas om, hur rätt herr Lundstedt hade, när han förfäktade statssuveräniteten mycket kraftigare än vi i utskottet. Statssuveräniteten och statsauktoriteten behövas både för upprätthållande av inre ordning och mellanfolklig ordning. Bryter man sönder den, blir det svårt att upprätthålla någondera av dessa fredsordningar. Folkförbundet vilar på en samling av suveräna stater. Bryter man sönder suveräniteten för de enskilda staterna, bryter man sönder själva grunden för folkförbundet.

Herr Engberg sade, att han på stupstocken lagt en anka. Såvitt jag kan erinra mig, är ankan stendöd sedan många år, så att den avrättningen kan till och med en pacifist utan vedervilja verkställa.

Det har talats om den japanska konflikten. Det passar mycket bra att draga in den i debatten i anknytning till vad herr Lundstedt och utskottet sagt. Man förbiser en omständighet, som icke alls är betydelselös. Jag vill fästa uppmärksamheten — i alldeles särskild grad herr Engbergs uppmärksamhet — på denna. Hur hade det varit, herr Engberg, i Kina, om Kina varit ett land med ordning, ett land med stark samhällsmakt, där det rått statssuveränitet och regeringen haft nödig auktoritet och nödiga maktmedel att hålla ordning i landet och att möta fienderna vid gränsen? Hade detta icke varit bättre, herr Engberg, för freden i världen, för folkförbundet och den internationella rätten? Jag tror, att vi böra fästa avseende vid detta sammanhang. Det har en ganska stor betydelse. När för någon vecka sedan man på kinesiskt håll gjorde motstånd mot inkräktarna, mottogs den nyheten med verklig glädje nere i Genève. Jag vet, att herr Engberg läser tidningen »Journal de Genève». Där förekom för några dagar sedan en artikel, skriven av tidningens redaktör, W. Martin, som framhöll, att motståndet från kinesiskt håll mot japanerna är en insats för freden och att, om det motståndet är tillräckligt starkt, kineserna

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

kunna rädda folkförbundet. Jag instämmer med monsieur Martin. Men hur rimmar herr Engbergs pacifistiska uppfattning med denna lärdom från verkligheten?

Den ärade motionären säger som totalomdöme om utskottets utlåtande, att det röjer en total hopplöshet. Jag kan icke riktigt instämma med honom. Men om jag icke missförstod motionären, så står han på en lika hopplös ståndpunkt som utskottet. Ty motionären säger omedelbart efteråt, att internationalen är ingenting annat än en parallell till folkförbundet, lika bräcklig och maktlös. Nu är det på denna parallell, herr Fabian Månsson bygger hela sin förhoppning om en bättre rättsordning. Men den grunden är ju enligt herr Månssons egen uppfattning lika bräcklig och kanske bräckligare än den, som uppbär den nuvarande rättsordningen.

Man skall ha bägge tillsammans, säger herr Månsson nu. Då vill jag föreslå, att den ärade motionären utformar motionen tydligare nästa gång. Men skall man bygga på båda, då behöver man endast hålla sig till artikel 16 i pakten, som stadgar, att när blockad skall genomföras, det blockerande landet skall använda *alla* tillgängliga krafter.

Jag skall icke fortsätta längre, herr talman, utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets såväl kläm som motivering.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! När jag uppträder i denna debatt som den femte socialdemokraten i ordningen och ännu mera när jag ser, vilka som följa på talarelistan näst efter mig, frågar jag mig, om det icke varit lämpligare, att denna debatt förts på ett annat ställe än i riksdagen. Men det är ju på det sättet, att man hinner icke inom en riksdagsgrupp genomdiskutera alla de frågor, som intressera större eller mindre delar av ett parti. Och det finnes ju icke inom vårt parti den ringaste önskan att förhindra enskilda att föra upp på riksdagens dagordning till debatt även de största spörsmål.

Jag är tämligen övertygad emellertid, att man kommer att utnyttja detta tillfälle för att försöka på nytt konstatera den splittring, som man så gärna vill tro på, när det gäller det socialdemokratiska partiet. Herr Flyg har ju, fyllande den uppgift — jag höll på att säga den enda uppgift — som han tydligen har i riksdagen, genast sökt sätta in sprängkilen och frågat, var den socialdemokratiska ståndpunkten finnes. Jag skulle vilja varna både herr Flyg och andra och kanske icke minst tidningspressen att draga alltför vittgående slutsatser av de meningsolikheter, som kunna framträda. Och jag skall tillåta mig att också en gång erinra därom, att det socialdemokratiska partiet ingalunda är det enda parti, som rymmer medlemmar, vilka icke överallt hava samma synpunkter på frågorna. Jag säger t. o. m.: Gud ske lov, att i de svenska partierna finnas möjligheter för människorna att hava andra meningar än majoriteten och att det icke är så, att allt går efter linjal i vårt politiska liv.

Jag skulle dock vilja erinra herr Flyg därom, att det socialdemokratiska partiet redan 1920 tog ståndpunkt till de frågor, som här beröras. Jag hade tillfälle att erinra därom i den interpellationsdebatt, som nyss hölls i denna kammare. Det skadar icke att vid detta tillfälle understryka detta faktum. Vad som skedde vid 1920 års partikongress var, att partiet drog sina slutsatser i den förändrade situation, som efter världskriget uppkommit, och gick över från vad man med ett förenklat talesätt kan kalla neutralitetspolitik till solidaritetspolitik och såg i Nationernas förbund ett instrument för fredens betryggande och ville fullkomna detta instrument samt utrusta det med behövliga maktmedel. Det var då det socialdemokratiska partiets ståndpunkt, och det har icke ifrågasatts någon ändring i densamma.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

Vad här förekommit är, att man inom ramen av denna ståndpunkt — kanske om jag undantar herr Lundstedt — differerar i åsikten om, hur den lämpligen skall genomföras. Jag vill gärna säga, att både motionerna och debatten här hava glatt mig. Det första uttalande av motionärerna, som jag påträffat, är ett understrykande av sambandet mellan avrustningssträvandena och Nationernas förbunds möjligheter att genom sanktioner giva eftertryck åt sin fredspolitik. Motionärerna understryka här mycket kraftigt, att man skall icke hängiva sig åt några förhoppningar att komma effektivt framåt, när det gäller avrustningen, om man icke skapar möjligheter av annan art för staterna att känna trygghet. Vännen Engberg utvecklade med omisskännlig sympati den ståndpunkt, som den socialistiska internationalens medlemmar intagit och vid sina senaste kongresser särskilt preciserat. Det framgår av denna framställning, att den socialistiska internationalen så helt lever för fredens betryggande, att den till och med är beredd att uppmana arbetarna till revolution mot en regering, som vägrar skiljedom och som går till krig. Det ligger i den ståndpunkten mycket kraftigt markerat, att vårt stora intresse är att skapa möjligheter att hindra fredens brytande och att eventuellt betvinga fredsbrytarna. Om man sammanställer detta med vad motionärerna hava framhållit, så kan man konstatera, att i dessa ståndpunkter finnes ingenting av den feghet, som rekommenderar ett undanhållande, när faran kommer, för att klara det egna skinnet. Det ligger både i motionärernas hela framställning och i den socialistiska internationalens ståndpunkt det starkaste markerande av solidaritetsplikten till fredens tryggande och ett betonande av allas vår skyldighet att taga vissa risker för att nå detta för mänskligheten viktiga mål.

Jag kan nöja mig med detta påpekande, som ju visar, att det forskande efter sprickor i den socialdemokratiska åskådningen, som är ett så kärt företag för vissa, egentligen inskränker sig till att leta upp små meningsskiljaktigheter i utkanterna av åskådningen, under det att den, som förstår spörsmålen och verkligen vill konstatera vad som är, måste komma till det resultatet, att den stora huvudlinjen äro vi alla ense om.

Om jag från detta konstaterande går över till att taga ståndpunkt till de föreliggande förslagen, så skall jag från början bekänna, att mina största sympatier ligga för motionerna; och om jag varit tvingad att välja mellan motionerna och något annat framställt förslag, skulle jag icke hava tvekat att giva min röst i den situationen för motionärernas förslag. Jag vill ytterligare understryka, att motionärerna kraftigt gå in för en politik, som vårt parti på ett alldeles särskilt sätt gjort till sin, nämligen att man skall försöka skapa, till avrustningssträvandenas underlättande, ökad trygghet för folken. Motionärerna se en möjlighet till detta i att arbetarorganisationerna på ett fastare sätt ställa sina krafter till folkförbundets förfogande för sanktionernas genomförande till fredens tryggande. Man har på sidan 4 i motionerna mycket utförligt utvecklat just den synpunkten, att det icke kan vara tillräckligt, att i Nationernas förbunds pakt ha skrivits in bestämmelser om möjlighet att tillgripa sanktioner. Det är också nödvändigt att se till, att dessa sanktioner kunna effektivt genomföras. Om jag förstår motionärerna rätt, så mena de, att Nationernas förbund, när det proklamerar sanktioner mot en fredsbrytande makt, skall hava i arbetarorganisationerna och särskilt de fackliga organisationerna ett instrument, som skall möjliggöra att, även när regeringarna tveka att uppfylla sina förpliktelser, genomföra de ekonomiska sanktionerna. Detta går så helt i stil med hela min tankegång, att det självklart måste väcka mina sympatier.

Mina invändningar mot motionerna begränsa sig egentligen till det tvivel, som uttalas rörande möjligheterna att använda militära sanktioner, att med en polismakt eller en internationell armé trygga freden. Jag har där hävdat en annan

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

mening. Jag kan ju, då saken så framställts i herr Engbergs anförande, att man icke kan rå på en stormakt med militära sanktioner men väl genom en ordningsmakt hålla de små stackarna i styr, säga, att det kan också vara ganska viktigt just att hålla de små stackarna i styr. Ty vi hava inom vår världsdel åtskilliga små stater av den karaktär, att om de släpptes lösa, skulle de också kunna åstadkomma för världsfreden ganska farliga situationer.

Om jag sålunda har övervägande sympatier för motionerna, så följer därav, att jag knappast kan reflektera på den Vennerströmska reservationen, som ju innebär ett försök till återtåg från den ståndpunkt, som jag anser vara naturlig. Och långt ifrån att man skall modifiera den, menar jag, att man skall ytterligare bygga efter denna riktiga utvecklingslinje. Allra minst kan jag vara med om reservationen i den form, som den skulle få, därest herr Lundstedts ändringsförslag bifölles. Ty det skulle betyda, att man plötsligt gjorde en fullständig helomvändning i ståndpunkter, som jag tror flertalet i landet har och länge haft och som jag anser, att vårt folk borde bibringas i ännu större utsträckning.

Om jag går till utskottets utlåtande, har jag mot det en invändning av samma natur, som gjordes av herr Engberg, nämligen mot det starka understrykandet av den nationella suveräniteten. Vi måste inse detta, att solidaritetspolitiken i sig måste innebära, att man avstår från den absoluta nationella suveräniteten. Varje internationellt ingripande, som pålägger en nation förpliktelser, måste betyda en villighet och en skyldighet för nationen att underordna sig ett högre bud. Och om man skall genomföra en sådan solidaritetspolitik, är det omöjligt att tänka sig att upprätthålla oförändrat det gamla nationella suveränitetsbegreppet.

Om jag icke yrkar bifall till motionerna, så beror det dels på vad jag hänvisat till i motiveringen och dels därpå, att jag icke tror, att det egentligen är ett sätt, som är riktigt, att taga upp dessa ting inför Nationernas förbund. Herr Fabian Månsson har här talat, som om man från internationalens sida icke observerat dessa problem, som om motionärerna plötsligt givit oss ett nytt uppslag och som om motionärerna hade en särskild rätt att klandra oss andra för att bara sitta, som herr Fabian Månsson uttryckte det, och icke handla. Ja, kära Fabian Månsson, det är lätt att använda ord. Men man skall också tänka litet på meningen. Herr Fabian Månssons sätt att uttrycka sig innebär i själva verket en anklagelse för overksamhet mot de män, som verkligen hava gjort någonting, mot alla dem inom internationalen, som på dessa områden varit mycket, mycket, mycket verksammare än herr Fabian Månsson samt åstadkommit flera resultat, än han kunnat. Det är ingen ny tanke, att internationalen skall ställa arbetarmassornas kraft i fredens tjänst. Det har redan utvecklats av herr Engberg, hur internationalen ser på dessa ting, och det är otvivelaktigt, att arbetarorganisationerna äro beredda i det ögonblick, Nationernas förbund skulle påkalla deras medverkan, att träda i funktion och fylla sin uppgift i det fredsbetryggande arbetet. Men att det skall vara möjligt att överhuvud taget mellan Nationernas förbund och arbetarinternationalen sluta ett visst avtal eller utarbeta vissa regler för samarbetet, därpå tvivlar jag ganska starkt. Jag tillhör ju dem, som bruka gå emot den militära tanken på att sitta på förhand och rita upp krigsplanerna, uppgöra organisationen på förhand, tänka sig alla fall, som kunna uppstå, och veta, hur man i alla dessa fall skall agera. Jag brukar säga, att det kan ju hända, att det inträffar ett fall, som icke liknar något av dem man tänkt sig. Det kan ju också hända, att det tänkta fallet, när det i verkligheten inträffar, kräver ett ingripande av annan art. Jag tror därför icke på möjligheten av att på det sättet mobilisera fredsaktionen, att man genom statuter och regler söker bestämma, huru man i ett visst givet ögonblick skall handla. Däremot är jag förvissad om att det

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

inom Nationernas förbund och internationalerna finns så mycket intresse för denna sak, att man utan särskilda överenskommelser, utan särskilda stadganden, i det givna ögonblicket skall finna de vägar för naturlig samverkan, som kunna leda till det önskade målet. Den tanke, som framkastas i motionerna, är icke ny. Jag tror, att den är på väg att vinna allt större uppmärksamhet, men jag tror icke, att det riktiga sättet att göra den levande är att försöka fånga den i några avtal eller stadganden.

Vi finna av vad jag här sagt, att jag egentligen icke kan ansluta mig till något av de föreliggande förslagen, och i den situationen har jag endast att tillgripa den sedvanliga utvägen för att försöka få rent bord så långt som möjligt. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag med strykande av motiveringen. Jag tror, att det är riktigt, att man icke här binder sig på sådant sätt, som man skulle göra genom ett bifall till utskottets utlåtande. Men jag tror heller icke, att vi äro färdiga att acceptera någon av de övriga linjerna, sådana de föreligga i förslagen, varför jag anser, att vi få nöja oss med den nytta, som denna debatt i sig själv möjligen kan hava medfört.

Jag skall icke här taga upp någon ny diskussion om militära sanktioner. Jag tror, att vi även på den punkten icke befinna oss på så olika vägar, och vi komma säkerligen icke heller på olika vägar, så länge vi hålla fast vid att grundförutsättningen för att man över huvud skall kunna tänka sig organiserandet av en internationell militärmakt är, att det sker en mycket väsentlig nedrustning.

Då den saken förts på tal, skulle jag emellertid, innan jag slutar, vilja varna emot att man från folkförbundets vänners sida plötsligt i en tillfällig pessimism framställer saken, som om det gällde folkförbundets vara eller icke vara. Eftersom det var vännen Engberg, som använde detta uttryck, vill jag erinra därom, att det icke är så länge sedan han i en artikel konstaterade gentemot pessimisterna beträffande Nationernas förbund, att hade vi icke Nationernas förbund, så måste vi skapa det. Han strök mycket kraftigt under, att vi i Nationernas förbund hava någonting, som är nödvändigt för att föra våra strävanden till en fredlig ordning vidare. Och, därför att Nationernas förbund icke har kunnat förhindra det japanska överfallet på Kina, icke har hastigt nog kunnat åstadkomma fredliga förhållanden där, tror jag icke, att man skall vara färdig att utdöma Nationernas förbund. Jag säger som herr Björck, att om vi icke haft Nationernas förbund, så hade icke situationen varit bättre men väl sämre. Ty så mycket är väl tämligen klart, att utan en återhållande kraft av den art, som Nationernas förbunds existens utgör, skulle förloppet där borta i fjärran Östern blivit ett helt annat, säkerligen mycket hårdhäntare och mycket blodigare. Blotta tillvaron av en internationell organisation som denna lägger hämsko även på rövaren, och vi måste komma ihåg, att det är viktigare, att detta sker, än att det icke sker.

Den motivering, som vännen Engberg hade, kunna vi lämpligen diskutera vid något annat tillfälle. Men jag måste, jag höll på att säga som socialist, något reagera emot tolkningen av den nuvarande ekonomiska situationen, såsom vore vi på väg från världshushållet till nationalhushållet. Det är ju fullkomligt sant, att det bedrives en avspärrningspolitik, som ger sken av ett återfall. Men dessa rent förtvivlade avstängningsåtgärder, dessa försök att stänga sig inne, äro de icke bara ett bevis på att detta system, som vi hava, sjunger på sin sista vers? Att man tillgriper förtvivlade åtgärder, som alla måste säga sig strida emot en förnuftig ordning och emot vad som är nödvändigt för en organisation av vår komplicerade värld, är icke ett bevis på att vi äro på väg från världshushållningen. Snarare visar det omöjligheten att stå emot den naturliga utvecklingen fram till denna högre organisation. Och just där-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

för bör man vara ännu mera angelägen att bevara de instrument för en sådan utveckling, som vi redan hava skapat.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets yrkande om avslag på motionerna men med strykande av utskottets motivering.

I detta yttrande instämde herrar *Fast*, *Jonsson* i Eskilstuna, *Hallén* och *Norsell*.

Herr **Höglund** i Stockholm: Herr talman! Konstitutionsutskottets vice ordförande, min partivän herr Sävström, var beredd att uppge utskottets motivering under förutsättning, att dess kläm bifölles. Denna ståndpunkt har nu utformats i ett förslag av herr Hansson. Jag, som för min del ogillar utskottets kläm, måste däremot säga, att det ligger en viss tyngd i åtskilliga punkter av utskottets motivering. Jag måste erkänna, att när utskottet framhåller, att man från svensk sida ofta ställt sig tveksam emot en utbyggnad av sanktionerna inom folkförbundet, och att man hyst farhågor för att ett mera utvecklat sanktionssystem skulle för Sverige innebära en större fara för indragning i konflikter utan motsvarande ökning i den egna säkerheten, så är jag för min del beredd att erkänna riktigheten av en sådan uppfattning, och att detta utgör ett vägande skäl, när utskottet ställt sig tveksamt till herr Fabian Månssons m. fl. motioner i ärendet.

Nu hava visserligen dessa motioner närmast gått ut på, icke militära utan ekonomiska åtgärder. Men det är dock så, att man icke kan veta, var de ekonomiska sanktionerna sluta, och var de militära komma att börja. Jag tror därför, att utskottet också har rätt, när det säger, att deltagandet i ekonomiska sanktionsåtgärder alltid i och för sig är ägnat medföra risk för att inblandas i en väpnad konflikt. Man kan ifrån delvis andra utgångspunkter, sådana som professor Lundstedt i dag liksom åtskilliga gånger förut hävdat, från hans speciella rättsteoretiska utgångspunkter, komma till ungefär samma slutsats som utskottet. Professor Lundstedt framhöll i dag, att sanktionssystemet är ogenomförbart, enligt hans mening, under nuvarande internationella förhållanden, och att hela folkförbundet vid en så väldig påfrestning, som det komme att utsättas för i händelse av militära eller ekonomiska sanktioners ikraftträdande, säkerligen skulle komma att ramla sönder som ett »korthus», såsom han uttryckte sig. Man kommer med ett sådant betraktelsesätt till samma slutsats som utskottet, fastän delvis med en helt annan motivering, än den utskottet anför.

Även jag för min ringa del erkänner, herr talman, att de förslag, som motionärerna hava framlagt, äro ur ögonblickets synpunkt ogenomförbara, när vi nu vilja ställa arbetarrörelsens samlade organisatoriska styrka i folkförbundets tjänst. Jag tror, även jag, i likhet med herr Engberg och andra, att något sådant förutsätter en utveckling av såväl folkförbundet som arbetarrörelsen till en helt annan fasthet, målmedvetenhet och styrka, än de i dag äga. Herr Engberg har också säkerligen rätt i det, att man icke kan tänka sig genomförandet av ett sådant ekonomiskt sanktionssystem, som motionärerna förutsätta, i en värld av så topprustade stater, som för närvarande är fallet. Jag tror för min del därför, att motionärernas tankegång icke kan och icke kommer att förverkligas, förrän arbetarklassen och demokratin inneha regeringsmakten i alla ledande stater i världen.

Även om jag således med ett sådant betraktelsesätt finner, att motionärernas förslag har ett onekligt stänk av utopi över sig, så vill jag icke desto mindre, herr talman, yrka bifall till motionärernas förslag. Detta gör jag alltså, icke därför att jag tror, att det för närvarande kan realiseras, men därför att jag i detta ser ett hävdande av och en demonstration för den tanken, som i och för

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

sig är riktig, att arbetarklassen och arbetarrörelsen för närvarande utgöra de främsta och mest betydande fredskrafterna i världen, och att det dessutom vore i synnerligen hög grad önskligt, att den idé, som motionärerna framkastat om arbetarmassornas organisatoriska krafters utnyttjande i folkförbundets tjänst, verkligen på allvar fördes fram till diskussion, och därmed i världsdiskussionen, inom folkförbundet självt.

Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, även med risk att jag blir ensam tillsammans med herr Fabian Månsson, att få yrka bifall till hans motion.

Herr **Lundstedt:** Herr talman! Jag har först att meddela, efter konferens med herr Engberg, att han icke är villig att gå med på mitt förslag. I enlighet med vad jag förut sagt får jag därför återtaga mitt yrkande och i stället anhålla att få yrka bifall till den av herrar Engberg och Vennerström framställda reservationen.

Jag hoppas härmed också hava undanröjt den förvåning, som herr Björck uttalade över mina inkonsekvenser, särskilt över att jag anslutit mig till också det sista stycket i denna reservation, eller, rättare sagt, över att jag icke tagit avstånd från detta stycke i reservationen. Saken är helt enkelt den, herr Björck, att jag är en eminent praktisk politiker. Om jag här hade framställt ett yrkande, som till punkt och pricka stämde överens med de synpunkter, som jag i detta ämne anser riktiga, så kunde jag vara fullkomligt övertygad om att få stå ensam om detsamma. Jag anser det vara av en sådan vikt, att kammaren här ställer sig på den punkt, som uttalas i reservationens andra stycke, att jag för den sakens skull går med även på sådant, som jag icke till fullo gillar. Jag vill emellertid tillägga, att jag finner det sista stycket, även om anmärkningar ur sådana synpunkter, som herr Björck framställt däremot, kunna diskuteras, vara ganska försiktigt formulerat. Och liksom herr Höglund finner jag det vara högst betydelsefullt, att man betonar, att framtidens fredspolitik tills vidare huvudsakligen måste bli förankrad hos arbetarrörelsen. I sista stycket behöver ju intet annat anses utsagt. Från vilket annat håll skulle överhuvud taget ett ifrågavarande initiativ kunna komma? Man kunde naturligtvis hava uttryckt saken på ett annat sätt. Jag medger, att den enligt min mening riktiga tankegången här icke fått sitt uttryck. Men detta skulle ha blivit alltför utförligt, och ett yrkande bör ju vara så kortfattat som möjligt.

Emellertid måste jag fortsätta med herr Björcks invändningar mot mig. Han ansåg, att min pessimism var allt för stor och värre än hans egen. Jag vill säga, att herr Björck härmed troligen begår ett misstag. När jag nu tar till orda i detta ämne, är det emellertid föranlett icke endast av herr Björcks anförande, utan även av vissa ord, uttalade av herr Hansson, vilka ord just i denna del av hans anförande, efter vad jag tror, voro riktade åtminstone delvis mot mig. Jag har naturligtvis aldrig kunnat säga något så både overkligt och nära nog fånigt, som att folkförbundstanken icke skulle vara av den allra största betydelse för fredens möjligheter i världen. Denna tanke, att representanter från alla världens länder regelbundet sammanträda till en förhandlingscentral till förebyggande och utjämnande av konflikter och ekonomiskt stödjande varandra i händelse av ekonomiska olyckor, den tanken är naturligtvis av den allra största betydelse. Vad jag förfäktar är alltså icke något avståndstagande från det, som verkligen här kan betecknas som ett framsteg; utan vad jag gör gällande är, att den ädla tanke, som jag nyss antydde, slår över i sin motsats och blir till människornas fördärv, när *rättigheterna* och det med rättigheterna förbundna *rättstvånget* icke blott urgeras som tillförene, utan ytterligare utbyggas genom ett sanktionssystem, som kan befaras explodera till en världsbrand. Är verkligen icke herr Björck själv pessimist på den punkten? *Om*

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

det förhåller sig så, som jag säger, herr Björck, att fullföljandet av folkförbundets nuvarande intentioner, konsekvenserna av hela dess allmänna inriktning innefatta faran av en världskatastrof, blir icke då också herr Björck pessimist? Vad som i stället för de rådande folkförbundstankarna måste hävdas, är att överenskommelser mellan folken i frågor, som gälla deras livsintressen, böra vara fullt *fria* från alla slags rättstankar, så länge det icke finns en världsordning, som i nu berörda avseende är på något sätt jämförlig med den enskilda statens rättsordning. Sådana rättsfria överenskommelser, om de med verkligt god vilja ingås, betyda tills vidare ett jämviktsläge, i vilket den ena statens intressen bli avvägda gent emot den andras, så att var och en kommer i åtnjutande av de fördelar, som stå i överensstämmelse med allas gemensamma intressen under fredliga förhållanden. Och kunna icke sådana överenskommelser i mellanfolkliga angelägenheter åstadkommas, eller behöva redan ingångna överenskommelser jämkas, eller uppstå tvister angående deras tolkning, ja, då är det — såsom jag alltid hävdat — av oskattbart värde, att det finns ett folkförbund, som tillhandahåller en organisation för avgivande av möjligast opartiska utlåtanden. Men jag har också sökt göra gällande, att dessa utlåtanden icke få bestämmas av den mellanfolkliga rättvisechimären, ty genom denna kan den sista villan bli värre än den första. Jag har vidare sökt visa, att dessa utlåtanden icke på några villkor få ha karaktären av domslut i hävdvunnen mening. Det där talet om skiljedom mellan stater låter så fredligt och älskligt och blir därigenom bestickande. Men skiljedomen förlorar i verkligheten denna sympatiska karaktär, så snart man däri inlägger något utöver ett utlåtande av den art, som jag nyss antydde. Ty då framträder denna mindre älskliga sida av saken, vars ödesdigra karaktär i den allmänna fredsorganisationen helt och hållet förbisetts, nämligen det s. k. rättstvånget, som i de situationer, varom nu är fråga, innefattar en uppfordran till den enskilda staten att i fall av behov anordna en världsbrand.

Man vill kanske nu invända, att sådant där om rättsligen oförbindande överenskommelser — vilkas styrka skall ligga blott i betydelsen för mänsklighetens välfärd av deras efterlevnad, alltså blott bero på moralen — att sådant där dock icke på allvar kunde betraktas som en barriär mot kriget. Alldeles riktigt! Jag har heller icke påstått eller ens antytt skymten av något sådant. Utan vad jag vill ha sagt är endast, att sådana överenskommelser å ena sidan äro befriade från den extraordinära krigseggelse, som eljest tillföras dem genom den inbillade rättskaraktären, och å andra sidan måste medföra fullt ut lika mycket krigshämmande verkan som de s. k. rättsliga fördragen.

Om man t. ex. ser på situationen mellan Kina och Japan, tror jag, att herr Björck, och vem som helst för övrigt, skall nödgas medgiva, att ingenting vunnits (snarare motsatsen) genom denna fantasi om att folkförbundet vore en rättslig organisation. Om det funnits ett folkförbund, alltså en sammanslutning av samtliga världens nationer, som icke hade någon annan uppgift än att genom föreställningar på mest energiska sätt öva tryck på staterna och överhuvud taget vidtaga alla — från tvångshot dock fullt fria — mått och steg, som kunna vara ägnade att förebygga och utjämna konflikter samt hindra dem att explodera, vad skulle då ha skett? Jo, då hade man på ett förnuftigt sätt för länge sedan sakligt tagit upp den japanska frågan. Man hade visat Japan, att man förstod dess svårigheter. Man hade sagt sig, att detta å ena sidan befolkningsrika men å andra sidan till området relativt obetydliga land, detta lilla örike, med sitt befolkningsöverskott icke *kan* orientera sig åt öster. Man kunde dock icke föreslå de stackars människorna att spatsera ut i Stilla oceanen och simma bland fiskarna. Landet har ju icke någon annan möjlighet än att orientera sig åt väster, åt fastlandet. Därmed hade det blivit nödvändigt att göra allt, som göras kunde, för att åstadkomma en jämkning i intressena och förhållan-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

dena mellan Japan, Kina och Ryssland. Det hade varit möjligt, att man då funnit någon modus vivendi. Det hade i varje fall icke varit alldeles uteslutet. Hade åter alla sådana jämkningssträvanden slutligen visat sig resultatlösa, nå, då hade man likväl gjort, menar jag, vad som *kunnat* göras, och då hade det i herrans namn fått gå, som det ville. Japan hade fått försöka taga saken i egna händer. Med nu antydda tillvägagångssätt vinner världen i det hela mera än med aktioner av den art, som egentligen skulle hava inträtt, om folkförbundets sanktionssystem fungerat. Och man ser också nu, vad värde sanktionerna ha, när enda möjligheten att bemästra den från dem emanerande faran är att sätta hela systemet ur funktion.

Jag önskar säga ännu ett ord, herr talman, på denna punkt. Genom att nu rekommenderade, icke rättsligen förbindande överenskommelser äro frigjorda från detta förvända rättstvång, kunde de genom auktoriteten hos ett därifrån likaledes frigjort folkförbund verkligen med tiden tänkas få en betydande moralisk kraft och så småningom bli grundstenar för uppbyggande av någon slags världsordning. Jag vill tillägga, att folkförbundets auktoritet skulle icke hava blivit på detta katastrofala sätt undergrävd, om det icke utgivit sig just för att vara en rättsorganisation. Det finns ingenting, som är mera *demoraliserande* än *rättvisans vanmakt.*

Herr Engberg hade i sitt yttrande också en särskilt intressant passus eller, rättare, ett särskilt intressant avsnitt, där han talade om världshushållningen, där han sade, att överhuvud en världshushållning är nödvändig som underlag för en internationell rättsordning. Jag tror, att detta är riktigt. Rätten eller rättsföreställningarna äro väsentligen en ideologi på de faktiskt bestående ekonomiska förhållandena. Herr Engberg framhöll också, att man numera synes vara på väg i riktning *från*, under det man dessförinnan en tid gått i riktning *hän emot*, en världshushållning. Också detta torde f. n. vara riktigt. Han syftade naturligtvis särskilt på tullmurarna. Men jag tror, att man i ett sådant sammanhang bör vara synnerligen angelägen om att betona den *växelverkan*, som råder mellan de ekonomiska förhållandena och rättsföreställningarna. Det är visserligen sant, att rättsideologien är beroende av de ekonomiska förhållandena. Men samtidigt har rättsideologien genom sin stundom utomordentliga styrka, genom sin förmåga att inverka på känslorna, en mycket stor betydelse för *underhållandet* av just den ordning på basis varav hela rättsideologien vuxit fram.

Av denna anledning, herr talman, tillåter jag mig framhäva, att man når här icke botten av eländet, i fråga om kritiken av rättsföreställningarna, om man endast beaktar, huru vid konflikter mellan staters livsintressen dessa uppfanatiseras genom den rättsliga förklädnaden, och hurusom deras ömsesidigt inbillade rättigheter att till rättvisans hävdande förgöra varandra innefattar en direkt uppfordran att låta konflikten explodera till en världskatastrof. Plöjer man djupare, skall man finna, att rättschimären verkar också på ett annat sätt. Så länge fantasien om staternas suveränitet och deras rättighet att utan modifikationer härska över sina områden och där, utan hänsyn till andra staters väl och ve, suveränt bestämma över sina s. k. inre frågor, så länge denna rättsfantasi har makt över människornas sinnen, så länge går det icke att förebygga de tillspetsningar av intressekonflikterna, som bilda krigets förutsättningar. Med andra ord, rättschimären verkar icke endast explosivt på uppkomna konflikter. Den ligger också i bakgrunden och underblåser konflikterna själva. Huru skulle t. ex. dessa tullmurar kunna uppbyggas, huru skulle en stat till förfång för övriga delar av världen kunna ligga och hålla på råmaterial, som finnes i överflöd på dess eget område, hur skulle en stat med sina landremsor kunna spärra de nödvändiga handelsvägarna för annan stat — hur skulle alla sådana hämningar i samfärdseln mellan folken vara möjliga, om icke man allmänneligen böjde sig för denna fantasi, att staterna hade suveräna rättigheter

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

att härska och bestämma över *allting* inom sina territorier? Dessa inbillade rättigheter utgöra faktiskt ett väsentligt hinder för en praktisk arbetsfördelning mellan länderna, ett hinder för en världsekonomi, ur vilken för de olika länderna kunde uppstå ett relativt välstånd i stället för det ekonomiska elände, i vilket arbetslöshetens proletariat mer och mer griper omkring sig. Den världssociala anda, som ovillkorligen måste prägla förhållandena mellan länderna, om en fredlig organisation av världen skall kunna påbörjas, den andan är det meningslöst att tala om, så länge staternas inbillade rättigheter stå hindrande i vägen för en ur allmän synpunkt förnuftig distribuering på jorden av dennas råmaterial, av arbetskraften och genom arbetskraften förädlade produkter.

Jag måste till sist, eller rättare sagt, jag måste icke, men jag vill gärna med anledning av en punkt i herr Björcks yttrande ytterligare säga något. Herr Björck antydde, att mitt första anförande hade en filosofisk karaktär, och tydligen var det hans mening, ehuru han icke direkt sade det, att det hade en *alltför* filosofisk karaktär. Detta, att vad jag vågar hävda i denna — såvitt jag kan förstå, äro alla ense med mig därom — den största fråga för människorna, att vad jag där vågar hävda skulle vara alltför lärt och alltför rättsfilosofiskt och därför opraktiskt och mer eller mindre värdelöst, har många många gånger före herr Björck påståtts. Vad man här i själva verket anmärker mot mina anföranden, herr talman, det är, att jag söker gå alltför djupt och grundligt till väga och icke nöjer mig med det på ytan fladdrande idéskummet. Jag kan icke här närmare gå in på den saken, men jag vill säga följande: Den rättsskolastik, som jag kritiserar och som, enligt vad jag sökt visa, är utomordentligt farlig för den internationella samfärdseln, den är icke, tro mig på den punkten, den är icke något *ytligt* påhäng. Den har under sin utbildning allt ifrån äldsta tider *genomträngt föreställningarna på hela det rättsliga området.* En ytlig kritik här *kan* därför icke, såsom erfarenheten också har visat, åstadkomma något gagneligt, utan den leder endast till en förvirrande omläggning av skolastiken, som alltjämt bibehåller den för människorna farliga karaktären. Innebörden av oppositionen mot mig är i verkligheten endast, att jag är alltför saklig. För att tolereras får man endast röra vid ett litet grand av saken. Men, för all del, var icke verkligt saklig! Då stämplas man genast som en oförbätterlig fantast. Praktik och saklighet tros tydligen vara oförenliga ting. Jag säger icke detta i någon ilska mot herr Björck. Men jag tänker på de många föregående gånger, som just detta slags invändning i helt annan form än den fina, som herr Björck nu framställt, gjorts emot mig. Herr talman! Jag må emellertid vara hur rättsfilosofisk som helst. Jag tillåter mig likväl erinra därom, att ingen annat än med lösliga påståenden kunnat bemöta min utredning av att det just är denna falska rättsåskådning, som ligger i bakgrunden för den imperialistiska andan, som ligger i bakgrunden för vapenrustningarna, och som ligger i bakgrunden för tullmurar och andra krigseggande faktorer. Och jag frågar: har den opposition verkligen något värde, den opposition, som går ut på, att en utredning i mänsklighetens största fråga förlorar sin betydelse, därför att den är saklig och djupgående? Kan en utredning, herr talman, i det ämnet någonsin bli alltför saklig, bli alltför djupgående? Jag hävdar utan ringaste tvekan, att om de mängder av arbetskraft och pengar, som nu under dessa tolv år ha slösats i Genève — vid sidan av, det erkänner jag, många nyttiga ting — på allt slags jonglerande med dessa falska rättsidéer, i stället fått användas till utredning av hithörande *realiteter*, skulle världsläget kanske icke hava blivit så hotfullt och oroande, som det nu är.

Det har visserligen många gånger sagts, att sådant här har icke med politik att göra. Politiken säges ha *sin* väg, vetenskapen sin. Detta är stundom mycket sant; politiken har sin väg och vetenskapen sin, försåvitt, herr talman, det är fråga t. ex. om vetenskapen om fiskarnas simblåsor, eller vetenskapen om ato-

mernas sprängning eller vetenskapen om rymdens och himlakropparnas utforskande. Men *vill politiken verkligen röra sig med sociala realiteter, då måste den böja sig för vetenskapligt utredda sociala sammanhang.*

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

Herr **Flyg:** Herr talman! Vad som föranledde mig att på nytt taga ordet i debatten var den av herr Hansson uttalade varningen för att jag och andra skulle draga någon slutsats om en förefintlig oenhetlighet inom den socialdemokratiska gruppen eller inom socialdemokratin överhuvud i denna fråga. Han erinrade beträffande den speciella fråga, som det här gäller, om vad som sagts i 1920 års partiprogram, och menade, att det är svar på den fråga, som jag för mitt vidkommande ställde, nämligen vad som var socialdemokratins ståndpunkt. Ja, det är klart, att man kan svara så. Men gentemot det svaret konstaterar jag, att i dag ha här i kammaren uppträtt en hel del representanter för partiet emot denna i partiprogrammet uttalade ståndpunkt, liksom man i motionernas formulering gått emot densamma. Jag konstaterar alltså, att det existerar oenhetlighet, och efterlyser än en gång: Vad är socialdemokratins ståndpunkt, det som står i partiprogrammet eller vad som här framförts från olika representanter för partiet? Det kan ju vara av intresse, herr Hansson, att i en fråga av sådan vikt veta, särskilt då vi stå inför en valsommar, vad den svenska socialdemokratien som sådan har för uppfattning i en fråga som denna.

Jag tror emellertid, att den debatt, som förts, och enbart det yttrande, som kom efter herr Hanssons, var tillräckligt bevis för att det nog icke är så väl beställt med denna enhällighet och enhetlighet i uppfattningen. Jag tror, man får tolka herr Hanssons yttrande så, att här inför offentligheten slå vi vakt om enhetligheten, men kom in i gruppen, skall jag taga er i örat, pojkar, och det skall bli en annan låt! Men med anledning av herr Hanssons uttalande skall jag be att få fästa uppmärksamheten på något, som jag med flit icke berörde i mitt tidigare anförande.

Herr Lundstedt fäste i sitt första anförande vår uppmärksamhet på att ansvariga politiker hava påyrkat energiska åtgärder från Sveriges sida gentemot Japan. Herr Engberg var också inne på samma sak i sitt anförande. Herr Lundstedt förklarade, att detta, d. v. s. att påyrka energiska åtgärder från Sveriges sida i Japan—Kinakonflikten, var detsamma som att »leka med elden», och herr Engberg sade, att det var att »spela hasard». Vem har spelat hasard, herr Engberg, och vem har lekt med elden, herr Lundstedt? Jag konstaterar, att ett framstående namn härvidlag är Backlund, som i detta fall uppträtt i sällskap med en belgare Brouckère. Och jag konstaterar, att exekutivkommittén för den socialistiska arbetarinternationalen framträtt såsom den, vilken här lekt med elden och spelat hasard. Ty vad har denna exekutivkommitté för den socialistiska arbetarinternationalen — märk väl: *socialdemokratiens internationella ledning* — sagt inför det nu sammanträdande förbundsmötet med anledning av Japan—Kinakonflikten? Den har publicerat ett långt uttalande, och i slutet av detta uttalande formuleras följande krav:

»Vi fordra därför framför allt: *Japan stämplas som angripare!* Ögonblickligt inställande av alla ammunitionsleveranser och av all kredit till Japan! Användande av alla ekonomiska och finansiella medel, som genom press på Japan kunna *tvinga* detta till att upphöra med *sitt rövartåg!* Intet erkännande av de japanska erövringarna i Kina, även om de skulle bliva bekräftade vid en Kina påtvingad överenskommelse! Arbetare i alla länder! *Tvinga edra regeringar att efterkomma dessa krav!* Tål icke, att de kapitalistiska regeringarna som hjälpare åt den japanska imperialismen eller av feghet bidraga till att förbereda nästa världskrig!»

Det är ett mycket tydligt och klart språk i detta uttalande från socia-

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

listiska internationalens exekutivkommitté, där man uppdrar åt arbetarna inom de socialdemokratiska partierna att i de olika länderna ställa dessa krav på sina regeringar. Här stå i denna dag i kammaren olika representanter för det socialdemokratiska partiet upp och beröra denna japansk-kinesiska konflikt, men — märk väl! — *ingen* av dem har sagt ett ord om sin egen internationella lednings krav och företrätt dess paroller. Däremot har man här sökt framträda och säga: Vi utgöra en enhetlig grupp, och inom vår krets finns ingen märkligare meningsskiljaktighet.

Det har även för kort tid sedan här förekommit en mycket uppmärksammad pressdebatt mellan å ena sidan tidningen Social-Demokraten, det socialdemokratiska partiets huvudorgan, ibland betecknat »huvudstadsorganet» — jag lägger mig icke i, vad som är partiets enhetliga uppfattning om den saken — och å andra sidan Svenska Morgonbladet, regeringsorganet. Och orsaken till denna tvist mellan Svenska Morgonbladet och Social-Demokraten var, att Svenska Morgonbladet publicerat en mycket uppmärksammad artikel, där man påstod, att svenska regeringen i den japansk-kinesiska konflikten skulle på förbundsmötet gå på en linje för att få de små staterna med sig i en aktion emot Japan. Social-Demokraten blev mycket upprörd häröver och polemiserade emot denna artikel. Och vad visade sig nu? Jo, det visade sig, att denna artikel i Svenska Morgonbladet var förmedlad till regeringsorganet av socialdemokraten Backlund, adress Genève, och att artikeln var författad av belgiske socialdemokraten Brouckère. När dylikt är fallet, bör herr Hansson icke komma med varningar gentemot mig för att jag här i ett anförande konstaterar skiljaktiga uppfattningar och dessutom frågar: Var finns partiets uppfattning? Ty förutsättningen för att man något skall kunna göra, mina herrar, i en fråga som denna är, att man ändå har sitt eget parti med sig, och att det har *en ståndpunkt* och vet vad det vill, att man alltså där har en utgångspunkt i första hand.

Sedan, herr talman, ber jag att få säga ett par ord till herr Engberg. Herr Engberg gav i sitt anförande klart besked om inför kammaren, att »med en fredsbrytande regering äro vi icke solidariska». Jag ber att till kammarens protokoll få inregistrera, om möjligt med fetstil, denna av herr Engberg utställda växel. Och jag skall också presentera den till inlösen den dag så skulle krävas. Ty jag frågar i detta sammanhang, huru man kan å ena sidan säga: Med en fredsbrytande regering äro vi från socialdemokratiskt håll inom landet icke solidariska — samtidigt med att man såsom arbetarklassens och därmed partiets principiella ståndpunkt i försvarsfrågan hävdar, att man skall gå in *för* försvaret. Herr Engberg har till kammarens protokoll år 1925 — herr Engberg citerade själv internationella resolutioner från 1920 och 1922, så att jag förmodar, att jag har rätt att gå tillbaka till 1925 och citera honom själv från den tiden — deklarerat: Försvar eller icke försvar diskutera vi icke längre inom socialdemokratien. Huru kan man med utgångspunkt från en sådan deklaration komma och säga, att med en fredsbrytande regering är man från socialdemokratiskt håll icke solidarisk? Herr Engberg kan möjligen svara, att man menar en fredsbrytande regering, som går till anfallskrig. Men, märk väl, en sådan regering har ännu aldrig funnits, och den kommer icke att finnas. Japan förklarar utåt, att det för närvarande för och har fört »försvarskrig» mot Kina, och jag är viss om att 90 procent av det japanska folket äro övertygade om att så är fallet. Något annat än »försvarskrig» kommer aldrig att föras. Jag vet icke, om det är ett för starkt uttryck, men jag vill säga, att det kan hända, herr Engberg, att det kommer en situation, då Sverige också står inför en militär konflikt, då det även i den svenska socialdemokratiska pressen kommer att heta som det lät 1914 i Vorwärts och i den socialdemokratiska pressen i England och i Frankrike: Vårt fosterland är an-

gripet och i fara. Då skall jag presentera växeln till inlösen, och då kommer, skulle jag tro, det stora provet, som vi i dag kanske icke till fullo fatta vidden och djupet av.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

Vidare säger herr Engberg, att det skulle vara en utopi med militära sanktioner gentemot en stormakt. Ja, det har jag ingenting att invända mot. Det är bara roligt att höra, att en anhängare av Nationernas förbund har kommit underfund med detta faktiska och riktiga förhållande. Men konstaterar man detta, varför tager man då icke upp polemik mot sitt partis ordförande, som från denna kammares talarstol för en kort tid sedan uttalade sin glädje över att man nu skulle gå in för en internationell ordningsmakt, d. v. s. för militära sanktioner? Ty jag förmodar, att herr Hansson avsåg icke bara med sin militära ordningsmakt, att ordningen skulle upprätthållas gentemot småstaterna; den skulle väl gälla Nationernas förbund som sådant och därmed även stormakterna. Herr Engberg menade, att mot någon liten stackare till stat kunde man använda dessa sanktioner. Jag tillåter mig tvivla på den saken, herr Engberg. Det beror på vad den där lilla stackaren är för någon och vilket fint sällskap han har. Jag undrar, vilken liten stackare i Nationernas förbund, som i dag står ensam, som icke har en mäktig allians bakom sig. Skulle man börja använda militära sanktioner, skulle det kanske visa sig, att någon av stormakterna sade: all right, låt oss tillgripa sanktionerna, medan det från en annan av dem hette: rör icke den staten, försök inte göra det, ty den staten har rätt. Vi ha en liten konflikt på andra sidan Östersjön, som på grund av den japansk-kinesiska konflikten kommit i skuggan. Det är en hungrig liten stackare, som rusat åstad för att kapa åt sig en bit och trampat Nationernas förbunds statuter och traktater under fötterna. Jag har icke märkt, att man gjort annat än tillsatt en kommission, som diskuterat saken. Icke har man därvidlag använt militära sanktioner. Det Hanssonska ordningsvärnet är nog mycket vackert på papperet — det kan se stiligt ut, allra helst om man tager till granna uniformer — men i realiteten är det till ingen nytta, om man därmed avser att förhindra krig.

Till sist, herr Engberg, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på satsen om att världshushållets förverkligande var det som man nu måste sträva efter. Herr Engberg polemiserade mot att man bygger höga tullmurar och därmed skiljer länderna från varandra. I stället borde man rasera de tullmurar, som redan finnas, och gå in för världshushållets idé. Detta skulle i sin tur möjliggöra rustningarnas avskaffande. I och för sig är herr Engbergs resonemang i det hänseendet teoretiskt riktigt, men jag måste då fråga: huru sker en dylik lösning och hur förverkligas detta syfte? Jag förmodar, att herr Engberg svarar: jo, genom att vi få majoritet i de olika ländernas parlament, därmed socialdemokratiska regeringar och ett slopande av alla tullar, socialdemokratisk majoritet i Nationernas förbund och därmed slutligen freden som i en liten ask — vi behöva bara lyfta på locket och stoppa ned den där, och vi ha den säkrad för evärdeliga tider.

När det blev schism i England mellan Mac Donald och Henderson, skrev herr Engberg i Social-Demokraten något om kapitalismens skymning, en mycket intressant artikel för övrigt, där han konstaterade att nu vore det slut med kapitalismen i gamla England. Han framhöll, att det gällde för massorna att fylka sig bakom Henderson och att övergiva Mac Donald, som svikit dem, det gällde att följa Henderson vid valen och se till, att det bleve labourmajoritet i parlamentet. Sedan skulle man kunna besluta om gruvornas socialisering o. s v. Jag erinrar om detta, därför att jag föreställer mig, att herr Engberg tänker sig världshushållets förverkligande på den vägen: majoritet vid valen, majoritet i parlamenten, socialdemokratiska regeringar, tullmurarnas nedrivande, avrustningarnas genomförande — frid och fröjd i evärdeliga tider. Jag måste

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

säga, att då man har en riktig utgångspunkt, är det sorgligt och beklagligt med ett sådant utopiskt resonemang, när det gäller detta programs förverkligande. Förutsättningen för världshushållet, för en planhushållning i stället för den nuvarande anarkien på produktionens och distributionens område, är socialismens förverkligande. Världshushållningen betyder i realiteten — detta komma vi icke ifrån — en socialistisk produktions- och distributionsordning, och socialsmens förverkligande förutsätter i sin tur kapitalismens likvidation, dess krossande.

Nåväl, herrarna vilja gå den parlamentariska vägen. Ja, jag är gärna med att gå den vägen, så långt den räcker, utan att jag dock tror på dess möjligheter. Men om man gör sådana utfästelser, som man gjort här i dag i denna fråga, skall man också vara beredd på att de kasseras in, och det är detta jag framför allt velat här understryka. En liten början skulle kunna göras, herr Engberg, om någon tid här i kammaren, då vi komma fram till militärbudgeten. Är det så, att man har den uppfattning, som herr Engberg givit uttryck åt i dag på två olika punkter, som jag pekat på, då vore det en lämplig början till denna politik, att, då militärbudgeten föreligger, rösta — icke såsom hittills med de borgerliga för militäranslagets beviljande utan för det yrkande, som i år, liksom det skett tidigare, kommer att ställas från vår sida om militäranslagets slopande. Det vore som sagt en liten begynnelse. Jag nöjer mig med att tillsvidare avvakta herr Engbergs ståndpunktstagande vid det tillfället och vill se, huruvida det står i överensstämmelse med de deklarationer han i denna debatt uttalat.

Herr **talmannen** yttrade nu: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att detta icke är det enda ärende, som står på föredragningslistan.

Härpå anförde:

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skall beakta herr talmannens erinran och söka fatta mig mycket kort.

Till herr Lundstedt vill jag säga, att det icke var i någon ond avsikt jag talade om att hans anförande låg på ett abstrakt rättsfilosofiskt plan. Det var endast för att försvara mig själv, om jag icke uppfattat honom rätt.

Herr Hansson yrkade, att motiveringen skulle strykas. Ja, herr Hansson, den tanken var uppe i utskottet också. Det var åtskilliga där, som ansågo, att man icke skulle ha någon motivering alls. Att vi fingo en motivering, berodde på, att vi icke ville vara ovänliga mot motionären i denna kammare. Hade icke det skälet varit, hade vi stått på herr Hanssons ståndpunkt och icke tagit med någon motivering. Jag skulle sålunda mycket väl kunna biträda herr Hanssons yrkande i denna del. Men jag kan icke göra det med den motivering herr Hansson anfört för motiveringens strykande. Denna anser jag nämligen betänklig.

Med kännedom om den strängt demokratiska uppfattning herr Hansson har och med talang, konsekvent och rätlinigt förfäktat, undrar jag, om han kan vidhålla den uppfattning han här framfört. Den innebär, att i händelse av en solidaritetskonflikt, en konflikt mellan solidaritetskänslan, när det gäller den internationella ordningen, och solidaritetskänslan, när det gäller landet, skulle man lyda det högre budet, d. v. s. den internationella solidaritetsförpliktelsen. Detta var, så vitt jag förstår, innebörden i vad herr Hansson yttrade. Men, herr Hansson, hur komme detta att gestalta sig rent praktiskt? Tror verkligen herr Hansson, att det går att genomföra en sådan tanke i diktatorsländerna. Nej, där är enhällighet, där skall man icke försöka mobilisera styrkor, som icke äro lydaktiga mot regeringen. Där håller statssuveräniteten, och detta

är en styrka för dessa länder. Det är möjligt, att tanken kan genomföras i de demokratiska länderna. Men, herr Hansson, detta utgör en svaghet för de länderna; de bli därigenom handikappade i sin ställning i det internationella umgänget. Och något sådant tror jag icke, att en så god fosterlandsvän som herr Hansson kan vara med om. Jag tror icke, att herr Hansson skulle skatta sig lycklig, om man komme i den ställningen, att han skulle företräda landet i en internationell konflikt och bleve påmint om den grundsats han här i dag förfäktat.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

Därutöver måste man emellertid taga hänsyn även till andra betänkliga konsekvenser. Herr Hansson säger, att den internationella förpliktelsen är ett högre bud. Ja, men vem avgör, att den är ett högre bud? Har man därvid några objektiva grunder att hålla sig till? Nej, det blir då blott människors subjektiva omdöme, som blir avgörande. Låt oss frigöra oss från detta speciella fall och tänka på andra möjligheter. Vi ha sett Lapporörelsen i Finland. Det var också ett högre bud, ett statsintresse, som ledde dessa människor, när de tågade fram och påkallade, att regeringsmakten skulle böja sig för deras påbud. De skulle ha samma moraliska berättigande efter sin uppfattning för sin säraktion som de, som sätta den internationella rättens solidaritetsbud över den nationella solidariteten. Och vi veta, att kommunisterna ha sin speciella inställning, sina internationella solidaritetsbud. Jag tror, herr Hansson, att det är en mycket betänklig linje han här är inne på, och jag tycker, att det vore klokt, om han gjorde helt om.

När det nu här talats så mycket om internationella förpliktelser, har det också erinrats om att dem talade man om även före kriget. Det framhölls då, att den socialdemokratiska internationalen, denna stora, väldiga, internationella arbetarsammanslutning, skulle utgöra en säker garanti mot kriget. Men hur gick det? Visade det sig icke, när kriget utbröt, att i land efter land den nationella solidariteten var starkare än den internationella solidariteten, ja, så stark, att en av de herrar, som på de socialdemokratiska internationella kongresserna fört ett agitatoriskt språk, som var tio gånger skarpare än det herr Flyg fört här i dag, nämligen Gustave Hervé i Frankrike, ändrade titeln på sin tidning från La Guerre Sociale (Det sociala kriget) till La Victoire (Segern). Men före kriget på de internationella kongresserna ville han placera trikoloren på gödselhögen. En så banal tanke kan icke föresväva en så elegant man som herr Flyg. Men jag undrar, om icke i en liknande situation herr Flyg skulle göra som Gustave Hervé, som än i dag är en god fosterlandsvän.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande om bifall till utskottets förslag i vad det gäller såväl kläm som motivering.

Herr **Månsson** i Furuvik: Herr talman! Jag begärde ordet endast för några repliker.

Till en början vill jag göra anmärkning på att titt och ofta, när vi ha debatter här i kammaren, kommer man fram med små mellandebatter om vad som förekommit i Socialdemokraten, Folkets Dagblad, Svenska Morgonbladet och alla möjliga tidningar. Sådant hör icke till debatten egentligen. Debatterna om partiernas ställning till den ena eller andra frågan får man spara, tills man kommer på blandade valmöten, där de olika representanterna och anhängarna för olika partier uppträda. Om vi skola rensa upp något i den nuvarande parlamentarismen, få vi göra som den som sade: några krig utåt skola vi icke ha, utan skall det vara krig, skall det vara inbördeskrig, ty då stanna pengarna i landet. Detta må jag säga är en riktig synpunkt. Skola vi rensa upp, skall det vara i de egna partiernas råttlyor. Jag har alltid hävdat, att ett parti aldrig borde bli mer än åtta år gammalt — sedan bör man bränna upp råttlyorna och bygga nytt.

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

Den som är vaken för vad som ligger under orden i debatten i dag förstår, huru det egentligen ligger till i denna fråga. Motionen här är en rasande bra motion, menar man, men det är en fähund, som heter Fabian Månsson, som har väckt den. Därför skola vi icke godkänna den. Man krånglar hit och dit. Man vill stryka motiveringen, därför att om man avslår motionen med den motivering som finns, binder man sig. Och man tänker icke avstå från saken utan ämnar taga upp den nästa år eller kanske nästa år igen. Man skulle ha kommenderat grupperna att gå med på motionen nu, bara icke Fabian Månsson väckt den. Så ligger det till.

Det är ju så, att riktiga tankar ofta ligga till grund för de gruvligaste missbruk. När arbetarrörelsen började sända in representanter i riksdagarna, var det högst nödvändigt, att man synade dessa och deras förslag mycket noga. Detta var ju en riktig tanke. Men ur denna riktiga tanke har utbildat sig ett system, enligt vilket några få i ett förtroenderåd — och detta gäller väl alla partier — förbehålla sig rätten att ensamma föra fram motioner. Jag föraktar en sådan princip, men jag är beskedlig nog att böja mig för den. 1914 anmälde jag till förtroenderådet min motion, men man ville icke taga upp den. Jag har signalerat nu till gruppen, att motionen skulle väckas, men man har icke gjort något för att den skulle komma fram. Jag är sålunda icke så huvudskyldig i detta s. k. solidaritetsbrott. Men man måste säga, att det går ganska långt, när man på ett sådant sätt, som skett här i dag i kammaren, företräder den principen, att en enskild medlem ingen rätt har i detta avseende. Rätt har han endast som torktrasa under en tillfällig partiledares skosulor. Detta måste man säga ifrån.

Jag skall icke gå in på herr Lundstedts resonemang. Jag är icke filosof av naturen, och ännu mindre är jag rättsfilosof. Jag känner bara den gamla bonderätten, och där hade man skydd för minoriteten. Där felade det icke, att släkten eller familjen hävdade sig. Men det fanns också ett skydd för minoriteten att röra sig. Man styrde där efter en maxim, som sade: rätten sitter i spjutstångs ände. När man blir för hårt pressad, när samhället styr orätt, då har en liten minoritet rätt att med vapen i hand göra sin vilja gällande. Mannens självhävdelserätt var där grundad. Det veta alla, som känna till dessa förhållanden. Så långt får icke samhällssolidariteten drivas, att det icke finnes rätt för en minoritet att säga sin mening och hävda sig gentemot den.

Jag skall icke heller gå in i detalj på herr Engbergs resonemang om internationalens alla beslut och kongresser. Jag brukar icke vara med på dessa kongresser. Men däremot vet jag ju väl, huru det gick till 1914. Jag läste då Arbeiter-Zeitung och Vorwärts. Och jag kunde då se, huru man varje dag tum för tum ändrade ställning i vartenda nummer, som kom ut, tills man gick med och dök ned i den patriotiska böljan. Detsamma gäller nog beträffande herr Flyg. Han talar om, att endast folkets organiserade vilja kan göra sig gällande. Herr Flyg! Varför gjorde icke denna vilja sig gällande 1914? När pöbeln demonstrerade i Wien, Paris, Berlin och Belgrad, vad gjorde då arbetarna i Berlin? Vad gjorde de gentemot pöbeln nere vid slottet? Jo, de samlades på hundratals lokaler och antogo skarpa resolutioner mot kriget. Men de gjorde icke som de borde gjort. De samlades i Stor-Berlin för att göra resolutioner, men de gingo icke — 600,000—700,000 man starka — ned och slogo ut tandgårdarna på pöbeln därnere, som de varit skyldiga att göra.

Rätten sitter i spjutstångs ände — det är en gammal demokratisk form för minoritetens självhävdelserätt. Man skall icke i sådana ögonblick göra resolutioner, det har man icke rätt till! Att man nu fortfarande har panna att samlas på kongresser och behandla dessa spörsmål om igen, det visar, att dessa människor tillhöra de oförbätterliga. När det kniper, skylla de sig i alla fall undan med att ledarna ha ansvar. För vilka ha ledarna ansvar? Icke för de

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

arbetare, som stympas i kriget. Ledarna ha ansvar för sina egna liv och sina egna magar. Annat ha de aldrig haft något ansvar för och få det icke heller.

I hela Europa var det endast ett land, där man på allvar tog itu med saken, och det var i det land, som man såg mest föraktfullt på, nämligen i Ryssland. När Poincaré lämnade Petersburg och saluten gavs från fästningarna och från flottan, då blandade sig kanonernas dån vid saluten med kanonernas dån på gatorna, som riktades mot arbetarmassorna, som protesterade mot kriget. Men det var det enda land, där sådant förekom.

Man kan driva människor och sammanslutningar av människor att spela apa till en viss grad. Men man kan icke driva människomassor och partier att ligga under ett par tre ledares skosulor, så länge som helst.

Men invänder man: hur skulle det vid ett genomförande av min motion ordnas i staten? Min motion innebär bara ett yrkande, att regeringen skall taga hand om densamma och vidare utforma den. Och när regeringen gör det, bör den väl också sörja för den saken, hur formaliteterna skola se ut. Det är icke min sak att göra det.

Nu har det också anförts, att internationella arbetsbyrån icke har den ställningen, att den kan taga hand om saken. Jag har icke varit på den internationella arbetsbyrån och sett dess organisation, men jag förmodar, att det i alla fall finnes levande människor där, även om de äro försoffade och förätna, vilka icke äro gjutna av cement. Och till och med om de äro av cement, kan man väl gjuta om dem. Värre är det väl icke. Och är det så, att förhållandena äro så hopplösa därnere, då skall man icke snyta nationen på arvoden och skicka människor ned till Genève för att spela ett spel, som är oärligt.

Ja, herr talman, därmed har jag sagt vad jag ville säga.

Herr **Västberg:** Herr talman! Jag tänker icke förlänga debatten med att deltaga i en diskussion i sakfrågan. Jag ville bara skingra de bekymmer, som herr Flyg och det kommunistiska partiet ha i fråga om den ståndpunkt, som det socialdemokratiska partiet intager i avrustningsfrågan angående Nationernas förbund och sanktionsförpliktelserna.

Jag tror, jag vågar säga, utan att behöva möta någon motsägelse, att då partiordföranden herr Hanson uttrycker den mening, som är utformad i vårt partis program, bör det väl innebära, att han talar på det socialdemokratiska partiets vägnar. Intill dess detta program är ändrat, är det alldeles klart, att det är partiets ståndpunkt, som är uttryckt i programmet.

Men hela denna fråga befinner sig nu i ett ganska flytande läge. Såväl i fråga om avrustningen som med hänsyn till inställningen till Nationernas förbund och sanktionspolitiken är det uppenbart, att det föreligger mycket vitt skilda meningar inom vårt parti. Men intill dess att partiet fixerat en ny ståndpunkt, kan jag icke förstå, att herr Flyg behöver hysa några bekymmer om vem som representerar partiets ståndpunkt, när han talar här i riksdagens kamrar. Jag för min del delar icke på väsentliga punkter det program och den taktik, som vårt partis majoritet har uttryckt i programmet. Dessa frågor komma ju under en förnyad omprövning, och då vet man ju icke heller, vad som blir partiets slutliga ståndpunkt.

Jag vill emellertid i det läge, vari denna fråga nu befinner sig, ansluta mig till det yrkande, som här gjorts i sakfrågan, nämligen att man med strykande av motiveringen går in för avslag på de föreliggande motionerna.

Jag skall också be att få säga herr Fabian Månsson bara ett enda ord, och det är, att med den ståndpunkt, han representerar angående minoritetens rätt att gripa till vapen, så uttrycker han faktiskt inget annat än det, som Lappo och andra liknande rörelser ute i världen hävda, nämligen att en minoritet skall ha rätt att hävda sig mot samhällsviljan med väpnad hand. Den ståndpunkten

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

må herr Månsson vara ensam om inom socialdemokratiska partiet. I varje fall talar han icke på socialdemokratiska partiets vägnar, som ställt sig på en demokratisk ståndpunkt.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag skall icke uppfylla herr Flygs förhoppningar. Jag förstår, att han har ett helt annat intresse än att verkligen få reda på vår politiska ståndpunkt. Och för övrigt, om han icke vill nöja sig med det besked, som ligger i partiets program, och i den praktiska tillämpningen av de ståndpunkter, som i detta program intagits, då kan han heller aldrig få något besked. Men herr Flygs intresse är ju att i agitatoriskt syfte spela ut de divergenser i utkanterna av åskådningen, som framträda inom vårt parti, liksom för övrigt inom alla andra partier.

Till herr Björck skulle jag vilja säga, att det förvånar mig något att — om han står på den ståndpunkten, att motiveringen egentligen borde strykas — han skall vika från denna ståndpunkt, därför att jag anfört vissa skäl för en sådan åtgärd, som han icke gillar. Hans skäl väga naturligtvis likaväl som mina, och äro vi ense i sak, vet jag icke, varför man nödvändigt skall trumfa igenom en motivering, som man själv erkänner är felaktig.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att i själva verket ett antagande av denna motivering innebär vissa avvikelser från ståndpunkter, som den svenska riksdagen redan intagit. Herr Björck har icke någon anledning att tolka mitt uttalande om nödvändigheten av att modifiera suveräniteten så, som om jag ville uppgiva ett demokratiskt samhälles rättigheter mot upprorsmän eller dylikt. Jag har bara påpekat, att om man överhuvud taget skall göra internationella aktioner, är det nödvändigt, att de, som äro med i dessa internationella aktioner, också erkänna gemenskapen som ett högsta bud och icke sitta på sin egen lilla suveränitet och förstöra varje möjlighet till gemenskap.

Herr Fabian Månsson skall jag erinra därom, att han här i kammarens protokoll infört ett uttryck, som heter »vet hut!». Jag brukar icke taga så illa vid mig, när man gör anfall på mig, icke ens av den art som herr Fabian Månssons. Men det måste finnas gränser, även för vad en enskild kammarledamot kan tillåta sig. Det ägnas mycket överseende åt herr Månsson. Men han bör icke tolka detta på det sättet, att han är berättigad att uppträda hur som helst mot kammarledamöter under en debatt. Jag har ingen anledning att taga på mig några anklagelser för att i mitt offentliga arbete endast tänka på min mage och mitt liv och min ledareställning. Jag har samma rätt som herr Fabian Månsson att bliva trodd om att i ärlig avsikt sträva för vad jag anser rätt. Och herr Fabian Månsson skall lära sig, att det finns andra i denna kammare än han som ha rättigheter.

Herr **Flyg:** Herr talman! Jag vill bara ge svar på den fråga, som nästan direkt ställdes till mig, frågan vad arbetarmassorna gjorde 1914. Jag tror det är oriktigt, om denna fråga får stå obesvarad i kammarens protokoll. Ty jag är beredd att i dag — liksom jag var det vid den tidpunkten — taga dessa förkättrade massor i försvar. Massorna voro samlade ett par veckor före krigsutbrottet 1914 i samtliga de stora världsstäderna i de länder, som gingo ut i kriget, samlade till en enhetlig protestmanifestation gentemot kriget. Man upprepade det som sagts i resolutionerna på de internationella kongresserna, att man aldrig skulle lyfta vapen mot varandra, utan om så gällde mot den regering, som drev en ut i kriget. Men märk väl, när de sedan några veckor senare, icke tvingade men patriotiskt hänförda och upphetsade, gripna av den krigspsykos, som man skapar fram i sådana ögonblick, gingo ut i kriget, var det då de själva, som i detta fall voro därför ansvariga? Ja, visst kan man säga, att de voro delvis ansvariga. Men ansvaret faller till 90 procent på de

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

ledare, de givit sitt förtroende, som vid det tillfället i de olika länderna sade, att det gällde försvaret av fosterland, demokrati och frihet. Där, herr Månsson, tror jag, man skall lägga ansvaret.

Jag förstår icke, huru man kan komma och motionera här i kammaren, som herr Månsson gjort, och säga, att vi skulle knyta en förbindelse mellan Nationernas förbund och den internationella arbetarrörelsen för att därigenom ge Nationernas förbund större styrka och kraft. Jag förstår icke, hur man kan utveckla en sådan tankegång, samtidigt som man i ett senare anförande riktar en sådan dom mot massan, som dock är den enda kraft, man kan lita till och bygga på, och som följer ledningen, så snart det ges andra signaler.

Sedan vill jag säga till herr Hansson och herr Västberg, att jag icke alls har några bekymmer beträffande divergenser och meningsriktningar inom edert parti. Jag endast inregistrerar dessa motsättningar. Men ni måste väl dock medge det mänskliga och politiskt berättigade i att jag frågar vid ett tillfälle som detta, vem av de sex, sju talare, som stiga upp här i kammaren — alla talesmän för samma parti — som representerar partiet eller vem, som representerar socialdemokratien nere i Nationernas förbund. Är det exekutivkommittén med sin resolution, är det herr Backlund eller herr Brouckère eller är det svenska delegationen? Jag måste veta något i detta fall, då jag i sommar skall gå ut och framför allt gå till anfall mot socialdemokraternas politik här i landet. Det är väl då berättigat att få klart för sig, vem man skall anfalla och vad som är socialdemokraternas politik.

Herr Hansson säger, att jag icke skall bry mig så mycket om saken. Det hela är bara divergenser i utkanterna. Ja, i så fall måste den socialdemokratiska partikroppen vara underligt konstruerad, om detta är divergenser i utkanterna. Jag kunde icke drömma om att herr Engberg, herr Lundstedt, Backlund m. fl. befunno sig i utkanterna, utan jag trodde, att de befunno sig i centrum. Och där har jag i dag konstaterat att divergenser uppträda inom partiet.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skulle bara vilja rätta ett litet missförstånd från herr Hanssons sida. Han säger, att jag sagt, att motiveringen var felaktig. Det har jag icke sagt. Jag biträdde motiveringen inom utskottet, och det gör jag fortfarande, men jag skulle kunnat vara med om att stryka motiveringen, om man haft giltiga skäl därför. Men då de skäl herr Hansson anfört för strykande av motiveringen äro betänkliga, kan jag icke biträda hans yrkande.

Jag måste därför, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

Herr **Månsson** i Furuvik: Herr talman! Jag vill säga herr Hansson, att jag icke nämnt hans namn. Jag begriper icke vad det är fråga om. Jag talade om de ledande krafterna i kontinentens storstäder, som när pöbeln rasade 1914 icke slog ned den. Om herr Hansson känner sig besläktad med dessa ledare, är det bara tråkigt. Jag rår icke för det.

Till herr Västberg vill jag säga, att internationalens resolutioner och bud om att göra strejk och resning emot krig äro ju meningslösa, om icke minoriteten har självhävdelserätt. I alla verkligt sunda demokratiska samhällen har man tillerkänt minoriteten självhävdelserätt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herrar Vennerström och Engberg avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o) bifall till utskottets hemställan med utslutande av dess motivering samt 4:o) bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava

Ang. ett samarbete mellan den organiserade arbetarrörelsen och Nationernas förbund för fredens bevarande. (Forts.)

utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Månsson i Furuvik begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 4:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen äskade likväl herr Hansson i Stockholm votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition i voteringen om kontrapropositionen i huvudvoteringen antagits den under 3:o) angivna propositionen, efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 8 antager de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition antagit den under 3:o) angivna propositionen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande proposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med uteslutande av dess motivering.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Vid härpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 27 § 2 mom. i lagen om församlingsstyrelse, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Ang. ifrågasatt importtull å hö.

Å föredragningslistan var vidare upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om importtull å hö.

I en inom andra kammaren av herr *Aronson m. fl.* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 248, hade föreslagits, att riksdagen för sin del ville besluta, att gällande tulltaxa från och med den dag Kungl. Maj:t bestämde måtte i nedan angivna del erhålla följande förändrade lydelse:

»Statistiskt nr		Tull för 100 kg	Redovisnings-grund	Tulltaxans nr
122	Hö	1.50	kg/kr.	62».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Anderson* i Storegården, *Johansson* i Krogstorp och *Larson* i Tönnersa, vilka yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen; samt

av herrar *K. Oscar Ericson*, *Olsson* i Golvvasta och *Nilsson* i Hörby.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Anderson** i Storegården: Herr talman! Den fråga, som avhandlas i denna motion, är visserligen ganska obetydlig, men då den likväl gäller en jordbruksprodukt, vars avsättningsmöjligheter under de senaste åren i väsentlig mån försvårats, skall jag tillåta mig att yttra några ord.

Tidigare ha vi haft en rätt stor avsättning av hö i landet dels till foder åt de hästar, som funnits i städer och samhällen, och dels till försvarets behov. Höavsättningen för sådant ändamål har under de sista åren gått starkt tillbaka. Vi ha emellertid inom vårt land åtskilliga jordbrukare, som ha hö till avsalu, ofta kanske på grund av något rikligare skördar än vanligt, men marknaden är ytterst begränsad. Vi ha även tidigare haft en någorlunda stor export på Tyskland och på detta sätt haft avsättning för varan. Även denna export har minskat, och marknaden har alltså blivit så ytterst liten, att vi väl behöva tillvarataga den lilla marknad på området, som vi ha. Jag tycker, att detta utgör anledning till att man försöker begränsa importen genom att åsätta denna vara en tull. En dylik tull finnes för övrigt också införd i en hel del andra länder.

Med stöd av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Då det synes mig onödigt att upprepa den debatt, som vi hade i fjol beträffande denna fråga, ber jag att under hänvisning till motiveringen i utskottets betänkande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Aronson:** Herr talman! Den fråga, som vi genom den nu förevarande motionen ha oss förelagd, var ju även i fjol föremål för kammarens behandling. Motionen i ämnet avstyrktes då av ett enhälligt utskott och blev av riksdagen avslagen. Icke desto mindre har jag vid denna riksdag vågat taga upp frågan, så att den ånyo kommit på kammarens bord. I anledning därav skall jag först be att få lämna en kortfattad förklaring över att jag dristat mig åter draga fram frågan. Därefter skall jag, så kortfattat som möjligt, gå in på en kritik av utskottsmajoritetens vid innevarande riksdag behandling av motionen.

I fjolårets motion anfördes, hurusom det var en stor och ständigt stegrad svårighet att finna avsättning för det hö som produceras inom landet. Det anfördes även, hurusom importen av hö år från år stegrats, under det att exporten minskats i ungefär samma tempo. Det är ju förhållanden, tycker man, som skulle påkalla, att något gjordes för att hämma denna import. Vid en granskning av generaltullstyrelsens i utskottsutlåtandet intagna uppgifter beträffande införsel och utförsel av hö finner man, att samma tendens som tidigare alltjämt gör sig gällande, d. v. s. att importen icke blott bibehållits utan också ökats samt att exporten minskats. Jag ber kammarens ledamöter att se

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

på dessa siffror, och jag behöver icke upptaga tiden med att relatera dem. Jag hade tänkt mig, att dessa förhållanden skulle tillmätas en viss betydelse. Jag ansåg mig ha så mycket större anledning hysa den förhoppningen som jämsides med detta det förhållandet gjort sig gällande, att vår handelsbalans undergår en ständig försämring. Här påtalade omständighet beträffande höet utgör ju ett litet strå till stacken av orsakerna till handelsbalansens beklagliga tillstånd. För så vitt man nu överhuvud taget är besjälad av en önskan att åstadkomma en förbättring i detta avseende, som är möjlig att genomföra, hade jag föreställt mig, att det skulle finnas åtminstone någon resonans för de skäl för införande av tull för hö, som i motion såväl i fjol som i år anförts.

Nu har emellertid utskottsmajoriteten avstyrkt motionen. Med tillfredsställelse och glädje konstaterar jag dock, att i år åtskilliga ledamöter reserverat sig till förmån för motionen. Däruti ser jag åtminstone någon ljusning. Detta tyder på att frågan nu ligger åtminstone något bättre till än vad den gjorde förra året.

Jag skall nu ingå på en liten granskning av de skäl, varpå utskottet grundar sitt avslagsyrkande. Liksom i fjol åberopar man i år yttranden från förvaltningsutskotten i de två nordligaste länen. Man kunde förstå detta åberopande, om dessa yttranden hade gällt den sak, varom det är fråga, men det är mycket lätt att finna, att dessa utlåtanden, varpå utskottet grundar åtminstone det väsentliga av sin motivering, avser en helt annan sak, nämligen frågan om fraktlindring för bl. a. hö, som fraktas till de norrländska länen. Det torde icke vara svårt att inse, att det rör sig om två vitt skilda saker. Då de två nordligaste hushållningssällskapen anse sig tillvaratagа sina jordbrukares intressen genom att förhindra sådana åtgärder, som äro ägnade att öka konkurrensen inom dessa län på hömarknaden, är detta någonting som jag mycket väl förstår. Men ett sådant ställningstagande kan icke åberopas som skäl för att man icke skulle skydda sig mot import av hö från ett annat land. Om man genom de höga frakterna kan skydda sig för konkurrens från de sydligare landskapen, så har man dock kvar en mycket svår konkurrens från Finland. Så länge den konkurrensen finns kvar är det enligt mitt förmenande ganska betydelselöst, om det föreligger konkurrens från de sydligare svenska landskapen.

Utskottsmajoriteten visar sålunda nu liksom i fjol oförmågan att hålla isär dessa saker, fraktlindring och skydd mot import, och jag måste säga, att jag verkligen har svårt att förstå, hur det är möjligt, att så många av utskottsledamöterna icke äro i stånd att inse skillnaden mellan dessa båda saker. När man sålunda i sin bevisföring åberopar förvaltningsutskottens yttranden, så är det något som går fullständigt på sidan om den sak, som det nu här gäller.

Om jag skulle se på denna sak ur synpunkten av fördelen för min egen trakt, så skulle nog en fraktlindring vara tilltalande. Genom en sådan finge man ju en ökad chans i konkurrensen med norrlänningarna på hömarknaden, men jag förstår dessa norrlänningar som icke vilja ha konkurrens, och jag böjer mig villigt för deras skäl. Då det gäller tull, är det icke alls fråga om att deras intressen skola trädas för nära genom konkurrens från de sydligare landskapen. Om någon part därigenom skadas, är det de finska exportörerna. Men tullen bleve till motsvarande nytta för oss alla inom landet, som ha hö till avsalu. Vi som bo i de sydligare länen äro i varje fall i viss mån handikappade genom de dyra frakterna, varför vi icke i förhållande till de norrländska odlarna komma i någon fördelaktigare ställning genom tull. Om det nu vore så, att Norrland i detta avseende vore självförsörjande och det sålunda icke alls funnes några avsättningsmöjligheter för oss där, låge saken till på annat sätt, och då finge vi ju finna oss i det läget, men när förhållandet grundar sig därpå, att de finska producenterna komma in på marknaden och tränga ut såväl oss som de norrländska höproducenterna, då kunna vi omöjligen finna oss däri.

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

Jag skall be att som stöd för den ståndpunkt, vi angivit i motionen, få anföra åtskilligt ur en inlaga, som några av de nordligaste jordbrukstrakternas representanter förliden höst avlämnat till Konungen, där man gjort vissa framställningar och yrkanden. Jag vill då särskilt fästa de ärade kammarledamöternas uppmärksamhet på, att det är jordbrukarrepresentanter från det nordligaste Norrland, som här givit sina önskemål tillkänna. Om jag vågade ta kammarens tid i anspråk, skulle det vara mycket angenämt för mig att ord för ord läsa upp den inlagan. Det vågar jag dock icke göra utan inskränker mig till några brottstycken därur. Då jag nu så inskränker mig, får jag icke full kontinuitet mellan citaten, men jag tror dock att vid detta citerande tydligt skall framgå, vad man vill ha framfört. Man säger till en början i denna inlaga: »I Norrland, speciellt i Norrbotten, har sedan åtskilliga år tillbaka förekommit en för vårt jordbruk skadlig import från Finland, vars jordbrukare, tack vara en hel del samverkande omständigheter, vilkas art torde vara Eders Kungl. Maj:t bekanta, kunna forsla fram lantbruksalster för avyttring vid den svenska gränsen till priser, som icke kunna följas av svenska jordbrukare i allmänhet och särskilt icke av småbrukare i den karga Norrbottensbygden. Vid gränsen tagas dessa varor om hand av vissa köpmän och månglare, vilka skickligt passa varje möjlighet att prångla ut finsk vara, där svensk jordbruksprodukt eljest skulle ha vunnit avsättning. Det förekommer då också, att de slutliga köparna av minutposter av importvaran icke få en aning om att utländsk vara köpes.»

I fortsättningen heter det: »För att klarlägga i vilken omfattning svenska jordbrukare och arbetare berövas högst behövliga arbetstillfällen genom denna import, meddelas här en tablå över införseln av vissa varor över Haparanda station sistförflutna fem år och under första halvåret 1931.» Så angivas åtskilliga siffror. Bland annat omnämnes importen av hö över finska gränsen under åren 1926—1931. Dessa siffror sammanfalla i stort sett med de siffror, som äro återgivna i utskottsbetänkandet. Jag skall således icke trötta med att föredraga dem.

Det heter vidare: »Beträffande infört hö bör bemärkas, att högst betydande partier av denna vara forslas ner mot Boden och Riksgränsbanan uppåt, medan också en del gått till bandelarna Boden—Luleå och Boden—söderut. I allt större utsträckning tränger finnhöet in på marknader, som tidigare varit helt förbehållna svenska jordbrukare att fylla. Så länge Torneälvens is är körbar under året, går hö, avsett för svenska Tornedalen och för skogssocknarna därinnanför, upp på finska Tornedalsbanan, där frakten är synnerligen billig, och överföres med hästskjutsar eller bilar till Sverige. Vederhäftiga tornedalingar, som ägnat uppmärksamhet åt denna trafik, påstå att dessa över Torneälvens is införda partier, äro minst lika stora — ja, kanske dubbelt så stora — som de höpartier vilka införas över Haparanda. Härom torde tullverkets anteckningar kunna lämna upplysning.»

Jag ber att få skjuta in den anmärkningen, att i utskottets motivering för avslag, såväl föregående år som i år, förekommer det påståendet, att den handel med hö, som här äger rum, och mot vilken de svenska producenterna skulle vilja skydda sig, så gott som uteslutande eller i varje fall till övervägande del är en på naturliga förhållanden grundad gränshandel. Gent emot detta ber jag att få ställa dessa uttalanden av dem, som ingivit denna inlaga, varur jag här citerat. Jag tror, att blott angivandet av dessa citat skall vara tillräckligt för att vederlägga det påståendet att det här icke gäller något annat än en på naturliga förutsättningar grundad gränshandel.

Jag skall be att få göra ett par citat till ur samma skrift. Det heter: »Följden av denna osed att i smått som stort med förkärlek gynna grannlandets köpmän och jordbrukare för de dagliga behovens fyllande med lantbruksalster, kan

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

Eders Kungl. Maj:t lätt avläsa i det allmänna tillståndet i jordbrukshänseende i den i och för sig bördiga svenska Tornedalen.» På ett ställe längre ned heter det: »En starkt bidragande orsak till de finska varornas konkurrenskraft vid gränsen och i Norrbotten är förutom den låga valutakursen i grannlandet de i Finland tillämpade järnvägstaxorna, vilka endast äro hälften, tredjedelen, ja, en än mindre del av avgifterna för motsvarande fraktprestation å svenska statens järnvägar.»

Här finnes mycket mer värt att uppläsas, men jag skall icke citera mera, för så vitt jag icke under den diskussion, som jag befarar här uppkommer, får anledning att återkomma till denna handling. Jag ber nu blott att få tillägga, att den skrift, varur jag lämnat citat, är undertecknad: Boden den 25 november 1931. Norrbottens Hö- och potatisodlarförening, å styrelsens vägnar: Engelberth Olsson, Gabriel Johansson. — Därunder är antecknat: »Förestående framställning tillstyrkes på i skrivelsen anförda skäl, med påpekande av att snabba åtgärder i denna fråga äro av nöden. Det är i hög grad nödvändigt att de arbetstillfällen, som finnas i denna hårt skattetyngda landsända, bevaras. Västerbottens provinsförbund av riksorganisationen Landsbygdens folk, Viktor Johansson.»

Ett liknande instämmande är även lämnat från Jämtlands provinsförbund av samma organisation. Däri heter det: »Förestående framställning om importförbud eller importreglering tillstyrkes på det kraftigaste. Erinrande om vårt provinsförbunds framställning föregående år rörande importförbud å potatis och hö få vi meddela, att läget sedan dess betydligt försämrats. Som exempel kan framhållas, att finnhöet över Haparanda nu börjat tränga ända ned till Lycksele och att, enligt Norrbottens-Kuriren, icke mindre än c:a 400 vagnslaster finnhö medelst bilar transporterats från Haparanda station ut över Norrbottens län.» Jag har velat anföra detta sista uttalande såsom en invändning mot påståendet, att det här egentligen gäller en på naturliga betingelser grundad gränshandel. Jag tror att det påståendet, efter vad jag nu här haft tillfälle att anföra, skall vara reducerat till sitt rätta värde.

Jag skall nu tillåta mig att också göra ett par citat ur utskottets betänkande. Där säges det: »Tullen skulle sålunda komma att träffa jämväl den fullt legitima gränshandeln samt därigenom oskäligt betunga det norrländska jordbruket i gränsbygden.» Gentemot detta ber jag att få ställa uttalanden, som här gjorts från norrländskt jordbrukarhåll, som man måste tillmäta stor auktoritet och vederhäftighet. Det heter vidare i betänkandet: »Tullen skulle vidare genom sin prisfördyrande verkan skärpa svårigheterna för jordbruket i övre Norrland i fall av missväxt, som ej sällan — mer eller mindre utbredd — plägar inträffa i dessa trakter. Härtill kommer, att tullens förmåga över huvud att verka återhållande på införseln och därigenom befrämja avsättningen i dessa trakter för överskottet av hö inom andra delar av landet icke torde böra överskattas.» Det förefaller mig dock, som utskottet självt i de nyss förut citerade satserna hade överskattat betydelsen av den ifrågasatta tullen. Vidare erinrar man om — något som jag tidigare berörde — att Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i sitt yttrande förra året rörande fraktnedsättning för hö framhöll, att även om fraktfrihet beviljades för »sörlandshöet» detta ändock ej i gränstrakterna kunde konkurrera ut det billigare framställda finska höet.

Gent emot vad utskottet här sagt ber jag att få referera till vad jag förut anfört. Det torde icke vara nödvändigt att upprepa det. Jag skulle kunna förstå detta tal om att verkan av en tull överskattas, om jag bland dem, som stå för detta uttalande, inte funne sådana från utskottet, som när det gäller skyddstullar för sydsvenska produkter, inte hysa betänklighet för att gå in för åtgärder i form av tullskydd. Jag kan inte gärna tro, att det i detta fall skulle föreligga större fara för överskattande av tullens verkningar, än beträffande tull-

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

skyddet för sådana produkter, som i mer eller mindre övervägande grad produceras i de sydländska provinserna.

Om nu utskottsmajoriteten verkligen vill tillmäta auktoritativa uttalanden i detta avseende den betydelse, som man synes ha velat tillmäta de två norrländska hushållningssällskapen, då man felaktigt här tillämpat deras yttrande, skulle jag väl också tro, att konsekvensen tvingar samma utskottsledamöter att tillmäta även de uttalanden, som jag nu citerat, minst lika stor auktoritet som man kan tillmäta hushållningssällskapen i förra fallet. Därtill måste jag än en gång förtydligande tillägga, att det är alls inte sagt, att hushållningssällskapen skulle ha yttrat sig avstyrkande, om de haft att yttra sig, huruvida den ifrågasatta tullen borde införas eller ej. Man har emellertid av hushållningssällskapen aldrig begärt något uttalande i detta avseende.

Jag vill avsluta mitt inlägg, som tyvärr kanske har blivit längre än vad det borde ha varit, med den sammanfattningen, att vi inom vårt land stå i det läget, att det finns stora mängder hö, som inte kan finna avsättning, därför att utländskt hö trängt sig in på marknaden. Den konkurrens, som vi sålunda ha att uthärda, är synnerligen svår just på grund av de billigare såväl produktionssom fraktkostnader, som äro rådande i det konkurrerande landet. Ännu en gång ber jag därför att få erinra om att den tendens, som man kan iakttaga ifråga om utvecklingen på detta område, nämligen att importen år från år tycks vara i kontinuerligt stigande i samma mån som exporten avstannar, synes åtminstone mig alldeles klart ådagalägga, att då man påyrkat införandet av en skyddstull på hö, har man mycket goda skäl för ett sådant yrkande.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Anderson i Storegården m. fl. avgivna reservationen, vilket ju är detsamma som bifall till motionen.

Med herr Aronson förenade sig herrar *Magnusson* i Skövde, *Persson* i Grytterud och *Hedlund* i Häste.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Jag misslyckades i min ädla strävan att undgå debatt, och då får jag väl lov att säga några ord i anledning av herr Aronsons anförande.

Om kammarens ledamöter se på första sidan av utskottets utlåtande, framgår det därav, att importen 1931 enligt preliminära uppgifter utgjorde 6,133 ton. Huvudparten av denna import gick över Haparanda tullkammare. Med bifall till det förslag, som här föreligger, nämligen $1^1/_2$ öres tull per kilogram, skulle alltså en import av 6,000 ton draga en inkomst till statsverket på 102,000 kronor i runt tal. Om jag då frågar mig, vilka det är, som skola betala detta, måste jag säga mig, att det är de svagast ställda av kreatursägarna i Norrbotten. Jag fick ett brev häromdagen från Tornedalen, däri en man skriver till mig och säger, att beträffande den motion, som är väckt och i vilken man föreslår en tullsats på hö, ville han säga, att den uteslutande skulle skada oss fattiga torpare och backstusittare, som möjligen ha en eller två kor och som försörja dem genom att bärga hö från utängar, som bönderna själva icke tillvarataga, därför att de anse det alltför besvärligt, och på grund härav utarrendera.

Det rör sig här om en fullkomligt legitim gränshandel, som pågått så långt jag kan minnas tillbaka och säkerligen också en mansålder eller mera före min tid. Detta sammanhänger därmed, att det i Kalixbygden under tidernas lopp uppstått en industri med en ganska stor industribefolkning. Där har sålunda funnits ganska bra avsättning för mjölk och smör och andra jordbruksprodukter, och därav har följt, att kreatursägarna, d. v. s. småbrukarna i Kalixbygden, ansett det fördelaktigt att hålla kreatursstocken i överkant, emedan de

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

kunnat fylla det tillskott av hö, som de behövde, från finska sidan eller från svenska Tornedalen. Att märka är även, att importen är ytterst obetydlig eller rent av obefintlig under sådana år, då det är en normal skörd.

Om man nu resonerar som hushållningssällskapet i Norrbotten och som herr Nilsson i Antnäs, nämligen att här skall ske en fraktlindring, så att exempelvis hö från Dalarne skall kunna fraktas dit upp för speciellt billiga taxor och konkurrera med det hö, som framställes av vissa jordbrukare inom Norrbottens län, så kan jag ju förstå, att det från den utgångspunkten och med det resonemanget kan vara riktigt att säga, att då skola vi också sätta en tullsats, som åstadkommer en spärr gentemot Finland. Följden av detta blir emellertid, att kreatursstocken inom Norrbotten måste minskas därhän, att den kan födas på det foder, som framställes inom länet, försåvitt man inte skall betala en straffskatt på 15 kronor per ton eller också en fullständigt affärsmässig fraktsats för hö söderifrån. Detta är naturligtvis en facklig synpunkt från de jordbrukares sida, som framställa hö till avsalu, men jag vågar verkligen fråga, om det kan vara riktigt att från riksdagens sida fatta beslut, som faktiskt skulle innebära en premiering av de relativt välbärgade och stora jordbruk, som ha hö till avsalu, på bekostnad av de små jordbrukare, som under vissa år, och många av dem under alla år, måste köpa fyllnadsfoder.

Med det resonemang, som föres från herr Aronsons sida, komma vi, herr talman, så småningom fram till ett tillstånd, då vi ha en tullgräns vid varje län, för att inte säga varje socken, för tillvaratagande av intressena hos den lokala fackförening, som jordbrukarna, d. v. s. de besuttna jordbrukarna, ha bildat.

Nu utgör ifrågavarande import inte mer än två procent av hela skörden, och under de år, då man har en normal skörd inom länet, är det praktiskt taget ingen import alls. Överhuvud taget rör det sig här om så små kvantiteter i förhållande till skördemängden, att man egentligen inte borde laborera och göra detta till en stor sak i riksdagsdebatten.

Herr Aronson kan finna, att under ett år som 1929 exporterade Sverige 11,620 ton hö. Det är intet hinder för att i händelse av god skörd i år eller nästa år exporten kommer tillbaka, och hur skulle det då kännas för exportörerna i detta land, om man i Norge eller Tyskland eller vilka länder det nu är, som äro köpare, sätter upp en liknande spärr?

Ja, det är ganska onödigt att draga ut debatten på denna punkt. Jag hävdar bestämt, att det är i de fattiga kreatursägarnas inom Norrbottens län intresse att inte få fodret fördyrat, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr **Heiding:** Herr talman! Jag kan gott instämma med herr Lövgren i att detta inte är någon stor fråga. Importen har icke varit av någon större omfattning, men det har i alla fall visat sig, att vi gå emot en ökning. År 1929 var den ju inte mera än 2,212 ton, men de därpå följande åren ha visat en tämligen jämn ökning, så att vi år 1931 voro uppe i över 6,000 ton. Jag anser därför, att det vore behövligt att införa denna lilla tullsats, som här är föreslagen och som jag tror skall bliva till nytta.

Emellertid finner jag det uttalande, som hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Norrbottens län gjorde förra året, ganska egendomligt. Utskottet uttalade sig där emot fraktlindring för hö. Jag anser likväl, att en fraktlindring åtminstone har den betydelsen, att hö från södra delen av Norrland, där höet är betydligt bättre, skulle kunna fraktas till övre Norrland. Nu är det ju så, att det finska höet är ovanligt billigt, vilket väl delvis är beroende på att man där kan framställa det billigare än här i landet, men framför allt därpå, att frakterna i Finland äro billigare än hos oss. Jag har hört, att man för

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

närvarande säljer finskt hö där uppe till ett pris av fyra öre per kilogram och därunder, vilket man ju kan betrakta nästan såsom dumping. Inom förvaltningsutskottet hade man även den åsikten, att det inte skulle hållas flera djur än att medelskörden skulle räcka till. Det är ju klart, att man kan resonera som så, att det bör hållas ett visst antal djur inom ett län, men det kan ju inträffa, att det blir missväxt, varför det är mycket svårt att avgöra, vilken kreatursstock, som inom en större del av landet skall kunna hållas. På enstaka gårdar eller inom ett mindre jordbruksområde kan man närmare bestämma kreaturens antal, men det är svårare, då det gäller ett så stort område som övre Norrland.

Vidare har framhållits i den skrivelse, som var bifogad utskottets utlåtande förra året, att det inte var något önskemål för Norrbotten att bli tillgodosett med överskottsproduktionen från övriga delar av riket. Nog tycker jag, att det skulle vara lika bra, om Norrbotten kunde få sitt fyllnadsbehov av hö från södra Norrland eller mellan-Sverige, som att taga det utifrån. Det vore i alla fall en fördel för de jordbrukare, som behöva sälja hö, om de finge sälja dit upp.

Att det har en stor betydelse, om den ifrågasatta tullsatsen kan bli genomförd är jag fullt förvissad om, men jag tror samtidigt, att det skulle vara behövligt att verkställa en fraktnedsättning, så att de jordbrukare där uppe, som behövde köpa hö, skulle kunna få det billigt från längre bort belägna områden.

Herr Lövgren framhöll, att det skulle bli en straffskatt för de mindre jordbrukarna. Jag anser emellertid inte, att så är förhållandet, ty även om priset skulle bli något högre, uppväges detta av högre kvalitet hos höet. Enligt vad jag hört, påstås det, att det finska höet inte alltid är av så hög kvalitet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som avgivits av herr Aronson m. fl.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag kan inte underlåta att säga några ord i denna fråga även i år, ehuru jag yttrade mig i fjol, då vi diskuterade denna sak. Det tycks emellertid sedan dess ha gått framåt för motionären, ty han har i år fått ett par reservanter med sig.

Jag vill då säga, att man i Jämtland, Hälsingland samt en del av Dalarna och Västmanland haft denna höförsäljning på Norrbotten i 30 års tid, men så hittade järnvägsstyrelsen på att taga bort den s. k. norrlandstariffen, och sedan var det så gott som slut med vår gamla höhandel på dessa trakter. Järnvägsstyrelsen har inte haft något egentligt sinne för det norrländska jordbruket i allmänhet, utan frakterna äro i jämförelse med industrialstrens frakter höga, och särskilt gäller detta hö. Jag kan ju nämna, att från Östersund ha i många år, en smula olika beroende på skörden, gått flera hundra vagnslaster hö från Jämtland till Norrbotten. Höpriset står för närvarande i Jämtland så lågt som 3 öre per kilogram hos producenten. Men vad går frakten till? Jo, från Östersund till Kiruna ungefär 4 öre per kilogram, alltså 1 öre mer än själva varans värde. Detta kan väl inte vara rimligt. Jag tror, att statens järnvägar skulle tjänat mera pengar, om man inte upphävt norrlandstariffen utan låtit denna handel gå som förut från de sydligare provinserna dit upp. Nu ha vi att konkurrera med finnarna. Och i Norrbottens och Västerbottens kustland vill man inte veta av konkurrens från de sydligare länen. Det kan ju på sätt och vis vara förklarligt. Men att man hellre skall tåla konkurrens från Finland, förstår jag inte. Det rimliga vore väl, att det blev fraktnedsättning även på kortare avstånd, så att i första hand Norrbottens och Västerbottens kustland kunde få sälja sitt hö, och att sedan också vi kunde få nedsättning i frakten, så att vi kunde konkurrera med jordbrukarna där uppe, men icke med finnarna. Det är otillständigt med import av hö från Finland, då vi ha tillräckligt

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

med hö hemma. Det är ju så åtminstone i Jämtland för närvarande, att man snart inte vet, hur lantbrukarna skola kunna slå sig fram. Höpriset har som sagt gått ned till 3 öre, och ändå får man inte sälja. Vid ostmejerierna mera avlägset från Östersund får man 6 eller högst 8 öre litern för mjölken. Hur skall lantbrukaren kunna leva under sådana förhållanden? Jag säger rent ut, att det för många vore bättre att lämna jordbruket helt och hållet och gå till nödhjälpsarbetena. Det vore i många fall bättre än att fortsätta på detta sätt. Ty det bär raka vägen till undergång. Det blir bara nya skulder. Var man nu skall taga pengar till utskylder och de små avlöningar, man har, är nästan fåfängt att säga.

Jag såg i höstas i tidningarna, att järnvägsgeneralen skulle yttrat, att om man också fick veden gratis och för intet vid stationerna i Norrland, så skulle det ändå ställa sig billigare för järnvägarna att elda med stenkol. Det måtte väl vara någon överdrift i ett sådant talesätt. Jag kan inte förstå annat. Ty när Finland kan frakta dessa varor så ofantligt mycket billigare än de svenska järnvägarna och de finska järnvägarna kunna elda sina godstågslokomotiv med ved, så skulle väl detta kunna gå för sig på den svenska sidan också. Det finns nog inga oöverkomliga hinder därvidlag. Det går ju persontåg fyra gånger om dygnet, som kunna ta bort de värsta drivorna, om det är stora snöfall, så att godstågen skulle kunna taga sig fram med vedeldning. Ingen har satt i fråga vedeldning annat än för godstågen. För dem är det egentligen ingen brådska. Jag tycker, att järnvägsgeneralen borde förstå, att härigenom tillfälle skulle beredas Norrlands bönder och skogsägare att få sälja en smula vedskog. Det skulle också betyda en minskad import av kol och alltså för landet i dess helhet innebära en besparing.

Jag skulle också, om det tillåtes mig, vilja ge järnvägsstyrelsen ett annat råd. I samma mån södra stambanan till Malmö blir elektrifierad, bli ju en massa ånglok överflödiga. Tag de bästa av dessa lok, aptera dem till vedeldning och skicka dem till Norrland för att där draga godstågen. Det tror jag vore en förnuftig utväg. Dessa ånglok, som genom elektrifieringen bli överflödiga, måste väl annars skrotas ned. Då vore det väl bättre att använda dem för godstågen i Norrland med vedeldning. Vi hade vedeldning under bränslekommissionens tid, och det gick rätt bra. Man befarade mycket, att vedeldningen skulle förorsaka eldsvådor genom att gnistor skulle falla ned här och var. Men det utpraktiserades gnistsläckare, som fungerade alldeles utmärkt. Att man inte vill vara med om detta, beror bara på bekvämlighet från järnvägsstyrelsens sida och från deras sida, som skola sköta eldningen. De tycka, att det är bekvämare och lättare att kasta in kol. När man inte vill en sak, så ordnar man den inte heller på ett förnuftigt sätt. Med litet god vilja skulle man kunna ordna vedeldningen praktiskt, så att det för dem, som sköta eldningen, inte blir värre än att elda med kol. Det gäller bara att ordna saken på praktiskt sätt. Men det vill järnvägsstyrelsen tydligen inte.

Jag vill sluta med att säga, att jag, såsom en protest mot importen av hö från Finland till Sverige, kommer att rösta för tullen denna gång.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Nilsson** i Antnäs: Herr talman! Då jag undertecknat den här tullmotionen såväl i fjol som i år, så ber jag att få säga några ord för att göra en del påpekanden.

Herr Lövgren i Nyborg var synnerligen angelägen att framhålla, att den lilla importen av hö över finska gränsen icke hade någon betydelse, ty det rörde sig icke här om mer än 2 procent. Av den skrivelse, varur herr Aronson citerade åtskilligt, framgår, att det är sannolikt dubbla mängden, som kom-

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

mer andra vägar. Härmed må vara hur som helst men låt oss säga 2 procent. Men jag vill då påpeka för herr Lövgren och kammarens ledamöter, att det är just dessa 2 procent, som trycka ned priserna, som bestämma priserna. Nu kostar höet i Haparanda högst 5 öre per kg, och varför? Ja, herr Aronson har också relaterat detta; men jag vill tillägga en sak, och det är, att frakterna på andra sidan gränsen ju äro så ofantligt låga och billiga i jämförelse med våra frakter, därför att järnvägarna i Finland äro subventionerade, och på det sättet kan man ju konkurrera med oss om priserna. Är det verkligen rim och reson, är det någon, som försökt odla ett höstrå, som tror, att någon lantbrukare kan reda sig, om han får sälja sitt hö för 5 öre per kg här i Sverige? Det är fullständigt orimligt.

Herr Lövgren talade också med värme om en annan sak. Han frågade: vilka är det, som skola betala det högre priset av $1^1/_2$ öre per kg? Jo, sade han, det är de fattiga, de små och beträngda jordbrukarna däruppe, det är de, som ha det sämst ställt, som få betala det priset. Jag har hört den sången förut; och jag har hört herr Lövgren använda samma ton ibland också i den politiska diskussionen. Men jag vill säga herr Lövgren, att dessa små och beträngda jordbrukare, som år ut och år in ha för sed att ha mera djur än deras lilla egendom kan föda, de ruinera sig själva på det billiga höet. Så ligger det faktiskt till. Man skall icke lägga an på att ha mer djur än man kan föda. Det blir då i regel förlust, även om man köper fodret aldrig så billigt. Jag skall göra ett undantag, och det är, om jordbruket ligger så till, att ägaren kan betinga sig, låt oss säga, 25 öre per liter för mjölken. Men hur många är det, som kunna göra detta!

Vidare har man sagt, att detta är en naturlig gränshandel. Nej, mina herrar, det är icke en naturlig gränshandel, ty detta hö kommer understundom långt inifrån Finland och sprides, såsom framgår av de brottstycken, som herr Aronson läste upp från den citerade inlagan, sprides icke blott till Norrbotten utan t. o. m. ända till delar av Västerbotten. Det är alltså ingen vanlig gränshandel, som det här rör sig om. Då skulle det icke gestalta sig som det i verkligheten gör.

Vidare har utskottet sagt, att det skulle vara oskäligt att betunga det norrländska jordbruket i gränsbygden. Nej, mina herrar, det är icke riktigt sagt, denna sak kommer icke att betunga det verkliga jordbruket, men den kommer kanske att betunga dem, vilka, såsom jag nyss sade, ha för sed att ha mera djur på sin lilla egendom än den kan föda; och det vore verkligen en välgärning, om denna tullförhöjning skulle kunna betunga dem så, att de upphörde med att förfara på nämnda för dem själva skadliga sätt; jag önskar att så kunde ske, ty det skulle vara en välsignelse för dem själva även ur rent ekonomisk hänsyn. Vad drar då ett sådant förhållande med sig vidare? Jo, vi ha redan nu uppsjö på mjölk och därav tillverkade produkter, som vi också få sälja för ett vrakpris; det blir alltså förlust hela vägen. Vi köpa in finskt hö i ganska stor utsträckning och få därav mjölk och mejeriprodukter, som vi ha mer än nog av förut. Det är ju orimligt, att det skall fortfara på detta sätt.

Så fortsätter utskottet med att säga, att »tullen skulle vidare genom sin prisfördyrande verkan skärpa svårigheterna för jordbruket i övre Norrland i fall av missväxt». Men, mina herrar, i fall av missväxt ha vi andra vägar att tillgripa, när sådant någon gång inträffar. Tag då bort tullen! Och det finnes även andra utvägar att komma emellan med, där det verkligen förefinnes ömmande omständigheter och är av behovet påkallat. En tull på $1^1/_2$ öre kan ju icke utgöra någon spärr, men något vore likväl vunnet och det vore ändå ett steg i rätt riktning. Finge vi en sådan spärr, så skulle ej det finska höet komma in och översvämma Norrbotten och delar av Västerbotten i samma utsträck-

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

ning som nu, utan då skulle, när det förefinnes behov däruppe i Norrland av hö, de norrländska sydligare länen få tillfälle att skicka över sitt hö; och det är ju ändå en svensk vara, som vi borde eftersträva att även i detta fall kunna förbruka i stället för att använda utländsk vara.

Det hela är så orimligt; och jag säger i år som jag sade i fjol, att detta förslag är ett steg i rätt riktning, även om herr Lövgren i Nyborg söker göra någonting annat troligt. Det är ingen jordbrukare däruppe varken stor eller liten, som skulle fara illa av att vi finge en spärr för utländskt hö.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Aronson:** Herr talman! Jag gjorde vissa anteckningar under herr Lövgrens anförande och ämnade giva honom några repliker. Men jag kan avstå från en hel del av dem i anledning av vad de sista ärade talarna redan anfört. Jag vill blott tillägga, att jag kan nog till nöds förstå herr Lövgren. Jag måste ge honom rätt i att den tull, som här är ifrågasatt, skulle åtminstone i viss mån fördyra varan där uppe. Om detta nu skulle ske i den utsträckning, som han vill göra gällande, blir väl ändå en annan sak. Jag tror det inte. Ty det är ju ett allmänt känt förhållande, att en tull aldrig verkar med hela sin storlek. Jag vill emellertid be herr Lövgren försöka sätta sig in i deras ställning, vilkas talan jag här tillåter mig föra. De sitta där med sina hölager, och i möjligheten att försälja hö se de sista utvägen att skaffa sig några kontanter. Om denna utväg undanhålles dem, så är detta kanske i åtskilliga fall liktydigt med att deras ekonomiska undergång är nära förestående. Det är nog litet felbedömt av herr Lövgren, när han säger, att dessa, som ha hö att sälja, äro mera välbärgade, befinna sig i ett bättre ekonomiskt läge än de som skola köpa. Jag tror, att man kan förklara herr Lövgrens uttalande med den omständigheten, att han inte känner till, hur dessa sydligare höproducenter, vilkas talan jag här för, i själva verket ha det ställt. Jag är övertygad, att herr Lövgren, om han vore i en annan ställning än han nu är, skulle behjärta deras sak, likaväl som han nu behjärtar konsumenternas där uppe.

Dessutom vill jag poängtera ännu en sak, och det är, att det här icke är fråga om att höja priset till någon oskälig nivå. Det är icke fråga om annat än att få till stånd en, i själva verket icke ens tillräcklig, prisförhöjning, som dock skulle betyda åtminstone något för producenterna. Det är icke fråga om att få upp priset i ett läge, som är oskäligt, utan det är endast fråga om att försöka närma sig ett pris, som varan måste sägas vara värd. Jag kan inte se, att det sydligare Sveriges fattiga jordbrukare kunna ha någon skyldighet att offra sig för att de norrländska konsumenterna av hö skola få köpa varan till för de förra fullständigt ruinerande underpris. Jag har velat säga detta för att därigenom åtminstone försöka ådagalägga, att vad man här påyrkar är ingenting oskäligt, är ingenting annat än vad, om man ser objektivt på saken, måste betraktas såsom stående i full överensstämmelse med vad billighet och rättvisa kräva.

Herr **Grapenson:** Herr talman, mina herrar! Jag har också vågat begära ordet i denna fråga, då jag finner den mycket viktig. Den är viktig för lantmännen i Norrland överhuvud taget och dubbelt viktig för befolkningen i översta Norrbotten.

Jag har också tidigare motionerat i denna fråga, och den motionen gick ut på att försöka skaffa fram billigt hö däruppe. Jag motionerade nämligen för ett par år sedan, vilket herrarna kanske minnas, om nedsättning av järnvägsfrakterna för hö, som skickas till Norrlands skogs- och fjällbygd. Den motionen avslogs. Den har visst kommit igen en gång i samma form, och nu har den kommit igen i form av tull på hö. Det förhåller sig så, att det finns ett

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

kroniskt behov att köpa hö i Norrbottens inland; jag menar då i de delar av övre Norrland, som höra till landskapet Lappland. Det förbrukas mycket hö i våra gruvsamhällen i Norrbotten av åkare, som betjäna gruvdriften och allmänheten med olika slags körslor. Där finnes också en del personer, som underhålla kor uteslutande på köpt hö. Man brukar nämligen icke så sällan i dessa samhällen föda ett par kor för att få mjölk till eget behov och i vissa fall även till avsalu, vilket har sin stora betydelse för mjölktillgången på orten.

Den motion, som jag för något år sedan väckte angående nedsättning av järnvägsfrakterna å hö, strandade huvudsakligen därpå, att hushållningssällskapen, såväl i Västerbottens som Norrbottens län, uttalade sig i avstyrkande riktning om denna motion. Man hade fått en egendomlig föreställning om det yrkande, som jag då framförde. Jag vet icke, varav detta kom sig, om det möjligen var på grund av gällande frakttaxor. Emellertid fick jag förebråelser för att den motionen innebar, att höet ifrån södra Norrland skulle bli billigare att köpa där uppe i gruvfälten än höet ifrån Norrbotten. Det var väl några taxebestämmelser, som jag icke kände till, man då stödde sig på. Man uttalade vidare i dessa utlåtanden, att Norrbottens län borde bli självförsörjande och kunna självt förse bygden med hö. Jag är dock viss om, att hade hushållningssällskapet i Umeå haft sitt säte t. ex. i Lycksele och om hushållningssällskapet i Luleå hade haft sin central t. ex. i Arvidsjaur eller i Gällivare, så hade icke dessa utlåtanden fått den utformning, som nu blev fallet. Förvaltningsutskotten resonerade nog mest från kustbygdens synpunkt utan att fästa det avseende vid inlandet, som de hade bort göra. Dessa utlåtanden väckte också en tämligen allmän misstämning, åtminstone vet jag, att så var fallet i de trakter, där jag är bosatt.

Det låter sig icke bortresoneras, att det finns ett ganska starkt behov att köpa hö även under normala år därinne i skogsbygden och fjällbygden, så t. ex. vid timmerkörslor och vid de arbeten, som pågå i samband med gruvdriften o. s. v. Det hö, som köpes och förbrukas däruppe, kommer säkerligen ännu länge att köpas. Jag sympatiserar också varmt med den tanken, att den marknaden skulle vara förbehållen landets egna jordbrukare. Jag skulle vilja, att bönderna i Norrbottens län, i den mån hö där finnes till avsalu, skulle kunna i första hand avyttra sitt överloppshö och så vidare undan för undan nedåt landet i Västernorrland, Jämtland, Hälsingland o. s. v. Därigenom skulle icke denna marknad i större grad bli finnarna förbehållen, såsom tyvärr nu skett och sker. Jag är också fullt överens med herr Aronson och även med herr Nilsson i Antnäs, att denna import från Finland verkligen är betydande; och det är en handel, från vilken pengarna lika gärna och mycket hellre borde tillfalla de svenska jordbrukarna än jordbrukarna i Finland.

Jag sympatiserar därför mycket starkt med den motion, som herr Aronson har framburit; men å andra sidan måste jag säga, att jag, med hänsyn till de trakter jag representerar och under den svåra kristid, som nu råder, icke kan för närvarande bidraga till ett beslut, som av allt att döma kommer att fördyra höet i stället för att förbilliga det. För att befolkningen i de lappländska socknarna skall kunna existera behöver den åtminstone att någon tid framåt, något år, ha tillgång till billigt hö.

Således, även om jag i princip gillar tanken på tull å hö, för att den svenske bonden skall få sälja sin överloppsvara av detta slag, så kan jag dock icke för närvarande gå med på denna linje; utan jag yrkar fortfarande och håller strängt på den linje, som jag tidigare framfört nämligen fraktnedsättningens linje. Det bör bli en jämnt avvägd frakt, så att t. ex. Luleåorten eller de trakter i Norrbotten, som ha hö till avsalu, kunna få sitt hö upp till gruvfälten och till inlandet för billigare frakter än de trakter få, som ligga längre i söder. Nu är det dock så, att om svår missväxt inträffar i Norrbottens inland, är det vanligen

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

också missväxt i kustlandet. Och vi lappmarksbor kunna icke under sådana år fylla vårt höbehov ifrån det närmaste kustlandet. Särskilt då är det lämpligt för oss att kunna lita oss till det hö, som finnes i sydligare belägna landskap i vårt eget land. Det säger sig självt, att vi helst köpa det billigaste höet och att vi taga det då, där det är oss förmånligast. Fraktbestämmelserna böra ju också vara sådana, att det närmast förefintliga höet blir billigast. Finnes det då icke hö att köpa på närmare håll, så få vi gå längre ned i landet med våra uppköp.

Jag har med hänsyn till frågans vikt velat lämna dessa upplysningar och framlägga ärendet, sådant det i själva verket ter sig för mig. Min fasta övertygelse är, att man i de utlåtanden, som hushållningssällskapen i Västerbottens och Norrbottens län avgivit i denna fråga, tagit ensidigt sikte på kustbygdens intressen utan att behörigen tillvarataga inlandets, lappmarksdelarnas väl och bästa i denna fråga.

Hur behjärtansvärd denna motion än är, så måste jag dock säga, att jag för närvarande icke kan gå med på tull å hö. Jag hälsar däremot med glädje och tillfredsställelse en fraktlindring i detta avseende, så att de svenska jordbrukarna kunna få sälja sitt hö däruppe i Lappland och tillgodogöra sig den marknad å denna vara, som otvivelaktigt finnes både i Norrbottens och Västerbottens inland.

Herr **Werner:** Herr talman! I sitt första anförande erinrade herr Aronson om det uttalande av Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, som bevillningsutskottet i sitt betänkande omnämner. Förvaltningsutskottet hade ju där framhållit, att även om fraktfrihet beviljades för »sörlandshöet» kunde detta ändock ej i gränstrakterna konkurrera ut det billigare framställda finska höet. Herr Aronson sade, att han förstod förvaltningsutskottets synpunkter därvidlag, men att nu gällde det en helt annan fråga än fraktnedsättning för hö. Debatten här har dock visat, att i viss mån denna fråga är den dominerande. Jag skall bara be att gentemot herr Olofsson i Digernäs och även herr Grapenson få meddela, att det i utskottet oemotsagt framhölls, att järnvägstarifferna äro sådana, att för pressat hö frakten per viktenhet är lägre än enligt den s. k. norrlandstariffen, som norrlänningarna anse att det skulle vara så fördelaktigt att få tillbaka. Detta framhölls som sagt i utskottet och blev åtminstone inte där emotsagt.

Herr Olofsson i Digernäs vände sig mot ett yttrande av generaldirektören för statens järnvägar av innebörd, att även om man skulle få veden gratis, så skulle man dock inte använda den till eldning av loken, därför att det vore oekonomiskt. Och herr Olofsson sade, att han såsom en protest mot detta yttrande skulle rösta för hötullen. Ja, jag vill säga, att statens järnvägar äro ju dock ett affärsdrivande verk. Och om det nämnda yttrandet ses i det sammanhang, vari det fälldes, så gällde det väl, om det för statens järnvägar kunde vara ekonomiskt lönande att vid en viss given tidpunkt använda ved till bränsle på lokomotiven. Samma synpunkt ha statens järnvägar också lagt på frågan om frakttarifferna. För att effektivt utnyttja trafikkapaciteten å vagnparken har man för hö, som behandlats så att det är i en sådan form, att det lämnar ett effektivt fraktresultat, fastställt fraktsatser, som enligt uppgift äro lägre än enligt den tidigare norrlandstariffen.

Frågan om tull på hö där uppe är naturligtvis inte någon stor fråga utan en ur nationens synpunkt mycket liten fråga. Emellertid har man velat göra gällande, att det skulle varit en oavlåtlig stegring av höimporten. På sidan 2 i bevillningsutskottets betänkande finnas några siffror, som visa, huru därmed förhållit sig under de sista åren. Det framgår där, att från september 1930 till januari 1931 importerats 1,759 ton men från september 1931 till januari

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

1932 endast 980 ton. Dessa siffror visa alltså, att importen ingalunda ökats utan tvärtom minskats under sista året, beroende givetvis på en relativt högre höskörd där uppe. De rent norrländska förhållandena känner jag inte och skall inte försöka klara ut. Men när man här från visst håll påstår, att det vore lämpligt att reducera kreatursbesättningarna för att undvika importen av hö, vars största och enda fel är att det är för billigt, så undrar jag ändå, om sådant verkligen är förenligt med ekonomisk klokskap vid en tidpunkt sådan som den nuvarande, då kanske en realisation av djuren skulle verka ännu mera ruinerande för dem, som äga dem, än att i fortsättningen bibehålla dem. Det är en gammal ståndpunkt, som även protektionister bruka erkänna riktigheten av, att råvaran i viss mån bör vara tullfri för möjliggörande av förädlingsindustri. Jordbruket är ju visserligen ingen industri. Men jag kan inte förstå, hur det för Norrlands folk, vid ett tillfälle då de själva ha missväxt, skulle kunna vara rättvist och riktigt att ytterligare lägga sten på börda genom att fördyra en vara som de behöva för att kunna bibehålla den kreatursstock de haft och som det för ögonblicket skulle vara oekonomiskt att hastigt avyttra. Frågan är ju en norrlandsfråga, och ur den synpunkten skall jag som sagt icke närmare yttra mig. Men jag tror, att det ur nationens synpunkt vore olyckligt, om man vid en tidpunkt, då Norrland lider av arbetslöshet och svårigheter i övrigt, skulle fördyra foderämnena och därmed också öka levnadskostnaderna genom att taga bort den möjlighet som finnes att i ett nödläge, vid eventuell missväxt, få in en billig vara genom denna gränshandel, som pågått sedan mansåldrar tillbaka.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lövgren:** Herr talman! Jag tycker, att det här resonemanget från herr Nilssons i Antnäs sida är ganska upprörande. Ty herr Nilsson i Antnäs vet lika bra som jag, att skörden varierar ganska starkt år från år, med hänsyn till väderleksförhållandena. Herr Nilsson vet, att 1930 på sommaren blev det en mycket dålig skörd av vallhö i Tornedalens nedre del. Året förut blev det en mycket dålig skörd på självväxande äng både i Kalix och Torne älvdalar; men en kreatursägare, som bor nere vid kusten, låt oss säga i någon av Nederkalix' sockens byar, och som har sin gamla kundkrets, till vilken han år efter år levererar sin mjölk, han får på grund av att han direkt försäljer mjölken relativt väl betalt, hela 20 à 25 öre litern. För honom är uppehållandet av en konstant kreatursstock ett ekonomiskt plus, därför att han därigenom kan förse sin kundkrets konstant. Om det så kommer ett år, då han får litet foder på sin egendom och behöver köpa utifrån, så är det uppenbart, att det för honom är ett rent minus att få fördyrat det foder, som han måste köpa. Jag poängterar, att det är de fattiga, de mindre av jordbrukarna, som här skulle bli lidande, och om det vore några jordbrukare, som det skulle kunna tänkas gagna, så vore det de, som ha det relativt bäst ställt.

Sedan får jag säga, att motionärerna kommit till motionsyrkandet från vitt skilda utgångspunkter. Herr Aronson ville ha fraktnedsättning på hö, men herr Nilsson i Antnäs ville ingen fraktnedsättning ha; men icke desto mindre står han under samma motionsyrkande, som uppenbarligen mycket starkt hänger samman med möjligheten att erhålla fraktnedsättning på hö.

Och herr Grapenson slutligen avslöjar sig som den verklige opportunisten; ty han vill icke vara med om motionsyrkandet, därför att han representerar en trakt, där något sådant icke är lämpligt. Men om herr Grapenson eventuellt skulle få ett pastorat nere vid kusten, där något sådant vore lämpligt, så skulle han naturligen vara med om den här saken. Man har icke vidare

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

stor aktning för principerna i varje fall, när man argumenterar såsom herr Grapenson gjorde.

För att till sist argumentera, såsom herr Olofsson i Digernäs gjorde, skall man vara fullständigt utan aktning för alla principer; ty han resonerade ungefär som så: När icke järnvägsstyrelsen vill elda loken med ved, då röstar jag för tull på hö. Om detta icke är en exklusiv argumentering, herr talman, så vet jag icke vad som är exklusivt.

Herr **Nilsson** i Antnäs: Herr talman! Jag vill säga, att jag har vänt mig emot dem, som varje år ha för sed att hålla mer djur än deras större eller mindre hemman förmå föda. Det är dessa jag vänt mig emot; det är de, som skapa denna import. Vore inte de, så skulle det icke skickas något hö över gränsen till oss annat än vid enstaka år, när missväxt råder, det begripa väl herrarna.

Det var visst herr Werner, vilken liksom herr Lövgren sade, att det icke vore rådligt att reducera kreatursbesättningarna. Ja, mina herrar, den saken kan jag och känner till en smula, ty jag har försökt den och prövat på den, och jag har även sett andra, som prövat på den däruppe i Norrbotten. Varenda en, som känner till förhållandena däruppe och prövat på detta, kan vittna, att det blir förlust för jordbrukaren, han må vara liten eller stor, om han skall lägga an på att köpa sitt foder — med det undantag jag gjorde i mitt förra anförande, nämligen att jordbruket ligger så till, att han kan få 25 öre per liter för mjölken. Då ställer sig saken annorlunda. Men, herr Lövgren, hur många är det fallet med i Norrbotten? Men nu står herr Lövgren här och rekommenderar en sak, som han eljest alltid är benägen att tadla, nämligen frileverantörerna.

Herr Werner talade om, att det vore bra att ha en förädlingsindustri däruppe i Norrbotten. Jag nämnde i mitt förra anförande, hur ytterst förlustbringande detta blir just genom att köpa in råvaran från Finland och framskaffa mer och mer mjölk och tillverka produkter därav, av vilka vi ha en uppsjö förut och som vi få så uselt betalt för. Det är uppenbart, att hela resonemanget är galet.

Jag kan inte förstå, varför vi skola vara så kortsynta och motsätta oss ett sådant förnuftigt förslag, som vill främja det ekonomiska tillståndet inom det län, varom nu är fråga; och detta utan att skada någon, ty jag vågar påstå, att om höet blir så dyrt, att folk drar sig för att ha mer djur än de kunna föda, så vore det en ekonomisk vinning, en välgärning, om man genomförde detta.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Aronson:** Herr talman! Gentemot herr Lövgren vill jag framhålla, att jag inte i detta sammanhang uttalat mig för någon fraktlindring. Jag har tvärtom sagt, att jag förstår norrlänningarna som inte vilja ha någon sådan. Ehuru jag kanske, om jag närmast skulle se på egna intressen, är benägen att önska, att en fraktlindring må komma till stånd, så går jag alltså vid detta tillfälle icke till strids för någon fraktlindring.

Gentemot herr Werner vill jag säga, att det förefaller ganska förmätet av herr Werner att här stiga fram och kritisera de uttalanden, som gjorts från speciellt norrländskt håll, dels av herr Nilsson i Antnäs och dels i den skrivelse, jag citerade åtskilligt ur, och vilken skrivelse dock är undertecknad av sakkunniga representanter för just dessa människor, som herr Werner här säger sig vilja tala till förmån för. Jag tror icke, att herr Werner bättre förstår deras bästa än de själva göra.

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

Då herr Grapenson här säger, att han inte kan vara med på en tull men skulle vilja ha en fraktlindring, så skulle jag bara vilja för honom klargöra, att det dock är till full evidens ådagalagt, att även om vi finge skicka höet fraktfritt till Norrbotten, så kunna vi, under de förhållanden som nu råda, icke konkurrera med det finska höet. Om det alltså är så, att han vill tillgodose de sydligare provinsernas intresse genom en fraktlindring, så borde han kunna förstå, att detta intresse under för handen varande förhållanden icke blir tillgodosett med enbart fraktlindring. Vill han gå med på både fraktlindring och tullskydd, skulle jag däremot möjligen kunna komma överens med honom.

Herr **Grapenson:** Jag begärde ordet i anledning av en möjlig felsägning, som herr Lövgren gjorde ett nummer av. Jag menade endast att jag för närvarande icke kan rösta för tull å hö. Jag tror nämligen på utvecklingsmöjligheterna i Norrbotten och att man där snart nog kan komma så långt i utveckling, att man själv kan producera det hö, som behöves inom länet.

Till herr Aronson ber jag helt kort få säga, att jag vill ha fraktnedsättning först, och ha vi fått den, då har jag ingenting emot att knäppa till med en tull, som överstiger $1^1/_2$ öre per kg. Men jag tror, att det är lyckligast och lämpligast, att vi först söka se till vad som kan göras på fraktnedsättningslinjen. Sedan kunna vi stänga till marknaden *ordentligt* för det utländska höet.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Till vad jag förut sagt i denna fråga vill jag tillägga, att man kan få billigare frakt till Norrbotten, när det gäller långa sträckor och om man skickar maskinpressat, d. v. s. hårt pressat hö och under förutsättning att man kan lasta 10 tusen kg på en vagn. Då blir det rätt så skapliga frakttaxor, men sådant maskinpressat hö går icke att sälja i Norrbotten. Vad orsaken därtill kan vara, vet jag icke bestämt, men det är, som sagt, fullständigt omöjligt att där sälja hårdpressat hö. I Västmanland, där man lär begagna sådana där maskinpressar, pressar man höet, när det icke är fullt torrt, varigenom höet brinner ihop i balarna. Så har det blivit kiv och svårigheter mellan köpare och säljare. Jag förmodar, att det är av den anledningen man icke kan sälja sådant hö till Norrbotten.

Skogskol är ju en industrivara, och jag glömde i mitt förra anförande säga, att järnvägsstyrelsen ju har ganska billiga frakter för sådana kol. Men därvidlag är det väl också fråga om en skrymmande vara ungefär som hö. Frakttaxorna för skogskol äro emellertid icke mer än hälften så stora och knappt det mot frakttaxorna för hö. Jag klandrar alltså järnvägsstyrelsen också i den delen, att järnvägsstyrelsen liksom håller sin hand över industrialstren, men söker göra det dyrare och besvärligare för lantmannaprodukterna.

Herr Lövgrens klander emot mig skall jag icke vidare ingå på. Jag har uttryckligen sagt, att det endast är som en protest mot att ingenting göres för att utestänga importen av det finska höet, som jag i dag skall rösta för tullar. Det torde vara känt också för herr Lövgren, att jag icke vill gå med på tullar, när det gäller lantmannaprodukter, men den här gången tvingas jag därtill. Nöden har ingen lag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Aronson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. ifrågasatt importtull å hö. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. ifrågasatt tullfrihet för fiskredskap m. m.

Vidare upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för fiskredskap m. m.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 88 i första kammaren av herr *Östergren m. fl.* och nr 80 i andra kammaren av herr *Hällgren m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta,

dels att anmärkning vid tulltaxenummer 450 under avd. XI B skulle utgå samt i stället under nämnda avd. XI B i tulltaxan skulle införas en anmärkning av följande innehåll: »För till denna avdelnings olika nummer hänförliga slag av garn, tråd, tågvirke och linor, som äro avsedda uteslutande för tillverkning av fisknät eller annan fiskredskap, skall tull icke utgå»;

dels att beträffande avd. XI D tulltaxenummer 561 och 562 måtte ges följande ändrade lydelse:

»Fisknät samt för tekniskt bruk, sport eller idrott avsedda nät; ävensom hängmattor: av bomull:

		Tulltaxenummer
fisknät	fria	561
andra	N. 25:—	
andra slag, ej fisknät, som äro fria	N. 45:—	562

samt

dels att beträffande avd. XX tulltaxenummer 1142 måtte erhålla följande förändring:

		Tulltaxenummer
Fiskredskap, andra än nät	fria	1142.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Uti en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Östergren* förklarat sig anse att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner besluta

1) att i stället för anmärkningen efter tulltaxenummer 450 skulle under avdelningen XI B i tulltaxan intagas en så lydande anmärkning:

»För till denna avdelning hänförliga slag av garn, tråd, tågvirke och linor, som äro avsedda uteslutande för tillverkning av fisknät eller andra fiskredskap, skall tull icke utgå.»; och

2) att tulltaxenumren 561 och 562 skulle uppdelas på följande sätt:

Ang. ifrågasatt tullfrihet för fiskredskap m. m. (Forts.)

Stat. nr		Tull för 100 kg. kronor	Tulltaxe-nr
	Fisknät samt för tekniskt bruk, sport eller idrott avsedda nät; ävensom hängmattor:		
	av bomull:		
1108	fisknät	fria	561
1109	andra	N 25: —	561½
	andra slag:		
1110	fisknät	fria	562
1110½	andra	N 45: —	562½.»

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Hällgren:** Denna motion avviker ju från de vanliga motionerna, som i år vädrats i riksdagen, därutinnan, att den icke går i protektionistisk riktning. Det är ju ganska djärvt att under sådana förhållanden lämna fram en motion, vari man begär tullfrihet. Den tullfrihet, som vi motionerat om här, avser ju fiskredskap. Nu förhåller det sig så, att fiskerinäringen såsom sådan icke åtnjuter något tullskydd och vi, som vilja hjälpa denna näring i dess verksamhet och strävanden, ha ansett, att den riktigaste vägen vore att gå in för tullfrihet på de produktionsförnödenheter, som fiskarbefolkningen måste köpa för att bedriva sin näring.

Bevillningsutskottet har i sitt yttrande kommit till det resultatet, att en tullfrihet, som vi begära i vår motion, icke skulle ha så stor betydelse för fiskerinäringen. Detta utskottets yttrande är i vissa avseenden missvisande. Man har kommit till en beräkning, att tullavgifterna för fiskredskap, upptagna under tre olika nummer i tulltaxan, skulle belöpa sig på en summa av 60,000 kronor. Utskottet anser sedermera, att 30,000 kronor av detta belopp belöpa på redskap, som äro att hänföra till sportredskap eller avsedda för husbehovsfiske. Men utskottet har härvid under detta nummer 1142 i tulltaxan enligt min mening med orätt räknat till sportredskap även redskap, som rena yrkesfiskare använda. Jag kan t. ex. peka på en sådan detalj som t. ex. krokar till långrev. En blekingefiskare måste ha 2- à 3,000 krokar på sina långrevar och denna artikel går ant. under nummer 1142 i tulltaxan. Dessutom har utskottet icke alls givit sig in på att på något sätt beräkna hur stora tullavgifter, som erläggas under rubriken garn, tråd, tågvirke och linor, vilken materiel i avsevärd omfattning ingår i fisknäten. Man kan således anse, att en summa av 30,000 kronor, som utskottet anför, är en summa, som icke står sig vid en verklig beräkning av den merbelastning fiskarena få vidkännas tack vare dessa tullar och att en utförlig utredning skulle komma till en betydligt högre summa.

Det är åtskilliga andra punkter i utskottets utlåtande, som tiden icke medgiver mig att ingå på och som borde tillrättaläggas och som skulle giva en helt och hållet annan bild, än den utskottet velat dra upp, beträffande den merbelastning, som fiskerinäringen får vidkännas genom dessa tullar. Det finnes naturligtvis ingen utsikt att mot ett så gott som enhälligt bevillningsutskott få igenom ett positivt yrkande om bifall till motionen. Det finnes emellertid en reservation, som jag sedermera kommer att yrka bifall till.

Jag vill endast till slut peka på det förhållandet att vad fiskerinäringen behöver — fiskerinäringen är ju en näringsgren, vars utövare bedriva ett av de svåraste yrken i detta land och vilkas utövare i stort sett få nöja sig med de allra minsta inkomster — är frihandel för de redskap, som de nödvändigt måste köpa till stor del, om icke till största delen, från utlandet för att näringen skall kunna bedrivas.

Jag skall icke uppehålla kammarens tid längre, enär jag tror att denna fråga återkommer. Jag ber därför att få beklaga, att utskottet har ställt sig avvi-

Ang. ifrågasatt tullfrihet för fiskredskap m. m. (Forts.)

sande i fråga om att vidtaga några åtgärder i motionens syfte, men jag skulle vilja hoppas, att man vid en framtida behandling av denna fråga vill taga mera hänsyn till denna näring, som till stor del är beroende av de tullsatser, som vi ha nämnt i vår motion.

Jag skall sluta med att yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid utskottets utlåtande, en reservation, som visserligen icke fullt täcker motionens syfte, men som upptager en del av vad vi yrkat i vår motion. Jag yrkar, som sagt, bifall till denna reservation.

Herr *Brännberg* instämde häruti.

Herr **Lövgren:** Ja, herr talman, ingen behöver väl misstänka mig för att inte vilja gå fiskarbefolkningen tillmötes så långt som det överhuvud är möjligt, när det gäller att bereda densamma gynnsamma villkor vid inköp av redskap. För västkustens vidkommande ligger det ju så till, att fiskarna där kunna utbekomma redskap från provianteringsfrilager, och följaktligen spelar denna fråga ingen roll för det stora havsfisket. Om det nu skulle betyda 30,000 kronor eller kanske det dubbla för Östersjöfisket i sin helhet, så blir ju detta ändå en mycket obetydlig summa, fördelad på var och en. Detta skulle dock inte ha varit ett argument för mig, om det inte varit så, att om man skall sortera upp dessa artiklar vid tullbehandlingen, så att det, som skall användas av fiskarna, blir tullfritt, och det, som skall användas av andra, belägges med tull, så står man inför en tullteknisk historia, som skulle komma att bli besvärlig och därtill kosta statsverket pengar. I betraktande av å ena sidan den relativt obetydliga summa, som det här rör sig om, och å andra sidan det mycket stora område, det här gäller, med ett otal näringsidkare, så är det, såvitt jag förstår, rimligt, att man väntar med en revision i föreliggande hänseende, tills man skall företaga den allmänna revisionen på grundval av den sittande tullkommitténs utredning, att man alltså inte rubbar någonting i det här sammanhanget.

Jag anser visserligen, att myndigheterna borde ge fiskarna någon kompensation för de utgifter, de ha i anledning av de här tullsatserna, genom att på annat sätt än här föreslagits vara litet grand frikostiga, när det gäller sådana åtgärder, som syfta till fiskerinäringens upphjälpande. Jag tänker exempelvis på sådana saker som odlingsanstalter, hamnar, ledfyrar o. d., som avse att underlätta fiskerinäringens utövande.

Jag skall inte draga upp någon lång debatt i den här frågan utan hänvisar endast till vad som sagts i utskottets betänkande och ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr **Hällgren:** Herr talman! Jag vill endast nämna, att av blekingefiskarna, som jag väl känner till, ty jag är vice ordförande i deras havsfiskeförening, är det icke någon, som mig bekant är i tillfälle att förse sig med redskap från provianteringsfrilager.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid betänkandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. tilläggstull å vissa inlagda eller syltade frukter.

Härpå företogs till avgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 18, i anledning av väckt motion om tullfrihet för pomeranser eller förhöjd tull å vissa inlagda eller syltade frukter.

Ang. tilläggstull å vissa inlagda eller syltade frukter. (Forts.)

I en den 29 januari 1932 dagtecknad proposition, nr 59, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning med tillägg till gällande tulltaxa, enligt vilket förslag till tulltaxenummer 67 hänförliga äpplen, päron och andra frukter, ej särskilt nämnda (stat. nr 130—132), skulle beläggas med en tilläggstull av 10 kronor för 100 kilogram.

Sedan riksdagen, på hemställan av bevillningsutskottet (betänkande nr 3), antagit nämnda förslag samt förordning i ämnet av Kungl. Maj:t den 31 januari 1932 utfärdats och påföljande dag trätt i kraft, hade i en i anledning av propositionen inom första kammaren av herr *Stendahl* väckt motion, nr 286, föreslagits, att riksdagen ville för sin del besluta, *att* pomeranser skulle draga en tull av 10 öre per kg eller, om detta icke ansåges kunna ifrågakomma, *att* tullen å statistiska numren 310/11 avseende frukter och bär inlagda i sprit, ättika eller olja samt syltade skulle höjas med 10 öre per kg.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion besluta, att från och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes, skulle vid införsel från utlandet av nedannämnda varuslag, utöver enligt tulltaxan utgående tull, utgå följande tilläggstull, nämligen:

Tulltaxe-nr	Statistiskt nr	Varuslag	Tilläggstull för 100 kg kronor
		Köksväxter, ej särskilt nämnda, samt frukter och bär, ätbara, inlagda i sprit, ättika eller olja, eller syltade:	
		— — — — — — — — — —	
137	310	frukter	10: —

Vid betänkandet var fogad reservation av herrar *Bärg, Björnsson, Björklund, Olsson* i Gävle, *Leo, Carlsson* i Gävle, *Sjödahl, Andersson* i Katrineholm, *Werner* och *Ander*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Björklund:** Herr talman! Jag har begärt ordet för att lämna en förklaring till den blanka reservation, som utskottets samtliga socialdemokratiska ledamöter avgivit vid detta betänkande.

Det förhåller sig ju så, att den gången riksdagen genomförde de s. k. lyxtullarna, sökte man av vissa anledningar, som man då icke fullt övertänkt, att få med vissa frukter, som tidigare importerats, och som användes för framställande av apelsinmarmelad, nämligen de s. k. pomeranserna. Nu skall jag icke närmare gå in på eller utveckla detta ärende eller undersöka, vilken betydelse detta kan ha ur nationalekonomisk eller privatekonomisk synpunkt, ehuruväl denna betydelse, det vill jag säga, torde vara synnerligen minimal. Men när Kungl. Maj:t avlämnar en proposition, så tycker jag för min del, att man har rätt att fordra — jag medger gärna, att området är ömtåligt och att det är lätt att begå fel vid behandlingen av en sådan fråga — att Kungl. Maj:t, så långt möjligt är, väl genomtänker sina förslag, så att det inte blir på det sättet, att sedan riksdagen en gång bifallit Kungl. Maj:ts proposition, strax därpå den ena motionen efter den andra kommer fram med yrkande om upphävande, delvis,

Ang. tilläggstull å vissa inlagda eller syltade frukter. (Forts.)

av de beslut, som riksdagen redan fattat. Det är egentligen för att få tillfälle att deklarera den synpunkten, som vi socialdemokrater ha reserverat oss.

Jag vill ju också säge det, att den tullsats, som här föreslås, kan icke någon av utskottets ledamöter försvara, såtillvida som alla inom utskottet voro överens om att erkänna, att en tullsats på 10 öre per kilogram icke är den rätta; skulle tullsatsen avvägas riktigt, så skulle den kommit att ligga någonstädes mellan 4 och 6 öre. När nu utskottet kommit till det resultatet, att denna tullsats bör sättas till 10 öre, så beror ju detta därpå, att de som ha behov av dessa frukter för framställande av apelsinmarmelad, d. v. s. firmor sådana som Nordiska Kompaniet, Percy Luck och några andra, ha passat på och skaffat sig en motionär, som här i riksdagen framfört deras synpunkter i en motion. Men jag undrar, om man icke skulle kunna hitta ett flertal punkter i den kungl. propositionen om lyxtullar, där det skulle kunna framställas precis samma anmärkning som här, men där man icke varit i tillfälle att anskaffa en motionär, vadan alltså intet förslag kunnat framläggas och heller icke något riksdagsbeslut fattas i år.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag anser icke ärendet vara så viktigt, att vi behöva diskutera det vidare, men jag slutar dock med att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Nylander:** Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande utskottsbetänkandet — och detta har ju också den föregående ärade talaren understrukit — har ett misstag kommit att göras, när propositionen om tilläggstullarna framlades här i riksdagen. Detta misstag observerades icke, varken vid utskottsbehandlingen eller då frågan var före i kamrarna, utan först efteråt och ledde då till att den nu föreliggande motionen framkom.

Förhållandet är ju det, att man pålade en viss råvara, nämligen pomeranser, en höjd tull utan att samtidigt höja tullen på apelsinmarmelad i samma proportion. Därigenom ha de tillverkare, som framställa denna marmelad, genom statsmakternas åtgärder kommit i en sämre position än förut gentemot sina utländska konkurrenter. Det är givet, att detta icke alls varit meningen, då tullpropositionen framlades. Att misstaget begicks, var ganska förlåtligt, ty man visste inte, att den s. k. apelsinmarmelad, som tillverkades av en del firmor, icke framställdes av apelsiner utan av pomeranser. När sålunda dessa tillverkare genom åtgärder, som vidtagits av statsmakterna, åtgärder, på vilka tillverkarna ju icke haft möjlighet att inverka, kommit i en sämre ställning än förut, så ha vi från utskottsmajoritetens sida ansett det vara statsmakternas oavvisliga skyldighet att också snarast rätta till det misstag, som begåtts. Genom att följa utskottets förslag åstadkommer man detta, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Avgåvos följande motioner, nämligen av

herr *Jönsson* i Boa *m. fl.*, nr 469, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 138, angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens fortsatta stödjande;

herr *Skoglund m. fl.*, nr 470, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 138, angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens fortsatta stödjande;

herr *Weijne*, nr 471, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 134, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation m. m.;

herr *Persson* i Falla *m. fl.*, nr 472, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, nr 473, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 146, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.; och

herr *Alströmer m. fl.*, nr 474, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 164, angående vattendomstolarnas organisation m. m.

Nämnda motioner bordlades.

§ 12.

Herr statsrådet *Rundqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 177, angående inköp av Kinnekulleverkens egendom och skifferoljeverk m. m.

Denna proposition bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.39 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr statsrådet *Jeppsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 175, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284); och

nr 176, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 16 maj 1930 (nr 161) om fördelning av automobilskattemedel.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet vid domänverket m. m.; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel ur undsättningsfonden för tillvaratagande av stormfälld skog i vissa delar av landet jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. ifrågasatt anslag till Svenska fiskareförbundets verksamhet.

Vid härpå skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion om anslag till Svenska fiskareförbundets verksamhet begärdes ordet av motionären

Herr **Hammarlund,** som yttrade: Herr talman! Då ingen har reserverat sig för min begäran om ett anslag till Svenska fiskareförbundets verksamhet, skall jag icke heller ställa något yrkande. Jag vill blott säga, att det ser ut, som om ingen medlem av jordbruksutskottet hade haft någon större förståelse för fiskarbefolkningen, ty ingen har velat ge den ett handtag för att stödja dess verksamhet. Vi ha här i kammaren gång efter annan gått in för hjälp till självhjälp åt våra näringar, men fiskarena ha, som vi veta, blivit tämligen lottlösa, men det är kanske deras egen skuld, ty de ha, såsom en gång Fabian Månsson yttrade här i kammaren under en debatt, mer än andra litat på Guds försyn. Men när de nu ha vaknat upp och börjat förstå, att det räcker icke blott med detta att lita på Guds försyn utan att samarbete fiskarbefolkningen emellan behövs, hade det varit till stort gagn med detta anslag till deras arbete för deras organisation.

Jag såg händelsevis i en fiskeritidskrift härom dagen ett uttalande av en fiskare. Han yttrade bland annat, att fiskarena fordra icke något annat än att bli fullt jämställda med andra samhällsgrupper, men för genomförande av detta fordras en riksorganisation och ett tidningsorgan och ett anslag att sätta liv i allt detta.

Det framgår av detta utlåtande, att Kungl. Maj:t framdeles kommer att besluta om anslag till deras fiskeritidskrift. Jag hoppas, att den då sittande Kungl. Maj:t kommer att ha den rätta blicken för betydelsen av denna för fiskarbefolkningen så vitala fråga. Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Till behandling upptogs nu statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast kantrubrikerna skulle uppläsas.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till vägingenjörer m. fl.

Härefter föredrogs *punkten 9,* angående anslag till vägingenjörer, biträdande vägingenjörer och vägingenjörsassistenter; och begärdes ordet därvid av

Herr **Gardell** i Gans, som yttrade: Herr talman! Vad som framhölls vid den nya organisationens införande angående olägenheten av gemensam vägingenjör för Uppsala och Gotlands län har till fullo bekräftats. Länsstyrelsen i Uppsala län har fördenskull även framhållit önskvärdheten av anställandet av ännu en vägingenjörsassistent för att lätta arbetsbördan för vägingenjören i Uppsala och Gotlands län.

Ang. anslag till vägingenjörer m. fl. (Forts.)

Enär vägingenjören är bosatt i Uppsala, äro emellertid olägenheterna av sammankopplingen ännu större för Gotland, och då vägingenjören enligt gällande bestämmelser är ensam ansvarig för alla utlåtanden till länsstyrelsen, har han i vissa avseenden föga nytta vare sig av biträdande vägingenjören eller av assistenten. Vägingenjören synes nu också vara alldeles överhopad med arbete till skada för vägväsendets behöriga utveckling. Som exempel härpå vill jag anföra: I september och december månader 1930 erhöll vägingenjören förordnande att upprätta förslag till ombyggning av tvenne broar, som voro för trafiken farliga. Då inga förslag kommit vägstyrelsen till handa i april 1931, begärde vägstyrelsen att få vägen avstängd för trafik. Vägingenjören gav då vägstyrelsen telegrafisk order att provisoriskt laga bron. I sådant skick befinna sig broarna ännu, och något förslag till ombyggnad har vägsstyrelsen hittills icke fått mottaga. Att så är förhållandet kan icke läggas vägingenjören till last, utan beror på det organisatoriska systemet.

Oaktat Gotlands län har en bilskattefond kunna ej vägstyrelserna utföra de tilltänkta arbetena efter treårsplanen. Med anledning härav ingåvo vägarbetarna på Gotland den 11 oktober 1931 till länsstyrelsen i Visby en skrivelse, som utmynnar i följande anhållan:

»Vi tillåta oss härmed vördsamt anhålla, att länsstyrelsen i Gotlands län beaktar vår belägenhet och å högre ort gör framställning om att Gotland får egen vägingenjör, så att de arbeten, som beslutats av vägstämma, kunna utföras och vi arbetare förtjäna vårt uppehälle.»

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för sin del anslutit sig till framställningen om en vägingenjörsassistent i Uppsala och Gotlands län. Jag är för min del icke övertygad om att den påtalade arbetsbördan därigenom skulle i avsevärdare grad lättas. Däremot komma organisationskostnaderna att ytterligare fördyras.

Enligt vad som meddelats mig skulle resekostnaderna för vägingenjören och biträdande vägingenjören för 1931 belöpa sig till 8,000 kronor för Gotlands del. Därvid äro den biträdande vägingenjörens resor till Gotland icke inräknade. Om det var av sparsamhetsskäl, som Uppsala och Gotlands län sammanslogos till ett distrikt, så var detta ett misstag, och man räknade då med endast 5,000 kronor i resekostnader mot nyssnämnda 8,000.

Utskottet skriver visserligen: »Redan med hänsyn till vad sålunda upplysts om de blivande arbetsuppgifternas begränsade omfattning torde man på goda grunder kunna ifrågasätta, huruvida särskild vägingenjörsbefattning enbart för Gotland med dess därvarande två vägdistrikt kan vara av förhållandena motiverad.» Har utskottet som motiv för sitt avslagsyrkande haft, att Gotland endast har två vägdistrikt, så tycker jag, att motivet är mycket svagt, och jag tycker, att vi gotlänningar löst vägdistriktsfrågan på ett mycket praktiskt sätt i förhållande till de övriga länen. Jag skall endast anföra några exempel på vägstyrelsernas antal och väglängden i några län: Det finnes i Stockholms län 29 distrikt på 2,572 km, i Uppsala län 17 distrikt på 1,912 km, i Göteborgs och Bohus län 21 distrikt på 1,982 km, i Malmöhus län 14 distrikt på 3,851 km, i Blekinge län 13 distrikt på 1,291 km, men i Gotlands län endast 2 distrikt på 1,393 km.

Denna statistik visar ju, att vägingenjörerna endast bliva kamerala tjänstemän och ej några praktiska vägbyggare. Jag tycker, herr talman, att de övriga länen borde följa Gotlands exempel i fråga om antalet vägdistrikt för att därmed förbilliga kostnaderna.

Att här yrka bifall till motionen är, efter vad jag kan förstå, lönlöst, ehuru ett bifall icke blott skulle innebära stor besparing utan även få till följd, att vägarbetena bleve fortare och under bättre kontroll utförda inom Gotlands län. Utskottet tror sig kunna försäkra, att olägenheterna i allt väsentligt kunna

Ang. anslag till vägingenjörer m. fl. (Forts.)

undanröjas genom en lämplig och med hänsynstagande till rådande särförhållanden verkställd fördelning av arbetsuppgifterna mellan vägingenjören och biträdande vägingenjören, samt förutsätter att, om härför särskilda bestämmelser eller anordningar påkallas för göromålens fördelning, erforderliga föreskrifter meddelas av Kungl. Maj:t.

Jag skall därför denna gång nöja mig med att kraftigt understryka, vad utskottet här framhållit om arbetsuppgifternas fördelning, och ber särskilt att få fästa herr statsrådets och chefen för kommunikationsdepartementet uppmärksamhet på frågans brådskande natur. Om biträdande vägingenjören genom av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter erhåller en mera självständig ställning som vägingenjörens ställföreträdare samt erhåller möjlighet att på eget ansvar utföra vägingenjören åliggande arbeten på Gotland, innebär detta givetvis en betydande förbättring. Jag har alltså, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. diverse kostnader för vägorganisationen i länen.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 10*, angående anslag till diverse kostnader för vägorganisationen i länen, anförde:

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! I slutet av sjätte huvudtiteln uttalar vederbörande departementschef, att för innevarande budgetår har utgått 29,184,500 kronor av allmänna skattemedel, medan för nästkommande budgetår, d. v. s. för 1932/33, enligt förslaget äskas allenast 14,053,900 kronor. Det är alltså ej mindre än med i runt tal 15 miljoner kronor eller något mera än hälften, som denna huvudtitels äskanden minskats mot nu löpande budgetår. Detta är ju gott och väl, men om man närmare granskar, hur det varit möjligt för kommunikationsministern att hjälpa sin kollega herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i hans säkerligen svåra uppgift att få debet och kredit att gå ihop, så giver denna granskning vid handen, att orsaken är att finna däri, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet lagt beslag på automobilskattemedel för täckande av utgifter, som hittills utgått av skattemedel i allmänhet. Den nu föredragna punkten är den första i föreliggande utlåtande, där departementschefen i motsats till vad som förut varit fallet efter anslagsäskandena tillfogar de korta men betydelsefulla orden: »att direkt utgå av automobilskattemedel».

I riksstaten äro dessa medel beräknade till 80 miljoner kronor, och ser man på denna stora summa, så äro de 208,000 kronor, som begäras i denna punkt, en blygsam siffra, men det utgör ett brytande av den princip, som riksdagen ansåg vara den riktiga vid den nya vägorganisationens genomförande. Vi bli senare under riksdagen i tillfälle att taga ställning till större anslagskrav i samma anda, jag avser då närmast det stora anslaget till byggandet av landsvägar, slutande på 5,250,000 kronor samt de sista 15 procenten till vägunderhållet enligt 60 § väglagen, ett bidrag, som utgått sedan 1891 av statsmedel. Men nu föreslås båda dessa poster skola gäldas av automobilskattemedel. Den väg, som herr statsrådet här beträtt, den kan enligt min förmening för de vägskatteskyldiga framdeles komma att ha med sig obehagliga konsekvenser och detta i en utsträckning, som är omöjlig att överblicka.

Jag har den uppfattningen, att om riksdagen här följer Kungl. Maj:t hela vägen igenom och därmed fritager staten från att utgöra hittills utgående bidrag för vägväsendet och vältrar dem över på bilskattemedlen, skall det bli mycket svårt att framdeles få någon förändring häri, även om än så starka skäl härför kunna andragas. I varje fall tror jag, att man med denna åtgärd på oviss, långt bort liggande framtid skjuter möjligheten att öka underhållsbidraget till vägunderhållet, som ju har till ändamål att minska väg-

Ang. diverse kostnader för vägorganisationen i länen. (Forts.)

skatten, en sak som väl alla vägskatteskyldiga önska så innerligt och som särskilt för jordbrukarna varit i dessa tider så välkommet. Detta har ju även tidigare legat den nuvarande kommunikationsministern varmt om hjärtat, och innan han blev statsråd, arbetade han kraftigt härför, men det är ju ett gammalt statsmannaord — som måhända är tillämpligt även här — som säger, att samma sak ter sig olika, när den betraktas nedifrån mot uppifrån.

Vi veta, att en icke oväsentlig del av automobilskattemedlen utgöres av bensinskatten, och jag vill ingalunda påstå, att den nuvarande bensinskatten är för hög, och den blir det ej heller med den ökning, som föreslås i den i dag av finansministern avlämnade propositionen med 2 öres ytterligare höjning — om jag läst rätt. Jag säger, att denna skatt är försvarbar med *nu* existerande ytterligt låga pris å bensin. Men intet är bestående, det nu gällande bensinpriset kan snart ändras. Det erfordras allenast, att ägarna av bensintillgångarna i världen bilda en fackförening eller kanske rättare sagt en trust, något som ju i vår tid icke är ovanligt, och då kan bensinpriset bli i ett slag så högt, att det icke är möjligt att hålla den nuvarande skattesatsen, såvida man inte vill lamslå vår nuvarande stora motortrafik, och den höjningen kan, mina herrar, ske fortare än vi ana.

Jag har, herr talman, icke något yrkande vid den nu föredragna punkten. Jag har endast velat ge uttryck åt mitt beklagande därav, att departementschefen funnit sig nödsakad att gå med på detta kraftiga bidrag av automobilskattemedel för ändamål, som hittills bestritts av allmänna skattemedel.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Jeppsson.** Herr talman! Det föreföll mig onekligen rätt så förvånande, att min ärade vän, herr Persson i Fritorp, tagit upp en debatt i denna fråga, där han icke varit motionär och då han icke heller reservationsvis vid behandlingen av frågan inom utskottet vänt sig mot ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Anledningen till att jag sett mig nödsakad att omlägga finansieringen av detta anslag är, såsom torde vara för kammaren känt, det finansiella nödläget. Vi få anledning längre fram att diskutera den saken. Jag vill bara nu säga det, att det utlåtande, som här föreligger, gäller ju finansieringen av anslagen till vissa vägändamål under nästkommande budgetår. Jag hoppas, såsom jag tidigare framhållit i kammaren, att till nästa riksdag kunna framlägga förslag angående ny väglag och vid samma tillfälle taga upp frågan, vem som skall bestrida kostnaderna för såväl vägbyggnader som vägunderhåll, i vilken utsträckning detta skall ske från olika intressenters sida.

Jag ber att få försäkra såväl herr Persson i Fritorp som övriga kammarledamöter därom, att om jag blir i tillfälle att deltaga i behandlingen av det ärendet, när det gäller väglagen och grunderna för bestridandet av kostnaderna för vägbyggnader och vägunderhåll, skola herrarna finna mig bland dem, som vilja tillgodose de väghållningsskyldigas berättigade intressen så långt ske kan.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Att jag icke väckte en motion i denna fråga, innan den ordinarie motionstiden utgick, fastän jag uppmärksammade även detta ämne, berodde på att vid en jämförelse med andra förslag, som kommit från Kungl. Maj:t beträffande vägar, jag ansåg detta vara av tämligen ringa betydelse. Jag förstod nog, att det var lika betänkligt i princip, men att det ej var så betydelsefullt i sak. Jag hoppas, att vi, när det gäller de stora sakerna, få talas närmare om den saken, huruvida det är skäl till att staten träder ifrån allt i fråga om kostnader för vägbyggnader av normal typ

Ang. diverse kostnader för vägorganisationen i länen. (Forts.)

och vägunderhåll. Det är gott och väl att få ett löfte, att man skall försöka åstadkomma ett utjämnande av vägskatten, men den skall dock utgå från dem, som bo på landsbygden, även om man flyttar en del därav från det ena till det andra hållet. Hittills har det varit så, att staten bidragit med en del. Jag måste då säga, att om man gör så, som i den kungliga propositionen föreslås, och flyttar staten under tak men låter de väghållningsskyldiga och landsbygden klara sig bäst de kunna, så kommer det ej att ske utan protester.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag hade icke för avsikt att upptaga någon större debatt. Denna punkt är den första vi möta i utlåtandet, som har givit mig anledning till erinran. Det är orsaken varför jag har tagit till orda. Det är riktigt, som statsrådet sade, att jag ej kommit med någon motion eller reservation vid denna punkt och jag vill komplettera herr statsrådets yttrande att jag ej heller gjorde något yrkande. Men jag fäste mig vid ett uttalande i statsrådets anförande, där han sade, att han hoppades att nästa år kunna framlägga förslag till ny väglag och i samband därmed åter omlägga denna beskattning. Det har sagts av så många experter, att man ej har att förvänta bättre tider nästa år. Denna förklaring har avgivits från statsrådsbänken flerfaldiga gånger under årets riksdag och upprepats senast i dag av finansministern i första kammaren. Jag tackar för statsrådets löfte att göra vad som honom är möjligt. Jag vet, att statsrådet har intresse för att göra det bästa möjliga. Han har tydligen här blivit tvingad av sin kollega finansministern.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar.

Punkten 13, angående anslag till byggande av enkla bygdevägar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 12 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,350,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft de likalydande motionerna nr 110 i första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 196 i andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen för budgetåret 1932/1933 måtte, såvitt nu vore i fråga, anvisa till byggande av enkla bygdevägar utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 1,350,000 kronor ett extra reservationsanslag av 1,150,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motioner, i vad de avsåge nu förevarande anslag, bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Rosén*, *Asplund*, *Walles*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Wigforss*, *Nilsson* i Örebro, *Andersson* i Höör och *Ward*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och

med bifall till ovanberörda motioner i vad desamma avsåge nu förevarande anslag, måtte till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Sedan herr talmannen anmält punkten till föredragning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att punkterna 13, 14, 15, 16 och 17 måtte få behandlas i ett sammanhang så tillvida, att debatten får röra sig om samtliga dessa punkter på en gång.

Denna hemställan bifölls.

Härpå anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Såsom en av reservanterna vid denna punkt skall jag be att få säga några ord.

Jag skall då först be att få säga en sak, som jag tror att det kan vara nyttigt att sjunga ut med vid detta tillfälle, och det gäller den nattsvarta pessimism, som präglar alla uttalanden från regeringens och ej minst från finansministerns sida. Jag tror för min del, att detta kommer att verka nedsättande på företagarandan, och det tycker jag är till utomordentlig skada. Nog ser — det vill jag försäkra finansministern och hans excellens statsministern — allmänheten tillräckligt mörkt på tingen för närvarande, utan att det ständigt skall tutas den i öronen, att detta ej är det värsta, utan att vi få något ännu värre. Tag i stället litet humör till er, herrar statsråd, och sägen: Visserligen är det svårt, men vi skola klara oss igenom det, och gör det på ett sätt, som man förstår, och som icke åstadkommer denna paniska förskräckelse, att man bara skall vänta och se, vilket gör, att det hela sjunker ner till intet. Detta får betraktas, som prästerna brukade säga förr i världen, som ett litet ingångsord till vad jag kommer att säga.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid, att jag och mina kamrater, som reserverat oss på denna punkt, ansett att, när åtminstone två riksdagar — det är möjligt att det är flera — 1912 och 1920 års riksdagar, båda uttalat sig för, att staten i största möjliga omfattning borde hålla allmänna arbeten i gång i kristider, ha vi befunnit oss i gott sällskap, då vi refererat till vad ej mindre än åtminstone två riksdagar sagt. Det är sannolikt, att det är flera, som åtminstone antydningsvis låtit förstå en liknande uppfattning. Vi reservanter tycka, att det är mycket förnuftigt att försöka få arbeten i gång, av det slag framförallt, att arbetena kunna komma att placeras i landets olika delar. Det är dess värre så, att i dessa tider är arbetslösheten ej någon enstaka företeelse, utan en företeelse, som återfinnes praktiskt taget överallt i hela vårt land. Eftersom det också är så, att behov av dessa vägföretag, praktiskt taget, förefinnes i hela vårt land, är det enligt vårt sätt att se ändamålsenligt att anvisa så stora anslag som möjligt för att i de respektive orterna sätta arbeten i gång. Ty därigenom, mina herrar, åstadkommer man ej mindre, att de arbetslösa komma att få sysselsättning, utan också att kommunernas utgifter av olika slag minskas, främst i fattigvårdsavseende, och att kommunerna för kommande år få litet bättre skatteunderlag än de skulle få, om vederbörande vore hänvisade till nödhjälpsarbeten och understöd från kommunerna. Dessa synpunkter ha för oss varit ledande, att vi böra i största möjliga utsträckning bereda arbete och bröd åt arbetslösa och skatteunderlag åt kommunerna och även till någon mindre del åt staten.

Eftersom jag tror, att det här kommer att bli en ganska lång debatt, vill jag försöka att på en gång ge några skäl för reservationen.

Jag skall då säga en sak, som kommer att skorra ganska obehagligt i mån-

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

gas öron. Jag vill på fullt allvar påstå, att den här krisens arbetslöshet är värre så till vida, som den pågått under många år, i motsats till den vi hade åren 1922 och 1923, då, säga vad man vill, det nyss förut varit riklig tillgång på arbete, och då folk ej voro så utsugna av utgifter och umbäranden som nu. En stor del av de arbetslösa, som kommo in i den armén vid den tiden, finnes kvar där än. Det är dessa jag syftar på, när jag säger, att de icke ha *något* att falla tillbaka på. Det är nödvändigt, att man bereder dem arbete genom det allmännas försorg, om det ej kan ske på annat sätt.

Punkt tretton rör ju bygdevägar. Vi veta, att där är anslagsbehovet *långt ifrån tillfredsställt.* När denna punkt behandlades i 4:de avdelningen, blevo vi samtidigt informerade i frågan om ödebygdsvägar av en av första kammarens ledamöter, som där fick företräde. Det var landshövdingen i Västerbottens län, herr Rosén. Han berättade för 4:de avdelningen, som uteslutande i informationssyfte ville veta, hur det står till i detta avseende, att det finnes trakter i Västerbotten, där t. o. m. frågan om ödebygdsvägar i vissa fall varit på tal i 20 år, utan att de ännu kommit till utförande. Och det vågar jag säga, att det är synnerligen påtagligt, att man ej kan komma ifrån att bereda dessa människor möjlighet att köra fram med häst och vagn, eller, rättare kanske, kärra. Jag vet ej, vilket som är det rätta. Det är dock samma sak.

Så kommer jag till nästa punkt, enskilda utfartsvägar. Där vill jag upprepa det sanningsenliga påstående, som gjorts från denna talarstol många gånger, att här ha vi det billigaste sätt, som existerar för staten att åstadkomma lämpliga vägar, därför att statens kostnader i detta fall äro minimala! Faktum är, att det är det billigaste sätt, som överhuvud taget tillkommit på initiativ från svenska statens sida — eller, rättade sagt, efter som det var på riksdagens initiativ som detta anslag först kom till stånd — från den svenska riksdagens sida.

Punkten därpå rör frågan om tillfartsvägar till Inlandsbanan. Jag förstår, att det kan finnas en och annan, som bor i sådana trakter av vårt land, där det ej längre är fråga om, *hur* man skall komma *till* en järnväg, utan där man bara förpassar sig dit, om man vill begagna sig av detta samfärdsmedel, som ej fäster sig så mycket vid denna fråga. Men här uppe vid inlandsbanan finnes ingen annan möjlighet än att få ett vägnät fram till inlandsbanan för att knyta obygden samman med den kommunikationsled, som där kommit till under årens lopp. Det anser jag för min del, ehuru jag åtminstone i regel befinner mig i en landsända, där vi snart gjort det allra mesta av vad vi behöva för att komma fram till huvudorterna och komma i förbindelse med varandra. Jag säger det ändå, därför att jag anser, att dessa tillfartsvägar till inlandsbanan äro av utomordentlig betydelse för de trakter det gäller.

Slutligen är det den 17:de punkten, där det gäller färdigställande av denna väg från Areavaara till Kieksisvaara. Där är det så, att det är av högsta behov påkallat, att man skyndar på. Alla de fall, där reservanterna gå ifrån utskottets hemställan, röra sådana anslag, som om de beviljades skulle bidraga till att i någon mån lindra arbetslösheten i de olika orterna och på samma gång tillgodose ett allmänt erkänt behov av kommunikationer.

Nu föreställer jag mig livligt, att i den fortsatta debatten från de landsändar, där man har det största intresset för dessa saker, alla övriga bidrag komma, som äro ägnade att belysa frågan. Jag skall därför ej längre uppehålla mig vid dessa detaljer.

Nu säger någon, att här måste man tänka på den där gamla visan: »Erk du, Maja du, så ska vi ha't, men var ska vi ta't». Det är något man bör tänka på i detta sammanhang, och jag ber att få säga, att jag har för min del ej heller ämnat gå förbi den saken. Visserligen vet jag, »att vad far gör är alltid det rätta». Men det kan ej hindra en utanför familjen stående, om jag så får säga,

att anlägga sina egna synpunkter på problemet. Och då får jag lov att säga, att om jag läser finansministerns uttalande i början av den del av statsverkspropositionen, som bär titeln: »Utgifter för kapitalökning», så finnes där åtskilligt stöd för min mening, som i korthet kan uttryckas så, att det är ingen fara på taket, ty finansministern har varit så skicklig, att det finnes vissa reserver att tillgripa, om man tycker, att det behöves.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

I förbigående vill jag säga, när jag i viss mån är inne på redogörelsen för budgetberäkningar och dylikt, att herr finansministern naturligtvis ej rår för den urbota ordning, som råder, att man först får taga den del, som kallas inkomster och utgifter, men att man sedan skall gå till den del, som kallas utgifter för kapitalökning, för att få något verkligt grepp på budgeten. Det rår finansministen ej för, men jag påpekar det i detta sammanhang, för att frågan därom skall få en liten stöt framåt mot en sådan anordning, att de, som ha intresse för budgetfrågorna, skulle kunna hitta allt på ett ställe. Nu är det så, att det ej är lätt att hitta rätt i detta med de ganska besvärliga anordningar, som nu finnas.

Emellertid skall jag hoppa över, vad som är sagt i fråga om utgifter för kapitalökning av chefen för finansdepartementet, och bara citera vad som står nederst på sidan 29 i det häftet, där det heter på följande sätt:

»Fonden för statsskuldens amortering skulle i enlighet härmed behöva tagas i anspråk med (31.70 — 4.17 =) 27.53 miljoner kronor för beredande av täckning för de lånemedelsförluster, som omedelbart skola täckas. Såsom jag inledningsvis omnämnde, utgör amorteringsfondens disponibla behållning 53.10 miljoner kronor.»

Fortsättningen kommer sedan på sid. 40, dit det blivit flyttat för konsekvensens skull, vilket dock inte gör det mindre svårt att hitta. Där kommer alltså klämmen, och jag tror, att jag vågar påstå, att jag icke misstagit mig, ty där föreslås, att man i den enligt herr finansministerns egna ord värsta kristid, som vi haft, skall gå in för att avskriva icke mindre än något över 27 miljoner kronor och för detta ändamål taga amorteringsfonden i anspråk. Jag väntar mig nu, att herr finansministern, ifall han bevärdigar mig med ett svar på denna punkt, skall komma att säga, att jag själv i egenskap av riksgäldsfullmäktig varit med om att tillstyrka denna sak. Det är alldeles riktigt, men det gjordes på en tidpunkt, då åtminstone icke jag för min del hade den kännedom om hur det stod till med statsfinanserna, som jag förutsätter, att herr finansministern i alla fall hade vid den tidpunkten.

Det förhåller sig så med denna sak, att här har arbetat en liten kommitté, som hette lånemedelsrevisionen. Denna kommitté hade upptäckt, att det fanns åtskilliga hål att täcka och har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om att huvudparten av de förluster, som man kommit fram till, skulle avskrivas per den 30 juni 1932. Det är ingenting att säga om detta ur synpunkten, att det ju alltid måste vara klokt att sanera statens affärer, men jag vågar påstå, att det är ganska enastående att på en gång göra en så stor avskrivning som med över 27 miljoner. När vi gingo in för Kreditkassan, så bestämdes det, att man skulle genom årliga avsättningar klara ut den förlust, som kunde uppstå där. När man sedan från riksdagens sida gick in för att avskriva det oräntabla kapital, som belastade statens järnvägar, så bestämde man likaledes, att man skulle göra årliga amorteringar. Jag vill säga för min del, att jag hyser ingen som helst åstundan att rubba på den amorteringsplan beträffande avskrivning av statens järnvägars oräntabla lånekapital, som riksdagen har beslutat. Jag har heller ingenting att invända emot att staten årligen för mötande av försluster på Kreditkassan avsätter 5 miljoner kronor, såsom varit sed under några år. Däremot vågar jag på det bestämdaste vidhålla, att när man gjort upp amorteringsplaner för de största sakerna, dit jag räknar statens

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

järnvägars oräntabla lånekapital och Kreditkassan, så kan det icke vara orimligt att begära, att man även beträffande övriga poster skall gå in för en amorteringsplan och icke på en gång taga ett så stort belopp som dessa 27 miljoner.

Jag kanske kan få fullständiga min framställning på denna punkt med att framhålla, att en enda post gäller icke mindre än 15 miljoner. Det gäller avskrivning på statens aktieinnehav i Ostkustbanan. Visserligen tror jag också, att det blir svårt att få någon avkastning på detta aktieinnehav — det tror jag visst — men jag håller å andra sidan före, att det kan vara skäl i att från denna plats påpeka, att det är första gången, som man har velat gå till väga på det sättet, att man innan vederbörande företag har råkat så att säga under isen, går och skriver av så betydande belopp. Det vidhåller jag bestämt. Jag har så pass lång erfarenhet av dessa frågor, att jag vet vad jag talar om, och jag vet, att det icke har förekommit, att man har gått tillväga på detta sätt tidigare.

Tacka för att riksgäldsfullmäktige skulle anse, att det var trevligt att få sopa bort alla sådana saker. Det är klart. Jag har emellertid den uppfattningen, att då det är särskilt svårt att få budgeten att gå ihop, borde man åtminstone ha gått något försiktigare till väga genom att lägga upp en amorteringsplan i stället för att på ett bräde skriva av över 27 miljoner.

För den händelse herr finansministern skulle komma att angripa mig på den punkten, tillåter jag mig att säga, att konsten att anlita amorteringsfonden har jag, om jag nu kan den, fått lära mig av herr finansministern själv. Det kan ju hända, att fonden använts förut på detta sätt, men det kan jag icke erinra mig. I fjol vet jag emellertid bestämt, att den användes. För att då komma ifrån en besvärlig situation lät herr statsrådet och chefen för finansdepartementet en mängd pengar flyta in i fonden från ett visst slag av inkomster — jag behöver icke uttrycka mig tydligare — för att sedan i nästa andedrag taga dem tillbaka för att finansiera budgeten. Jag tycker därför, att vi kunna komma överens om att fonden för statsskuldens amortering, som jag nu talar om, *kan* användas. Då det finns prejudikat på att denna fond kan och bör användas, så tycker jag för min ringa del, att det är minst lika förnuftigt att i stället för att göra en så stor avskrivning som på 27 miljoner låta åtminstone större delen av detta belopp användas för att åstadkomma produktiva arbeten.

Eftersom jag genast har velat leverera huvudparten av de skäl, som jag har för min ståndpunkt på de olika punkterna, ber jag att nu få säga en liten sak till, som jag förmodar kanske — jag vet icke hur jag skall uttrycka mig — icke kommer att uppfattas synnerligen välvilligt, ja, kanske av finansministern — det vet jag icke — men av många andra. Här har man under årens lopp, när det varit fråga om budgeten, predikat särskilt i högertidningarna och från högerhåll, att man icke skall taxera ut mera än vad som behövs. Man har med andra ord sagt, att om så behövs, kan man taga ur kassafonden. Tack vare att socialdemokraterna och de frisinnade tidigare i huvudsak ha hållit ihop, finns det nu lyckligtvis den dag, som i dag är, strängt taget, om vi skola vara riktigt ärliga, herr finansminister, två kassafonder. Vi ha först den stora kassafonden, och eftersom det nu går att även taga ur fonden för statsskuldens amortering, får man betrakta den som en kassafond nr 2. Vi ha emellertid nu medel där, därför att man låtit skatteprocenten i den direkta inkomst- och förmögenhetsskatten stå kvar på ett något högre poängtal än vad som varit nödvändigt, om man bara velat täcka de löpande utgifterna. Nu, när man har kommit så långt, att det verkligen är fråga om på vad sätt man skall kunna täcka statens utgifter, hör man emellertid icke ett dugg av detta tal om att vi skola taxera ut precis vad som behövs. Hur mycket är det då, som behövs? Ja, det vågar jag icke yttra mig om. Jag yttrar mig bara om principen. Jag tycker, att det vore hederligast, om man av dem, som ha

predikat, att man skall taxera ut för varje år precis vad som går åt, också finge höra ett ljud i den tonarten i år.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Ja, herr talman, jag är rädd att jag har hållit på alldeles för länge. I nu förevarande punkt skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som jag för min del har biträtt och som är avgiven av herr Nilsson i Malmö m. fl.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag har huvudsakligen endast begärt ordet för att göra en rättelse till betänkandet. I punkten 17) finns det en reservation, som yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande Areavaaravägen, och jag skulle där stå bland reservanterna och icke bland utskottsmajoriteten. Mitt namn har av förbiseende icke kommit med bland reservanterna.

Det var närmast för att säga detta, som jag begärde ordet, men jag skall därutöver be att få fortsätta med att säga några ord. Jag har på punkterna 14) och 15) från första början på fjärde avdelningen gått med på en ökning av anslaget till ödebygdsvägar med 100,000 kronor och av anslaget till utfartsvägar med 300,000 kronor. Det är alltså de ökningar, som jag här varit med om. De övriga ökningar, som socialdemokraterna ha reserverat sig för, har jag däremot icke kunnat vara med om.

Vad först beträffar ödebygdsvägarna har ju väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv föreslagit en ökning, och det har ju varit ett ganska gott stöd för att verkligen öka anslaget något över vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Jag vill för övrigt säga, att när man i dessa avlägsna byar uppe i Norrland kan vara tillfredsställd med en sådan vägtyp som dessa ödebygdsvägar, vilka ju utgöra de billigaste vägar, som man kan bygga här i landet, så tycker jag verkligen, att riksdagen skall göra vad den kan för att åtminstone tillfredsställa några människor där uppe i ödebygderna.

Vad sedan beträffar utfartsvägarna är det ju så, att man får icke mer än 30, 40 eller högst 50 procent i statsbidrag för dessa vägar, och det är dessutom föreskrivet, att landstinget skall bidraga med 15 procent av statsbidraget. Vårt landsting, som är mycket hårt belastat, kan jag säga — vägskatten är uppe i 3 kronor 10 öre — har likväl ansett det nödvändigt att försöka hjälpa mera avlägset liggande byar att få utfartsvägar, och landstinget har därför åtagit sig 30 procent av sagda bidrag. Det tyder ju på att Jämtlands läns landsting anser, att behov av detta anslag verkligen föreligger.

Det kan enligt min mening aldrig heller bli något missbruk av dessa statsmedel, ty vederbörande skola ju i alla fall bekosta det mesta själva, kan man säga, och då blir det nog hushållning av. Det blir i alla fall så mycket, att det kommer litet pengar i rörelse. Som det nu är ställt, som jag nämnde förut i dag, när man icke kan sälja hö för 3 öre kilot och icke får mera för mjölken än 6 eller högst 8 öre per liter, har det blivit arbetsbrist även för bönderna. Det lönar sig icke att hålla på längre, utan man måste försöka få några pengar i rörelse, så att man åtminstone kan få någon ersättning för vad man gör. Småbönderna ha i alla fall en häst och kunna själva deltaga i byggandet av dessa utfartsvägar, och torpare och dagakarlar behöva också förtjäna en slant.

Jag vill också säga, att vi ju ha fått ett litet häfte här, som visar, hur mycket arbete som blivit igångsatt av arbetslöshetskommissionen, och det är icke så litet. Om herrarna se igenom detta lilla häfte, så finna ni, att det är ganska mycket arbete igångsatt. Nu ha några resonerat som så, att även om vi hushålla något på anslagen till vägbyggnader, så kommer det i alla fall att gå åt pengar för dessa arbetslöshetsarbeten. Det går ju icke att tänka sig, att man nu skall stoppa dessa arbeten. Här står ju upptaget, hur många procent vägbyggnader som äro fullgjorda på olika ställen. Skulle man emellertid minska på arbetslöshetsanslaget och i stället lägga det på väganslagen, så misstänker

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

jag, att man skulle göra större skada än gagn, och därför har jag icke kunnat vara med om alla de stora ökningar, som socialdemokraterna gått in för.

Jag skall icke uppehålla debatten vidare i själva sakfrågan, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag på den nu föredragna punkten.

Herr **Carleson:** Herr talman! Eftersom det är tillåtet att i den nu föredragna punkten yttra sig även om de närmast följande punkterna, vid vilka reservationer blivit avgivna, så skall jag tillåta mig att till en början göra några allmänna reflexioner.

I detta statsutskottets utlåtande nr 6, som alltså rör sjätte huvudtiteln, har utskottet kommit till en anslagssumma, som tillsammans är cirka 500,000 kronor högre än Kungl. Maj:t har föreslagit. Vid behandlingen av femte huvudtiteln kom utskottet på samma sätt till ett belopp, som med 441,000 kronor översteg det av Kungl. Maj:t äskade, detta enligt en tablå, som i dag delades här i kammaren. Statsutskottet har härmed visat, att utskottet anser för sin del, att man, såsom är vanligt i den svenska riksdagen men kanske rätt främmande för andra parlamentariska församlingar, kan höja och rucka på Kungl. Maj:ts förslag. Man har sålunda icke funnit, att nu rådande ekonomiska förhållanden behöva spela någon nämnvärd roll vid behandlingen av budgeten.

Eftersom statsutskottets ärade vice ordförande ansåg, att det var olämpligt att tala, som om man vore behärskad av en nattsvart pessimism, skall jag icke bry mig om att andraga några siffror till belysande av hur Sveriges produktion och export för närvarande ser ut i jämförelse med en näraliggande tid förut, men trots vad som sades av herr vice ordföranden i statsutskottet är man kanske dock berättigad att framhålla de utsikter, som råda beträffande den nuvarande budgeten, den nu föreslagna budgeten och den därpå följande budgeten. Därvidlag måste man nu tyvärr konstatera, att den budget, som utlöper med juni månads utgång detta år, kommer helt säkert att anstränga kassafonden icke så litet utöver det belopp, som redan blev upptaget i riksstaten för det löpande budgetåret. Att det mött svårigheter att uppgöra budgeten för nästkommande budgetår har väl finansministern givit de mest ovedersägliga bevis för, och sådana bevis torde väl också kanske kunna anses lämnade i motionsväg från annat håll i riksdagen. Att man vidare icke har särskilt lovande utsikter för det budgetår, som börjar den 1 juli 1933, kan man väl nästan taga för givet, då man ju av erfarenhet vet, att man måste räkna med, att vissa inkomsttitlar icke så oväsenligt bero på inkomsterna under den redan då förflutna tiden. Jag tänker exempelvis på inkomst- och förmögenhetsskatten, som ju grundar sig på inkomsterna ett år före den tidpunkt, då denna skatt inflyter. Budgeten för 1933/34 har sålunda att räkna med de inkomster, som svenska folket hade år 1932. Utan att förfalla till någon överdriven pessimism måste man väl ändå säga, att en nedgång där är att vänta.

Dessa förhållanden, som dock borde ha legat statsutskottet synnerligen nära, ha icke hindrat statsutskottets majoritet att i åtskilliga fall frångå Kungl. Maj:s förslag, och man har, som redan nämnts, på femte och sjätte huvudtitlarna lyckats komma upp till en siffra, som med bortåt en miljon överstiger budgetförslaget, som likväl redan förut var ganska ansträngt. Ännu mindre har någon tvekan rått på det socialdemokratiska hållet. På den huvudtitel, som nu är i fråga, har man icke tvekat att föreslå höjning av åtskilliga anslag till ett sammanlagt belopp av bortåt 3 miljoner kronor. Dessa förslag om höjningar av anslagen till bygdevägar m. m., som framställts huvudsakligen reservationsvis från socialdemokratiskt håll och som också stötts från annat håll, ingå såsom ett led i den stora plan, som från socialdemokratiskt

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

håll framlagts i motionerna nr 109 i första kammaren och nr 195 i andra kammaren. Herr Hansson i Stockholm framhöll, kanske med rätta, då vi behandlade frågan om inskränkningen av militärövningarna, att när man yttrar sig om socialdemokraternas förslag på en eller annan punkt, så får man icke lämna åsido det hela utan se till vad hela deras plan innebär. De reservationsvis i förevarande utlåtande framförda yrkandena återfinnas också som sagt i de nyssnämnda motionerna, och jag skulle därför vilja säga några ord om dessa motioner i allmänhet.

I dessa motioner, där man otvivelaktigt har beaktat de svårigheter, som råda, och där man just med skärpa har påpekat särskilt de sociala svårigheter, som vi ha att möta, söker man att möta dessa svårigheter på statsbudgetsidan med ökade utgifter, ett i och för sig ganska egendomligt tillvägagångssätt för att råda bot på de ekonomiska bekymren. Jag vet mycket väl, att man samtidigt har föreslagit en sänkning av anslagen på fjärde huvudtiteln med sammanlagt 17 miljoner kronor. Men riksdagen hade redan fattat sitt beslut på den punkten och avslagit motionen, innan utskottet fattade beslut angående sjätte huvudtiteln och utskottsmajoriteten och reservanterna föreslagit höjningar i anslagen. Om socialdemokraterna fortfarande vidhålla sin plan, vilket de måste anses göra, då de utan vidare realisera densamma i sina reservationer under sjätte huvudtiteln, uppstår ett hål i deras budget på 17 miljoner kronor. Motsvarande besparing på 17 miljoner har nämligen fallit bort, och de ha sålunda själva att räkna efter, hur de skola kunna skaffa dessa 17 miljoner. Jag skulle ju i förbigående beträffande den punkt, som vi nu behandla, kunna säga, att socialdemokraternas motion avser att råda bot på dels arbetslösheten och dels jordbrukskrisen, två i och för sig mycket behjärtansvärda syften. Det förefaller mig då egendomligt, om jag nu håller mig till arbetslösheten, att man sätter in sina ansträngningar på att bringa hjälp i det avseendet genom anslag under nu ifrågavarande punkt 13 och en och annan av de övriga punkterna under sjätte huvudtiteln. Det är nämligen så, att anslaget under den punkt, som vi nu närmast behandla, avser att bereda möjlighet till understöd åt vägbyggnader inom hela riket, medan anslag under andra punkter avse vägbyggnader inom vissa stora delar av riket. Trots den stora och ganska allmänna arbetslöshet, som råder, få vi komma ihåg, att det finns stora delar av vårt land, där man icke har den känning av arbetslösheten, som man naturligtvis och speciellt har i industridistrikten. Men det är ju klart, att, när man nu exempelvis ger detta anslag under punkt 13 av sjätte huvudtiteln, ger man det icke för arbetslöshetsändamål utan för byggandet av vägar på vissa villkor, som långt tidigare fastställts och då utan närmare tanke på arbetslösheten. Kungl. Maj:t kan icke fördela anslaget efter en grund, som icke finns för anslagets fördelning bestämd. Kungl. Maj:t måste sålunda, antar jag, även lämna bidrag av detta anslag till landsdelar, där man icke har någon arbetslöshet, åtminstone inte en arbetslöshet i någon nämnvärd grad. Gentemot detta kanske någon säger, att i så fall kan anslaget komma till nytta i alla fall, då man ju kan förflytta de arbetslösa från en ort till en annan. Men detta förfaringssätt att förflytta människor lång väg för att skaffa dem arbete kan ju mången gång befinnas olämpligt och kanske delvis omöjligt att realisera. Redan detta förhållande synes mig tyda på, att man här i varje fall är inne på oriktig väg. Vid anslag i syfte att undanröja eller hindra arbetslöshet bör detta syftemål vara dominerande såsom exempelvis vid anslag till reservarbeten och beredskapsarbeten.

Jag vill för övrigt säga, att man väl näppeligen kan anse — trots att socialdemokraterna nu i reservationer under sjätte huvudtiteln föra fram delar av sin plan — att denna plan är så allvarligt menad för detta år. Enligt socialdemokraternas motioner, nr 109 i första kammaren och dess motsvarighet i

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

andra kammaren, ökas statsbudgeten med c:a 45 miljoner kronor. När nu 17 miljoner fallit bort på motionens inkomstsida, måste sålunda ytterligare 17 miljoner anvisas. Vi äro då uppe i över 60 miljoner kronor. Men det är väl icke möjligt, att ett parti i riksdagen, låt vara det största, skall kunna ändra om en budget på det viset. Visserligen har man gjort en mycket omfattande utredning och dragit upp vissa bestämda riktlinjer, vilket i och för sig är mycket berömvärt, och visserligen är motionen synnerligen omfattande — den går ju på över 100 sidor — men jag skulle ändå vilja säga, att det torde väl inte vara möjligt att ett parti skall kunna föra igenom en så allvarlig omläggning av en budget. Den saken får väl ankomma på regeringen. I regeringsställning har ju det socialdemokratiska partiet icke kommit, och regeringen står väl kvar på sitt eget budgetförslag.

Nu har herr Anderson i Råstock framhållit, att för dessa utgifter under sjätte huvudtiteln, vilka ingå som ett led i den socialdemokratiska motionen, har man ju att tillgå fonden för statsskuldens amortering. Ja, jag håller fullkomligt med honom däri, att det icke är så vidare lämpligt att, såsom det föreslagits, speciellt i dessa nödtider begagna denna fond för en avskrivning av lånemedelskapital, i synnerhet som avskrivningen i grund och botten allenast är en bokföringsfråga. Det är i stort sett likgiltigt i detta sammanhang, om det sker en avskrivning, huvudsaken är, att en tillgång i statsverkets böcker tas upp till sitt verkliga värde. Vi bli varken lidande eller vinnande på den saken. Det bör måhända i samband härmed påpekas, att skillnaden mellan statens sammanlagda tillgångar och skulder enligt rikshuvudboken överstiger 1 miljard på tillgångssidan. Jag håller sålunda med herr Anderson i Råstock i hans kritik av dispositionen av amorteringsfonden, men jag måste samtidigt fästa hans uppmärksamhet därpå — om han står som motionär kommer jag icke ihåg — att i den motion, som ligger till grund för reservationerna, redan tagits i anspråk 20 miljoner kronor från samma fond.

Jag skall därefter återgå till utskottets höjningar under ifrågavarande punkter. Jag anser för min del, att socialdemokraternas motion, vilken, jag framhåller det ännu en gång, ligger till grund för reservationerna, har det stora företrädet framför utskottsmajoritetens ståndpunkt, att genom den går en eller rättare sagt två röda trådar, dels arbetslöshetshjälpen och dels jordbrukshjälpen. I utskottets utlåtande finns ingenting, som visar, att utskottet uppmärksammat de tider, vari vi leva, eller de grunder, som föranlett Kungl. Maj:t att verkligen draga åt svångremmen för att söka få jämvikt i budgeten. När utskottet beträffande punkterna 14 och 15 — jag kan ta dessa två punkter såsom exempel — föreslår höjningar, finns där sålunda icke ett ord om sparsamhetssynpunkterna eller ett ord om, varför vi skola lämna den linje, som Kungl. Maj:t ansett att vi böra följa. Vi ha helt enkelt fått höra samma motivering som helt säkert åberopades första gången anslagen beviljades, sålunda för 10 år sedan eller mer, och samma motivering, som antagligen anförts varje gång en förändring skett i anslagen. Det talas sålunda om de behjärtansvärda samfärdseluppgifter, som vägarna ha att fylla, etc. Man står förvånad över, att ett statsutskott, som för riksdagen skall vara vägledande vid budgetens uppgörande, så fullkomligt bortser från budgetssynpunkterna. Det är som om man icke hade någon känsla för den avgörande roll en sund och balanserad budget spelar särskilt i dessa tider. Vi behöva icke gå långt — jag tror det räcker att vi gå till vårt södra grannland — för att finna, att det göres de mest övermänskliga ansträngningar för att få budgeten att gå ihop. Vi veta ju mer än väl, att på en sund budget hänger dock frågan om valutan, vilken vi äro de första att vilja skydda just i denna tid.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Härmed ber jag att få sluta, herr talman, med yrkande om bifall till utskottets förslag i nu föreliggande punkt, och jag kommer för min del att i stort sett följa Kungl. Maj:ts förslag vid avgörandet av följande punkter.

Med herr Carleson förenade sig herr *Wijkander*.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att det var ett klokt beslut, som kammaren nyss fattade, när den biföll den hemställan, som gjordes av herr Anderson i Råstock, nämligen att debatten skulle få röra sig om alla dessa fem punkter i ett sammanhang. Jag förmodar, att alla här i kammaren läst utskottets betänkande och ha sin uppfattning klar. De skäl, som nu kunna andragas, tror jag därför inte kunna ha någon inverkan på ledamöterna, vilka säkerligen komma att rösta så som de i vart fall anse vara riktigt.

Nu vill jag för min del säga, att jag vid alla dessa punkter, som nu äro under debatt, varit med om att i utskottet rösta för Kungl. Maj:ts förslag, och att jag sålunda varit en trogen undersåte till Kungl. Maj:t i alla dessa punkter. Jag vill framhålla, att jag giort detta, därför att jag ansett, att det är gott och väl att Kungl. Maj:t kunnat för innevarande års riksdag framlägga äskanden på dessa punkter, som äro precis lika stora som de i fjol, medan Kungl. Maj:t måst göra väsentliga beskärningar på en mångfald punkter i statsverkspropositionen. Jag erinrar vidare därom, att riksdagen under de senare åren höjt anslagen under samtliga dessa punkter ganska avsevärt. Nu antar jag, att det ifrån statsrådsbänken kommer att lämnas en uttömmande redogörelse för dessa höjningar år efter år. Här finns i huvudtiteln omnämnda alla de anslag, som utgått från och med budgetåret 1926/1927, och dessa uppgifter ge vid handen, att riksdagen varje år höjt dessa anslag. Att Kungl. Maj:t kunnat vidhålla alla dessa anslag vid samma belopp som i fjol tycker jag alla som ha intresse för dessa väganslag borde vara tacksamma för, i synnerhet som det skett under nu rådande svåra tider.

Herr Anderson i Råstock sade i sitt anförande, att regeringen är alltför pessimistisk. Själv var han ju alltjämt den gamle optimisten. Vi känna ju alltför väl till, att herr Anderson i Råstock alltid är optimistisk, och det få vi ju vara glada åt i detta fall, ty han är ju ändå fullmäktig i riksgäldskontoret och bör såsom sådan ha rätt god reda på våra finanser. Det vore sålunda angenämt, om herr Anderson i Råstock hade rätt i sin uppfattning, men själv kan jag tyvärr icke tillägna mig hans uppfattning i den delen. Jag hör till dem, som i fråga om våra finanser är rätt så pessimistisk för närvarande, och någon ljusning tycker jag icke heller, att man kan skönja, tyvärr.

Vad den första nu föredragna punkten angår, så har utskottet, såsom herrarna torde finna, hemställt om beviljandet av ett anslag på 1,350,000 kronor. Reservanterna yrka på en höjning till 2,500,000 kronor. Jag vill här bara andraga, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt äskande begärt att få ett anslag på 1,500,000 kronor. Alltså innebär ett bifall till reservationen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får jämnt en miljon mera än den begärt. Om herrarna tidigare ha genomläst sjätte huvudtiteln, så ha herrarna nog funnit, att detta verk — såvitt jag nu kan minnas — aldrig har fått så mycket det begärt, utan att i första hand Kungl. Maj:t och i andra hand riksdagen gjort stora prutningar på dess äskanden. Jag frågar mig då, vart det leder, om Kungl. Maj:t och riksdagen bifaller alla äskanden, som göras från detta verks sida. Detta skulle enligt min mening leda in i det rosenrasande. Icke minst detta verk har alltid begärt anslag i en omfattning, som jag tyckt vara alldeles för stor, och även riksdagen har ansett detsamma.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Att nu ge detta verk en miljon mer än det begärt, är bara att göra det nervöst, då det ju annars varit vant att få se sina anslagskrav i så väsentlig mån reducerade.

Jag får säga, att reservationen vittnar om, att förhållandena nu kunna betraktas sådana, att vi böra anse, att vi icke ha någon kristid alls, utan att vi leva i en tid, då man har gott om pengar. Jag kan för min del under förevarande punkt icke annat än yrka bifall till vad utskottet hemställt.

De följande punkterna har ju herr vice ordföranden i statsutskottet redan redogjort för. Även beträffande dessa punkter är herr Anderson i Råstock inne på en sådan linje, att jag måste säga, att han är mycket flott. Att exempelvis höja anslag till ödebygdsvägarna med mer än det dubbla är i dessa tider att handskas, jag vågar säga det rent ut, något lättvindigt med statens medel.

Herr talman, jag skall sluta här. Jag har som sagt biträtt Kungl. Maj:ts förslag rörande väganslagen i samtliga punkter, och jag kommer därför att yrka bifall till den hemställan, som i anslutning därtill framförts antingen av utskottet eller reservanter. Jag skall icke längre uppehålla tiden, utan jag upprepar vad jag nyss uttalade, nämligen att sakskäl här intet betyda, andra hänsynstaganden äro avgörande.

Vid denna punkt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Hamrin:** Herr talman! Då jag icke har för avsikt — åtminstone inte för närvarande — att blanda mig i detaljdiskussionen rörande de föredragna och här diskuterade punkterna, skall jag tillåta mig att, innan debatten fortsätter, svara några ord på de mycket allvarliga förebråelser, som statsutskottets ärade vice ordförande riktade mot mig.

Han betecknade min uppfattning om det nuvarande läget och om de närmaste framtidsutsikterna med orden »nattsvart pessimism». Jag gör emellertid gällande, herr talman, att i den statsverksproposition, som blivit framlagd, och i den finansplan, som jag i främsta rummet bär ansvaret för, har jag icke givit uttryck åt en nattsvart pessimism. När denna statsverksproposition framlades, betecknades den i en stor del av pressen såsom en nödbudget, medan man här i riksdagen något senare påtalade, att några verkliga besparingar icke hade kunnat äga rum. Jag skall strax återkomma till den saken, men jag vill inte medgiva, att ordet nödbudget i detta ords verkliga innebörd är det riktiga uttrycket för ett omdöme om statsverkspropositionen. Jag skulle i stället vilja säga, att alla rimliga krav ha med aktgivande på världsläget och de ekonomiska förhållandena blivit tillgodosedda. Men när jag, herr talman, läser vissa av de motioner, som väckts i riksdagen, måste jag säga, att läget framställes i dessa motioner såsom betydligt mörkare, ja, jag skulle vilja säga nattsvart. Jag skall taga motion nr 109 i första kammaren, i vilken man redan på tredje sidan finner följande: »Den exceptionella arbetslöshet, mot vilken samhället nu måste vidtaga extraordinära anstalter, har icke samma karaktär som de senaste årens arbetslöshet. Tidigare har arbetslöshetskommissionen betraktat arbetslösheten väsentligt som ett grovarbetarproblem. Kommissionen själv anser den karakteristiken icke längre täcka verkligheten.» Därefter talar man om gruvindustrien och dess läge och om järnbruksverkstadsindustrien samt slutar med följande ord: »De årslånga svårigheterna för glasindustrin ha ytterligare förvärrats. Stenindustrin är lamslagen. Lantarbetarna bli mer och mer arbetslösa.» Om jag fortsätter till sid. 7 i samma motion, där man först talar om nödläget inom skogsindustrien och skogshushållningen, säger man: »Vid en förflyttning från den inre skogsbygden till

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

sågverksindustrins arbetare blir bilden föga ljusare.» Jag fortsätter till sid. 11, där man återger en kommunal förtroendemans yttrande, vari det heter: »Möjligheten för skogsbönderna att åter komma på fötter i ekonomiskt avseende synes för närvarande vara helt utesluten.» Jag fortsätter slutligen till sid. 14, där det heter: »Mot denna socialt och ekonomiskt mörka bakgrund» o. s. v. Jag menar, att denna skildring av det nuvarande läget, då man icke kan ge uttryck åt någon som helst grundad förhoppning om, att förhållandena på det ekonomiska området skola bli bättre inom den tid, som man nu kan överblicka, är nattsvart i betydligt högre grad, än den uppfattning, varåt jag givit uttryck i statsverkspropositionen. Jag har i stället, herr Anderson i Råstock, gjort gällande, att den av mig uppgjorda finansplanen borde hålla, om icke något särskilt inträffar, antingen på grund av riksdagens beslut eller på grund av yttre förhållanden, som vi icke kunna påverka. Men är det så, att man här ovillkorligen utan hänsyn till tidsförhållandena och de ekonomiska förhållandena i övrigt oupphörligt skall gå in för ökade anslag till en sådan höjd och i en sådan utsträckning, som här av herr Anderson i Råstock förordas, menar jag, att man har rätt att använda det uttryck, som han här begagnat. Jag skulle vara tacksam, om herr riksgäldsfullmäktigen Anderson i Råstock kunde giva mig några anvisningar eller göra några uttalanden, grundade på faktiska förhållanden, som gåve anledning att icke se pessimistiskt på den närmaste framtiden. Jag talar därvid icke blott om det budgetår, som vi nu diskutera, utan jämväl om dem, som följa därpå.

Herr Anderson har själv i dagarna fått vara med om att diskutera upptagandet av nya statslån. Jag kan icke inför kammaren redogöra för förhandlingarna och icke ens för det resultat, vartill de överläggningar, i vilka jag deltog som kronans ombud, ledde. Men herr Anderson vet, att även när det gällde upptagandet av det jämförelsevis begränsade statslån, som där diskuterades, lämnades upplysningar, som sannerligen icke giva herr Anderson anledning att rikta beskyllningar mot mig att se nattsvart på den föreliggande situationen och den närmaste framtiden. Det är icke blott det statslån, som vid det tillfället diskuterades och beslöts, som måste upptagas, utan betydligt större belopp. Jag vill i samband härmed blott säga, att redan nu ser jag framför mig nödvändigheten att, därest jag får något med behandlingen i fortsättningen av finansplanen att göra, gå in till riksdagen och begära täckningar för större utgifter än i finansplanen upptagits, detta först och främst på grund av det ofrånkomliga lånebehovet. Jag har vid statsverkspropositionens utarbetande givetvis icke kunnat räkna med den merutgift, som riksdagens godtagande av den av mig i går framlämnade propositionen kommer att medföra. Ty förhållandena på detta område hade — i varje fall för mig — icke framställts så, att det fanns någon anledning för mig eller för regeringen att upptaga till prövning den fråga, som sedan resulterat i gårdagens till riksdagen framburna proposition.

Nu klandrade mig herr Anderson bland annat för beräkningarna rörande användandet av amorteringsfonden. Herr Carleson har tydligt och klart upplyst kammaren — de ledamöter av kammaren, som icke haft anledning eller tillfälle att närmare studera denna detaljfråga — att det förslag, som av Kungl. Maj:t framlagts med utgångspunkt från den s. k. lånemedelsrevisionens utredning, i stort sett icke gäller annat än en bokföringsfråga. Man må vidtaga denna transaktion eller icke; den kan icke rubba vår ekonomiska ställning i något avseende. Vi hava hittills haft möjlighet att använda kassafonden för att bidraga till budgetens balansering, och detta är också det riktiga, när denna fond är tillräckligt stor. Men sådant läget nu är, föreställer jag mig, att även optimisten herr Anderson i Råstock anser det fullständigt uteslutet att ytterligare taga i anspråk kassafonden. För att täcka de 15 miljoner kronor för arbets-

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

löshetens bekämpande, som av årets riksdag måst anvisas för löpande budgetår, nödgades Kungl. Maj:t föreslå, att amorteringsfonden togs i anspråk, och denna fond har även med frångående av tidigare praxis fått släppa till medel för täckande av förlusterna å Kreditkassan.

När vi diskutera det nuvarande ekonomiska läget, måste vi även komma ihåg, att vi ännu icke betalt följderna av den förra krisen för tio år sedan utan få hålla på att amortera för varje år på dessa förluster. Om det vore så, att vi icke kommit i sämre läge än vi voro under de år, då vi för detta ändamål avsatte 5 miljoner kronor om året, hade det snart kunnat vara slut med den amorteringen. Men även i det fallet, herr Anderson, måste jag uttala mig i för kammarens ärade ledamöter mystiska ord och erinra om de upplysningar, som herrarna på fjärde avdelningen fått om den saken. I stället för ett förbättrat läge, i stället för att man kunde skönja den dag, då man med 5 miljoner kronors amortering om året slutamorterat följderna av krisen för tio år sedan, kan man nu icke skönja slutet på avvecklingen av den förra krisen. Varför? Naturligtvis därför, att förhållandena försämrats så väsentligt.

Vill för övrigt herr Anderson i Råstock göra gällande, att den avskrivning beträffande amorteringsfonden på 27—28 miljoner kronor, som här föreslås, icke är befogad och motiverad? Har staten de kapitaltillgångarna? Finnes det några verkliga, reella värden bakom dessa siffror, som innebära, att staten har dessa tillgångar på 27—28 miljoner kronor? Det vill herr Anderson naturligtvis icke göra gällande. Men jag går ett stycke längre, herr Anderson, och säger: Tror herr Anderson, att de bokförda kapitaltillgångarna finnas eller att de kunna uppskattas till de värden, vartill de äro upptagna, även om vi taga hela amorteringsfonden? Jag bestrider, att så är förhållandet. Tvärtom är det nog så, att det behöves mera. Man kan naturligtvis mot detta invända, att vi få icke räkna med dessa värden under nuvarande tider, utan vi få hoppas på bättre tider. Det är ju möjligt på vissa områden. Men är herr Anderson lika optimistisk, för att nämna ett enda område, när det gäller de många miljoner kronor, som äro utlånade till enskilda järnvägar? Vi befinna oss i ett läge — jag har sagt det i första kammaren och upprepar det här — då en stor del — för att icke använda överord — av statens järnvägar drives med skattemedel. Så har det icke varit förut, men inkomsterna sjunka månad för månad.

Jag skulle på det sättet kunna gå från den ena inkomstposten till den andra och påvisa, att det finnes skäl för att vara pessimistisk, när det gäller framtiden. Icke minst från det håll — jag säger det allvarligt och uppriktigt — som herr Anderson representerar, borde det därför, herr Anderson, finnas något erkännande åt den, som söker hålla nere utgifterna och räkna lugnt och kallt på både de nuvarande förhållandena och det, som vi kunna skönja framför oss, om intet särskilt inträffar.

En man, som ju beklädde samma post, som jag för närvarande har, och som var herr Andersons i Råstock meningsfrände, gav i tydliga och skarpa ordalag uttryck åt precis samma uppfattning. Han menade, att det nog ginge att balansera den av honom då framlagda budgeten, men med avseende å därpå kommande budgeter ställde han sig ytterst pessimistisk och därför gällde det verkligen att taga hänsyn till detta och söka skruva ned kraven på bästa sätt för att underlätta det kommande budgetarbetet.

Ja, herr talman, jag skall icke fortsätta, ehuru jag hade åtskilligt mera att säga. Jag skall blott sluta med att återkomma till vad jag sade, när jag gav uttryck åt den meningen, att det inte är någon nödbudget, som här framlagts. Det är möjligt, att en sådan måste framläggas för 1933 års riksdag. Det kan också vara möjligt, att man då får skrapa rent, där jag sökt att lämna något kvar, för att icke behöva gå i höjden med både de direkta och indirekta skat-

terna. Ett klart och tydligt bevis på, att man inte kan beteckna det framlagda budgetförslaget såsom en nödbudget, är bland annat det anslag, som vi nu här diskutera.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Den uppmaning, regeringen förra året riktade till ämbetsverken att söka begränsa sina anslagskrav, följdes — det vill jag säga — i mycket stor utsträckning. Men i alla fall var, som jag antydde i lördags, utgångsläget för förra höstens budgetarbete sådant, att man nödgades skära ned verkens petita med ungefär 40—45 miljoner kronor. Men sedan har det ju prutats på varje huvudtitel och mest, som bekant, på fjärde huvudtiteln. Beträffande nu förevarande anslag gäller emellertid, att de stå kvar precis på samma höjd som de, vilka beslötos av förra årets riksdag. Kan man då tala om en nattsvart pessimism? Kan man tala om, att man gjort indragningar här och vidtagit åtgärder, som äro orimliga? Och är det en riktig utgångspunkt för det resonemang, som här föres, att man bör öka dessa anslag högst väsentligt?

Jag väntar här naturligtvis den repliken, att de påståenden, som äro gjorda i den stora socialdemokratiska motionen, äro riktiga, att arbetslösheten är större och alltså att behovet också är större. Jag skall icke gå in på dessa frågor. Jag förmodar, att någon av mina kolleger, kanske statsministern, kommer att vidare gå in på den saken. Men när man, som man gjort i första kammaren, pekar på att vid den stora arbetslösheten 1922—1923 begärdes det betydligt större belopp för arbetslöshetens bekämpande och lindrandet av nöden, så vill jag säga, att då hade vi en kassafond på något över 300 miljoner kronor, om jag icke missminner mig. Då hade man alltså större resurser. Jag har icke undersökt och granskat detaljerna i den budgeten, ehuru jag läst åtskilligt från den tiden i samband med uppgörandet av årets budgetförslag. Men det är dock så, som jag erinrade under remissdebatten, att statsverkspropositionen innehåller krav på anslag av skatte- och lånemedel på omkring 180 miljoner kronor till allmänna arbeten. Sedan blir det naturligtvis till syvende och sist så, som också de socialdemokratiska motionärerna framhålla, att någon möjlighet för samhället att ingripa överallt, där enskilda medborgare råkat i ekonomiska svårigheter, finnes givetvis icke. Det är ett hårt ord, det medger jag. Men tyvärr är det sant. Och de anslagshöjningar, som här begäras, äro för övrigt i sin helhet sådana, att det icke finnes någon som helst garanti för och inga direktiv därom, att dessa skola komma särskilt nödställda till godo, utan jag föreställer mig, att arbeten, bekostade av dessa anslag, komma att utföras av både dem, som äro nödställda, och dem, som möjligen kunna draga sig igenom krisen några månader eller ett år framåt utan de särskilda inkomster, som de genom en höjning av anslagen eventuellt skulle få. Det är den trista, nakna sanningen, men den är ju svår att höra. Den är lätt att bemöta på det sätt, som herr Anderson i Råstock gör, då han säger, att det är att vara besjälad av en nattsvart pessimism att intaga en sådan ståndpunkt. Men det är bättre att uppriktigt och ärligt framhålla detta, då man kommit till den uppfattningen. Och ingen kan påvisa på säkra och fasta grunder, att vi gå till mötes ljusare tider och bättre förhållanden, så att vi kunna draga korta växlar på de tiderna. Sådana växlar skulle kanske bli protesterade.

Herr **Lindmark:** Herr talman! Den målning av läget, som finansministern här givit, skulle jag vilja beteckna såsom varande säkerligen träffande och sann. Det är nog icke några ljusa tider i ekonomiskt avseende, som vi nu hava att vänta. Det är nog tvärtom så, att vi hava att befara mycket svåra tider. Men det är också mot bakgrunden av detta, som de olika motionärerna, när det gällt vägärendena, hava yrkat på höjda anslag, Det är sviterna av rådande kristid, som motivera de höjda anslagen. Nu måste jag säga, att socialdemokraterna hava varit på denna punkt mycket djärva i

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

sina anslagskrav. Enbart när det gäller vägarna yrka de på en höjning av anslagen med över 3 miljoner kronor. Vad utskottet har föreslagit såsom höjning begränsar sig dock till endast 400,000 kronor, en i det stora hela liten summa, som icke torde komma att behöva avskräcka på något sätt.

Det är arbetslösheten, som är svår på flera orter i landet och icke minst i Norrland och som motiverar, att vi söka få de mesta möjliga summor i väganslag. Om icke från det allmännas, från statens sida göres en kraftig insats, blir det ju kommunerna, som skola svara för fattigvården och för åtgärder mot arbetslösheten. Kommunerna hava i många fall mycket ansträngd ekonomi, och denna skulle än mera förvärras, om hjälpåtgärderna endast skulle läggas på deras axlar. Då måste jag säga, att väghållningsdistrikten äro mera lämpliga enheter för att kunna bära arbetslöshetens sviter och svårigheter. I regel omfatta väghållningsdistrikten flera kommuner eller utgöra andra större enheter. Det blir en skatteutjämning av icke ringa mått. Väghållningsdistrikten hava därjämte att bjuda på ett särskilt lämpligt arbete för de arbetslösa, nämligen vägarbetet. Det är just denna omständighet, som gör att väghållningsdistrikten kommit att bli de enheter kommunalt sett, som närmast kunna träda emellan, när det gäller åtgärder mot arbetslösheten.

Om vi tänka en smula efter, huru förhållandena här i landet äro, så skola vi finna, att det är helt naturligt, att norrlänningarna äro ivriga för en höjning av väganslagen. Enbart Västerbottens län har en areal, som svarar mot nio av landets sydligaste län. Vi räkna nämligen 59,000 kvadratkilometer i Västerbotten, men för att kunna få en motsvarande areal i den sydligaste delen av landet få vi taga med Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län. Det är icke mindre än nio län. Och dock är Norrbottens län nästan dubbelt så stort som Västerbottens län, icke fullt. Om vi däremot titta efter i statistiken, skola vi finna, att när det gäller allmänna vägar räkna vi i Västerbottens län endast 4,780 kilometer, men i dessa nu uppräknade nio län hava vi 24,996 kilometer. Det är icke underligt då, att särskilda anslag till ödebygdsvägar och utfartsvägar äro de, som norrlänningarna särskilt intressera sig för. De intressera sig givetvis också för det allmänna väganslaget, men icke minst just för de nyssnämnda vägformerna.

När jag tittar i statsutskottets utlåtande på reservationerna, så finner jag, att Skåne är rikligt företrätt bland dem, som hava reserverat sig för de lägre anslagen, t. ex. till utfartsvägarna. Vi hava först herr Kvarnzelius; han är icke skåning. Men skåningar äro herrar Nilsson i Bonarp och Bengtsson i Norup. Herr Holmgren är blekingebo. Men herr Persson i Fritorp skall väl vara en verklig skåning. Herr Persson i Falla är från Örebro län och herr Svensson i Grönvik är visst från Kronobergs län. Det är just från de trakter, där sockerbetsodlingen har sitt hemvist. Jag måste säga, att man börjar fundera en liten smula, när man nyss varit med och förhjälpt därtill, att sockerbetsodlingen skall kunna obehindrat fortgå där nere i de sydligaste landskapen. Det är visserligen ett riksintresse, att sockerbetsodlingen får äga fortbestånd, och det har varit kanske det kraftigaste motivet, varför man velat vara med. Men det är också tydligt och klart och har medgivits av de skånska jordbrukarna, att det är ett viktigt intresse i det intensiva jordbruket, att sockerbetsodlingen får ingå i skiftesföljden. När det sålunda har varit en åtgärd, som varit vederbörande jordbrukare där nere till godo, skulle man tycka, att man hade rätt att vänta en gentjänst, och det vore, att man icke ställde sig så fientlig mot norrlänningarnas önskemål, när det gäller höjda väganslag.

Men nu vänder jag på steken och möjligen förvånar kammarens ledamöter. Vad jag hittills sagt, synes måhända tyda på att jag är färdig att gå med på socialdemokraternas yrkande i deras motion. Vad nu gäller enkla bygdevägar,

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

är detta dock icke fallet. Jag håller före, att riksdagens andra kammare gör klokt, om den följer utskottet, d. v. s. Kungl. Maj:ts linje, och det av följande skäl. Det är nämligen så, att när vi tala om den rådande arbetslösheten i landet, ha vi närmast räknat med arbetslösheten bland industriarbetarna. Det är de nedlagda industrierna och de inskränkningar, som gjorts vid vissa industrier, som åstadkommit denna arbetslöshet. Men, mina herrar, kunna vi kraftigt och väsentligt råda bot på denna arbetslöshet genom att höja de allmänna väganslagen? Enligt min mening icke. Jag har erfarenhet på detta område, och jag har funnit, att om man igångsätter vägarbeten — i Norrland gör man detta genom att auktionera bort arbetena, sätta bort dem i form av småentreprenader — så är det icke den arbetslöse industriarbetaren, som först får bli delaktig av dessa vägarbeten, ty i regel känner han sig så främmande för denna sorts arbete, att han icke kan uppträda som konkurrent vid auktionerna. Han kommer betecknande nog vanligen i bättre klackskodon och tror, att det är en lämplig fotbeklädnad, när man skall beträda blötmyrarna. Och när det gäller att bedöma ett vägarbete, ett vägstycke, som han skall inropa, vågar han icke ett omdöme, ty han har ingen erfarenhet därvidlag. Följden blir, att den som kanske mest varit i behov av vägarbete, han går hem utan att ha fått något sådant. Nej, det är andra linjer, som man får lov att begagna för att komma till hjälp i detta avseende, och det skall ske genom arbetslöshetskommissionen.

Det har i första kammaren i dag talats starka ord om arbetslöshetskommissionen. Jag kan icke dela den uppfattningen. Jag anser, att den icke blott har sitt existensberättigande utan är en nödvändig förutsättning för att vi överhuvud taget i denna tid skola kunna komma de mest arbetslösa till hjälp. Arbetslöshetskommissionen har en helt annan metod vid arbetenas utförande och kan taga emot alla dessa ovana arbetare. Om arbetet fördyras på grund av deras ovana, så är det icke någon större fara. Det är icke den enskilda kommunen eller väghållningsdistriktet, som får svara härför, utan det blir staten, som får träda emellan. Om man sålunda skulle höja väganslagen väsentligt, t. ex. till vad socialdemokraterna här föreslagit, och kanske i motsvarande grad minska anslaget till arbetslöshetens bekämpande, då skulle man göra den överraskande upptäckten, att den verkliga arbetslösheten hade vi icke tagit bort. Den skulle stå kvar, och ropet i kommunerna fortfarande vara detsamma. En hel del, som blivit arbetslösa på grund av inskränkningar inom industrierna eller genom vissa industriers nedläggande, skulle då icke bliva tillräckligt hjälpta. Sett från den synpunkten finner jag, att starka skäl tala för att här icke gå på en höjning av anslaget till enkla bygdevägar utan däremot se till, att anslaget för arbetslöshetens bekämpande blir tillräckligt, så att allmänna arbeten genom A. K. kunna komma till stånd. En sak, som också talar för att det nu icke är nödvändigt att höja detta anslag, är, att den treårsplan, som upprättats och som avser åren 1931, 1932 och 1933, bygger på ett årsanslag av 1,350,000 kronor. Om man får mera pengar, kan man visserligen rycka in ytterligare vägarbeten och utföra dem. Det skulle endast behöva bli en utökning av treårsplanen, men en rubbning blir det i varje fall. Och det synes mig icke vara särskilt motiverat, när man upprättat en treårsplan, att rycka sönder en sådan, utan vill man en utökning, bör den göras vid övergången från en treårsplan till en annan.

Jag skulle vid detta tillfälle vilja uttala den uppfattningen, att det kunde vara berättigat att höja detta anslag till enkla bygdevägar med t. ex. en miljon kronor men att då borde det allmänna väganslaget kunna sänkas med motsvarande belopp, så att totalsumman bleve densamma. Det är nämligen så, åtminstone i Norrland, att sedan man fått den ändringen i bestämmelserna, att den kan byggas till större bredd än 3.6 m, är denna vägtyp synnerligen lämplig. Nu kan den byggas till $4^1/_2$ m. Det är en vägtyp, som

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

är mycket användbar. Den tillåter större lutningsförhållanden, och den kan byggas så, att den mera svarar mot trafikbehovet. Den blir följaktligen mycket billigare än allmänna landsvägar och skulle egentligen komma till betydligt större användning, om ett större anslag kunde givas. Men i motsvarande grad kunde då det allmänna väganslaget sänkas. Men det är en historia, som hör framtiden till och som vi icke nu behöva diskutera.

Ja, det var, vad jag hade att säga om anslaget till enkla bygdevägar. Jag anser sålunda, att där kan man följa Kungl. Maj:ts förslag och utskottets linje, men jag finner också anledning att följa utskottet, när det gäller anslaget till ödebygdsvägar och utfartsvägar, och därom skall jag nu be att få säga några ord.

Man kan icke åberopa, vad jag nyss sagt angående lämpligheten av att de enkla bygdevägarna övertagas av arbetslöshetskommissionen, när det gäller ödebygdsvägar och utfartsvägar. Då det förekommer en mycket stor arbetslöshet på de orter, där dessa vägar äro lämpliga och föreslagna att byggas, så är det ett visst klientel av arbetslösa, som där tillgodoses — icke genom arbetslöshetskommissionen — genom byggandet av dessa tvenne vägtyper, ödebygdsvägar och utfartsvägar. Särskilt ha vi då att räkna med små jordbrukare, lägenhetsinnehavare och övriga lantarbetare. Dessa ha enligt riksdagens direktiv ingen utsikt att komma med i de av arbetslöshetskommissionen anordnade nödhjälpsarbetena. De stå utanför. Jag måste säga, att på grund av denna omständighet och då de äro beroende av skogsarbete, som för närvarande icke står till buds, äro de på sätt och vis de för närvarande i landet sämst ställda av de arbetslösa, därför att de tillhöra gruppen småbrukare, lägenhetsinnehavare och lantarbetare. De få icke licens. Det kan skogs- och flottningsarbetare få men icke de nu nämnda befolkningsgrupperna. Skall man lämna dem åt sitt öde? Man kan komma dem till hjälp genom att ställa nödiga penningmedel till förfogande till utförande av dessa av mig nämnda vägtyper. Särskilt gäller detta i hög grad typen utfartsvägar.

Jag har här vid årets riksdag väckt en motion, där jag begär en ökning av anslaget till sistnämnda vägtyp med 400,000 kronor, sålunda från 500,000 till 900,000 kronor. För att slippa vara med om att rubba budgeten och med hänsyn till det svåra budgetära läget, som vi ju faktiskt få lov att räkna med, har jag ansett, att dessa 400,000 kronor till höjning av nämnda anslag, som jag påyrkat, skulle kunna tagas från anslaget till arbetslöshetens bekämpande, särskilt som höjningen motiveras med den på landsbygden rådande arbetslösheten bland dessa av mig nämnda folkgrupper. Emellertid har statsutskottet icke följt den linjen, utan det har blott föreslagit en höjning av anslaget med 300,000 kronor. Jag får för min del förklara, att vi få vara nöjda och tacksamma med det. Det är ett gott steg framåt i alla fall.

När jag tidigare i mitt anförande talade en liten smula till sydsvenskarna och dessa reservanter, vars namn jag läste upp, så menade jag, att när vi från norrländskt håll avstå från att yrka på en höjning av anslaget till enkla bygdevägar och endast begära en höjning av anslagen till ödebygdsvägar och utfartsvägar, förvänta vi, att de skola komma oss till mötes på den punkten och giva, vad vi så väl behöva i detta avseende. Det är ju dock så, när vi skola bedriva rikspolitik här i landet, att vi få se till att hjälpa och stödja varandra. Då nu norrlänningarna givit ett första bevis på sin goda vilja att träda till och hjälpa, när det gäller svårigheterna i södra och mellersta Sverige — och det ha de faktiskt gjort genom att biträda förslaget om spannmålsodlingen och förslaget om hjälp till sockerbetsodlingens upprätthållande — då vänta vi också, att vederbörande i Sydsverige och mellersta Sverige

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

skola vara villiga att göra sin insats, när vi norrlänningar komma och begära hjälp för våra speciella behov. Vi ha ingen spannmålsodling i nordliga Sverige. Vi ha icke direkt någon nytta av åtgärderna till spannmålsodlingens upprätthållande, men väl indirekt av statens åtgärder där nere. De åtgärder, som beslutats i fråga om sockerbetsodlingen, innebära faktiskt en utsikt till höjning av sockerpriset, vilket annars icke skulle blivit fallet, ty utan dessa åtgärder hade priserna kunnat sjunka allt efter världsmarknadspris ernas fall. När vi gjort vår insats till stöd och hjälp för jordbruket i södra och mellersta Sverige, då önska vi också finna förståelse för vår framställning.

Herr talman! Jag ber att på de tre punkterna, enkla bygdevägar, ödebygdsvägar och enskilda utfartsvägar, få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson:** Herr talman! Då den siste ärade talaren herr Lindmark säger, att det är helt naturligt, att norrlänningarna ivra för ett höjande av väganslagen, förstår jag honom mycket väl, och jag ger honom rätt i, att han finner det helt naturligt, att norrlänningarna göra det. Men när herr Lindmark söker visa, varför norrlänningarna äro så ivriga på att få höjda väganslag, och bland annat åberopar arealerna och vägarnas sammanlagda längd inom de norrländska länen, särskilt i Västerbottens och Norrbottens län och säger, att där är arealen så och så många kvadratmil men att det endast finns så och så många mil vägar inom densamma, och gör vissa jämförelser med de sydsvenska länen, måste jag säga, att den jämförelsen är mycket haltande. Ty vi kunna vara överens om att vägbehovet icke står i direkt proportion till arealen i respektive län utan att det beror även på bebyggelsen, huruvida man behöver ha mycket vägar eller icke. När sedan herr Lindmark säger, att han väntar, att sydsvenskarna icke skola ställa sig fientliga till de högre väganslagen, och när herr Lindmark, som han själv sade, uttalar några hårda ord i det hänseendet, då tycker jag, att det är ganska oberättigat att säga, att sydsvenskarna ställa sig fientliga mot anslagen till vägbyggnader vare sig i Norrland eller i det övriga landet. Man behöver blott studera sjätte huvudtiteln och riksdagens beslut i anledning av däri gjorda framställningar för några år tillbaka för att finna, att riksdagen visat mycket stor beredvillighet att bevilja höjda anslag för detta ändamål.

Jag har tidigare i första kammaren angivit några siffror i det fallet, och jag tillåter mig, herr talman, att även i andra kammaren nämna några siffror, som visa, hur kraftigt väganslagen stigit under senare år. Vad närmast gäller de enkla bygdevägarna, vilka avses i den första av de punkter, som vi nu diskutera i ett sammanhang, har jag här siffror från 1914. Då var anslaget till dessa enkla bygdevägar 500,000 kronor. Det har sedan successivt stigit, till dess sistlidne riksdag höjde anslaget från 1,200,000 kronor, som beviljats för budgetåret 1930/1931, till 1,350,000 kronor. Det är samma belopp, som begärts av Kungl. Maj:t i innevarande års statsverksproposition. Vad angår ödebygdsvägar, fanns intet anslag upptaget förrän år 1919. Då började man med ett belopp av 400,000 kronor. Det beloppet anvisades under många år framåt. Det vidtogs visserligen en sänkning under ett par år, men nu har det stigit till 900,000 kronor, vilken summa beviljades av sistlidne års riksdag och av Kungl. Maj:t också begärts av innevarande års riksdag. Anslaget till enskilda utfartsvägar upptogs först i riksstaten 1919 med det relativt blygsamma beloppet av 100,000 kronor. Det beloppet kvarstod oförändrat under fyra år. Sedan var det en sänkning under ett par år, men så höjdes anslaget och är nu uppe i 500,000 kronor, vilket belopp i fjol föreslogs av Kungl. Maj:t och beviljades av riksdagen samt även i år

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

föreslagits av Kungl. Maj:t. Anslaget för tillfartsvägarna till inlandsbanan är ett kapitel för sig. Det kom till budgetåret 1926/1927, för vilket anvisades 150,000 kronor. Anslaget är nu uppe i en halv miljon kronor. Man kan icke med fog säga annat, än att riksdagen har visat ganska god vilja, när det gällt att höja väganslagen. Man måste också hålla i minnet, att den ojämförligt största delen av dessa anslag kommit Norrland till godo och i första hand de båda övre länen. Jag skall be att få nämna ett par siffror även i det hänseendet.

Jag har här en tablå, som visar fördelningen av väganslagen, och därav framgår, att t. ex. anslaget till dessa enkla bygdevägar, som vi nu närmast diskutera, för budgetåret 1930/1931 var upptaget till 1,200,000 kronor, som jag förut nämnt. Därav gick till Västerbottens län 330,000 kronor och till Norrbottens län 340,000 kronor. Alltså, dessa båda övre norrländska län erhöllo betydligt mer än hälften av hela anslaget. Vad gäller ödebygdsvägar, uppgick anslaget härför i samma budget till 800,000 kronor och häiav gick till Västerbottens län 250,000 kronor och till Norrbottens län 240,000 kronor, alltså nära 500,000 kronor av dessa 800,000 kronor enbart till de båda övre norrländska länen. I fråga om enskilda utfartsvägar är förhållandet ungefär enahanda. Där har anslaget upptagits till 450,000 kronor. Till Västerbottens län har utgått 120,000 kronor och till Norrbottens län 120,000 kronor, alltså även i detta fall något mer än hälften av det sammanlagda anslaget.

Nu vill jag också säga, att här resonerar man nästan från vissa håll, som om saken låge till på det sättet, att de här i år från Kungl. Maj:ts sida föreslagna anslagen med skäl kunde betecknas som otillräckliga och rent av skulle innebära en minskning av möjligheterna att bedriva vägarbeten. Så är icke fallet. Tvärtom har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition i avseende å dessa anslag upptagit samma belopp, som av riksdagen i fjol beviljades till ifrågavarande ändamål, och då är det att märka, att de i fjol av riksdagen beviljade anslagen äro de högsta, som den svenska riksdagen någonsin beviljat till detta ändamål. Jag tycker därför, att det icke är berättigat att klandra Kungl. Maj:t i detta fall, då trots de besvärliga ekonomiska förhållanden, under vilka vi leva och som nödvändiggjort, att man på åtskilliga andra poster i årets statsverksproposition har måst vidtaga nedsättningar och göra nedprutningar, man dock, när det gällt dessa väganslag, föreslagit riksdagen att bevilja precis samma belopp, som riksdagen i fjol beviljade, ehuru dessa belopp äro de högsta, som någonsin utgått. Jag vill därtill ytterligare säga, att Kungl. Maj:t också har berett väghållningsdistrikten ökade rörelsemedel utöver vad tidigare varit fallit. I fjol gick ju nämligen Kungl. Maj:t in för en åtgärd, som gav väghållningsdistrikten avsevärda belopp. I januari 1931 beslöt Kungl. Maj:t tillåta att till vederbörande läns automobilskattefond finge överföras ett belopp motsvarande 75 % av länsfondens ordinarie andel i automobilskattemedlen från nästföregående budgetår. Detta medförde, att i den mån länsstyrelserna rekvirerade medel till ifrågavarande förskott utanordnades 6,313,000 kronor, vilka på det sättet gjordes fruktbärande för vägbyggnadsarbeten ett halvår tidigare, eller ännu mera, än vad som skulle skett enligt det förut gällande sättet för fördelningen. I år har Kungl. Maj:t förnyat detta sitt beslut den 29 januari 1932, då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bemyndigades att efter framställning från länsstyrelserna utanordna liknande förskottsbelopp, men Kungl. Maj:t har i år gått ett steg längre, då det visat sig att det finns medel tillgängliga, och har bemyndigat väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att utanordna ett belopp, motsvarande högst 85 % av föregående budgetårs ordinarie andel, och det medför, att man i år kan utanordna på detta sätt, i den mån länsstyrelserna det begär, omkring 8 miljoner kronor, alltså mer än 1½ miljon kronor mer än i fjol. Enbart genom denna anordning

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

ställes till vägstyrelsernas förfogande mera än den anslagsökning, som reservanterna här begära i anslag för byggande av enkla bygdevägar.

När herr Anderson i Råstock hade ordet, sade han, att det är ändamålsenligt att ge anslag till dylika ändamål, som här äro i fråga, i största möjliga grad. Jag är alldeles överens med herr Anderson om att så är. Det är lämpligt att ge anslag till ifrågavarande ändamål i största möjliga grad. Men jag har också ansett, att man i detta fall icke har kunnat komma upp till högre belopp, med hänsyn till statsverkets ekonomiska sällning, än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Då vidare herr Anderson i Råstock säger, att anslagsbehovet för dessa vägar är långt ifrån tillfredsställt, så är det alldeles riktigt, men, herr Anderson i Råstock, även om riksdagen går in för att bifalla den reservation, bakom vilken herr Anderson bland andra står, blir icke det behovet i alla fall tillgodosett på något sätt. Frågan är bara, i vilken takt man skall gå fram, om man skall behöva på en gång fördubbla dessa anslag eller taga det i lugnare tempo. Det ligger nämligen till på det sättet, att sammanlagda summan av de belopp, som under nu föredragna punkter begäres av Kungl. Maj:t, är 3,320,000 kronor. Detta har utskottet höjt till 3,760,000 kronor, alltså en ökning med 440,000 kronor, men den mening, som förfäktas av herr Anderson i Råstock m. fl. reservanter, går ut på en höjning av dessa anslag till 6,410,000 kronor, alltså en höjning på 3,090,000 kronor eller praktiskt taget en fördubbling av nu utgående och av Kungl. Maj:t begärt anslag till detta ändamål. Det är därför, som jag verkligen vågar hävda den uppfattningen, att det näppeligen är nödvändigt och riktigt, att man, i en tid sådan som denna, då det ju är ganska svårt att få ihop debet och kredit i fråga om statens inkomster och utgifter, i ett enda slag fördubblar utgifterna på detta område. Skulle man handla i liknande takt på en hel del andra områden av statsförvaltningen, då bleve det nog betydligt värre för min kollega finansministern än vad det är. Även med det råd, som herr Anderson i Råstock givit honom, tror jag det skulle vara svårt att få budgeten att balansera. Jag vågar därför hävda den meningen, att i det läge, vari vi nu befinna oss, är ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag på alla här nu under debatt varande punkter mycket välmotiverat och mycket välbefogat. Ingen kan med fog säga, att man därmed har beskurit möjligheterna för vägbyggnadsarbetet i högre grad än som varit nödvändigt, utan man har medel till förfogande för dessa ändamål i samma utsträckning, som föregående års riksdag har beviljat.

Jag vill också meddela, att inom första kammaren har man ju redan fattat beslut i detta ärende, och i fråga om punkt 13, alltså anslaget till enkla bygdevägar, har första kammaren biträtt utskottets förslag, som var lika lydande med Kungl. Maj:ts förslag. I punkt 14 har kammaren också biträtt utskottsförslaget, där det är fråga om byggande av ödebygdsvägar. Detta avviker från Kungl. Maj:ts förslag med 100,000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit 900,000 kronor, och utskottet hade stannat för 1,000,000 kronor, vilket också blev första kammarens beslut. Men i samtliga de tre återstående punkterna, alltså i fråga om anslag till enskilda utfartsvägar, anslag till tillfartsvägar till inlandsbanan och anslag till en särskild väg uppe i Norrbottens län har första kammaren biträtt Kungl. Maj:ts förslag, och jag tror, att det är mycket välmotiverat och mycket väl låter sig försvara, i fall andra kammaren också följde första kammarens beslut i alla de fall, där detsamma sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag, vilket jag anser vara fullt berättigat i samtliga dessa punkter.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag skall först be att få göra en anmärkning till punkt 14, byggande av ödebygdsvägar. Där hade jag anmält en reservation med yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men genom något förbiseende blev jag icke antecknad bland reservanterna. Jag har alltså hela

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

vägen här på dessa punkter, som gällt vägbyggnadsanslag, anslutit mig till regeringens förslag, och jag har icke gjort det av några devota underdånighetskänslor för vår nådiga regering, utan jag har gjort det av rent sakliga grunder. Jag menar, att vid strängt sakliga betraktelser måste man taga hänsyn till det ekonomiska läget, och då det dessutom är så, att de anslag, som här på olika punkter begäras av regeringen, icke på något ställe gå nedom de belopp, som beslutades i fjol, och då dessa belopp, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nyss erinrade om, voro de högsta som någonsin utgått för sådana ändamål, så kan jag icke se annat än, att dessa ändamål i den nuvarande situationen äro mycket väl tillgodosedda.

Den förste talaren i denna debatt, utskottets vice ordförande, tog som ingångsspråk ett anatema över den nattsvarta pessimism, i vilken han såg den allra största faran i det nuvarande ekonomiska läget. Ja, jag är villig att ge honom det erkännandet, att naturligtvis kan ett pessimistiskt betraktelsesätt vara en svaghet och en fara i en viss situation, men jag undrar ändock, om icke i ett ekonomiskt läge som det närvarande den rosenröda optimismen är en större fara för framtiden, än att se skuggorna i tidsläget. Jag tror emellertid, att det riktiga betraktelsesättet är att se verkligheten sådan den är och söka inrikta sig därefter, och det förefaller mig, som om regeringen verkligen hade sett på sakerna sådana de äro, och jag kan också betyga, att vi, som anslutit oss till regeringens förslag, också sökt se verkligheten sådan den är. Herr Anderson i Råstock sade som en allmän grundsats, att man borde i detta avseende följa de uttalanden, som gjordes av 1912 och 1920 års riksdagar om att man borde i svåra depressionstider söka hålla allmänna arbeten i gång i största möjliga utsträckning. Jag har ingen anledning att på något sätt taga avstånd från en sådan på det sättet proklamerad princip, men jag vill påstå, att här har man i budgeten följt denna av herr Anderson i Råstock förordade princip på ett mycket gott sätt, särskilt i fråga om anslag på sjätte huvudtiteln, ty herr Anderson i Råstock vill väl icke ett ögonblick bestrida kommunikationsministerns uppgift nyss om att de vägbyggnadsanslag, som det här är fråga om, äro de högsta, som någonsin utgått, undantagandes föregående år, då samma belopp beviljades? Men det är ju dock ganska egendomligt, att man här kommer med så vittgående krav, som ställts från socialdemokratiskt håll, då det ju är så, att dessa väganslag år för år hava höjts och nu stå högre än vad de någonsin tidigare gjort, då samtidigt det statsfinansiella läget är sådant, att man över hela linjen, överallt där det varit möjligt att beskära anslag, har gjort det, men alla vägbyggnadsanslag har man gått förbi utan att göra den allra minsta nedskärning. Då är det rätt egendomligt, att man riktar så kraftiga förebråelser, som utskottets ärade vice ordförande gjorde, mot regeringen och reservanterna för att de se alltför pessimistiskt på situationen och ge alltför litet för detta ändamål.

Jag tror, att man måste se dessa anslag och sätta dem i samband med det allmänna ekonomiska läget, men jag kan icke göra det på det sättet, som en ärad talare på norrlandsbänken för en stund sedan gjorde, och som även den förste talaren i debatten, tyckte jag, var inne på, att man skulle se dessa väganslag i mycket hög grad ur fattigvårdssynpunkt eller arbetslöshetssynpunkt. Jag menar, att vi böra väl taga alla dessa anslag för vad de äro och betrakta och behandla dem strängt sakligt sådana de äro. Vart tar det vägen, om man skall börja att på det sättet blanda in olika saker under samma anslag, ty på det sättet får man ju ingen reda i fråga om vare sig behovet av anslaget eller beträffande anslagets storlek. Arbetslöshetsanslaget får väl behandlas som arbetslöshetsanslag, och frågan om lättande av fattigvårdstungan får väl behandlas under de rubriker, då den saken kan komma före.

Det är också en annan sak, som jag måste bestämt taga avstånd från. Den

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

ärade talaren på norrlandsbänken riktade en förebråelse mot reservanterna och bl. a. mot mig för att vi icke ville göra norrlänningarna den gentjänst, som de skäligen kunde göra anspråk på, därför att de varit snälla mot oss, när det gällde sockerbetsodlingen. Han sökte närmare ge belägg för att reservanterna borde stå i obligation för stödet till sockerbetsodlingen, men han kunde icke påvisa mer än två namn av de nio reservanterna, som skäligen skulle kunna hänföras till de områden, som kunde känna sig stå i direkt tacksamhetsskuld för stödet åt sockerbetsodlingen. Emellertid vill jag bestämt taga avstånd från detta betraktelsesätt, att den ena landsändans representanter skulle gå med på en stödåtgärd för en annan landsända, icke ur strängt sakliga synpunkter, därför att det för hela folkhushållningen kan vara riktigt och nödigt, utan för att söka få ett bytesobjekt vid ett annat tillfälle, då det kunde vara önskvärt att få något annat igenom. Det är kanske icke så ovanligt att man gör sådana bytesaffärer i riksdagen i vissa fall mer eller mindre beslöjat, men vid sådana tillfällen får ju dock det sakliga betraktelsesättet sitta emellan, och det är i varje fall intet rekommendabelt tillvägagångssätt, när det gäller att fatta beslut i ekonomiska frågor.

Utskottets ärade vice ordförande hade emellertid ett sätt att finansiera dessa påyrkade stora höjningar av vägbyggnadsanslagen, som han tydligen lade mycket stor vikt vid, och givetvis bör man fästa stor vikt därvid, ty det måste även vice ordföranden trots all sangvinism erkänna, att någonstans måste pengarna tagas, och han erinrade då om den avskrivning av 27½ miljoner kronor i runt tal, som hade föreslagits av finansministern på lånemedel, som nu ligga oräntabla, och han menade, att det var icke rimligt att i en ekonomisk situation som denna gå till en så stor avskrivning och alltså belasta det nuvarande budgetåret på detta sätt. Men herr Anderson i Råstock vet ju mycket väl, att dessa 27½ miljoner är icke den summa som ligger oräntabel, utan är endast en liten bråkdel av denna. Vi kunna i statsverkspropositionen, den del som gäller utgifter för kapitalökning, se, att här har 1931 års lånemedelsrevision mycket klart visat, att här ligger ett belopp av över 200 miljoner kronor oräntabla för närvarande, ett belopp som alltså för att få statens affärer riktiga och sunda måste skrivas bort. Om den åtgärden, om det förslaget av lånemedelsrevisionen hava fullmäktige i riksgäldskontoret avgivit utlåtande den 3 december föregående år och därvid yttrat några ord, som jag skall be att få anföra till kammarens protokoll, därför att jag tycker, att de äro så sunda och riktiga och så väl avvägda, att de verkligen böra komma till sin rätt gent emot ett sådant resonemang, som utskottets ärade vice ordförande nyss har fört. De säga där:

»Med hänsyn till den utomordentliga vikten av bevarandet av våra statsfinansers sundhet och upprätthållandet av den svenska statens goda kreditvärdighet, som i väsentlig grad vila på den sedan gammalt i statens lånepolitik tillämpade grundsatsen, att upplånade medel skola användas endast för produktiva ändamål, är den nu föreliggande synnerligen omsorgsfulla utredningen med dess väl genomtänkta förslag ägnad att väcka tillfredsställelse såsom utgörande ett viktigt led i det saneringsarbete å här ifrågavarande område, som pågått under de senaste åren men ännu ej kunnat bringas till avslutning. Vid genomgående av de sakkunnigas betänkande hava fullmäktige ej funnit något att erinra vare sig mot de däri lämnade uppgifterna eller de förslag, som de sakkunniga på grundval av sin utredning framlagt angående i anspråktagande av fonden för statsskuldens amortering för nedskrivning av lånekapitalet i vissa fonder samt för täckande av vissa förluster å statens vattenfallsverks lånemedelskapital ävensom angående anslag för avsättning till amorteringsfonden i och för nedskrivning av statens järnvägars lånekapital och den slutliga täckningen av ifrågavarande lånekapital.»

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Det är riksgäldsfullmäktige, som hava gjort detta utlåtande, ett utlåtande som jag tycker är synnerligen starkt och välmotiverat, och av dess ledamöter har också riksgäldsfullmäktigen Anders Anderson i Råstock, det han för övrigt själv tidigare erinrat om, anslutit sig därtill. Det förefaller då, att det skulle varit rätt lyckligt, om riksgäldsfullmäktigen Anders Anderson hade stått i bättre kontakt med riksdagsmannen Anders Anderson och övertygat honom om den utomordentliga vikten »i bevarandet av våra statsfinansers sundhet och upprätthållandet av den svenska statens goda kreditvärdighet».

Men det är emellertid icke bara detta, att jag tycker, att riksdagsmannen Anders Anderson icke har stått i den riktiga kontakten med sitt andra jag i riksgäldskontoret, utan även hos riksdagsmannen som sådan synes det finnas en viss personlighetsklyvning. I den motion, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för en stund sedan erinrade om, den socialdemokratiska stora motionen, vars yrkande nu ligger till grund för alla de yrkanden om anslagshöjningar, som de socialdemokratiska reservationerna innebära, i denna motion, daterad den 22 januari i år, står det — när man där skall ge ett förslag till finansiering av alla dessa yrkanden om högre anslag — på sid. 94 följande: »Emellertid hemställer finansministern om vissa nedskrivningar och avskrivningar av statens lånemedelskapital, som icke företagas över budgeten, och därigenom skulle fondens medel nedgå till omkring 23 miljoner kronor. Även om det kunde anses onödigt att just i nuvarande läge företa en dylik formell avbetalning av statsskulden — t. ex. 15 miljoner kronor för aktier i ostkustbanan — saknas reell anledning att motsätta sig dessa förslag.» Alltså det saknas reell anledning att motsätta sig detta förslag. Det skulle verkligen vara av ett visst intresse att få veta, vilka reella anledningar att motsätta sig detta förslag, som finnas just nu, men som icke funnos den 22 januari, då herr Anderson i Råstock jämte socialdemokratiska partiets förtroenderåd med herr Hansson i spetsen undertecknade denna motion och alltså gjorde detta uttalande?

Herr Olofsson i Digernäs har motiverat de anslagsökningar, som han för sin del ville vara med om, och det var ju punkt 14, ökning av ödebygdsanslaget, och punkt 15, anslaget till enskilda utfartsvägar, och han androg den motivering, som jag hört honom draga så många gånger, då det gällt dessa anslag, att nu är tillståndet så förtvivlat för bönderna där uppe i Jämtland och Norrland, att det är verkligen befogat att vidtaga extra ordinära åtgärder för att lätta deras ställning, och i och med att man fick högre anslag till dessa ändamål skulle det vara en god hjälp. Men håller detta verkligen streck? Det är ju ändå så, att i mån som vägkassorna få medel av dessa anslag, måste de göra vissa motprestationer, och dessa motprestationer komma att belasta skattedragarna. Man kan alltså icke utan vidare säga, att detta är en hjälp. Det har visat sig, att då stora anslag från statens sida kommit ut till väghållningsdistrikten, hava dessa anslag bidragit till att ganska hårt belasta respektive väghållningsdistrikt. Och det kommer naturligtvis att bli på samma sätt i detta fall.

Något annorlunda ställer sig visserligen saken i fråga om anslag till enskilda utfartsvägar, men i stort sett tror jag, att det resonemang, som jag nu fört, gäller även där. Och jag styrkes så mycket mer i detta, som just en av de ivrigaste förkämparna för högre anslag här, herr Rosén, i utskottet bestyrkt detta förhållande. På min direkta fråga, huruvida man verkligen kunde påstå, att detta var en hjälp för lantbrukarna, ifall de bleve ställda inför nödvändigheten att åtaga sig en motsvarande belastning, erkände han, att det verkligen hade förekommit, att enskilda bönder där uppe i Norrland icke hade orkat med att göra sina motprestationer, då det gällde att bygga enskilda utfartsvägar, utan man hade måst tillgripa hjälp av anslag från landstingen. Men det är

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

klart, att under sådan förhållanden blir det icke någon hjälp för dessa lantbrukare i en svår ekonomisk situation.

Det är naturligtvis gott att få enskilda utfartsvägar, men frågan är, om man i ett sådant läge, som Sveriges folkhushåll för närvarande befinner sig uti, har råd att lägga ned hur mycket som helst på oräntabla anläggningar. Vare sig man tar det högre eller lägre anslagsbeloppet av dem, som här äro föreslagna, så vill väl ingen påstå, att vägbyggnadsbehovet därmed är tillfredsställt. Det behovet är legitimt och skall tillfredsställas, men frågan är, i vilken takt man skall göra det. I en svår situation, då man får anstränga statens finanser för att få budgeten att hålla, och då folkhushållet över huvud måste anstränga sig till det yttersta, anser jag det icke vara lämpligt att föra över alltför stora belopp till just dessa ändamål. De anslag, som här av regeringen på olika punkter begärts, äro, menar jag, i nuvarande situation det allra mesta man kan gå med på.

I den punkt, som här närmast är föredragen, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hage:** Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag representerar en landsända, där säkerligen den stora majoriteten av befolkningen med mycket stor tillfredsställelse och mycket stor glädje skulle se, att riksdagen på samtliga de punkter, som här äro föremål för behandling, kunde ge största möjliga anslag.

Men jag har begärt ordet även av en annan anledning. Och det är den, att år 1920 väckte jag tillsammans med min partivän herr Vennerström, som då satt här i andra kammaren, en motion, som något litet har berörts i debatten här i dag. Vi voro två enkla riksdagsmän i de djupa leden och hade icke så många riksdagsår på nacken vid den tidpunkten. Men trots detta befanns det, att denna motion vann enhälligt bifall från alla partier i riksdagen och utan någon opposition gick igenom både i första och andra kammaren. Motionen gick bland annat ut på att söka motarbeta oregelbundenheten i arbetstillgång genom att man under de tider, då den enskilda företagsverksamheten gick tillbaka, skulle söka åstadkomma offentliga arbeten i största möjliga utsträckning, d. v. s. arbeten för statens eller kommunernas räkning. När denna motion behandlades i respektive utskott, avlämnades det där ett yttrande från statens arbetslöshetskommission. Och i det yttrandet hette det bl. a.: »Motionens sålunda angivna syftemål är så behjärtansvärt och av sådan betydelse för åvägabringandet av bättre förhållanden på arbetsmarknaden, att statens arbetslöshetskommission måste giva detsamma sin principiella anslutning.»

Jag skall icke relatera mera av kommissionens yttrande; det var, med ett ord sagt, oförbehållsamt tillstyrkande. Och under detta aktstycke, ur vilket jag här föredragit en passus, finner jag namnet Otto Järte. Han gick alltså i denna sak in för just de principer, på vilka den socialdemokratiska motion, som här framförts och diskuterats så mycket, har byggt. Jag skulle alltså tro, att vi socialdemokrater från herrarnas utgångspunkter torde vara i mycket gott sällskap, då vi nu tagit konsekvenserna av detta uttalande och kommit fram med en motion, som innebär, att man bör utöka dessa väganslag och sätta i gång med mera arbeten. Och vi hava gjort det icke minst därför att erfarenheten lärt oss, att igångsättandet av en mångfald vägarbeten är ett bra sätt att sysselsätta en hel del arbetslösa.

Nu säger visserligen herr kommunikationsministern här: ja visst, vi gilla denna tanke att sätta i gång med många vägarbeten under dessa tider, och vi hava även med hänsyn härtill avpassat budgeten, då det gäller dessa anslag. Detta, vill jag dock säga, är en sanning med modifikation. Ty det är väl ändå på det sättet, att det här föreliggande regeringsförslaget beträffande dessa

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

vägarbeten icke innebär att man försökt att på något sätt utöka anslagen i proportion till den ökade arbetslöshet, som faktiskt uppstått under den allra senaste tiden. Man har visserligen icke minskat anslagen. Men man har icke på långa vägar gått in för en sådan utökning av dem, som kunde anses stå i något slags överensstämmelse med den ökade arbetslösheten. Den föregående talaren sade visserligen: men så långt hava icke heller socialdemokraterna gått. Ja, det är kanske riktigt. Men vi ha åtminstone i våra motioner gått så långt, att vi försökt något närma oss den siffra, där vi borde stå med hänsyn till den ökade arbetslösheten.

Nu vet jag ju mycket väl, att när man kommer in på detta spörsmål, så svaras det: den här saken är en penningfråga; här får man icke — såsom visst herr statsministern och herr finansministern uttalat i första kammaren i dag — belasta näringar och industrier på det sätt, som skulle ske, om man verkligen gick in för en sådan utökning av anslagen, som föreslagits i de socialdemokratiska motionerna. För min del vill jag emellertid säga, att jag tror icke, att detta är den rätta frågeställningen. Är det icke tvärtom så, att frågeställningen är en annan? Ty jag anser, att man kan fråga sig ungefär så här: är det mindre farligt att belasta näringar och företag genom en ökad *kommunal* beskattning än att belasta näringar och företag genom en ökad *stats*beskattning? Jag skulle tro, att det kommer väl på ett ut i det stora hela. Men i detta sammanhang vill jag säga, att det torde väl ändå förhålla sig så, att ställer man icke till med en del av dessa arbeten, så måste kostnaderna för att försörja en del människor ute i *kommunerna* ökas. Då blir följden alltså den, att i sådana kommuner, där man redan förut har en hård skattebörda och där man redan förut har måst nedlägga industrier med hänsyn till vissa förhållanden, där faller på de återstående industrierna och näringarna en ännu tyngre belastning. Följden av detta återigen blir den, att det sammanstörtande, som redan påbörjats i dessa kommuner — särskilt i stor utsträckning i Norrland — detta sammanstörtande fortsätter och blir värre och värre. På en del ställen uppstå därför kommuner, där ingen industri kan existera på grund av den situation, som där inträtt.

Jag skulle tro, att detta är några synpunkter, som böra beaktas i detta sammanhang. Och denna deklaration skulle jag även i någon mån vilja rikta till några borgerliga herrar på stockholmsbänken, som ofta yttra sig i dessa frågor. Bakom dem stå också en del stockholmstidningar, som beträffande dessa saker hava intagit ungefär samma ståndpunkt och framfört samma åskådning, som t. ex. herr Carleson framförde i debatten här. Det är emellertid, glädjande nog, icke alla stockholmstidningar, som inta den ståndpunkten. Men jag kan mycket väl förstå, att de herrar på stockholmsbänken, som tala på samma sätt som herr Carleson här gjort, kanske kunna ha anledning att se på dessa saker litet annorlunda än vi, som representera skattetyngda kommuner i andra delar av landet. Jag tycker icke, att det skulle vara så orimligt, om herrarna på en del redaktioner och exempelvis herr Carleson en liten smula skulle kunna förstå, att i en kommun, där man t. ex. har en kommunalskatt, som är tre à fyra gånger så stor som den i huvudstaden och dessutom landstingsskatt och vägbördor, har man anledning att se på dessa saker på ett annat sätt, än man har anledning göra på det håll, som herr Carleson representerar. Jag har aldrig någonsin för min del i denna kammare tillåtit mig anlägga den synpunkt på dylika frågor, som många gånger kommit fram från landsortsrepresentanter, när det gäller jämförelser med Stockholm, och jag gör det icke heller i dag. Men det kan vara rimligt begära, att herrarna å andra sidan en liten smula söka förstå våra synpunkter och vår ståndpunkt i denna fråga, då vi representera bygder, där ett minskat anslag på detta område ofelbart skulle leda till ökade kostnader för kommunerna.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Ytterligare skulle jag vilja säga, att, som jag ser saken, förhållandena på en del håll, särskilt i Norlrand, just nu äro sådana, att även om man mycket väl förstår sådana synpunkter, som t. ex. herr finansministern brukar anlägga, då det gäller dylika frågor, så kan man dock emot dessa synpunkter anföra en del andra, som hava mycket starka skäl för sig. Det förhåller sig nämligen så, särskilt i stora delar av avlägsna bygder i Norrland, att arbetslösheten där nu har blivit så svår, att man på många håll står inför den rena svälten eller åtminstone halvsvälten. När kommunernas möjligheter att uträtta någonting genom fattigvård och dylikt — d. v. s. att göra något tillfredsställande — börja taga slut och staten icke går in för tillräckliga anslag för dessa ändamål, då kunna förhållandena bliva sådana, att hälsotillståndet hos en del människor där uppe fördärvas på sådant sätt, att när man kanske kommer fram till den tidpunkten, att situationen blir bättre och dessa människor skulle kunna tagas i anspråk för att återigen bygga upp ett och annat, så äro en hel del av dessa människor ganska kraftlösa. De äro då icke så prima arbetskraft, som de skulle varit, om man haft möjlighet att tillräckligt tillgodose deras intressen i fråga om försörjning. Detta är synpunkter, som också böra komma fram i detta sammanhang.

Därutöver vill jag säga, att förhållandena på vissa håll i Norrland för närvarande äro sådana, att de ge anledning till en viss nedbrytande verksamhet bland en del element där uppe. Man tror kanske icke, att ett ytterlighetsparti som det Sillénska skall kunna åstadkomma något märkvärdigt. Men i ren desperation inför de nuvarande förhållandena slå människorna ofta in på vägar, som de annars ej skulle beträda. Och jag tror icke, att det är ett intresse för samhället och staten att understödja en sådan utveckling, som särskilt kommit till synes i de mera avlägsna bygderna i Norrland. Det är emellertid faktiskt på det sättet, att, om staten gör för litet för lindrande av arbetslösheten och nöden där uppe, man står inför risken för en sådan utveckling på en del håll i övre Norrland.

Utöver detta ber jag få säga några ord särskilt beträffande de väganslag, som det här är fråga om. Vad jag då särskilt intresserar mig för, är anslaget till *ödebygdsvägar*. Det är ju omvittnat, att därvidlag har från den ansvariga myndigheten begärts ett anslag, som är så stort, att man har klart för sig, att efterfrågan på dylika anslag väl motiverar ett bifall till den socialdemokratiska linjen. Men därutöver skulle jag vilja säga, att dessa ödebygdsvägar ligga inom en del av landet, där en stor grupp av befolkningen icke beröres av statsbudgetens utgifter på samma sätt som invånarna i övriga delar av landet. En del människor i dessa avlägsna bygder få med andra ord icke något gott av en massa anslag på olika huvudtitlar, som vi här votera. Därför anser jag, att det skulle vara ganska rimligt, om man i stället till dessa avlägsna bygder åtminstone ville ge tillräckliga anslag för dessa ödebygdsvägar, som de särskilt skulle hava fördel av.

I detta avseende vill jag säga ett par ord till min vän herr Lindmark, som också är från Norrland. Han nämnde något om att beträffande en del av dessa vägar skulle dessa anslag kanske icke komma till nytta för de arbetslösa. Han sade bl. a., att de arbetslösa tillhöra industrin, och att det här är anslag, som kanske i många fall komma andra kategorier människor till del. Men häremot skulle jag vilja invända, att det torde väl ändå vara på det sättet, att industrins nedläggande har dragit med sig arbetslöshet och nöd även långt in i skogsbygderna i landet. Därför tror jag för min del, att även dessa anslag till ödebygdsvägar m. m. skola komma till användning för den kategori av nödlidande och arbetslösa människor, som herr Lindmark berörde i sitt anförande.

Sedan skulle jag även vilja säga några ord med anledning av ett yttrande här av herr Persson i Falla. Han sade bl. a., att här borde man icke anlägga

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

fattigvårdssynpunkter på dessa saker. Man skulle över huvud icke anlägga försörjningssynpunkter på frågan, utan man skulle väl — kanske han menade — anlägga den synpunkten på dessa väganslag, att de skulle beviljas endast i den mån, det verkligen behövdes nya vägar. Men till detta vill jag säga, att här gäller det ju både det ena och det andra. Dels är det brist på vägar och dels är det försörjnings- och fattigvårdssynpunkter, som motivera anslag för detta ändamål. Här vinner man alltså efter mitt sätt att se både det ena och det andra, om man ger tillräckliga anslag till dessa ändamål.

Sedan sade herr Persson i Falla, att man i dessa tider icke borde lägga ned så mycket pengar på *oräntabla* vägar. Men jag vet icke, efter mitt sätt att se, om en del av dessa ödebygdsvägar och tillfartsvägar av olika slag kunna sägas vara oräntabla. Ty här kan man konstatera, att här — som också flera gånger påvisats — existerar en mångfald byar, särskilt i övre Norrland, där man icke har några vägar. Då kan man icke betrakta saken så, att det är en oräntabel utgift att kosta på väg till en by, som förut icke har någon väg. Efter vanligt sätt att resonera skulle jag tvärtom för min del tro, att det är en *räntabel* utgift att anlägga en väg, som går till en bygd, där man har möjlighet att producera varor och genom vägens tillkomst får avsättning för dessa varor. Det är mitt sätt att se på saken.

Herr talman, jag skall bedja att med dessa utgångspunkter och med den motivering, jag nu varit inne på, få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt avgivits av herr Johan Nilsson m. fl.

Herr förste vice talmannen **Nilsson:** Herr talman! Jag ber först att få instämma med min ärade länskamrat herr Persson i Fritorp däri, att det sannolikt icke blir något särskilt resultat av de överläggningar, vi här föra, nämligen i det hänseendet, att därigenom någon av kammarens ledamöter skulle komma att ändra ståndpunkt. Var och en har naturligtvis bildat sig en uppfattning i de olika punkterna och lär icke stå att rubba. Från den utgångspunkten är det tämligen onödigt att yttra sig. Då jag emellertid har deltagit i överläggningarna i detta ärende i statsutskottet, så anser jag mig likväl böra säga några få ord.

Jag blev liksom flera föregående talare något chockerad av den ingress, vice ordföranden i statsutskottet använde i sitt anförande. Jag skall icke citera hans ordalag därutinnan. Det har blivit gjort av flera föregående talare, men när han säger, att det icke finns »någon fara på taket», som han något drastiskt uttryckte sig, så kan jag icke dela hans uppfattning. Det vore visserligen väl, om den mening, han syntes hysa om den nuvarande ekonomiska situationen — att den icke skulle vara på något sätt bekymmersam — vore riktig, men tyvärr är det icke så väl. Det är ju omvittnat från så många håll, och det är något, som vi alla känna, att den situationen är i hög grad allvarsam och manar till den allra största försiktighet i fråga om att ytterligare öka statens utgifter.

När man har deltagit i handläggningen av Kungl. Maj:ts förslag i andra avseenden i statsutskottet, så har man fått en stark förnimmelse av det allvar, som präglar situationen. Jag har ju deltagit i behandlingen av den åttonde huvudtiteln, den s. k. kulturstaten, och på den föreslås nedsättning på punkt efter punkt. Jag är övertygad om, att när förslag av denna innebörd framlagts av vederbörande departementschef, har det skett med svidande hjärta från hans sida, men situationen är sådan, att det befunnits nödvändigt, ja, ofrånkomligt, och därför har det måst göras.

När de socialdemokratiska motionärerna framfört sina förslag i dessa vägärenden, har det tydligen varit i syfte att därigenom åstadkomma höjda anslag för att lindra arbetslösheten. Ja, det är naturligtvis ett mycket lovligt

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

strävande, och hade det varit så, att man kunnat minska det ordinarie arbetslöshetsanslaget med det belopp, varmed väganslagen ökas, så hade det varit en annan sak. Då skulle man naturligtvis kunnat tillgodose de önskningar om vidare utveckling av vägnätet, särskilt i våra norra landsdelar, som förefinnas, men det är uppenbart, att en sådan reglering av anslagen icke låter sig genomföras. Skulle riksdagen bevilja oförminskat arbetslöshetsanslag och därjämte höja anslaget till vägväsendet i överensstämmelse med socialdemokraternas yrkanden, skulle en så allvarlig rubbning av statsbudgeten inträffa, att hela finansplanen därigenom skulle äventyras. Detta gör, att man icke kan gå med på anslag utöver de av Kungl. Maj:t äskade.

En ledamot av denna kammare har riktat ett klander mot några av statsutskottets ledamöter söderifrån och särskilt riktade han sig mot oss skåningar under påstående att vi ej tillgodosett de norrländska intressena. På den punkten har ju statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet lämnat ett fullt belysande svar. Det har för övrigt också en ledamot av kammaren, herr Persson i Falla, gjort, så att jag behöver icke vidare yttra mig om den saken. Jag vill blott tillägga, att vi handlat fullkomligt logiskt. Vi ha ju på alla punkter understött Kungl. Maj:ts förslag. Under det att norrlandsrepresentanterna avveko från den kungl. propositionen, när det gällde anslag, som särskilt hade betydelse för Norrland. Utskottets övriga ledamöter ha konsekvent tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Jag tycker, att det saknas fog att klandra dem för norrlänningarnas inkonsekvens.

Herr Hage framhöll, att med tillräckliga anslag skulle man kunna tillgodose såväl understödssynpunkten som vägbyggandet. Ja, naturligtvis med »tillräckliga» medel. Det är ju ett något svävande begrepp. Tillräckliga anslag anse vi ha givits, när man lyckats bibehålla de höga anslag, som gått ut förlidet år utan beskärningar trots de bistra tider, som nu äro för handen. Jag tycker, att vi äro att gratulera allesammans till att omständigheterna varit sådana, att man icke tvingats göra beskärningar redan i år. Det kan nog hända, att det blir nödvändigt till ett annat år, och vi få finna oss i en sådan åtgärd också. Men som saken nu ligger, vill det förefalla mig, som om kammaren skulle handla klokt i att understödja regeringens förslag, vilket statsutskottets flertal tillstyrkt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall i den nu föredragna punkten.

Häruti instämde herrar andre vice talmannen *Bengtsson*, *Lindman*, *Johanson* i Huskvarna, *Magnusson* i Tumhult, *Jönsson* i Boa, *Petersson* i Storgården, *Lindskog* och *Schött*.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Då jag nu dristat mig att begära ordet i den föreliggande frågan, ber jag först att få framhålla, att den fråga, som nu föreligger till behandling, är i olika avseenden synnerligen betydelsefull, och icke minst torde utgången av denna frågas behandling i denna kammare i dag vara av synnerligen stort intresse för de kommuner, som ligga där uppe inom de mera nordligt belägna delarna av landet.

Om vi gå att granska de olika vägfrågor, som här förekomma i statsutskottets utlåtande nr 6, så finner man ju, att åtminstone något av dessa anslag är utav speciell norrlandskaraktär, och det gäller alldeles särskilt beträffande de s. k. ödebygdsvägarna, ty genom riksdagens bestämmelse ha ju anslag till ödebygdsvägar kommit till användning endast inom de fem nordligast belägna länen och detta betingas ju närmast av den omständigheten, att det finns väl inga andra områden inom riket, som ha dessa vidsträckta ödebygder, som finns uppe i de norrländska länen. Dessa ödebygdsvägar, om jag får nämna et par ord om dem, ha utgjort en speciell vägtyp av enklare

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

konstruktion. Det har gjort, att dessa vägar kunnat byggas till lägre kostnader, jämfört med vanliga landsvägar. Dessa vägar ha visat sig kunna anmärkningsvärt väl tjäna det avsedda syftet, nämligen att bereda bättre möjligheter i väghänseende för en sådan befolkning, vilken tidigare har varit så gott som alldeles avstängd och isolerad från den yttre världen. De ledamöter av denna kammare, som hade tillfälle att deltaga i norrlandsresan år 1929, kunde säkerligen bilda sig en uppfattning om att vad man framför allt behövde däruppe i de norrländska bygderna det var väganläggningar. Nu färdades man visserligen fram på de stora och väl underhållna stråkvägarna, och jag kan ju inom parentes säga, att detta inbjöd ju kanske till att man inriktade sig på att icke på något sätt underskrida den hastighet, som man varit med om att bestämma här i riksdagen. Men frånsett detta, så tror jag, att hos de flesta ledamöterna kvarstod det intrycket, att det icke kunde kväva medvetandet om att bortom dessa stora väl underhållna landsvägar, som man färdades fram på, fanns det ju bysamhällen, både större och mindre, där befolkningen levde så pass isolerad och hade så pass dåligt ställt i väghänseende, att den måste nöja sig med gångstigar och klövjevägar. Jag vill också säga, att de olika vägarna såväl ödebygdsvägar som enskilda utfartsvägar och andra ju också äro av synnerligen stor nytta för sådana medborgare, som ha virke att försälja. Det underlättar ju tillvaratagandet i skogarna av skogsprodukter av olika slag. Man kan sålunda med fog säga, att det är vägbyggnader, som ha utomordentligt viktiga uppgifter att fylla, och från den utgångspunkten torde det närmast vara fråga om att bestämma anslagets storlek till dessa olika vägbyggnader. Som man hört här i kammaren i dag, äro ju meningarna därom ganska mycket delade. Visserligen är det också riktigt, att anslagen till de olika vägbyggnaderna under det ena året efter det andra höjts med åtskilliga belopp, men man kan likväl konstatera, att trots att förhöjning skett under det ena året efter de andra, har det ändå inte varit tillräckligt för att fylla det förefintliga behovet av bidrag till dessa vägbyggnader. Jag vill för min del också säga, att de summor, som utskottet föreslår, anser jag icke vara till fyllest för att fylla de behov, som äro förefintliga på detta område, och i all synnerhet motsvarar icke det förslag, som utskottet har kommit till, vad den nuvarande situationen kräver, ty man kan icke bortse från att det råder en synnerligen omfattande arbetslöshet ute i landet, och icke minst gör denna stora arbetslöshet sig kännbar ute i skogskommunerna. Där har arbetslösheten på grund av de i avsevärd mån inskränkta skogsavverkningarna stigit till den grad, att man nästan med fog kan säga, att nära på varannan man för närvarande går arbetslös, och jag tror, att det kommer att ligga så till här på vårsidan, att icke bara de egendomslösa skogarbetarna utan också i stor utsträckning de mindre bönderna komma att bliva tvingade att söka sig ut och skaffa sig tillfälliga arbetsförtjänster.

Vägnätets utbyggande i enlighet med vad man föreslagit från socialdemokratiskt håll kommer alltså att i avsevärd mån medföra utökade arbetstillfällen inom områden, där verkligt behov av arbetstillfällen föreligger. Nu har jag visserligen fått den uppfattningen av vad som förekommit icke minst i tidningspressen beträffande de förslag, som från socialdemokratiskt håll framförts, att dessa förslag egentligen icke skulle vara så allvarligt menade. De skulle med andra ord kunna sägas utgöra en plattform, på vilken man skulle ställa det litet bättre för sig i den valrörelse, som snart kommer att påbörjas. Men jag förstår icke egentligen, att man kan anse, att dessa förslag om utökade anslag till vägarbeten, sådana som de framträda från socialdemokratiskt håll, egentligen kunna innebära någonting så uppseendeväckande, ty jag tror icke, att man med något större fog kan säga, att de under nuvarande förhållanden kunna anses vara för stora, åtminstone icke, om man önskar på ett mera effektivit sätt gå in för att bekämpa arbetslösheten.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Tittar man vidare på förhållandet mellan tillgängliga och erforderliga anslag, så styrkes man också i den uppfattningen, att man mycket väl kan finna användning för de pengar, som föreslås från socialdemokratiskt håll. Men det kan vara möjligt, att man har i åtanke, att arbetslöshetskommissionen skall fylla de uppgifter, som man icke vill tillgodose genom anslag, som skola utgöras till lönerna i den öppna marknaden. Jag vill i sammanhang därmed säga, att jag tror icke, att arbetslöshetskommissionen ens på borgerligt håll överallt har så förfärligt gott anseende, utan man skulle säkerligen även bland många borgerliga ute i landet önska gå in för att avveckla denna institution.

Nu har det ju framhållits, att man av budgetära skäl icke kan gå in för att bevilja de anslag, som man begärt från socialdemokratiskt håll. Jag för min del tillåter mig emellertid att betvivla, att ur samhällelig synpunkt skulle vinnas så stora fördelar genom besparingar, som medföra att folk få gå arbetslösa i rätt så avsevärd utsträckning. Jag ber också, när jag är inne på den frågan, att få erinra om de många möten och arbetslöshetskonferenser, som ha hållits ute i landet under sist förflutna höst, och alldeles särskilt faller mig i åtanke den arbetslöshetskonferens, som vi höllo i mitt län, i vilken jag tror representanter från de olika borgerliga partierna också deltogo. Där antog man ganska enhälligt en resolution, som gick ut på, bland annat, att det var nödvändigt, att man denna gång fick en kraftigare höjning av väganslagen. Jag tror alldeles säkert, att det kommer att bli en ganska stor missräkning för många ute i bygderna, därest resultatet av behandlingen av denna fråga här i dag icke blir något annat än som föreslagits av utskottet. Jag ber att i anslutning till vad jag här har yttrat få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i föreliggande punkt.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Åtskilliga av de talare, som pläderat för de högre anslagen till vägväsendet, ha argumenterat på det sättet, som om de menade, att det här är fråga om ett: antingen — eller. På annat sätt kan man icke förklara den iver, varmed man söker bevisa behovet och nyttan av nya och förbättrade vägar. Såvitt jag vet, är det ingen, som bestritt behovet och nyttan av nya och förbättrade vägar, utan vad diskussionen rör sig om är, som det från åtskilliga håll här förut framhållits, frågan om i vilket tempo vi överhuvud taget ha råd att forcera vägbyggandet.

Den föregående ärade talaren representerar liksom jag ett landskap, som i vissa delar liknar de här åberopade norrländska länen. Jag är lika underkunnig som han om, att det finnes ett mycket stort behov av förbättrade vägar i stora delar av provinsen. Han slutade sitt anförande med en förklaring, att han trodde, att befolkningen i dessa trakter skulle känna stor besvikelse om nu riksdagen icke ville gå längre, än vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om väganslaget. Jag tror snarare, att befolkningen ute i bygderna mycket väl skulle förstå, om icke riksdagen anser sig kunna gå längre än regeringen gjort, ty den allmänna meningen även i dessa bygder är tillräckligt upplyst för att vara underkunnig om, i vilket finansiellt läge staten för närvarande befinner sig. För övrigt är det ju så, att statsmakterna alltid visat mycket stor beredvillighet i fråga om tillgodoseende av de skilda slagen av vägbehov.

I ekonomiskt goda tider anser jag också, att det är en god penningplacering att förbättra vårt kommunikationsväsen. Framför allt gäller detta naturligtvis förbättringar i det hänseende, som avser anskaffandet av vägar, där inga

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

sådana finnas. Men när pengarna tryta, nödgas man — vare sig man vill eller inte — dra in på anslagen även till aldrig så behjärtansvärda ändamål, och i det läget befinna vi oss nu. Sjätte huvudtiteln har i varje fall kommit lindrigt igenom skärselden, då anslagen i allmänhet bibehållits vid de för löpande budgetår utgående beloppen. Skulle riksdagen gå in för ett bifall till de förslag, som föreligga från socialdemokratiskt håll, kunde man ju bokstavligen säga, att sjätte huvudtiteln komme att likna de sju magra nöten, som äta upp de sju feta. Det kan väl inte vara lämpligt eller möjligt att i en tid av ekonomisk depression låta ett ändamål svälla så till den grad, att man uppenbarligen löper risk att andra viktiga ändamål bli åsidosatta.

Nu är man angelägen att också lägga arbetslöshetssynpunkter på de förevarande anslagen. Det skall villigt medges, att förhållandena på arbetsmarknaden äro sådana, att utomordentliga åtgärder behöva vidtagas. Men i det närvarande läget måste man, synes det mig, framför allt se till att man hjälper, där hjälpen behövs. Man måste företa en prövning av hjälpbehovet. Om man går in för att lindra arbetslösheten genom att öka väganslagen, frånsäger man sig möjligheten att pröva hjälpbehovet; då prövar man i stället behovet av nya vägar, och det är inte alls sagt, att dessa båda behov sammanfalla. I vissa hänseenden kanhända så förhåller sig, men någon garanti för att så blir fallet, har man alls icke, och därför anser jag, att vad som kan vara möjligt i tider, då staten har gott om pengar, d. v. s. att anslå medel till vägväsendet med den biavsikten, att även lindra arbetslösheten, är mindre lämpligt i det närvarande ekonomiska läget, då vi måste se till att reservera våra resurser för att hjälpa, där hjälp verkligen behövs.

Jag håller före, att den nuvarande kommunikationsministern visat sådan månhet om vägväsendets utveckling här i Sverige, att man tryggt kan utgå ifrån, att de anslag, han funnit sig böra äska för skilda ändamål under huvudtiteln, äro de högsta, som under förhandenvarande omständigheter kunna åstadkommas. Jag vill därför deklarera min beredvillighet att på alla punkter i föreliggande huvudtitel tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser, att vi här, i olikhet med vad fallet var förliden lördag, äro i tillfälle göra en avvägning mellan å ena sidan en verklig utgiftsökning och å den andra en minskning av utgifterna. Jag menar, att läget i dag såtillvida är annorlunda, eftersom vi, då vi hade att behandla femte huvudtiteln, endast stodo inför spörsmålet i fråga om *vem*, som skulle betala den eller den utgiften.

Jag ber därför, herr talman, att i den nu föredragna punkt 13 få yrka bifall till utskottets hemställan, och i de följande punkterna kommer jag likaså att ansluta mig till den mening, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Hilding* instämde häruti.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman! Jag kan instämma med de föregående talare, som uttalat den meningen, att sannolikt ingen här kommer att ändra mening — detta gäller naturligtvis framför allt dem av kammarens ledamöter, som icke äro närvarande.

Det är ju emellertid på det sättet, att man ibland måste tala, även om det ej finnes förhoppningar att kunna omvända någon, och det föreligger alldeles särskilda skäl att efter vad som förekommit nu göra vissa påpekanden. Jag tänker inte här tala om vägar utan i någon mån om vad man kanske kan kalla principer.

Man skulle kanske kunna, särskilt av finansministerns anförande, få det intrycket, att här står en strid mellan slösare och sparare, å ena sidan social-

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

demokraterna, som endast vilja öka utgifterna, och å den andra finansministern, som kämpar en hjältemodig kamp för att värna om våra statsfinanser. Finansministern fällde bland annat det yttrandet, att man här gått in för ökade utgifter utan hänsyn till tidsförhållandena. Jag skulle för min del vilja säga, att det förhåller sig alldeles tvärtom. När vi socialdemokrater här påyrkade ökningar av vissa bestämda anslag, är det just på grund av tidsförhållandena, just på grund därutav att depressionen inom näringslivet gjort så många arbetslösa, just på grund därutav, att den privata verksamheten inte kan sysselsätta lika mycket folk som tidigare, och slutligen just på grund därutav, att det föreligger ett större behov än förut av att staten ingriper och försöker öka arbetstillfällena. Vi ha alltså inte något intresse i och för sig av att få en svällande statsbudget; vi handla här under samma tvång som andra. Också vi handla under tvånget av förhållandena, endast med den skillnaden, att vi först fråga oss vad det är, som dessa förhållanden kräva med hänsyn till människorna, under det att andra föredra att ställa den frågan först: Vad ha vi för tillgångar? — och sedan låta den andra och större frågan bli beroende av svaret på den första. Jag frågar mig emellertid, om inte det ändå är det riktiga att först spörja sig: Vad behöva människorna, och vad är staten skyldig att se till med hänsyn till dessa människor? — När man besvarat den frågan kan man undersöka, i vilken mån man kan tillgodose behovet. Ty om det är så, att det föreligger ett visst bestämt behov av hjälp åt medborgare i betryck, finnes ingen annan utväg än att skaffa medel åt dessa *eller* att lämna människorna åt sitt öde *eller* att tvinga fram hjälpbehov på annat håll, därvid staten låter tyngden falla på sådana, som kunna bära dem sämre än staten men där staten så att säga räddar sitt eget skinn. Om det finnes ett visst hjälpbehov och det ställes på staten anspråk på fyllande av detta, och staten vägrar att tillmötesgå de framställda kraven, måste ju detta betyda, att människorna icke bli hjälpta. De få med andra ord dra sig fram i sitt betryck. De få eventuellt gå under — ty vi ha inte råd att hjälpa dem! Eller också måste de, som icke genom statens inskridande kunna få arbete eller andra möjligheter att värja sig mot nöden, falla på t. ex. kommunerna och där ta ut till sista droppen de möjligheter, som redan på många håll nästan äro fullkomligt uttömda.

Om man ser saken så, måste min utgångspunkt vara den riktiga vid en undersökning av hjälpbehovet. Nu har här föreslagits från socialdemokratiskt håll, att man skulle bland annat öka arbetstillfällena genom att ge större anslag till vägbyggnader. När vi häromdagen hade föreslagit en besparing av ganska betydande mått på fjärde huvudtiteln i syfte att få medel att hjälpa de arbetslösa, svarade man, att på det sättet hjälper ni visst inte de arbetslösa. När det kommer ett förslag om, att man skall öka väganslaget, säger senast herr Andersson i Rasjön, att det är mycket tvivelaktigt, om man på det sättet hjälper de arbetslösa. Jag har nu den något naiva uppfattningen, att om man ökar arbetstillfällena och sysselsätter flera, blir det mindre arbetslöshet. Det är ju mycket möjligt, när det gäller vägarbeten, att man icke där kan placera arbetslösa industriarbetare i någon större omfattning. Men man sysselsätter andra, som konkurrera om de få övriga arbetstillfällena, och man lättar därigenom det tryck, som faktiskt råder över den stora massan av arbetare.

Men det är en annan synpunkt, som det också är skäl i att erinra om här.

Det har varit, och det blir väl till hösten också, en stående anklagelse mot socialdemokraterna, att vi endast vilja skapa understödsmöjligheter och befria människorna från arbetsplikten. Det har varit anmärkningen mot våra krav på att organisera en arbetslöshetsförsäkring, det har varit anmärkningen på

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

våra framställningar om ökade anslag till kontant understödsverksamhet, det har under långa tider varit en ständig anklagelse detta, att »ni vill bara underhålla människorna, under det att vi borgerliga anse, att den enda riktiga vägen att hjälpa de arbetslösa är att bereda dem arbete». Nu stå vi vid en detalj i det socialdemokratiska kristidsförslaget, en detalj, som just visar vår vilja att söka skapa arbetstillfällen, att alltså bereda möjlighet för de människor, som ofrivilligt uteslutits från sina vanliga näringsfång, att genom de åtgärder, som staten vidtar, få möjlighet att medelst ärligt arbete sig redligen försörja och skaffa sig sin utkomst. Men det är lika omöjligt att komma fram på den vägen. Nu ha vi socialdemokrater fortfarande fel. Nu yrka vi visserligen icke understöd utan nu begära vi arbete, men nu är *det* fel, ty det ökar utgifterna.

Jag hörde herr Carleson stå och uttala sin förundran över att, sedan socialdemokraterna fått sin motion om besparingar på fjärde huvudtiteln avslagen, vidhöll man ändå sina förslag om hjälpåtgärder och gick alltså in för ökade utgifter, underförstått naturligtvis »i denna brydsamma tid, då statens finanser äro så ansträngda».

Låt oss ett litet ögonblick undersöka, huruvida här föreligger någon så avsevärd skillnad mellan den socialdemokratiska politiken och den borgerliga. Jag fäster mina borgerliga riksdagskamraters uppmärksamhet på, att detta kan vara ett lämpligt argument att använda, när det så passar. Jag vill nämligen konstatera, att här råder egentligen också en missuppfattning, när man som herr Carleson kommer och säger till oss, att ni vålla ökade utgifter, ni ansträngа statens finanser för hårt genom de krav, ni framställa. Men, herr Carleson, regeringen — som har herr Carlesons välvilliga stöd — har ju också begärt utgifter för att hjälpa de arbetslösa. Hade regeringen velat hjälpa litet mindre, kunde den begärt mindre anslag. Hade den inte velat hjälpa alls, kunde vi mycket väsentligt minskat den budget, som nu förelagts. Men även regeringen har ansett, att det är nödvändigt, att staten vidtar vissa åtgärder, och därför har den i sitt statförslag nödgats upptaga ej obetydliga anslag, som öka arbetsmöjligheterna och till på köpet anslag, som skola möjliggöra ett direkt understöd åt sådana, som icke kunna bringas hjälp genom att erhålla arbete på statens bekostnad och genom statens försorg. Där ha vi alltså att konstatera, att skillnaden egentligen är den, att vi socialdemokrater äro medvetna om, att det föreligger ett större hjälpbehov än det, som kan fyllas genom regeringens förslag, och det är därför vi begära de ökade utgifterna. Är det alltså en anklagelse mot oss, att vi nu vålla staten utgifter, därför att de arbetslösa behöva hjälpas, måste ju den anklagelsen drabba även andra.

Därmed kommer jag in på ett resonemang, som det kan vara anledning att här föra, även om vi få många andra tillfällen därtill senare. Herr finansministern, regeringen, den regeringen stödjande högern, de regeringen stödjande liberalerna, alla tala de om den framlagda budgeten, som om den vore ett heligt ting, och om herrarna på regeringsbänken, som om de vore de enda, som egentligen begrepe vad som behövdes och vilka behov som kunde tillfredsställas. Redan under remissdebatten fingo vi höra, att här hade man sträckt sig till det yttersta, här hade man försökt att lägga inom ramen för våra begränsade möjligheter vad som vore nödvändigt. Varje rubbning på budgeten betydde, att man trasade sönder regeringens ansträngningar att klara våra statsfinanser. Herr finansministern har i Örebro varnat socialdemokraterna och bondeförbundarna mot att framställa anspråk, som icke herr Hamrin på förhand gillat, ty i så fall skulle hela herr Hamrins heliga budget brista, ja, den skulle brista så, att herr Hamrin gjorde sig själv arbetslös i fråga om regeringsuppdrag. Herr Hamrin lär i första kammaren också ha sagt, att om kammaren biträdde de

socialdemokratiska yrkandena om ökning i anslagen, måste han avkoppla sig från ansvar. Andras yrkanden på ökning i utgifterna kunna möjligen gå an, men om socialdemokraterna föreslå en ökning, då spricker det hela! Men även om den budget, herr Hamrin framlade för riksdagen vid dess öppnande, var ett heligt ting, som man icke fick tumma på, kanske herr Hamrin ändå nu erkänner, att den dock icke var heligare än att han själv måste rucka på den. Ty vad som hänt sedan budgeten framlades, är väl egentligen det, att regeringen på olika punkter fått konstatera, att den icke varit tillräckligt förutseende, att den kanske icke är det än i dag och att det möjligen måste bli nya justeringar. Jag skall icke tala om de 30 miljoner kronor i nya lånemedel, som regeringen begärt i malmpropositionen. Herr finansministern kan ha rätt i att han icke var så underrättad, att han kunde beräkna detta behov. Jag ställer icke heller på honom ett sådant anspråk, men nog kan detta vara en varning mot att komma och mena, att man är den ende som har förstånd och känner till förhållandena. Det kan nämligen upptäckas, att hur förståndig man än är, kan det finnas områden, som man icke alldeles behärskar, och det kan inträffa, att efter det man förklarat, att man gått till det yttersta, man en månad efteråt måste komma och begära 30 miljoner kronor till.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Vi ha för övrigt spårat hos regeringen ett för oss mycket glädjande intresse för vissa uppslag, som ges i den stora socialdemokratiska motionen. Det har ryktats, att man skulle bereda särskilt betungade vägdistrikt nya möjligheter. Det har ryktats om ett intresse hos regeringen för nya stenbeställningar. Det har ryktats om intresse även på andra områden för sådana ting, som man pekat på i den socialdemokratiska motionen. Det har svarats oss, när vi gjort gällande att arbetslöshetsanslagen äro otillräckliga, att i så fall få vi väl komma tillbaka nästa riksdag och begära tilläggsanslag. Förlåt, den enda tilläggsstat, som hittills varit på detta sätt framme, är den som de frisinnade presenterat mot våra anmärkningar. Herr Hamrin själv yttrade i dag, att det kan hända, att det anmäler sig nya anspråk, som fordra ökade utgifter. Jag konstaterar bara detta för att för en gångs skull få slut på den där heligheten, för att det skall bli klart, att det verk man här försvarar t. o. m. genom att ställa kabinettsfråga på ofarliga punkter, är ett ofullkomligt mänskligt verk, om vilket de som själva gjort det måste säga, att det är ofullkomligt och behöver efterhand kompletteras. Om man erkänner och inser detta, kan jag icke begripa, vad det skall tjäna till att hovera sig så förskräckligt över att socialdemokraterna komma och begära rum för vissa krav inom ramen för statsbudgeten. Vi tro oss också ha förmåga att bedöma vad som kan behövas, och vi säga oss, att det är bättre att se sanningen i vitögat med detsamma än att sitta här och räkna för lågt och göra en budget, som icke håller, så att man ändå sannolikt måste komma nästa riksdag och begära ökade anslag för att täcka utgifterna under den budgetperiod som nu skall finansieras.

Jag skulle naturligtvis kunna uppehålla mig ytterligare vid detta ganska intressanta spörsmål, men jag skall icke göra det nu utan endast rikta ett par ord till herr Carleson. Jag kan erinra om att de lånebehov, som upptogos i det socialdemokratiska förslaget, uppgingo till 40 miljoner kronor. Regeringen har redan anmält 30 miljoner kronor i nya lånebehov. Det kan ju i varje fall tillåtas att diskutera, vilka av dessa lånebehov som äro de nödvändigaste. Vi föreslogo i direkt ökade statsutgifter i vår stora motion inalles 9 miljoner kronor att uttagas genom inkomst- och förmögenhetsskatten, varjämte vi ville på fjärde huvudtiteln bespara 17 miljoner kronor. Om nu riksdagen icke vill på sistnämnda punkt gå besparingsvägen, är det alldeles klart, att om man anser ändamålen riktigt bedömda, måste man finna utvägar till att finansiera det hela på annat sätt och, där man icke kan finansiera genom besparingar, måste man göra det genom ökade utgifter, och det förefaller mig då, såsom jag redan

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

sagt här i kammaren, att man bör undersöka möjligheten av att låta de bättre ställda här i landet betala till de sämst ställda genom en ytterligare ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten. Det finns ju ingen anledning för herrarna att därvidlag heller så mycket hovera sig. Regeringen, den omtänksamma, sparsamma, hänsynsfulla regeringen, har ju också ansett sig böra gå fram för en ökning av den direkta beskattningen. Och här ha vi alltså återigen blott en fråga om det goda omdömet beträffande vad som behövs och hur detta lämpligen skall anskaffas.

Det är ingen här, som bestrider, att de väganslag, som påyrkats utöver vad regeringen begärt, mycket väl kunna användas, och att det föreligger behov utav förbättrade vägkommunikationer. Man kan väl heller icke på allvar vidhålla, att icke ett byggande av nya vägar skapar nya arbetstillfällen. Man vill icke göra det nu, menar man; det kan hända, att man gör det framdeles. Det talades av herr Andersson i Rasjön om att i ekonomiskt goda tider är det en utmärkt placering att bygga vägar. Men är det icke under alla förhållanden en utmärkt placering att bygga vägar? Skapar sådant icke nya kulturmöjligheter, är det icke samma goda placering vilken tid det än sker, och är det icke mera berättigat att staten gör placeringen i tider, då det föreligger brist på arbete på andra områden? Herr Hage har tidigare här berört den mycket betydelsefulla principen om huru staten skall ordna sina produktiva arbeten, och det har hävdats, att det riktiga vore, att man framför allt försökte ställa till med sådana arbeten i tider, då det är brist på arbete på den privata marknaden. För min del kan jag icke medgiva, att det skulle vara klokt av staten att begränsa sig så mycket som möjligt i nödtider — eller om herrarna hellre vilja ha den formuleringen: att det skulle vara riktigt att icke i nödtider göra så mycket man överhuvud taget kan göra för att därigenom bereda ökade arbetstillfällen.

Nu väntar jag mig naturligtvis, att man från regeringsbänken kommer att göra gällande, att man där vill göra så mycket som är möjligt. Men då äro vi åter inne på denna självtillräcklighet: »det är vi, som sitta inne med omdömet; ni — särskilt ni socialdemokrater — begripa er icke på saken». Och så skola vi återigen slå oss till ro och liksom herr Andersson i Rasjön nöja oss med att tro på de vise männen i regeringen, medan vi på punkt efter punkt kunna konstatera, att visdomen kommer åtminstone litet peu à peu och icke är så helig, att man har anledning att falla ned i tillbedjan.

Vad vi här föreslagit är ett led i vårt försök att förmå riksdagen att vidtaga åtgärder för att fylla de stora hjälpbehov, som finnas, och enligt mitt omdöme behövs det åtskilligt utöver vad regeringen föreslagit för att kunna fylla dessa behov. Om regeringen hävdar, att det icke kan skaffas pengar, då förbinder det också regeringen, som sagt detta tidigare, att upphöra med att själv komma fram med anspråk efter anspråk. Gör man icke detta, får man finna sig i att ställa sig i nivå med oss andra fattiga, syndiga människor och diskutera om det bästa möjliga. Herrarna ha icke visat sig vara de där ofelbara ledarna. Jag tillåter mig alltså tills vidare att icke blint följa herrarna utan att ha ett omdöme för egen del, och detta mitt omdöme säger mig, att statsmakterna göra klokt, om de öka väganslagen. Jag ansluter mig, herr talman, till det yrkande, som framställts av herr Anderson i Råstock.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Bäcklund.*

Herr **Näslund:** Herr talman! När jag begärde ordet, hade jag närmast för avsikt att göra en blygsam hänvändelse till herr kommunikationsministern rörande ödebygdsvägarna. Innan jag emellertid övergår härtill, skall jag be att fått yttra några ord till herr Persson i Falla, som i sitt anförande polemiserade

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

mot herr Olofsson i Digernäs och ifrågasatte, huruvida det icke bleve betungande för vägkassorna med de motprestationer, som krävdes för att man skulle kunna tillgodogöra sig de anslag, som beviljades.

Jag skall tillåta mig relatera, huru förhållandet är i vägdistriktet i den trakt, där jag är hemma. Vi ha där sedan 1927 dels nybyggt enskilda utfartsvägar, dels grundförbättrat tidigare dåligt utförda utfartsvägar, allt till en längd av 35 km. Vägarna äro byggda med en bredd av 3.3 m och äro av sådan beskaffenhet, att vi fått dem insynade till allmänt underhåll. De vägarbeten, som sålunda utförts under dessa fem år, ha företagits av vägdistriktet och vägintressenterna gemensamt utan ett enda öres bidrag från vare sig stat eller landsting. Jag vet icke, om förhållandena på många andra platser i landet äro desamma, men på detta sätt har det varit i min hemtrakt. Där har man, av brist på anslag nödgats vänta med att bygga vägar till dess situationen blivit så olidlig, att man måst gå in för snart sagt vilka ekonomiska uppoffringar som helst bara för att kunna bryta sig ut ur isoleringen. Det var en av kammarens ärade ledamöter, som för en stund sedan ställde den frågan till mig: men hur har man kunnat reda sig däruppe förut? Ja, det kan man ju fråga. Men det var andra tider då, och om statsmakterna tilläte, att vi, som bo i isolerade bygder, finge gå tillbaka till dessa tiders naturahushållning, kunde det tänkas vara möjligt att reda sig även nu. På den tiden — det var icke längre sedan än när jag var barn och gick som vallpojke därhemma — var man nöjd, om föräldrarna sågo till att barnen lärde sig läsa innantill och räkna hela tal, och på detta sätt rustade fingo barnen träda ut i livet och taga upp kampen för tillvaron. Och då fick man hjälpa de fattiga och ålderstigna efter andra metoder än nu: man tog dem helt enkelt hem till sig och gav dem mat och kläder och deras nödtorft i övrigt. Nu är det annorlunda; nu måste vi följa med i utvecklingen. Som sagt: finge vi återgå till den gamla tidens förhållanden, tror jag verkligen, att vi icke skulle göra riksdag och regering så stort besvär med att komma med krav på ökade anslag. Men nu är det så, att skattsedlarna rörande de allmänna utgifterna hitta nog fram till rätt adressat, och då förstå herrarna, att det här kan vara tal om trängande behov, behov som äro framkallade av det ekonomiska livets utveckling. Därmed må det kanske vara tillräckligt förklarat, varför vi nu vilja taga hjälpen från vilket håll den än kommer, om det nu är möjligt att för ögonblicket öka anslagen i fråga.

Herr Persson i Falla var angelägen om att betona, att anslagen till vägbyggnader vore ett legitimt behov. Därför borde, menade han, anslag beviljas. Men med det resonemang han förde här kunde man gott yrka blankt avslag på allt vad anslag till vägbyggnader heter, ty aldrig har jag hört talas om att riksdagen beviljar anslag till illegitima behov, herr Persson.

Jag nämnde något om det antal vägkilometer, som hade byggts av vägdistriktet utan anslag från det allmänna. Jag kan också tillägga, att 30—35 km enskilda vägar byggts uteslutande av vägintressenter, och detta på ganska kort tid.

Härefter skall jag övergå till att beröra den punkt — punkt 14 — där jag ansett mig ha anledning att göra en liten blygsam hänvändelse till herr kommunikationsministern. Han är icke närvarande nu, så att jag får väl i stället vända mig till regeringsbänken i övrigt. Det har ju här icke gjorts den invändningen från något håll, att behovet av vägar icke skulle vara trängande. Däremot har man sagt, att vi icke ur budgetär synpunkt kunna gå in för de ökade anslag, som man här framfört yrkande om. Jag skall villigt erkänna, att jag mycket väl förstår, att svårigheter kunna föreligga i rent budgetärt avseende. Därför ber jag endast att få plädera litet för en omgruppering av utgifterna, när det gäller vägbyggnadsanslagen.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Beträffande den vägtyp, som beröres under punkt 14 i föreliggande utskottsbetänkande, nämligen ödebygdsvägarna, heter det i lagen: »Med ödebygdsväg förstås väg, som till avsevärd längd sträcker sig över fjäll, genom skogar eller genom glest befolkade trakter och som, ehuru vägen icke prövats vara för allmänna samfärdseln nyttig och nödig» — en nödvändig förutsättning för att väganläggning enligt väglagen skall kunna ifrågakomma — »likväl finnes vara till gagn för det allmänna såsom ägnad att främja landets uppodlande och bebyggande.»

Nu föreligger det ett mycket ledsamt exempel från ett vägdistrikt i mitt grannskap däruppe i lappmarken, vilket givit mig anledning att reflektera över huruvida icke en uppmjukning av lagtexten härvidlag är mycket nödvändig. År 1922 gjordes där en vägundersökning av en förrättningsman, som var förordnad av länsstyrelsen i Västerbottens län. Förrättningsmannen framhöll i sitt yttrande, att vägen berör en folkmängd av 180 personer, som äga 100 kor, 14 hästar och omkring 250 småkreatur. Konungens befallningshavande i Västerbottens län — inom parentes sagt landshövding Ringstrand — meddelade utslag i ärendet — det står intaget i en P. M., som jag fått låna från kommunikationsdepartementet och som jag skall be att få citera. Det heter där, att »enär den ifrågasatta vägen, ehuru den icke kan anses bliva av den vikt för den allmänna samfärdseln, att den kan hänföras till landsväg eller bygdeväg, likväl är ägnad att utbreda odling och bebyggande och sålunda måste anses vara till gagn för det allmänna», prövar K. B. skäligt förklara, att vägen är att hänföra till ödebygdsväg. Nu förhåller det sig ledsamt nog så, att om sträckningen på vägen var icke befolkningen i vägdistriktet ense. Till följd därav har det anförts besvär, och det är ingen mindre än vägstyrelsen, som gjort detta. I förbigående ber jag få anmärka, att det av föreliggande uppgifter framgår, att vid vägstämman majoriteten för besvär utgjordes av 9 röstande med sammanlagt 56,834 röster, medan minoriteten, som representerade hela ortsbefolkningen, utgjordes av 25 röstande med 31,777 röster. Det är antecknat till protokollet, att av dem som röstade för instämmande i besvären voro alla utom en bolagsombud. Detta vägstämmobeslut är sålunda icke uttryck för den allmänna folkviljan däruppe, utan det är på grund av den orättvisa rösträtt, som tillämpas vid vägstämmorna, som man kommit till ett sådant beslut. Ja, den saken hör ju egentligen icke hit — jag ville endast nämna detta inom parentes. Emellertid har nu Kungl. Maj:t i regeringsrätten resolverat: »Enär vad i målet förekommit icke kan anses föranleda till antagande, att genom tillkomsten av ifrågavarande väg landets uppodlande och bebyggande kommer att främjas . . . finner Kungl. Maj:t skäligt upphäva Kungl. Maj:ts befallningshavandes utslag.» Jag skyndar mig att tillägga, att jag icke på något sätt avser att uttala något klander eller vill göra gällande, att regeringsrättens utslag icke är i full överensstämmelse med gällande lag. Men för mig uppstår frågan, hur detta 150-tal personer, som skulle beröras av vägen, överhuvud taget skall kunna få någon väg. Regeringsrätten anser, att en ödebygdsväg inte bör byggas. Länsstyrelsen i länet har ansett, att man knappast kan bygga en väg av enklare typ, och folket i trakten har inte möjlighet att åstadkomma en väg för egna medel och med egna krafter. När så är förhållandet, måste jag säga mig, att det är väl inte statsmakternas mening eller i överensstämmelse med väglagens anda att det skall uppstå en sådan situation, att i en trakt, där en vägbyggnad är så väl motiverad, denna icke skall kunna utföras. Jag vill adressera detta påpekande till herr kommunikationsministern för välvillig prövning, huruvida det inte är möjligt eller nödvändigt överhuvud taget att vi få en uppmjukning — om jag får använda det uttrycket — av ifrågavarande lag.

Därtill vill jag säga, att kraven på vägar i dessa väglösa trakter inte äro

Ang anslag till byggande av enkla bygdevägar (Forts.)

större, än att vi fullt ut nöja oss med typen ödebygdsvägar. De byggas ju numera med tre meters bredd och med mötesplatser litet varstädes, och där inte trafiken är allt för stor, kan den rymmas på dessa vägar. Ortsbefolkningen nöjer sig med dem. De enda, som anföra klagomål mot dessa smala vägar, äro de mer eller mindre tillfälliga resenärerna, men jag föreställer mig, att de så småningom skulle kunna vänja sig vid att köra på smala vägar också. Erfarenheten har ju givit vid handen, att ju bredare och rätare vägarna bli, dess mer öka trafikolyckorna. Vad beträffar ortsbefolkningen ber jag ännu en gång att få understryka, att vi ha inte större fordringar på vägarna än att vi, om vi få ödebygdsvägar, äro synnerligen nöjda med dem i första hand.

Från ren kostnadssynpunkt är det också uppenbart, att man får, jag skulle nästan tro dubbelt så många vägkilometer av typen ödebygdsvägar som om man skulle gå in för byggande av enkla vägar. Kanske får man inte fullt dubbelt så många, men om jag går ut ifrån, att byggnadskostnaden för de enklare bygdevägarna rör sig mellan 11 och 12 kronor per meter, kan man få ödebygdsvägar för 6 à 7 kronor. Från den utgångspunkten är det ju rätt förklarligt, att jag för min del inte skulle tycka, att det vore så förskräckligt orättvist emot de orter, som beröras av de större vägarna, då det nu är svårt att skaffa pengar och man från budgetär synpunkt inte vågar gå in för högre anslag på denna punkt, om man prutade litet på de stora anslagen. Från finansministern ha vi ju fått upprepade varningar och berättigade sådana, som jag inte har någon svårighet att förstå, med uppmaning till sparsamhet, och jag vill hävda den uppfattningen, att det är en åtgärd av sparsamhet, om man går in för att bygga enklare vägtyper av inte så överhövan hög standard.

Men därtill vill jag säga, att det finns andra områden, där man kan spara, och då kan jag försäkra finansministern och regeringen i allmänhet, att detta ha vi ingen svårighet att förstå och äro mycket villiga att efterleva. När man har växt upp och levat sig in i de svårigheter, som äro förenade med att leva isolerat, överskuggar kravet på isoleringens hävande alla andra krav på anslag, och man finner så mycket, som skulle kunna stå tillbaka. Om jag skulle bli finansminister, som jag dess bättre aldrig blir, skulle det bli ett förfärligt arbete för riksdagen att hålla dessa väganslag tillbaka och få de andra igenom. Men om nu statsmakterna inte lägga hinder i vägen i övrigt i fråga om kommunala förvaltningsfrågor, skola de bygder, som jag närmast representerar, ingalunda tveka att gå in för den allra mest hårdhänta sparsamhet.

Jag skall sluta med några allmänna synpunkter på detta spörsmål, synpunkter, som, såvitt jag hört, inte ha blivit framförda tidigare under debatten i dag. Dessa synpunkter ha inte varit alldeles främmande för mig, men jag blev särskilt påmind om dem, när jag för några dagar sedan besökte en flicka från de trakter, där jag är hemma, som för närvarande ligger på ett lasarett här i staden. Hon har vistats i huvudstaden för speciell yrkesutbildning, och hon förklarade för mig, att hon blev efter i kursen och yttrade som sin bestämda mening, att hon knappast kunde fullfölja sin plan. Hon sporde i detta sammanhang, hur det låg till med en viss vägfråga, och jag svarade, att det är möjligt, att man kan påbörja vägbyggandet i sommar. Då sade hon — och detta är betecknande för mentaliteten hos befolkningen där uppe: Ja, vet farbror, jag är beredd att avbryta kursen, det ser ut att vara sådan trängsel på alla områden, och det är ju så svårt att veta, om man kan finna sin utkomst och bärgning, om man går den väg, som jag påbörjat. Kunde vi bara få en väg hem, skulle jag resa hem och hjälpa mamma att sköta trädgården. Vi ha kunnat leva på det förut, och jag tror vi kunna det i fortsättningen också. Detta uttalande gjordes av en tjuguårig flicka och är fullkomligt i överensstämmelse med det verkliga förhållandet. Om vi skola kunna genomlida de eko-

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

nomiska svårigheter, varom de kunnige männen siar, är det nödvändigt att vi leva oss fram med små inkomster och nöja oss med vad vår fattiga jord kan giva. Men för att detta skall vara möjligt måste man gå in för åtgärder, som hålla ungdomen kvar ute på landsbygden och hindrar dem från att bemäktigas av den olustkänsla, som mer och mer tränger sig fram, när de se andra, som ha det bättre än de själva. Jag är övertygad om, att landsbygdens och skogsbygdens folk i allmänhet äro beredda att skuldra vid skuldra genomleva de svåra tider, vi gå till mötes, och ingen skall förebrå mig för att jag inte tidigare, då det gällt intressefrågor, som vi inte haft någon som helst nytta av, velat undandraga mig denna plikt. Jag har likväl ofta fått förebråelser i detta avseende.

Jag vill nu sluta med att säga, att jag har inte behövt lära mig någon kohandel under min korta politiska verksamhet, men jag ber att få begagna ett uttryck, som herr Olsson i Kullenbergstorp brukar använda rätt ofta, nämligen att vi taga hjälpen ifrån vilket håll den än kommer. Beträffande det nu föreliggande utskottsbetänkandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkterna 13 och 15, men i fråga om punkt 14, som rör ödebygdsvägar, ber jag att få yrka bifall till herr Nilssons i Malmö m. fl. reservation.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Jag vill allra först, herr talman, med anledning av vad den näst föregående talaren yttrade i vissa avseenden, säga, att såväl riksdagspartier som regeringar måste väl gentemot varandra förbehålla sig ömsesidig kritikrätt. Regeringen har, såvitt jag förstår, inte i något avseende beklagat sig över de undersökningar, den kritik, de påminnelser och erinringar i olika avseenden, som riktats emot regeringens förslag. Men då regeringen icke gjort detta, få väl också partier och partiledare mottaga kritik från regeringen, när det gäller planer om att på ett annat sätt än regeringen föreslagit söka fylla statliga behov. Jag kan därför icke förstå den irritation, som uppenbarligen kom fram i herr Hanssons i Stockholm anförande i detta avseende. Och jag tror, att det är fullkomligt oberättigat och i längden olämpligt, om han vill, att vi skola införa en diskussionston av den art, som han i vissa avseenden använder.

Jag skall nu övergå ifrån denna förklaring till några erinringar, som jag velat göra. Jag vill då först säga, att herr vice ordföranden i statsutskottet inledde denna diskussion på ett sådant sätt, att han uppenbarligen önskade att få så många spjut som möjligt riktade mot sitt eget bröst. Han uppträdde som rådgivare bland annat i fråga om de stämningar, som borde skapas, och han sade, att regeringen såg alltför mycket i svart, och att man i stället skulle »försöka vidmakthålla», som han uttryckte det, »företagarandan».

Jag vill då först söka förklara varför åtskilliga uttalanden från regeringens sida på senare tid blivit gjorda rörande den nuvarande situationens beskaffenhet och de nu föreliggande förhållandena. Det beror ju bland annat på och har — det kan jag säga — rent av framtvungits genom den av herr Anderson i Råstock med flera knäsatta principen, att när staten har små inkomster, den skall i den allmänna välfärdens namn göra så stora utgifter som möjligt även på utgiftsområden, där intet tvång att göra sådana utgifter föreligger. Gentemot uppställandet av en sådan riktlinje för det statliga förfarandet i detta ögonblick ha vi velat säga, att vi tro inte detta tillvägagångssätt vara riktigt, utan vi ha rekommenderat ett annat. Och det är väl helt naturligt, att när det socialdemokratiska partiet med sådan intensitet hävdar sin nyss av mig angivna mening och vi inte tro, att deras rekommendation utgör någon god och framkomlig metod, vi då anföra detta och skälen därför.

Beträffande vem som mest betecknat det nuvarande läget såsom kritiskt är

det ju så, att man kan anföra lika många uttalanden i sådan riktning från herr Andersons i Råstock med flera meningsfränders sida som man kan göra från oss. Det har redan förut anförts, och jag skall därför inte gå in på den saken. Jag vill endast erinra om att herr Anderson själv ett ögonblick efter det han uttalat denna erinran mot oss förklarade, att den kris, som nu föreligger, i arbetslöshänseende var vida svårare än den, som förekom 1922. Det föreföll mig, som om han vid denna förklaring omedelbart efter det han sagt, att det är ett riksintresse, att vi inte låta allmänheten få den föreställningen, att här föreligger ett verkligt svårt tillstånd, själv föll offer för samma frestelse att beteckna läget såsom hårt och svårt.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Företagarandan kan man naturligtvis vidmakthålla på olika sätt. Vi tro, att företagarandan bäst vidmakthålles, om man på företagarehåll får den uppfattningen av riksdagens åtgöranden, att man försöker begränsa statsutgifterna så långt som det är möjligt och också tillbakahålla beskattningen av själva näringslivet i så stor utsträckning som möjligt. Hur man skall kunna »vidmakthålla företagarandan» genom att man använder statens inkomster i ökad utsträckning på olika sätt så, att det blir nödvändigt för staten att antingen upplåna medel i större omfattning eller åstadkomma högre skatter, det är för mig fullkomligt obegripligt. Det förefaller mig, som om detta tillvägagångssätt är av den art, att det i stället förskräcker och försvagar företagarandan. Jag vill således gentemot herr Anderson i Råstock göra gällande, att jag inte kan godkänna hans metod att vidmakthålla företagarandan. Jag tror, att mitt sätt att se på saken är riktigare. Däri ligger inte — jag ber att få säga det — någon beskyllning mot herr Anderson för bristande omdöme. Vi se läget på olika sätt, och vi bjuda ju ömsesidigt skäl för våra uppfattningar.

Jag skall senare, när jag kommer att beröra herr Hanssons i Stockholm yttrande, återkomma till de låneanvisningar, som givits i den socialdemokratiska motionen, och de nya upplåningsförslag, som regeringen, efter det statsverkspropositionen avgivits, framlagt.

Herr Anderson anvisade som en möjlighet — vilken han ansåg borde tillgripas för att fylla de behov, som uppenbarligen uppkomme på denna punkt liksom på flera andra punkter på grund av de yrkanden, som herr Anderson biträder — att man skulle söka fylla våra ökade behov genom att minska våra avskrivningar. I detta avseende uppställde herr Anderson ett riksgäldsfullmäktigeprogram, som jag för min del icke kan godkänna. Jag tror, att detta program från deras sida, som i alldeles särskild grad ha att vaka över rikets gäld och vad därmed sammanhänger, icke är av sådan art, att det skulle innebära tillrådliga åtgärder eller ett stöd för vårt land i dagens svårigheter. Jag skall inte gå in på att herr Anderson i detta avseende kommer i konflikt med sig själv. Med knivskarp konsekvens påpekade herr Persson i Falla, vad som i detta avseende förekommit, och jag kan nöja mig med att hänvisa härtill. Jag vill emellertid säga, att om man förfar på det sättet, att man omvandlar ett till avskrivning föreslaget belopp i budgeten till reda pengar, som man använder för nya och icke nödvändiga utgiftsbehov, medan det faktum kvarstår, att statens i bokföringen upptagna tillgångar icke motsvara sitt reella värde, så kan ett dylikt tillvägagångssätt omöjligen vara ett hållbart program, särskilt från den synpunkt, varifrån herr Anderson bör söka se dessa saker. Herr Anderson yttrade uttryckligen, att om han förut hade vetat, vad han sedermera visste om vår budgetära belägenhet m. m., skulle han säkerligen icke biträtt de uttalanden, som han gjorde till sina i riksgäldsfullmäktige. Men vad har då inträffat sedan den tiden, herr Anderson? Har det inträffat något, som gör det mindre önskvärt, att den svenska staten företar avskrivningar på sina bokförda tillgångar. I den mån en förändring har skett, kan jag inte se annat än att denna förskjutning — iakttagelser, som vi litet var kunnat göra — gjort

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

det än mera önskvärt att man söker konsolidera statens ekonomiska ställning i så stor utsträckning som möjligt. Jag kan peka på exempelvis ett sådant förhållande som den senast ingångna rapporten om statens järnvägars driftsinkomster. Om den skulle vara avgörande för vilka värden de i statens järnvägar investerade medlen i detta ögonblick representera, så kommer man ju till belopp, som vi måste hoppas att bättre konjunkturer skola korrigera. Men inte kan väl den omständigheten, att sådana förskjutningar skett, d. v. s. att under tiden statens ekonomiska ställning uppenbarligen försvagats, föranleda till att man skulle retirera från den ställning man tidigare intagit.

Jag skall inte närmare beröra den proposition, som kom i går. Jag vill endast erinra, att den visar på nytt ett stort arbetsområde, där en mängd människor äro anställda, ett industriellt företag, som man hittills trott vara ett av svenska statens mest starka och särskilt löftesrika, men där i fortsättningen näringen inte kan bedrivas utan försträckning av medel från statens sida. Jag kan inte se annat än att sådana förhållanden böra mana, icke till att öka våra utgifter på icke absolut nödvändiga områden, utan i stället till att konsolidera ställningen så mycket som i en sådan situation är möjligt.

Herr Anderson yttrade vidare, att 1912 och 1920 hade riksdagen uttalat sig för att i tider av arbetslöshet det allmännas verksamhet skulle utvidgas så mycket som möjligt. Jag skall inte tala om hur man såg den saken 1920, ty då var man alltjämt påverkad av inflytelser från kriget och kristiden och vad därmed sammanhängde. Men om man 1912 skulle ha sagt, att här kommer att föreligga en budget, som på en mängd punkter är präglad, trots statens sjunkande inkomster, av skiftande försök att åvägabringa arbete, att skapa arbetstillfällen av olika slag och att dessutom staten i samma syfte genom ett särskilt organ skulle, såsom i detta ögonblick är fallet, bedriva egna arbeten på 266 särskilda arbetsplatser i landet, då tror jag verkligen, att 1912 års män skulle ha deklarerat att man här gått vida längre i det avseendet än de, när de gjorde sina uttalanden, tänkt vara möjligt.

Jag skall nu övergå till att se en liten smula på de motiveringar man åberopar för ett tillstyrkande av de högre anslagen i de nu föredragna punkterna. Beträffande punkten 13 står ju utskottet på Kungl. Maj:ts sida och där återfinnes reservanternas motivering för deras hemställan på sidan 67 i betänkandet. Det som, såvitt jag förstår, egentligen skall vara det avgörande skälet för reservanternas ståndpunkt är åberopandet av »de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framlagda utredningarna, vilka lämna starkt stöd för anvisande av ett avsevärt större anslagsbelopp än det, för vilket styrelsen av besparingsskäl stannat». Ja, det förhåller sig ju på den punkten så, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter en utredning angående läget på detta byggnadsområde förordat ett anslag av 1,500,000 kronor, under det att reservanterna här hemställa om ett anslagsbelopp av 2,500,000 kronor. Hur man kan åberopa ett myndighetsyttrande, som utmynnar i en hemställan om 1,500,000 kronor såsom grund för en hemställan om 2,500,000 kronor, är för mig ganska oförklarligt. Och detta så mycket mera, som det ju är rätt naturligt, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv fört fram en hög siffra, då den under en följd av år blivit van, att riksdagen gång efter annan önskat öka på denna punkt. Jag måste säga, att det av reservanterna åberopade skälet i den nu närmast föreliggande punkten omöjligen kan anses vara ett starkt skäl.

Beträffande punkten 14 har det högre yrkandet blivit majoritetens yrkande och återfinnes sålunda här såsom utskottets hemställan. Där har man såsom huvudskäl anfört följande på sidan 18 i utskottets utlåtande: »För egen del vill utskottet erinra om de behjärtansvärda samfärdseluppgifter, ifrågavarande ödebygdsvägar avse att fylla. Dessa väganläggningars tillkomst är — såsom tidigare av riksdagen framhållits — av en utomordentlig betydelse för en ej

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

sällan talrik och i stora byar bosatt jordbrukarbefolkning, som under nuvarande, all utveckling hämmande isolering har att draga sig fram under synnerligen svåra livsbetingelser.» Detta yttrande i och för sig, denna bedömning av behovet av nya vägar vill jag gärna erkänna riktigheten av. Men detta är inte mera riktigt i dag, när staten står i en svår och brydsam ekonomisk ställning, än det varit under tidigare år, när staten med större tillgångar till sitt förfogande haft att bedöma, vilka belopp som skulle anslås till vägbyggnader där uppe. De där boendes svårigheter ha varit lika stora, behovet av vägar har varit lika starkt tidigare som nu. Frågan är alltså i detta ögonblick helt enkelt, huruvida det är rimligt och riktigt att, när vi tidigare nöjt oss med lägre belopp, i ett läge, där, såvitt jag kan se, den största sparsamhet och varsamhet på olika områden är nödvändig, gå till ett belopp, som är större än som föreslogs och beviljades av riksdagen i fjol och mer än dubbelt så stort som vad blott för några år sedan beviljades. Det är på det sättet frågeställningen bör ligga. Man hade väntat att i utskottets motivering erhålla en förklaring, ett övertygande skäl för varför man förfar på det sättet, att man just nu gör en sådan hemställan. Men något sådant argument finner man icke i detta utskottsyttrande.

Även på punkten 15 har det högre yrkandet omfattats av en majoritetsgrupp, som sålunda får sin hemställan framförd såsom utskottets förslag. Jag kan icke finna, att i motiveringen till utskottets hemställan på denna punkt anförts något skäl, varför man nu i detta läge vill höja det föreslagna beloppet från 500,000 till 800,000 kronor. På den punkten har man emellertid erinrat om, att vederbörande, som ha att utföra dessa vägar, ha en större motprestation att åstadkomma, än på andra punkter är vanligt. Och detta är ju riktigt. Men i många fall levereras väl den motprestationen på det sättet, att vederbörande sätta in sin personliga arbetskraft, få den värderad på ett visst sätt och i hemorten utföra ett arbete, som just avser att skaffa dem själva vägar. Och de bereda sig sålunda härigenom en viss inkomst, motsvarande en del av det belopp, som inflyter i form av anslag från staten eller såsom bidrag i vissa fall från landsting och andra håll. När alltså prestationen får i mycket stor utsträckning lämnas på sådant sätt, är det ju klart, att den blir för vederbörande mycket mindre betungande — ja, jag vågar säga i vissa fall en direkt fördel — än när man får taga kontanta medel av sina kanske ringa tillgångar och lämna såsom bidrag till vägbyggandet. Men när man talar om att man bör anslå mycket höga belopp just därför att motprestationen är stor, så är det väl rimligt och riktigt att även taga hänsyn till, att motprestationen i själva verket är av sådan art, att den kan bereda vederbörande en ganska stor fördel. Det har jag nu givetvis ingenting emot. Jag tycker detta är bra, så långt det är möjligt utan att staten skadar sig själv. Men det kan omöjligen i och för sig vara något skäl för att staten i en särskilt brydsam tid nästan skall fördubbla det för ändamålet utgående beloppet.

Herr Lindmark åberopade såsom ett skäl, som han särskilt ville framhålla, att väghållningsdistrikten voro större områden i förhållande till de enskilda kommunerna och att det sålunda här vore fråga om en utjämningssträvan. Jag vill inte bestrida, att så är fallet. Men detta kan knappast vara tillräckligt skäl för att i år föreslå ett högre belopp än eljest. Jag kan omöjligt se, att den omständigheten, att dessa väganslag i viss mån skulle bereda skatteutjämning, kan vara anledning till att frångå naturliga anslagsprinciper och i detta läge ge ett högre belopp än som eljest är motiverat. Det framhålles ofta från våra norrländska län — och det stack fram också i herr Lindmarks anförande — att man är så långt efter i fråga om vägarna där uppe. Men man får väl ändå medge, att detta är rätt naturligt i en stor bygd, som alltjämt är underkastad fortsatt kolonisation. Där det ständigt pågått och alltjämt pågår ut-

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

flyttningar av två, tre, fyra personer, som bryta bygd i skogarna och skapa små samhällen, är det väl helt naturligt, att det uppstått bostäder, byar och samhälligheter, som ha det dåligt med vägarna. Den omständigheten, att man likväl flyttat ut, innebär väl, att man trots frånvaron av vägar ansett, att detta alternativ i jämförelse med andra möjligheter, som man haft, tett sig som det bättre. Vilket naturligtvis inte utesluter, att man, i den mån det är möjligt, bör bereda också dessa nybyggare vägar av olika slag. Men det är som sagt förklarligt, att vägbrist förefinnes i rätt stor utsträckning, utan att man kan beteckna den omständigheten såsom något bevis för att staten skulle lämnat deras önskemål obeaktade eller ställt sig likgiltig gentemot dem. Det gäller här ett naturligt missförhållande, som det gäller att, i den mån det är möjligt, avhjälpa.

Herr Hage ville ställa oss inför en frågeställning, som jag tror han formulerade ungefär så: lida inte näringarna också, därest man belastar kommunernas budget med stora bördor? Jo, naturligtvis. Men hur är det, herr Hage, är det inte så i många fall eller i vissa fall åtminstone, att tillkomsten av många och långa vägar genom själva kostnaderna för byggandet och sedermera även för underhållet medför en sådan belastning av kommunernas ekonomi, att det hela kan ställa sig rätt bistert för de inom kommunerna verksamma företagarna? För kommunen själv och för de inom kommunen boende innebär i själva verket ett vägbyggnadsföretag ingalunda enbart ett plus, som omedelbart tar sig uttryck i ökad skattekraft. Utan det är tvärtom så, att man omedelbart i sammanhang med byggandet av vägen och en viss tid därefter får känna på utgifterna för vägens skapande, under det att fördelarna komma först senare. Detta utesluter ingalunda — det medger jag gärna — att det här är fråga om en produktiv verksamhet, men vars poduktivitet man dock måste pröva med hänsyn till hela det läge, som föreligger i det ögonblick, när man skall taga position till frågan, om man skall bevilja ett ökat anslag eller icke. Herr Hage sade också, att vi borde betänka, att människorna, om de icke få bisträckning i större utsträckning än hittills, skulle i ren desperation gå och bli ytterlighetsmänniskor eller, som han sade, Sillénare. Ja, jag läste för ett par dagar sedan i tidningen Social-Demokraten en beskrivning av en ärad ledamot i denna kammare, hur en grupp Sillénare, som han sammanträffat med, såg ut. Och jag vill då säga, att inte angav den beskrivningen, att det för att bli Sillénare skulle vara nödvändigt att ha att kämpa med speciellt svåra ekonomiska förhållanden. Han fick tvärtom själv den uppfattningen, att det var en exklusivt borgerlig publik, som hade samlats men som han sedermera fann tillhöra den nämnda åsiktsriktningen. Jag tror inte, att det skälet kan ha någon större styrka i detta sammanhang.

Herr Ericsson i Sörsjön framhöll särskilt, att det på vårsidan i år skulle komma att bli synnerligen svårt inte blott för arbetarna utan även för egnahemsägarna, när de skola klara upp sina förhållanden. Gentemot detta vill jag endast erinra, att de förslag, som vi nu diskutera, ju icke kunna träda i tillämpning förrän efter den 1 juli. Det är ju här fråga om utgifter för *nästa* budgetår, och förhållandena eller svårigheterna fram på vårkanten i år kunna givetvis i detta sammanhang icke tagas till intäkt för ställningstagandet i frågan.

Herr Ericsson kom också in på frågan om arbetslöshetskommissionen. Han sade, att många borgerliga skulle säkerligen önska avveckla arbetslöshetskommissionen. Ja, om vi därmed kunde avveckla arbetslöshetsproblemet, om vi därmed voro befriade från alla svårigheter och omsorger, som därmed äro sammanknutna, så antar jag, att många skulle vilja vara med om att avveckla arbetslöshetskommissionen. Men om man måste räkna med att ha dessa svårigheter kvar åtminstone under den närmaste tiden, kanske i viss mån i ökad utsträckning, och om man vidare vill, att svårigheterna skola i största möjliga

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

utsträckning lösas efter arbetslinjen, då kvarstå, såvitt jag kan se, endast två alternativ: *antingen* att bibehålla en statlig organisation av ungefär arbetslöshetskommissionens karaktär och därmed söka leda arbetena *eller* att överlämna arbetena att utföras enligt dagens priser till andra, som kunna handhava dem. Men vad betyder det senare alternativet? Jo, att kostnaderna för dessa arbeten bli större och det antal arbetare som kunna beredas sysselsättning mindre, varigenom sålunda ur arbetslöshetssynpunkt skulle skapas en försämrad ställning. Jag vågar sålunda göra gällande, att hans krav, just ur den synpunkt som han föreföll att själv vara inne på, nämligen att man borde gå in för arbetslinjen, icke skulle innebära någon förbättring av läget.

Jag övergår nu till herr Hanssons anförande. Han menade, att med det sätt, varpå vi ställt upp våra principer och skapat våra frågeställningar, skulle den frågeställning, som han ansåg vara den socialdemokratiska äga vissa fördelar framför den, som han ansåg att regeringen och de borgerliga i allmänhet uppställt på detta område. Han sade, att vi formulerat problemet på följande sätt: vad ha vi för tillgångar för att kunna ordna saken — och sedan ordna vi den med hänsyn till tillgångarna. Socialdemokraterna däremot ställde upp problemet så: vilka behov föreligga här, och därefter, sedan man fått den saken klar för sig, tar man upp frågan, hur dessa behov skola kunna tillgodoses. Jag vill säga, att formellt sett kommer man väl, vilkendera vägen man går, till ungefär samma resultat. Behoven är i båda fallen av den utsträckning, att ingen kan säga att de kunna fullständigt tillgodoses, utan vardera parten blir i sitt slutliga bedömande, i sitt slutliga positionsval hänvisad till de tillgångar, som enligt den enes eller den andres omdöme finnas för att fylla behoven i fråga. Herr Hansson sade, att socialdemokraterna hade tidigare framställt förslag om vissa ändringar under den fjärde huvudtiteln, och nu framställde man förslag beträffande anslagen för vägväsendet, men i intetdera fallet erhöll man något medhåll. Det är väl ändå så, att, särskilt om man vill utbyta arbetslöshetshjälp enligt arbetslinjen på ett område mot viss annan verksamhet, man först måste fråga sig, vad det innebär ur olika synpunkter, särskilt ur social och ekonomisk synpunkt, icke blott för dagen utan även i fortsättningen, om man gör den förändringen. Det är först sedan man verkställt en sådan undersökning som man kan komma till en viss uppfattning om vilkendera vägen som är den bättre. Då vill jag för min del säga, att sammanfattar jag punkterna i det av socialdemokraterna framlagda förslaget om hur vi här skulle förfara, så kommer jag till det resultatet, att det skulle försvaga vår ekonomiska ställning i fortsättningen på ett sådant sätt, att vi icke skulle erhålla ökad möjlighet att tillgodose de arbetslösa eller att skapa ett ur det helas synpunkt bättre utgångsläge. Herr Hansson sade i det sammanhanget, att regeringen visserligen framlagt en budget men att hållbarheten av denna budget kunde man betvivla, därför att här kommer regeringen med ytterligare nya förslag. Ja, herr Hansson, om på vissa nya områden, efter det statsverkspropositionen uppgjorts, uppstå behov, som äro i och för sig oundgängliga, som ovillkorligen måste tillgodoses, har man då icke större möjlighet att tillgodose dessa nya behov med de principer regeringen följt, än om man tidigare utfäst sig från samhällets sida för åtgärder, utlägg och insatser, som i högre grad skulle taga samhällets krafter i anspråk? Såvitt jag förstår, utgör den omständigheten, att här uppstå ytterligare nya behov och svårigheter, ingen som helst anledning till kritik mot det föreliggande budgetförslaget. Ty just från förslagsställarnas sida, från finansministerns och regeringens sida, har det oupphörligt sagts, att svårigheterna med all säkerhet efter hand skulle komma att ökas och att därför möjlighet att på det ena eller andra området vidtaga ytterligare åtgärder borde bibehållas. Sålunda har just det inträffat, som man på vårt håll förklarat skulle komma att efter hand inträffa. Såvitt jag förstår, innebär det ingen anledning till att

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

på det sättet kritisera det framlagda budgetförslaget, som herr Hansson gjorde, att förslaget icke begär att bli bedömt annat än som ett försök från den nuvarande regeringens sida att åstadkomma ett ur olika synpunkter på sådant sätt avvägt budgetförslag, att man därmed kan tillgodose vad som måste anses vara fullkomligt oundgängligt och att det som helhet betraktat kan väntas medföra bästa möjliga resultat.

Vad särskilt beträffar det lånebehov, som kom till uttryck i gårdagens proposition, så är det ju på det sättet, att först när man från vederbörande företags sida kom till den uppfattningen, att det icke var fråga om en kortvarig kris på detta område, utan att man hade att räkna med en långvarig sådan, när man alltså fick klart för sig, att förhållandena pekade i den riktningen, då blev det nödvändigt att ingripa. Men detta borde åter ske på ett så tidigt stadium, att icke alltför stora ekonomiska svårigheter redan inträtt. Men inte kan den omständigheten, att man sålunda där funnit, att vissa åtgärder äro oundgängligen nödvändiga, vara ett motiv att gå in för ökade statsinsatser på ett område, där inte samma oundgängliga nödvändighet föreligger. Såvitt jag kan se, föreligger det icke någon brist i det tidigare betraktelsesättet, när man på det sättet som i detta avseende skett kompletterar den framlagda propositionen. Herr Hansson frågade, huruvida inte, därest pengar placerade i vägar i regel vore en god placering, detta vore fallet även i kristider. Ja, i det avseendet har man just att försöka undersöka, vad det är som i stället skulle undanskjutas, vad det skulle betyda ur olika synpunkter, om en sådan placering skulle ersätta andra sådana. Och vad det skulle betyda särskilt ur skattesynpunkt i detta ögonblick, har regeringen försökt ge uttryck åt genom den form, som regeringen valt för den ökade inkomstskatten på enskilda. Det är just ur arbetslöshetssynpunkt i detta ögonblick oundgängligen nödvändigt, att icke låta näringslivet drabbas av ökade skatter och svårigheter. Massor av företag på näringslivets område balansera nu på självuppehållelsens ytterkant. Och varje korn, som faller till på minussidan, gör att man kanske måste stanna. Nu har man såsom aldrig behov av att all naturlig produktion hålles i gång i största möjliga utsträckning, och den omständigheten har varit avgörande, när man inom regeringen försökt bedöma, vilka åtgärder som i detta avseende skulle vidtagas.

Det är med stöd av dessa synpunkter jag vågar uttala den tron, att man handlar klokt, om man här godkänner de av regeringen framlagda och av utskottet på flertalet punkter stödda förslagen. Och jag tror, att det vore klokt, om så kunde ske även på den enda punkt, där man i första kammaren gjort en avvikelse från regeringens förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag lär ha begått något alldeles förskräckligt galet, då jag började på ett så osympatiskt sätt, att jag sade, att jag inte tyckte om den nattsvarta pessimism, som avspeglas överallt. Jag tog det som ett ingångsord, och det var tydligen mycket misslyckat. Jag skall nu i stället be att få säga en annan sak, och det är, att vi reservanter måtte ändå ha haft något att säga, eftersom vi blivit utsatta för just en sådan beskjutning, som hans excellens statsministern nu talade om och förresten, det måste jag erkänna, själv verksamt bidrog till. Vi måste säkert ha sagt något, som träffade någonstans. Om det råkade i det bredaste bröstet eller det som kommer därnäst, skall jag låta vara osagt. Jag skall nu inte taga något särskilt ingångsord utan i stället be att få följa en gammal bergslagsregel: behandla folk först och bättre folk sedan. Få se om det passar.

Till den ändan skall jag först taga hand en liten smula om min länskamrat herr Persson i Falla, som nyss fick stora A av hans excellens statsministern för att han, som det hette, med knivskarp logik slagit fast vissa uttalanden från

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

min sida, som enligt hans förmenande inte gingo ihop. Jag skall be att få hänvisa herr Persson i Falla och övriga intresserade till det protokoll, som kommer att föreligga om några dagar, och jag skall akta mig väldigt noga för att justera bort något; den saken har man ju möjlighet att kontrollera. Jag har *inte* sagt, herr Persson i Falla, att inte en sådan avskrivning vore bra ur riksgäldskontorets synpunkt. Men jag har sagt, att jag tycker, att det skulle vara bättre att använda amorteringsfonden, som ostridigt består av andra medel än lånemedel, just för sådana här ändamål. Jag kanske i det sammanhanget också kan få säga till herr Persson i Falla, att vi ha verkligen försökt se verkligheten sådan den är. Och det är ett faktum, att på samtliga de punkter, där det föreligger förslag om höjning, är det så att det kommer att verka lindrande av arbetslösheten över hela landet, och detta fördelat på ett betydligt jämnare sätt än enligt den metod, som användes av arbetslöshetskommissionen — en sak, som jag inte har lust att vid detta tillfälle gå närmare in på, ty jag är säker på att kommissionen gör så gott den kan. Men den tabell, som utdelats till kammarens ledamöter, visar, hur ojämnt kommissionens metod att anordna arbeten över landet verkar. Jag rekommenderar bara den lilla broschyren till studium. Den har införskaffats på förslag av fjärde avdelningen, och jag tror, att det kan vara skäl att läsa den litet emellanåt. Då få herrarna se, hur det är ställt. Medan jag nu har herr Persson i Falla så nära mig här, så skall jag be att få säga, att hans olika syn på detta spörsmål möjligen, i någon mån åtminstone, beror på att han inte kommit i så direkt beröring med de arbetslösas svårigheter som vad jag för min del råkat göra. Det har betonats så många gånger, att jag egentligen inte skulle behöva upprepa det, men ett faktum är, att ingen är så djupt olycklig som den som råkar vara arbetslös. Och har han sedan till på köpet, såsom jag sade i mitt första anförande, råkat tillhöra de arbetslösas armé sedan förra krisen, 1922—23, då är det sannerligen inte att undra på om den som vill hjälpa börjar se sig om efter alla möjliga utvägar för att skaffa honom arbete, så att han skall kunna nödtorfteligen leva utan att anlita både arbetslöshetskommissionen och respektive kommuns fattigvårdsstyrelse. Så ligger, herr Person i Falla, saken till i verkligheten, och det är det som jag och övriga, som tala för reservationen i denna punkt, vilja understryka. Sedan gjorde herr Persson i Falla den anmärkningen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har fått 1 miljon kronor mer än den begärt. Ja, det har ju vitsordats från olika håll, att den begäran, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade lagt fram till Kungl. Maj:t var justerad med hänsyn till önskemålen från Kungl. Maj:ts sida. Om man tittar efter i styrelsens äskanden från de föregående åren och i år, så skall man finna, att ett arbetsprogram ligger färdigt att successivt tagas i bruk, som sträcker sig så långt, att det minsann icke är någon fara för att det skall bli mättnad på denna punkt, om man går med på reservanternas förslag, utan det finns tillräckligt mycket kvar, som ändå inte blivit beaktat.

Sedan kanske jag får säga litet till herr finansministern och till hans excellens statsministern. Jag skall inte bli långrandig. När herrarna här bägge två, och åtskilliga andra med förresten, tyckas förmena, att de obetydliga anslagshöjningar, som ifrågasatts i dag, äro av avgörande inverkan på budgeten, så få herrarna verkligen ursäkta, om jag drar en liten smula på munnen. Budgeten slutar ju — jag har nyss antecknat siffran ur regeringens egna beräkningar — på en summa av över 822 miljoner kronor. Jag överlåter med varm hand åt herrarna att själva räkna ut, vad dessa anslagshöjningar skulle innebära uttryckt i procent av den nämnda siffran. Det blir så litet, att man inte blir det allra minsta imponerad, när man får fram det på det sättet. För övrigt vill jag säga, att jag har ett ganska livligt minne av hur hans excellens statsministern brukade regera, när han var medlem av statsutskottets tredje avdelning i första hand och av statsutskottet i dess helhet. Inte var det då någonting som var

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

sakrosankt, då det kom från regeringen, utan det var snarare så, ers excellens, att om det gick att få ett hål någonstans, om det gick att göra en ändring för att, såsom herr statsministern uttryckte sig då likaväl som i dag, åstadkomma någonting för statens bästa, så vidtogs den ändringen med allra största nöje. Om vi andra skulle så småningom ha lärt oss, att man skall på det sättet taga vara på chanserna, så måste jag verkligen säga, att hans excellens statsministern borde vara den siste att beklaga sig över en sådan sakernas vändning.

Det har talats så mycket om, hur svår ställningen är och att staten nu är tvungen att låna stora belopp. Beträffande den avskrivning, som vi talat så mycket om i kväll, har jag redan sagt, att det ur riksgäldskontorets synpunkt är bra med en sådan avskrivning. Det är att slå in öppna dörrar, när man vill göra gällande, att jag skulle sagt något annat. Men jag anser, att det i nuvarande läge är ännu bättre att för produktiva ändamål använda dessa pengar, som inte äro lånemedel utan hopskrapats på annat sätt. Nu framhöll hans excellens statsministern nyss, att det med hänsyn till statens järnvägars dåliga inkomster var nödvändigt att göra avskrivningar. Ja, det är det visst. Men jag påpekade förra gången, att beträffande den saken har riksdagen i gott samförstånd med regeringen bestämt, att det skulle göras upp en amorteringsplan. För i år har beräknats ett avskrivningsbelopp av 2.6 miljoner kronor för statens järnvägar. Vi ha vidare under de senare åren i regel för varje år avsatt 5 miljoner till täckande av förluster för kreditkassan. När nu herr finansministern sitter här i närheten, så kan jag ju anförtro honom, att de upplysningar beträffande läget, som vi fingo häromdagen och som herr finansministern syftade på, icke voro av enbart skrämmande art. Man kan ju inte debattera detta så mycket, men så mycket tror jag i alla fall jag vågar säga, ifall det kan glädja herr finansministern. Ja, jag hör nu, att detta icke är någon nyhet för herr finansministern, och då veta vi det alltså bägge två. Vi ha också i 4:e avdelningen gått med på den programenliga avskrivningen. Men vi reservanter anse, att det i nuvarande läge är litet för mycket att taga en så stor klumpsumma på en gång. Det är den enkla sanningen. Vi kunna inte hjälpa statens affärer ett dugg i stort sett genom att nu, när vi ha det som allra sämst, avskriva över 27 miljoner. Jag tror inte, att statens järnvägar eller andra statens affärsdrivande verk bli hjälpta genom att man avskriver 15 miljoner kronor på statens innehav av aktier i Ostkustbanan. Det kunna vi väl i alla fall vara överens om. Jag tycker det är viktigare att använda så många miljoner som möjligt för att nu skaffa arbete och bröd; sedan få vi göra avskrivningar, när vi få råd. Kom då gärna igen med förslag om amortering; då blir alltihop bara sunt och riktigt och har min fulla välsignelse.

Sedan får jag lov att säga litet i anledning av vad hans excellens statsministern anförde rörande ödebygdsvägar och enklare utfartsvägar. Det märktes på hans excellens statsministerns tal, att han fann det vara, om jag så får uttrycka mig, en krångligare balansgång än vanligt att försöka motbevisa, att det var högst behjärtansvärda anslagskrav, som här framlagts från reservanternas sida. Vad särskilt utfartsvägarna beträffar var det mig ett nöje att sitta och nicka bifall till vad hans excellens statsministern sade. Jag kan ju få referera till mina kamrater på fjärde avdelningen, t. ex. till herr Olofsson i Digernäs, som torde kunna bestyrka att jag i avdelningen använde precis samma bevisföring som hans excellens statsministern här gjorde. Men jag påvisade, att när det är såsom det nu är uppe särskilt i ödebygderna, när skogsavverkningen i vissa fall är inställd, när småbönderna och torparna inte ha någonting att göra, då är det sannerligen bra för dem, om de dels kunna få genom arbete prestera sin andel av kostnaderna och dels även förtjäna något på de andelar, som komma från andra håll. I det fallet tyckas vi sålunda vara överens för en gångs skull även i kväll.

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Det är bara en enda liten sak till som jag kanske får lov att erinra om. Under förra krisen utgick inkomstskatten efter siffran 175, i dag efter siffran 145. På den tiden fick staten i ett fall låna pengar till 6 procent. Det lånet är nu konverterat. I ett annat fall fick staten betala 5.5 procent, och det lånet finnes ännu kvar. Herr finansministern tror väl inte, att staten i detta ögonblick skall behöva betala 5.5 procent? Allt detta visar i alla fall, att det inte är skäl att se så svart på tingen, som man gör från regeringsbänken, ty det är dock åtskilligt ljusare nu än vid det förra tillfället.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Sandberg:** Herr talman! Jag vill begagna tillfället att under den allmänna principdiskussionen med några ord ge mitt understöd åt vad utskottet föreslagit beträffande punkten 15, byggande av enskilda utfartsvägar. Om en anslagsökning skall vara berättigad på någon punkt av sjätte huvudtiteln, så tycker jag för min del, att det bör vara framför allt på den ifrågavarande. Man kan inte göra några anmärkningar mot det sätt, på vilket dessa medel komma till användning ur ekonomisk synpunkt. Det har sagts flera gånger förut, och jag skall inte mera uppehålla mig vid detta, att de vägar, som åstadkommas med hjälp av detta anslag, bli de billigaste av alla vägar. Detta är ju ett betydelsefullt faktum, som kvarstår, även om det givetvis är riktigt, såsom hans excellens statsministern nyss yttrade, att det måste falla sig lättare för vederbörande intressenter i vägföretagen att utföra sin prestation genom arbete än genom kontanta utlägg. Jag tror också, att man kan säga, att de vägar, som utföras med detta understöd, bli en verkligt produktiv tillgång. Man kan väl inte heller diskutera den takt, i vilken man bör bygga nya vägar i detta fall, då det här är fråga om trakter i fullkomlig avsaknad av vägar. Under sådana förhållanden kan man icke säga annat än att det gäller att söka att avhjälpa den stora bristen så fort som möjligt, helst som i praktiskt taget alla fall folket står färdig och väntar på att få göra sin del av arbetet.

Vi ha från Norrlandshåll framhållit det stora behovet av vägar i allmänhet, och jag vill i synnerhet betona den saken, när det gäller de enskilda utfartsvägarna. Här göres nu den invändningen, att detta tal om det stora vägbehovet i Norrland inte är någonting nytt, det behovet har ju förelegat även tidigare. Utan att ingå på att ytterligare belysa det stora behovet av vägar däruppe, något som i och för sig kunde vara frestande nog, helst som det föreligger ett rikligt material, vill jag dock säga, att jag tror, att det utöver det skriande vägbehovet föreligger alldeles särskilda skäl, som tala för att man trots nödvändigheten av sparsamhet likväl bör öka särskilt det anslag, varom jag nu talar.

Jag syftar härmed på det svåra läget för de befolkningsgrupper, som framför allt äro beroende av de vägar, för vilkas byggande det här ifrågavarande anslaget är avsett, och jag menar, att denna omständighet kommer till som ett alldeles särskilt skäl, varför anslaget nu bör ökas. Såsom förut framhållits av herr Lindmark, har man här att göra med småbrukare, lägenhetsinnehavare och dylika, och vad herr Lindmark anförde om arbetslösheten bland dessa människor vill jag för min del understryka. Jag skall därför icke upptaga tiden med att upprepa, vad som redan sagts i det hänseendet. Det är emellertid tydligt att för avhjälpande av denna arbetslöshet, som kan vara kännbar nog, även om den icke kommer till synes i statistiken, måste det också göras något, och i det avseendet är just en höjning av det här ifrågavarande anslaget en mycket lämplig åtgärd.

Man kan också hjälpa de här ifrågavarande jordbrukarna mera direkt i deras egenskap av jordbrukare genom att bereda dem möjligheter att anlägga dessa så ytterst behövliga utfartsvägar. Dessa vägar framkalla nyodlingar och därmed nya försörjningsmöjligheter. Så länge vägar saknas, är befolkningens

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

ställning bekymmersam även i goda tider, men ännu värre bli förhållandena under tider sådana som de nuvarande. Det nödvändiga utbytet av produkter och varor, som för jordbrukarna är ofrånkomligt, är ju nästan omöjligt att åstadkomma för dem, som leva under sådana förhållanden, att de sakna vägar. Det måste därför bli till en verklig hjälp direkt för jordbruket, om man bereder dessa människor ökade möjligheter att åstadkomma nya eller förbättrade kommunikationsleder, och därvidlag måste jag säga, att varje möjlighet till hjälp åt Norrlands jordbrukare bör utnyttjas.

Den hjälp åt jordbruket, som kommit andra delar av landet till del — jag erinrar här om stödet åt spannmålsodlingen för att icke tala om hjälpen åt betodlarna — har icke kommit Norrland tillgodo, utan har tvärtom inneburit en ökad belastning av denna del av landet. Detta behöver icke innebära, att vi norrlänningar skulle vilja inleda en byteshandel, då vi yrka på att få åtminstone någon hjälp på de punkter, där detta kan ske. Vi kräva endast, att vi måtte vederfaras rättvisa ur sakliga synpunkter, och vi begära ingen återtjänst endast därför att röster avgivits även från Norrland för stöd åt jordbruket i Skåne. Jag vill tillbakavisa detta tal om att här skulle vara fråga om en ur sakliga synpunkter förkastlig kohandel.

Den ökning av anslaget, som utskottet nu föreslagit på den punkt, varom jag här talar, är ju 300,000 kronor. Det är för vårt vidkommande, som önska att detta anslag måtte bli så stort som möjligt, en tacknämlig sak, och jag tror inte, att den behöver innebära ett sönderbrytande i någon allvarligare grad av budgetarbetet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på nu förevarande punkt, nr 15.

Med herr Sandberg förenade sig herrar *Persson* i Trången och *Selberg*.

Herr **Bergström** i Bäckland: Herr talman! Det har mer än en gång blivit sagt under vägdebatterna i denna kammare, att särskilt i Norrland med dess behov av vägar och icke minst vägar av enklare typ har byggandet av de statsunderstödda utfartsvägarna kommit väl till pass, icke minst på grund av dessa vägars billiga anläggningskostnader. Intressenterna i sådana företag, som avse byggandet av dylika vägar, ha fått en rätt god hjälp, det måste man ju erkänna, i de bidrag, som härvidlag utgå såväl till förrättningar, vilka avse dessa vägar, som ock till själva byggandet av vägarna. Klart är dock, att med ett större statsbidrag till de enskilda utfartsvägarna än vad Kungl. Maj:t föreslagit, möjligheten att bygga flera vägar av denna typ också blir större. I detta sammanhang skulle jag vilja säga, att man kan icke tala om att vägnätet inom ett vägdistrikt är i det närmaste utbyggt, så länge byar och större byområden sakna farbara utfartsvägar, även om de allmänna vägarna skulle befinna sig i det bästa skick. Man kan säga, att vår tid med dess utveckling på skilda områden gör vägfrågan i obygden till en av de mest brännande frågorna. Huru önskar icke, för att nu bara taga ett exempel, obygdsbefolkningen att vid sjukdomsfall kunna komma i åtnjutande av den vård, som lämnas på våra lasarett! Men för att fylla det önskemålet fordras ju vägar.

Vägfrågan är för denna befolkning också i hög grad, kan man säga, en jordbruksfråga. Få nämligen jordbrukarna i obygden vägar, så kunna de också vinna avsättning för sina jordbruksprodukter på ett helt annat sätt än nu.

När jag väckte den motion — och det var egentligen dit jag ville komma — om en höjning av anslaget till de enskilda utfartsvägarna, var jag av den uppfattningen, att statsutskottet icke skulle komma att vidtaga någon mera avsevärd höjning av ifrågavarande anslag. Om en höjning verkligen skulle komma att föreslås av utskottet, så skulle denna, antog jag, icke gå längre än till det belopp väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om, ett belopp, som jag

Ang. anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

också upptog i min motion. Jag förstår, att varje förslag, som innebär en höjning av ett av Kungl. Maj:t äskat anslag, blir föremål för en ingående prövning inom utskottet, som ju också har möjlighet att på ett helt annat sätt än en enskild motionär företaga en sådan prövning. När nu majoriteten i statsutskottet anser sig kunna föreslå en sådan höjning av det här begärda anslaget, som utskottets yrkande innebär, så bör jag givetvis som motionär uppskatta — och det gör jag också — att en sådan värdefull hjälp just nu kan givas obygdsbefolkningen i dess strävan att skaffa sig vägar.

Jag hoppas nu, herr talman, att utskottet också skall kunna föra igenom detta sitt förslag här i denna kammare.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Anderson i Råstock begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej; har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. anslag till byggande av ödebygdsvägar.

Punkten 14, angående anslag till byggande av ödebygdsvägar.

Under punkten 13 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 900,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels de likalydande motionerna nr 110 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 196 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, vilka hemställt, att riksdagen för budgetåret 1932/1933 måtte, såvitt nu vore i fråga, anvisa till byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 900,000 kronor ett extra reservationsanslag av 1,100,000 kronor,

dels ock de ävenledes likalydande motionerna nr 148 inom första kammaren av *P. E. A. Jonsson m. fl.* och nr 172 inom andra kammaren av herr *Näslund m. fl.*, i vilka föreslagits, att riksdagen måtte till byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,175,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och motionerna I: 110 och II: 196, i vad nämnda motioner avsåge

Ang. anslag till byggande av ödebygdsvägar. (Forts.)

förevarande anslag, samt motionerna I: 148 och II: 172 måtte till byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Widell*, förste vice talmannen *Nilsson*, andre vice talmannen *Bengtsson*, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å motionerna I: 110 och II: 196, i vad nämnda motioner avsåge nu förevarande anslag, samt med avslag jämväl å motionerna I: 148 och II: 172, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 900,000 kronor, samt

av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Rosén*, *Asplund*, *Walles*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Wigforss*, *Nilsson* i Örebro, *Andersson* i Höör och *Ward*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och motionerna I: 148 och II: 172 samt med bifall till motionerna I: 110 och II: 196, i vad nämnda motioner avsåge nu förevarande anslag, måtte till byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbotten, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Det kan inte falla mig in att taga upp någon debatt på denna punkt, efter all den diskussion, som här i kammaren förekommit, och jag ber därför att i korthet få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Malmö m. fl.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl.; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. anslag till byggande av enskilda utfartsvägar.

Punkten 15, angående anslag till byggande av enskilda utfartsvägar.

Kungl. Maj:t hade under punkten 14 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

dels de likalydande motionerna:

nr 72 inom första kammaren av herr *Bergqvist m. fl.* och nr 109 inom andra kammaren av herr *Lindmark m. fl.*, i vilka yrkats,

a) att det i statsverkspropositionen till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 föreslagna reservationsanslaget å 500,000 kronor måtte höjas med 400,000 kronor till 900,000 kronor; och

Ang. anslag till byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

b) att nämnda höjning av anslaget eller 400,000 kronor skulle utgå från det anslag till arbetslöshetens bekämpande, som innevarande riksdag komme att anvisa för budgetåret 1932/1933;

nr 110 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 196 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen för budgetåret 1932/1933 måtte, såvitt nu vore i fråga, anvisa till byggande av enskilda utfartsvägar utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 500,000 kronor ett extra reservationsanslag av 400,000 kronor; samt

nr 146 inom första kammaren av herr *Rosén m. fl.* och nr 176 inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen måtte besluta att till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

dels ock motionen nr 178 inom andra kammaren av herr *Bergström* i Bäckland, i vilken föreslagits, att riksdagen måtte höja det i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 föreslagna extra reservationsanslaget med 100,000 kronor från 500,000 kronor till 600,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och ovanberörda motioner — motionerna I: 110 och II: 196 i vad de avsåge nu ifrågavarande anslag — måtte till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 800,000 kronor.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius*, *Widell*, andre vice talmannen *Nilsson*, förste vice talmannen *Nilsson*, andre vice talmannen *Bengtsson*, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Persson* i Falla och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner — motionerna I: 110 och II: 196 i vad de avsåge nu ifrågavarande anslag och motionerna I: 146 och II: 176 i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag — måtte till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor; samt

av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Nylander*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och motionerna I: 72, 110 och 146 samt II: 109, 196 och 176 — motionerna I: 110 och II: 196 i vad de avsåge nu ifrågavarande anslag — ävensom med bifall till motionen II: 178, måtte till byggande av enskilda utfartsvägar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag vill begagna tillfället att rikta en varm vädjan till skåningar och smålänningar i denna kammare. Jag märkte, att när herr förste vice talmannen hållit sitt anförande här i afton, fick han instämmande särskilt från Skåne och Småland.

Ang. anslag till byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

Jag skulle vilja peka på olikheten i de förhållanden, som råda i Skåne och i Norrbotten. Jag har siffror här rörande jordarealen i Malmöhus län och i Norrbottens län. Malmöhus län innehåller 473,439 hektar och Norrbottens län 9,866,009 hektar. Jordarealen i Norrbottens län är alltså mer än 20 gånger så stor som jordarealen i Malmöhus län. När man tänker på att sistnämnda län i ungefär 100 år hållit på att bygga vägar, medan Norrbotten för 100 år sedan icke hade några vägar alls utan endast fästigar, förstår man väl, att det fortfarande saknas vägar i Norrbotten.

Med tanke på den hjälp, som skåningar och även smålänningar liksom andra sädesproducerande jordbrukare fått i riksdagen i år, vill jag rikta en varm vädjan till dem — sädesodlare och betodlare — att icke begagna en alltför hård hand i denna fråga.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Jag ber att få erinra om, att vi ha ett belopp av 100,000 kronor reserverat av föregående års anslag, och att med det av Kungl. Maj:t begärda anslaget av 500,000 kronor det kommer att nästa år stå till förfogande en summa av 600,000 kronor eller precis det belopp väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärt. Längre än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen brukar man aldrig gå — man går i allmänhet icke ens så långt. När det nu kommer att finnas medel till vad styrelsen krävt, anser jag, att den av Kungl. Maj:t föreslagna summan är tillräcklig. Jag ber alltså att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Under debatten i kväll har det framgått, att herr Persson i Falla överhuvud taget icke vill ge några extra slantar till vägbyggnader. Det hade han inte behövt särskilt tala om. Herr Persson i Falla anförde samma skäl i utskottet som han anfört här, men det bet icke bättre där, än att majoriteten i alla fall beträffande det lilla överskottsbeloppet ansåg, att behållningen av anslaget icke funnits så länge, att de övriga delarna av landet hunnit anpassa sig därefter. Det är just för att bereda dem också möjlighet att komma med på ett hörn, som vi inom utskottsmajoriteten ansett det lämpligt att använda pengarna på föreslaget sätt och därigenom få mycket vägar för en ringa slant. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag förstår icke riktigt herr Olofssons i Digernäs resonemang, när han yttrar sig som om smålänningarna hade lika stort gagn av stödet för sockerbets- och spannmålsodlingen som skåningarna. Detta blottar en stor okunnighet om verkliga förhållandet.

Vad denna fråga beträffar tror jag, att om man bedömer läget sådant det är, kommer man till den uppfattningen, att Kungl. Maj:t gått så långt på förevarande punkt, som det överhuvud taget är möjligt. När man hörde herr finansministerns anförande, fick man klart för sig, att om läget vid statsverkspropositionens framläggande varit sådant som det är nu, hade mindre belopp föreslagits från Kungl. Maj:ts sida än som skett.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Persson i Fritorp, i

Ang. anslag till byggande av enskilda utfartsvägar. (Forts.)

anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 77 ja och 78 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Ang. anslag till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan.

Punkten 16, angående anslag till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan.

Under punkten 15 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft dels de likalydande motionerna nr 110 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 196 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen för budgetåret 1932/1933 måtte, såvitt nu vore i fråga, anvisa till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 500,000 kronor ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor;

dels de ävenledes likalydande motionerna nr 147 inom första kammaren av herr *Karl A. Johansson m. fl.* och nr 215 inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen måtte besluta att till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan för budgetåret anvisa ett extra reservationsanslag av 750,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner — motionerna I: 110 och II: 196 i vad de avsåge nu förevarande anslag och motionerna I: 147 och II: 215 i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag — måtte till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Rosén*, *Asplund*, *Walles*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Wigforss*, *Nilsson* i Örebro, *Andersson* i Höör och *Ward*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt motionerna I: 147 och II: 215 ävensom med bifall till motionerna I: 110 och II: 196, de båda sistnämnda motionerna i vad de avsåge nu förevarande anslag, måtte till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Ang. anslag till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan. (Forts.)

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag ber endast att få yrka bifall till den reservation, som vid punkt 16 är avgiven av herr Nilsson i Malmö m. fl.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Ang. anslag till anläggning av en enkel bygdeväg i Norrbottens län.

Punkten 17, angående anslag till anläggning av enkel bygdeväg från Areavaara över Huuki till Kieksisvaara i Norrbottens län.

Kungl. Maj:t hade i punkten 16 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till anläggning av enkel bygdeväg från Areavaara över Huuki till Kieksisvaara i Norrbottens län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 70,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de likalydande motionerna nr 110 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 196 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, i vilka yrkats, att riksdagen för budgetåret 1932/1933 måtte, såvitt nu vore i fråga, anvisa till anläggning av en enkel bygdeväg från Areavaara till Kieksisvaara i Norrbottens län utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 70,000 kronor ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, i vad dessa avsåge anslag till ifrågavarande väganläggning, måtte till anläggning av enkel bygdeväg från Areavaara över Huuki till Kieksisvaara i Norrbottens län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 110,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Widell*, andre vice talmannen *Nilsson*, *Johan Bernhard Johansson*, *Nylander*, förste vice talmannen *Nilsson*, andra vice talmannen *Bengtsson*, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Persson* i Falla och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner i vad dessa avsåge anslag till ifrågavarande väganläggning, måtte till anläggning av enkel bygdeväg från Areavaara över Huuki till Kieksisvaara i Norrbottens län för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 70,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid denna punkt fogade reservation.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr

Ang. anslag till anläggning av en enkel bygdeväg i Norrbottens län. (Forts.)

Persson i Fritorp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19 och 20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till statsunderstödda fiskehamnar.

Punkten 21, angående anslag till statsunderstödda fiskehamnar.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 22 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de likalydande motionerna nr 114 inom första kammaren av herr *Möller m. fl.* och nr 201 inom andra kammaren av herr *Hansson* i Stockholm *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte utöver av Kungl. Maj:t föreslagna 200,000 kronor till »statens fiskehamnar» för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 220,000 kronor.

Då av förenämnda motioners motivering framginge, att de däri framställda yrkandena avsåge statsunderstödda fiskehamnar och ej statens fiskehamnar, hade motionerna upptagits till behandling under nu förevarande punkt.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner, måtte till statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 140,000 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Walles*, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Wigforss*, *Nilsson* i Örebro, *Andersson* i Höör och *Ward* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å ovanberörda motioner måtte till statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1932/1933 anvisa ett extra reservationsanslag av 200,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall icke utveckla någon större energi på denna punkt. Jag vill endast konstatera, att det finns några reservanter här, som velat biträda Kungl. Maj:ts förslag, medan majoriteten i

Ang. anslag till statsunderstödda fiskehamnar. (Forts.)

utskottet gått in för nedsättning av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Jag anser icke, att denna nedsättning är befogad, ty anslaget är så pass knappt tillmätt, att om man drager ifrån något, betyder detta, att åtskilligt, som behöver göras, får stå efter. Jag yrkar alltså, herr talman, vid punkt 21 bifall till den av herr Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Statsutskottets vice ordförande yrkade nyss bifall till den av herr Nilsson i Malmö m. fl. avgivna reservationen, vilket är detsamma som ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har, såsom herrarna finna av utlåtandet, omnämnt, att genom minskning med 60,000 kronor av anslaget på denna punkt möjlighet öppnas att bereda medel till upprensning av djuprännan i Kalmarsund. Vi voro eniga på avdelningen och inom utskottet att i sistnämnda hänseende biträda den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. avgivna motionen, som betingar 63,000 kronor. För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson:** Herr talman! Jag skulle helst ha sett, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag även på denna punkt, men då det föreligger ett enhälligt utlåtande röranде bifall till den av herr Nilsson i Gränebo m. fl. väckta motionen angående upprensning av djuprännan i Kalmarsund, har jag inga förhoppningar om att Kungl. Maj:ts förslag skall bifallas och motionen avslås. Under sådana förhållanden skulle man kunna riskera, att den av Kungl. Maj:t begärda anslagssumman komme att överskridas med de 63,000 kronor, som erfordras för upprensning av djuprännan i Kalmarsund. Fastän jag är av den uppfattningen, att denna upprensning mycket väl kunnat anstå något år, vill jag i frågans nuvarande läge icke påyrka ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslaget till statsunderstödda fiskehamnar och därigenom riskera en utgiftsökning på huvudtiteln med 63,000 kronor.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag hör till dem, som både på avdelningen och i utskottet velat biträda herr Nilssons i Gränebo m. fl. motion, men jag får verkligen säga, att jag tycker, att så viktig är icke den saken jämfört med detta andra behov, att man behöver skära ned ett så knappt tillmätt anslag som det som begäres på förevarande punkt. Den upplysningen har jag velat lämna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21 av utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst samt anslagen, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 22—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag till Svenska brandkårernas riksförbund.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 46*, angående anslag till Svenska brandkårernas riksförbund, yttrade:

Herr **Lundström:** Herr talman! Svenska brandkårernas riksförbund har de sista åren haft ett anslag av 2,000 kronor per år. I årets statsverksproposition har kommunikationsministern med åberopande av det budgetära läget strukit detta anslag. Med anledning av en av landshövding Nilsson i första kammaren väckt motion om ett anslag av 5,000 kronor till förbundet i fråga och en likalydande motion av mig i denna kammare har statsutskottet yttrat sig och avstyrkt motionerna. Att jag det oaktat vågar taga kammarens tid i anspråk beror på att jag anser det ändamål, för vilket detta förbund verkar, vara av så stor ekonomisk betydelse icke blott för staten utan även för kommunerna och enskilda, att jag anser mig böra vädja till kammarens ledamöter att låta detta förbund åtminstone få behålla det anslag om 2,000 kronor, som tidigare utgått. Jag gör detta så mycket mera, som första kammaren redan utan votering bifallit detta förslag.

För vilket ändamål arbetar detta förbund? Det framgår av dess stadgar, där det står, att förbundet verkar för utvecklandet av ett ordnat och betryggande brandväsen särskilt å landsbygden. Under detta förbund sortera länsförbund, och 15 länsförbund äro i arbete. Respektive landshövdingar med ett undantag när äro ordförande i länsförbunden. Till dessa länsförbund höra kommunala och frivilliga brandkårer, organiserade och uppbyggda av förbundet. Varje förbund har konsulenter, som ha till uppgift att instruera brandmännen och att ha uppsikt över brandmännen m. m.

Sammanslutningar som dessa borde hjälpas, när de göra framställningar till staten, kommuner och enskilda om att få anslag, då de därvid kunna bevisa, att de uppnått positiva resultat. Jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa en massa statistiskt material, utan inskränka mig till den uppgiften, att av till förbundet hörande 660 kårer under fjolåret 167 kårer räddade värden till ett belopp av ungefär 14 miljoner kronor. Att en sådan organisation, som detta förbund uppbyggt, fungerar på ett fullt tillfredsställande sätt framgår av en händelse, som nyligen timat, jag åsyftar branden i Svärdsjö, som säkerligen är för kammarens ledamöter bekant, då den gått genom pressen. Det har enstämmigt uttalats, att den brandkår, som där skötte släckningen och räddade de liv, som stodo att rädda, och som var en av dessa frivilliga brandkårer, som detta förbund organiserat, fyllt ett behjärtansvärt ändamål.

Jag tillåter mig, herr talman, hemställa, att andra kammaren vill i likhet

Ang. anslag till Svenska brandkårernas riksförbund. (Forts.)

med första kammaren för nästkommande budgetår, såsom skett föregående år, bevilja ett anslag av 2,000 kronor.

Med herr Lundström förenade sig herr *Sandström.*

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Då första kammaren visat så stor generositet, är det väl icke värt att bråka om dessa 2,000 kronor utan bevilja dem såsom ett minne av andra nederlag i dag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till det av herr Lundström under överläggningen gjorda yrkandet, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m.

Punkten 47, angående anslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser.

Uti punkten 55 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att höja det ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser, nu 4,500,000 kronor, med 200,000 kronor till 4,700,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

motionen nr 43 inom första kammaren av herr *Ekman,* däri yrkats, att riksdagen, i samband med prövningen av det utav Kungl. Maj:t under punkt F: 2 (55) i sjätte huvudtiteln begärda ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser, måtte uttala, att den tjänstebrevsrätt, som för närvarande tillkomme svenska kyrkans diakonistyrelse, borde bibehållas;

de likalydande motionerna nr 142 inom första kammaren av herr *Frändén* och nr 162 av herr *Sandström m. fl.,* i vilka föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om tjänstebrevsrättens borttagande för hushållningssällskapen, deras utskott och tjänstemän, ävensom hushållningssällskapens ombudsmöten och deras förvaltningsutskott, för direktioner eller styresmän för lasarett samt för under landsting stående tuberkulossjukvårdsanstalter, å vilka tuberkulossjukvårdsstadgan ägde tillämpning;

de ävenledes likalydande motionerna nr 143 inom första kammaren av herr *Lundell m. fl.,* och nr 164 inom andra kammaren av herr *Lilliecreutz m. fl.,* i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling och prövning av det av Kungl. Maj:t uti sjätte huvudtiteln under punkt F punkt 2 begärda ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser måtte uttala, att den tjänstebrevsrätt, som för närvarande tillkomme hushållningssällskapen och deras ombudsmöten, borde bibehållas;

motionen nr 155 inom andra kammaren av herr *Törnkvist* i Karlskrona, däri hemställts, att riksdagen måtte uttala sig för att rikets sjömanshus tillerkändes allmän tjänstebrevsrätt samt att alltså nuvarande begränsning av deras tjänstebrevsrätt till allenast värnpliktsärenden måtte bortfalla; samt

motionen nr 213 inom andra kammaren av herr *Pehrsson* i Göteborg *m. fl.,* däri föreslagits, att riksdagen i samband med prövningen av det av Kungl. Maj:t under punkt F: 2 (55) i sjätte huvudtiteln begärda ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser måtte uttala, att riksdagen, som ansett att beviljad tjänstebrevsrätt icke borde indragas, för sin del icke kunnat ansluta sig till principen, att tjänstebrevsrätten skulle förbehållas endast för sådana anstalter och institutioner, vilkas verksamhet avsåge allmänna ändamål av den betydelse, att desamma ansåges böra *helt* tillgodoses av statsmedel, utan ansåge att sådan rätt efter Kungl. Maj:ts be-

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

prövande i varje fall borde fortfarande medgivas åt institutioner och föreningar, vilka, ehuru de icke kunde anses vara av statlig natur, i sin verksamhet företrädde så viktiga allmänna sociala eller humanitära intressen, att det syntes väl befogat, att staten genom att bevilja dem tjänstebrevsrätt understödde deras verksamhet.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, måtte höja det ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser, nu 4,500,000 kronor, med 200,000 kronor till 4,700,000 kronor; och

b) att ovanberörda motioner måtte anses besvarade med vad utkottet anfört.

Vid denna punkt voro fogade reservationer:

av herrar *Widell*, *Bergqvist*, *Johan Bernhard Johansson*, *Karl Emil Andersson*, *Nylander*, förste vice talmannen *Nilsson*, *Holmgren*, *Persson* i Fritorp, *Persson* i Falla och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av ovanberörda motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva, att riksdagen ej kunnat biträda det av departementschefen framlagda förslaget om en allmän indragning av vissa offentliga institutioners nuvarande tjänstebrevsrätt; och

b) med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, höja det ordinarie förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser, nu 4,500,000 kronor, med 200,000 kronor till 4,700,000 kronor; samt

av herrar *Oscar Olsson*, *Walles*, *K. A. Wilhelm Björck*, andre vice talmannen *Bengtsson* och *Andersson* i Prästbol, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Hallén:** Herr talman! På sid. 64 av förevarande utlåtande har utskottet anfört sin motivering för en skärpning i fråga om begränsningen av tjänstebrevsrätten, därvid som bekant utskottet i stort sett anslutit sig till besparingsnämndens förslag. Där uppräknar utskottet dock på nämnda sida vissa institutioner och inrättningar, där det ifrågasättes, om icke tjänstebrevsrätten bör få stanna kvar. Där nämnes exempelvis hushållningssällskap och vissa till landsting eller kommuner hörande allmänna sjukhus eller sjukvårdsinrättningar. Det heter där: »En indragning av den nuvarande fribrevsrätten för ovannämnda sjukvårdsinrättningar skulle allenast innebära en enligt utskottets mening ej rättvis ytterligare överflyttning av sjukvårdsutgifter å de redan förut härav hårt belastade landstingen och kommunerna eller andra intressenter.» Till slut nämner utskottet även Svenska Röda korset, som står i en sådan särställning, att det bör räknas in under samma kategori.

Jag ber då att få erinra om en annan sammanslutning, som jag anser böra bli förtjänt av herr statsrådets speciella uppmärksamhet, när det gäller att omsätta dessa principbeslut i verkligheten. Det gäller sjömansvårdsutskottet i Uppsala. Det är en del av svenska kyrkans missionsstyrelse, en institution, som sedan 1874 haft tjänstebrevsrätt. I ett cirkulär, som tillställts kammarens ledamöter, har det framhållits, att från sjömansvårdsutskottet i Uppsala ombesörjes expediering av tidningar och tidskrifter till olika sjömanskyrkor eller läsesalar i främmande länder och till svenska sjömän i utlandet. Det är icke en liten post av tidningar och tidskrifter, som utgår därifrån, icke

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

mindre än 1,268 exemplar olika tidningar och tidskrifter. Den samlade upplagan av dessa uppgår till 200,000 exemplar. Om sjömansvårdsutskottet skulle betala portokostnaden för tidningsdistributionen till utlandet, skulle det åsamka sig en utgift på över 12,000 kronor. Det är ett ganska ringa belopp, som staten egentligen lämnar till upplysnings- och folkbildningsarbetet bland sjömännen. Det är endast 10,000 kronor till de bibliotek, som förekomma. Jag menar, att när på det sättet det allmänna lämnar så litet bidrag till vårt sjöfolk, vore det obarmhärtigt, om genom tjänstebrevsrättens indragning man skulle försvåra denna strävan att tillhandahålla svenska tidningar och tidskrifter åt sjömännen i främmande hamnar.

Då första kammaren har tagit utskottets utlåtande och motivering utan någon ändring, vill jag naturligtvis icke, som jag annars hade haft för avsikt, föreslå något tillägg till utskottets motivering. Jag skall avstå från det och i stället vädja till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att, när det framdeles gäller att taga frågan under omprövning, han ville se till, om icke — i stället för den väg, som erbjudes att gå till Kungl. Maj:t och begära kontant ersättning — man kan till fromma för sjömanskåren bibehålla tjänstebrevsrätten för en institution, som haft sådan sedan 1874, särskilt med tanke på att det är faktiskt det enda vi göra för våra sjömän i främmande hamnar.

Herr *Andersson* i Katrineholm instämde häruti.

Herr andre vice talmannen **Bengtsson:** Herr talman! Det gäller här ganska stora belopp. Det torde vara känt för kammarens ledamöter, att det är få saker, som ha fått statens bistånd, där man missbrukat detta i så stor utsträckning som på förevarande område. Det rådde i utskottet enighet om att en utredning bör komma till stånd. Nu har jag icke något att säga emot den föregående talaren i avseende å den sak han förfäktade. Men jag är lika säker på att även för de andra intressen, som uppräknas, kunna anföras lika goda skäl; det är därför bäst, att alla intressen få komma in under den utredning på hithörande område, som begärts av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är ju så, att det skiljer faktiskt icke så mycket på utskottets utlåtande och de olika reservationerna. Vad som förekommer är att reservationerna innehålla en smula starkare eller mildare framhållande av vissa institutioner och föreningar och andra till Kungl. Maj:ts benägna omprövning. Det är hela saken. Vi behöva därför icke här taga upp någon lång tid med detta ärende.

Dessutom vill jag säga, att jag fått höra av utskottets ordförande, att första kammaren tagit utskottets förslag med en ändring i andra meningen i andra stycket på sid. 65, så att denna mening skulle lyda: »I anledning härav vill utskottet erinra om önskvärdheten av att beredningen av hithörande ärenden må ske gemensamt med kommunikationsdepartementet samt att de, i den mån Kungl. Maj:t anser sig böra inhämta riksdagens mening, föreläggas riksdagen på ett sådant sätt, att en enhetlig behandling må vara möjlig.»

Då det förhåller sig, som jag sagt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som framgår av vad jag nyss uppläst.

Herr **Wallerius:** Herr talman! Om man resonerar så, att i en del fall missbruk av denna rätt till tjänstebrev förekommit, och att den därför bör bort-

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

tagas, så är detta att gå strängare fram än som synes nödigt. Dels kunde man dock förvänta att genom ytterligare föreskrifter och en kontroll, som tydligtvis kunde utövas, dessa missbruk bleve avvärjda, och dels innebär den behandling av ärendet, som hittills förelupit, ett memento av den art, att man med allt fog lär kunna vänta en dylik verkan därav.

Bland de institutioner, som det här är fråga om, är det två, som jag i synnerhet ville tala för: Svenska kyrkans missionsstyrelse och Diakonistyrelsen.

Missionsstyrelsen har sedan 1876 kunnat räkna fribrevsrätten såsom en faktor av så mycket större betydelse, som dess verksamhet är lagd på vitt utbredda och långt utsträckta kommunikationslinjer. Om dess sjömansvård har här redan talats, och den är helt visst ägnad att både stärka förbindelserna och samhörighetskänslan med fosterland och hem och att skydda sjömännen mot hamnstädernas hotande faror ur etiska och sociala synpunkter. Och missionsarbetet bland icke kristna folk med dess sjukvårdsverksamhet och undervisningsväsen är icke mindre i behov av den hjälp, fribrevsrätten giver. Det är fråga om en officiell kyrklig institution, men den är alldeles beroende av enskild offervilja, samverkande i synnerhet i kollekterna.

Diakonistyrelsen är ävenså ett kyrkans officiella organ. Enligt statuterna skall den stå i samverkan med stiftsstyrelser och församlingar resp. pastorsämbeten och behöver således en fribrevsrätt, som dessa äga, men behöver den ännu mera än de, såvitt som också Diakonistyrelsen är för sin verksamhet beroende av gåvor, vilka för övrigt alltid ha oberäknelighetens risk med sig, och på sista tiden har den gjort sig påmind. Tjänstebrevsrätten har i detta fall värderats till cirka 8,000 kronor. När vi tänka på det sociala arbete, som denna styrelse utfört bland annat genom anslag ur insamlingen 1917, som inbragte cirka 4.5 miljoner, genom »offerveckan», som inbragte cirka 1.5 miljon till de arbetslösa, och genom nu pågående arbete särskilt för arbetslös ungdom, så synes denna verksamhet väl förtjänt av den lättnad, som fribrevsrätten erbjuder — man kan ju lätt räkna ut, att dess borttagande skulle minska effekten av t. ex. den hjälpverksamhet, som nu bedrives.

Dessa två styrelser och deras arbete torde väl få inrangeras bland föremålen för statens välvilliga stöd likaväl som många andra verksamhetsformer. Och fribrevsrätten betyder ej här stora belopp, men är å andra sidan en mycket tilltalande form för statens understöd.

Nu nämnes det, att i stället kontanta bidrag skulle utgå. Intet är dock bestämt därom. Två möjligheter erbjuda sig därvid. Antingen skulle beloppen av dessa statsbidrag motsvara fribrevsrättens värde: då bleve besparingen för staten ingen. Eller ock — och det är väl att vänta — bleve dessa belopp mindre, kanske rätt obetydliga, och det vore till men för dessa inrättningar och deras av vida kretsar inom vårt folk uppskattade strävanden.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat för det kommande anbefalla dem till fortfarande åtnjutande av fribrevsrätten. Vid valet mellan förcliggande yrkanden ansluter jag mig till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Med herr Wallerius förenade sig herrar *Olsson* i Berg, *Ljung*, *Johanson* i Huskvarna, *Nordkvist*, *Gustafson* i Kasenberg och *Grapenson*.

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! Det är visserligen, som statsutskottets ärade vice ordförande framhöll, ingen större skillnad mellan de olika förslag, som föreligga, men en viss skillnad förefinnes dock. Det förslag, som framlagts i propositionen, bygger på en klar princip, nämligen att endast de institutioner, som ha statlig karaktär, få behålla tjänstebrevsrätt. Denna klara linje har naturligtvis åtskilligt, som talar för sig. Ur formell synpunkt är den stark, men det är rent praktiska överväganden som gjort, att utskottet gått

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

en annan väg. Utskottets linje går efter skälighets- och lämplighetsprövning och ej efter denna principlinje.

När man nu övergivit departementschefens linje, tycker jag, att frågan bör bedömas ej efter formella utan efter reella synpunkter. Hur ställer det sig då? Jo, så, att en hel rad av sammanslutningar och institutioner av olika slag, som ej ha statlig karaktär, komma att mönstras ut. Det kommer ej att för staten betyda någon väsentlig ekonomisk fördel. Dessa sammanslutningar komma att bli av med den förmån de haft, men staten får ej därav någon avsevärt större inkomst. Dessa institutioner få ej råd att i den utsträckning som hittills skett anlita postverket, och därför kommer postverket ej att få den ökade inkomst, som i propositionen förutsättes. Då förefaller det vara lämpligare, att man ej gör denna starka gallring utan går betydligt lättare fram. Man kan då rensa bort en del sammanslutningar, som ej böra ha tjänstebrevsrätt. Men det har ej så stor ekonomisk betydelse. Större betydelse har det, om man gör en utredning, hur tjänstebrevsrätten användes inom de egna verken. Det gäller framför allt försändelser, som assureras eller rekommenderas. Det har angivits i propositionen, att av samtliga värdeförsändelser nära en fjärdedel skulle vara tjänsteförsändelser, men det är tydligt, att endast en liten bråkdel av dessa kommer på de institutioner, som nu skulle ställas utanför. Den väsentliga delen kommer från statens egna verk. Då är det fråga, om man ej där utnyttjar möjligheten till assurans och rekommendation i onödigt stor utsträckning. En inskränkning där torde ge avsevärt större resultat än de åtgärder, som här äro föreslagna i propositionen. En sådan omstädning kan ske på administrativ väg utan vidare omständigheter, och jag vill rekommendera, att en sådan sker, och den kan ske om reservationen av herr Widell m. fl. vinner bifall. Jag vill rekommendera herr kommunikationsministern att, i den mån han kommer att taga befattning med detta, gå med mild hand fram över dessa institutioner, som icke äro statliga, men dock utöva en samhällsgagnande verksamhet, men söka att se till, att icke assurans och rekommendation i onödigt stor utsträckning användas i statens egna verk.

I detta sammanhang ber jag att få erinra om det sätt, varpå riksdagens ledamöter i egenskap av utskottsmedlemmar erhålla sådana försändelser i en utsträckning, som ej är obetingat nödvändig. Går man till en utredning efter dessa linjer, är åtskilligt att vinna, men man bör ej gå hårt fram över samhällsgagnande institutioner.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Widell m. fl.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Sedan herr Anderson i Råstock gjort detta tillägg till motiveringen, har den Widellska reservationen och utskottets hemställan i någon mån närmat sig varandra och stå sida vid sida gent emot Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag, som den sista reservationen förordar.

Jag har redan förut, vid remissdebatten, haft tillfälle att yttra mig om ärendets allmänna innebörd och om de institutioner, som utan att vara statliga ha »ett betydande allmänt socialt och humanitärt intresse, så att det synes vara väl befogat, att man bibehåller dem vid tjänstebrevsrätt». Uttrycket är hämtat ur statskontorets och generalpoststyrelsens gemensamma uttalande. Jag har redan understrukit betydelsen av att de kyrkliga institutionerna, som stå i en särskild ställning, skulle få behålla sin tjänstebrevsrätt, och jag instämmer på det livligaste i vad mina båda ämbetsbröder nyss uttalat. Men när hela denna fråga sålunda kommer att åter upptagas av Kungl. Maj:t till beprövande, och det kommer att ligga i Kungl. Maj:ts hand att överväga, om Kungl. Maj:t behöver gå till riksdagen eller själv kan avgöra bibehållande av tjänstebrevs-

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

rätten för en eller annan av dessa anstalter eller föreningar, så tillåter jag mig nämna några ord om ett par institutioner, vilka ligga mig såsom göteborgare mycket nära.

Den ena, vars fribrevsrätt ur statlig ekonomisk synpunkt är en ganska obetydlig sak, är Vetenskaps- och vitterhetssamhället i Göteborg. Denna vetenskapliga institution har det mycket trångt och har svårt att få sina utgifter betäckta. Fribrevsrätten representerar visserligen intet stort belopp — det uppgår endast till omkring 1,000 kronor — men det är en betydande hjälp för dess vetenskapliga verksamhet. Det är ett kulturintresse av högt värde, det här gäller. Den andra är av betydligt större ekonomisk omfattning. Det är »Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet». Det är nu 25 år denna förening arbetat, och jag har haft tillfälle att se dess utveckling under denna tid. Jag skall be, herr talman, att få till protokollet nämna något om denna ideella förenings verksamhet under vördsam hemställan, att herr statsrådet, då ärendet skall företages till avgörande, må ägna välvillig uppmärksamhet åt föreningens betydelsefulla nationella och kulturella insatser.

Jag vill erinra om, hur denna förening, som står i förbindelse med ett sextiotal föreningar i hela världen, samlat och håller samman våra landsmän i främmande land genom sin av dessa högt skattade tidning, Allsvensk samling, och sin årsbok. Den har delvis tagit initiativ till och ekonomiskt understött ett ej ringa antal svenska skolor i utlandet. Riksdagen har ju också visat intresse för den saken. I England, Tyskland, Finland, Estland, Sydamerika och Australien har föreningen genom skolorna hjälpt svenskar att bevara sina barn åt den svenska kulturen och språket. Den har anordnat föreläsningar, gudstjänster och dylikt för svenskar i utlandet. Dess biblioteksverksamhet är av ej ringa betydelse. Svenska bibliotek ha upprättats i Finland, Estland, Tyskland, Kanada, Förenta staterna, Brasilien, Sydamerika, Indien och Australien. Allt detta visar, vilken kulturell uppgift denna förening har bland våra förströdda landsmän i världen. Jag vill även erinra om, att Birkas lantmannaskola i Estland är tillkommen på initiativ av föreningen och delvis underhålles av densamma. Vi ha hjälpt Estlandssvenskarna med det svenska gymnasiet i Hapsal och bidraga att utbilda lärare för svenska skolor i fullt samförstånd med de estländska statsmyndigheterna. Vidare ha vi haft tillfälle att lämna bokgåvor åt gamla svenska universitet. Allt detta betyder ej litet för det svenska språkområdets bevarande och utvidgning. Vi gåvo t. ex. 25,000 band till Åbo, när en svenskspråkig akademi där upprättades. Av utomordentligt värde för detta syfte är det tjugotal svenska lektorat, som upprättats vid utländska universitet. Föreningen har också anordnat svenska språkkurser i skilda land. Vad detta betyder, kan inses av att man nu litet varstans i världen kan få se, huru det svenska språket gjort stora landvinningar. På många håll i utlandet möter man livligt intresse att göra sig förtrogen med svenskt språk och med vår högtstående kultur. Jag fick t. ex. för ett par dagar sedan ett brev från en professor i Ungern, som ämnar ge ut en bok om Gustav II Adolf på magyariska och slovakiska, och han säger, att han lärt sig det svenska språket, så att han kan läsa vår litteratur. Intresset för vårt språk har som sagt avsevärt utvidgats. Riksföreningen har utan tvekan sin andel i detta förhållande. Vad det betyder för den svenska kulturen, behöver jag ej närmare utveckla. Vidare har föreningen i sitt utlandssvenska arkiv samlat betydande material för historien om vad svenskar uträttat i världen. Genom tillmötesgående från regeringen ha vi för föreningens utlandssvenska museum förvärvat den Planerska Gustav Adolf-samlingen i Lützen.

En annan verksamhetsgren, som jämväl har åtskilligt att betyda, när det gäller att sammanbinda de våra därute med hemlandet, är att Riksföreningen har berett utlandssvenska barn sommarvistelse i Sverige, så att de fått vara med om

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

livet i hemlandet och därmed knutits fastare till sina fäders land. Jag kan tillägga, att riksföreningen har genom sin Lützenfond övertagit vårdnaden om Gustav Adolfs minneskapell i Lützen, vårt förnämligaste minnesmärke på utländsk botten, och jämväl lagt sig vinn om att vårda övriga nationella minnen och märken i utlandet.

Jag är övertygad om att en del av kammarens ledamöter är rätt så främmande för föreningens betydelse i arbetet för att samla svenskarna i utlandet. Denna axplockning ur dess arbete torde visa innebörden av dess uppgift.

Skulle nu riksföreningen förlora sin tjänstebrevsrätt — och den har aldrig missbrukats — så skulle detta arbete förkvävas och sjunka ner. Denna fribrevsrätt har i 10 år varit oss förunnad, och därunder har just tack vare detta handtag en storartad utveckling kommit till stånd.

Nu kan man säga, att det endast är ett litet antal svenskar, som ha intresse av denna verksamhet. Jag tror icke, att så är förhållandet. Jag vill erinra om att denna strävan att sammanhålla landsmän med hemlandet finnes hos alla kulturnationer. Det finns sådana föreningar t. ex. i Norge »Nordmandsforbundet», i Danmark »Dansk Samvirke», i Tyskland »der Verein für das Deutschthum im Auslande», i Italien »Dante Aligheri», och dessa ha synnerligen omhuldats, och man har förstått betydelsen av deras verksamhet. Jag tror ej, att jag gör mig skyldig till någon ogrannlagenhet, om jag använder mig av ett brev, som jag har här, ehuru det är ställt till en enskild person, då jag har brevskrivarens medgivande att tala om, vad som står i det. Det säger oss, vad utlandssvenskarna själva tänka om vårt arbete. Det är en av våra allra mest bemärkta konsuler i Amerika, som skrivit det. Han skriver, sedan han genom tidningarna fått del av den kungl. propositionen, enligt vilken riksföreningen skulle förlora tjänstebrevsrätten, bl. a. följande: »Vi förstå härute, vilket oerhört slag detta skulle vara för den utlandssvenska rörelsen i sin helhet. Personligen är jag av den uppfattningen, att den lilla summa, som svenska staten direkt skulle inbespara genom en dylik åtgärd, skulle mångfaldigt övervägas av indirekta förluster för den utlandssvenska rörelsen, vars förnämsta uppgift är att i utlandet vidmakthålla intresset för allt svenskt.» Han talar sedan om, vad Riksföreningen därvid betyder, och säger, att vi måste även komma ihåg, att i samma mån, som vårt hemland på detta sätt göres känt inför utlänningar, ökas vårt hemlands möjligheter att erhålla ekonomiska förbindelser med utlandet. »Vårt bästa stöd i Sverige är Riksföreningen. Utan denna vore det praktiskt taget en omöjlighet att fortsätta vårt arbete. Vi äro isolerade från hemlandet och i behov av nya impulser och nya idéer. Vi måste ha en länk med Sverige för att kunna upprätthålla vårt arbete, som dock går ut på att, så långt vår förmåga sträcker sig, ideellt och ekonomiskt verka för svenska intressen.»

Så tänker man i utlandssvenska kretsar, och jag tror, att vårt samförstånd med våra stamfränder i världen är av den stora betydelse, att, frånsett dess ideella och nationella värde, det rent ekonomiskt är mycket att vinna på att upprätthålla och förkovra denna ideella förening, som har en halvt statlig prägel genom att Kungl. Maj:t utser ordförande och utövar revision.

Jag har velat säga detta för att få det till protokollet och för att visa, vad det gäller för Riksföreningen. Jag tillåter mig i detta ärende särskilt vädja till hans excellens statsministern. Men jag vill icke göra det med det gamla Roms gladiatorshälsning: »Ave Cæsar, morituri te salutant», d. v. s. »de som skola dö, hälsa dig, Cæsar». Men något liknande vore det, om jag icke trodde på framgång för denna vädjan. Ty det är fara värt, att vi komma att dö som förening, om detta understöd, som tjänstebrevsrätten innebär, komme att fråntagas oss. Hans excellens höll för några veckor sedan ett tal till svenskarna i Amerika, som var mycket uppmärksammat därute — och härhemma. Jag vet

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

genom mina förbindelser där, hur högt man uppskattade det, och vet, att hans excellens fått mottaga åtskilliga vittnesbörd därom. Jag vill erinra om slutorden i Eders excellens vackra tal: »Sverige har icke glömt sina söner och döttrar, som bygga och bo i främmande land, och det hoppas, att känslan hos dem för det gamla fäderneslandet skall bestå rik och levande.» Riksföreningens verksamhet, ers excellens, har just till syfte att i sin mån bidraga till att dessa tänkvärda ord skola bliva en beståndande verklighet.

Herr talman! Jag tror, att den bästa utvägen här är att ansluta sig till den reservation, som är avgiven av herr Widell m. fl., och till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

I detta yttrande instämde herrar *Lithander*, *Bengtsson* i Kullen och *Olsson* i Ramsta.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Jeppsson:** Herr talman! Jag skall icke vid denna sena timme taga upp någon debatt i detta ärende, i all synnerhet som första kammaren redan har fattat sitt beslut, och jag skall därför endast med några få ord beröra frågan.

Det är ju på det sättet, att för åtskilliga år tillbaka upptogs frågan om en reglering av antalet tjänstebrevsberättigade och om vidtagande av åtgärder mot olämpligt utnyttjande av tjänstebrevsrätten. Redan år 1923 avgåvo statskontoret och generalpoststyrelsen var för sig yttrande i ämnet, och i anledning av dessa yttranden uppdrog dåvarande regeringen genom ett kungl. brev den 12 oktober 1923 åt statskontoret och generalpoststyrelsen att gemensamt verkställa utredning i denna fråga. Enligt det kungl. brevet skulle denna utredning verkställas i huvudsaklig överensstämmelse med av statskontoret i dess utlåtande samma år angivna riktlinjer. Dessa riktlinjer gingo ut på ungefär detsamma, som här har föreslagits av generalpoststyrelsen, statskontoret och statens organisationsnämnd. De inneburo kort sagt, att man skulle begränsa tjänstebrevsrätten till, förutom de statliga organen, sådana anstalter och sammanslutningar, vilkas verksamhet avse allmänt ändamål av den betydelse, att det anses böra helt tillgodoses av statsmedel.

Innan Kungl. Maj:t går att fatta beslut i ärendet i fråga om en eventuell indragning av redan befintlig tjänstebrevsrätt och tar ställning till de ansökningar, som under årens lopp hopat sig hos Kungl. Maj:t — det ligger för närvarande inne icke mindre än 56 ansökningar om erhållande av tjänstebrevsrätt — så har Kungl. Maj:t emellertid velat bereda riksdagen tillfälle att yttra sig om de av myndigheterna föreslagna riktlinjerna.

För min del vågar jag hävda den uppfattningen, att om riksdagen hade anslutit sig till de riktlinjer, som uppdragits i myndigheternas yttranden, så hade det varit bra. Man hade då haft en bestämd gräns att gå efter, när det gällde att medge tjänstebrevsrätt. I de fall, då man icke kunde medge dylik rätt men ansåg, att vederbörande vore förtjänta av ett stöd, skulle man då i stället ge direkta anslag.

Nu har som nämnts första kammaren redan fattat sitt beslut och har därvid beslutat i överensstämmelse med det yrkande, som här har blivit framställt av herr Anderson i Råstock. Jag skulle för min del hellre ha sett ett beslut såväl i denna som i första kammaren i anslutning till den av herr Oscar Olsson m. fl. till utlåtandet fogade reservationen. Då emellertid som sagt första kammaren redan fattat sitt beslut och jag har all anledning förmoda, att beslutet kommer att bli detsamma här i andra kammaren, så skall jag icke längre upptaga kammarens tid. Jag har här endast i allra största korthet velat ange anledningen till att jag intagit den ståndpunkt, som finnes angiven i statsverkspropositionen.

Ang. anslaget till postavgifter för tjänstebrev m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Anderson i Råstock, 2:o) bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Oscar Olsson m. fl. vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

Punkterna 48 och 49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Herr *Andersson* i Falkenberg avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 475, bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa mindre lägenheter från kronoegendomar; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lägenheter under Offers gård i Västernorrlands län.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av en kronan tillhörig tomt inom Torsby municipalsamhälle;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hävande av ett mellan kronan och Västernorrlands läns landsting slutet avtal rörande försäljning till landstinget av viss kronan tillhörig fastighet;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i bestämmelserna rörande förvaltningen av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål;

nr 31, i anledning av väckta motioner om inställande av de militära övningarna m. m.; och

nr 32, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt vissa löjtnanter, sergeanter och underofficerare av andra och tredje graden på aktiv stat m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning av väckt motion om sänkning av stämpelavgiften vid köp av fast egendom;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående ändrad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 9 april 1926 angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av dels motion nr 391 angående viss ändring i restindrivningsförordningen, dels ock motion nr 411 i samma ämne.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Jansson* i Edsbäcken	under	6 dagar	fr. o. m.	den 11 mars,	
» *Lithander*	»	den 14 mars,			
» *Pettersson* i Hällbacken	»	3 dagar	fr. o. m.	den 10 mars,	
» *Wijkander*	»	2 »	»	den 11 »	och
» *Pehrsson* i Göteborg	»	5 »	»	» 12 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 1.57 på natten.

In fidem

Per Cronvall.